הכל

א) חייבין בראייה חוץ מחרש שוטה וקטן וטומטום ואנדרוגינוס ונשים ועבדים שאינם משוחררים החיגר והסומא והחולה והזקן ומי שאינו יכול לעלות ברגליו איזהו קטן כל שאינו יכול לרכוב על כתפיו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית דברי בית שמאי ובית הלל אומרים ב כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית שנאמר ג שלש רגלים בית שמאי אומרים הראייה שתי כסף והחגיגה מעה כסף ובית הלל אומרים ד הראייה מעה כסף והחגיגה שתי כסף: גמ' ה) הכל לאתויי מאי לאתויי ו) מי שחציו עבד וחציו בן חורין ולרבינא דאמר ז) מי שחציו עבד וחציו בן חורין ח) פטור מן הראייה הכל לאתויי מאי לאתויי חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני הניחא למ"ד ט) כולן תשלומין זה לזה אלא למאן דאמר י) כולן תשלומין דראשון הכל לאתויי מאי לאתויי סומא באחת מעיניו ודלא כי האי תנא דתניא יא) יוחנן בן דהבאי אומר משום ר' יהודה יב) סומא באחת מעיניו פטור מן הראייה שנאמר ד יראה יראה כדרך שבא לראות כך בא ליראות מה לראות בשתי עיניו אף ליראות בשתי עיניו ואיבעית אימא לעולם כדאמרי מעיקרא ודקא קשיא לך הא דרבינא לא קשיא כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה דתנן יג) מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי בית הלל אמרו להם בית שמאי

תקנתם

הכל חייבין בראייה. במצות ראיית כל זכורך (שמות כג) שנריכים להתראות בעזרה ברגל: **חוץ מחרש שוטה וקטן.** דעה ניהו ופטורין ממצות: **החיגר והסומא.** כולה יליף מקראי בגמרא א): **ומי שאינו יכול לעלות ברגליו.** מירושלים לעזרה ובגמרא ב) מפרש להו: **אי והו קטן כו'.** אבל מכאן ואילך אף על פי שאינו חייב מן התורה הטילו חכמים על אביו ועל אמו לתנוכו במצות: **שלש רגלים.** הראוי לעלות ברגליו חייב הכתוב ויכול דגדול פטור מן התורה קטן לאו בר חיובא הוא: **כ"ש אומרים הראייה שתי כסף.** גדול הבא להיראות צריך להביא עולה ואינה פחותה משתי כסף שתי מעות כסף שהן שלש דינר שנאמר ולא יראו פני ריקם (שם) ויליף בגמרא ג) שצריך להביא עולה. אע"פ שלא נתנה בו תורה שיעור חכמים נתנו שיעור: **והחגיגה.** שלמי חגיגה חייבין היחידים להביא ברגל דילפינן לה בשלהי פירקין (דף ט.) מוחגותם אותו חג לה' ד): **גמ' ולרבינא דאמר כו'.** לקמן אמרי' בפירקין (דף ל.): **הניחא למאן דאמר כו'.** לקמן אמרינן בפירקין (דף ט.) שיש לקרבנות החג תשלומין כל ז' ואיפליגו בה אמוראי איכא למאן דאמר תשלומין זה לזה ואיכא למאן דאמר (ה) תשלומין דראשון הן ואמרינן מאי ביניהו חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני איכא ביניהו מאן דאמר כולן תשלומין לראשון מי שמחויב בראשון ולא הביא יביא באחד משאר הימים ומי שאינו מחויב אינו צריך תשלומין ומאן דאמר תשלומין זה לזה קסבר החובה מוטלת על כל אחד מן שאר הימים ולא על הראשון לבדו הלכך אף מי שפטור בראשון ונראה בשני חייב להביא ואם לא יביא בו ביום יביא למחר: (ב) **יראה יראה.** [יראה] כתיב וקרינן יראה. יראה כל זכורך את פני האדון (ו) דמשמע שהאדם רואה את השכינה יראה כל זכורך את (ז) פני האדון משמע שהאדון בא לראותך הקים הכתוב לייתך לראייתו: **כדרך שבא (ג) לראותך.** כך הוא בא ליראות ממך: **מה לראותך.** בשתי עיניו: **אף.** כאן ליראות מן האדם בשתי עיניו של אדם: **משנה ראשונה.** קודם שחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש. פיפא דמתני' דקתני חוץ מן העבדים שאינן משוחררים דאוקמא רבינא במי שחציו עבד וחציו בן חורין דפטור בשנת קודם שחזרו ב"ה אבל לאחר שהודו לב"ש שיש על ב"ד לכוף את אדונו לשחררו והוה ליה כאילו משוחרר כבר וחייב ומשנה שנשנית לא זזה ממקומה:

תקנתם

בגמרא ד) כי טמא ואליבא דרבי עקיבא אבל כל הני דמתני' רבותא אשמעינן דבעינן מעוטא מקרא: **איזהו** קטן **כל שאינו יכול לרכוב.** משם והלאה הוה ליה הגיע לחיובו ומדרבנן הוא דמחויב וצריך להביא קרבנותיו נדבה ולמ"ד (בילה יט.) אין קריבין ביו"ט אין קריבין עד למחר בחול המועד אף קשה לאורי למ"ד תשלומין דראשון ניהו כיון דלא מצי קריב בראשון לא קרבי תו כדאמרינן לקמן (דף ט.) גבי חיגר שנתפשט בשני וי"ל דהתם גברא לא חזי הלכך כיון דלא חזי (ח) בראשונה לא חזי בשני אבל הכא כל חייב שיש בשני יצאו בראשונה אלא משום שאינו יכול לאוי עכשיו ודומה לו מצינו בספרים בפרק אלו דברים (דף ע. ושם) גבי חגיגה פעמים ו' פעמים ז' חל יו"ט הראשון להיות בשבת קרב בשבה אלמא אע"ג דלא קרב בראשון קרב בשני כיון דמחמת יום הוא דאיכא למימר דלמ"ד דנדרים ונדבות אינן קריבין ביו"ט דרבנן הוא והכא דרבנן תקינו לה שיוכל להביא אף ביו"ט דהא בפ"ק דבילה (דף יב. ושם) משמע דמדאורייתא הוא דהא שתי הלחם ק) (ולחם הפנים) לא דחו יו"ט וכי תימא מ"מ כי מייתי להם נדבה היכי סמיך

הכל חייבין בראייה. פירש רש"י במצות יראה כל זכורך והקשה הר"ר אלחנן דהא תני בסמוך ב"ש אומרים הראייה שתי כסף משמע דבקרבן מיירי ותו תניא בגמרא ב) הערל וטמא פטורין מן הראייה בשלמא טמא דכתיב (דברים יב) ובאת שמה (ד) כל שישנו בביאה ישנו בהבאה ועוד אמרינן בירושלמי ריש מכילתין בד"ח בראיית קרבן אבל בראיית פנים בעזרה הכל חייבין כמו בהקהל האנשים והנשים והטף ותו תניא בגמרא ה) רבי יוסי אומר שלש מצות נצטוו ישראל בעליתן לרגל ראייה ושמחה וחגיגה יש בראייה שאין בשתיהן שהראייה כולה כולל משמע דסתם ראייה בקרבן מיירי ע"כ נראה לר"ת דמתני' מיירי בקרבן ובעזרה ורש"י דנקט בראיית פנים בעזרה נקט חדא דמשמע תרי ולפטורא דכולהו אתא דאף בראיית פנים בעזרה פטירי וכל שכן בראיית פנים בקרבן וגם יש לישב דמתני' משמע ליה דבראיית פנים (ה) ומי איירי דקתני בסמוך אחהו קטן כל שאין יכול לילך כו' (ו) משמע דבקטן דאיירי ביה קאמר אלמא בראיית פנים בעזרה איירי שאינו יכול לילך לשם ומיהו שיטת הירושלמי לא יתכן לפי שיטת שמעתתא שלנו מפני דברים הרבה דהתם יליף מהקהל לחיוב ואנן לא יליפינן מיניה רק לפטור דחרש ואע"ג דאמרינן לקמן ז) ס"ד אמינא נילף ראיה ראיה מהקהל מה להלן נשים חייבות כו' מ"מ מהתם שמעינן דלפי האמת דלא יליפינן מהקהל לחיוב ועוד היכי מחייבינן נשים בראיית פנים בעזרה מראייה דהקהל דהא ולא ילמדו הוא דמוקמינן לקמן בראיית פנים לקרבן וממעטינן נשים מזכורך ועוד קשיא ליה דאמרינן לקמן (דף ו.) (ז) מאן אייתי' אמו דמחייב' בשמחה אייתיה ולא קאמר דמחייבא בראיית עזרה משמע דפטורה ועוד בגמרא דקאמר שפטורה מראייה וחייבת בשמחה לפי שיטת הירושלמי הוה מצי למימר שחייבת בראיית עזרה אלא ודאי כולי שמעתין מוכח דפטירי בכולי ראייה כדפרישית: **חוץ** מחרש שוטה וקטן. אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בו חוץ דאמרינן בריש בכל מערבין (עירובין דף מ.) דהא תנא ושייר מקצת (ח) ובורסי ומי שאין לו קרקע) ומיהו אי משום הני לאו שיורא הוה דפסול דגופא קאשיב לאפוקי הני דפסולן מחמת דבר אחר הוא משום אומנותו וכי תימא הא איכא חרש באחנו אחת וחיגר ברגלו אחת ובעלי קבין כל הני מכללא אתיין וטמא פשיטא ליה לפי שאינו בביאה אינו בהבאה וערל מרבינן

א) אי הכי אמאי לא אתי כל הני דמתני' רבותא אשמעינן דבעינן מעוטא מקרא: **איזהו** קטן **כל שאינו יכול לרכוב.** מסס והלאה הוה ליה הגיע לחיובו ומדרבנן הוא דמחויב וצריך להביא קרבנותיו נדבה ולמ"ד (בילה יט.) אין קריבין ביו"ט אין קריבין עד למחר בחול המועד אף קשה לאורי למ"ד תשלומין דראשון ניהו כיון דלא מצי קריב בראשון לא קרבי תו כדאמרינן לקמן (דף ט.) גבי חיגר שנתפשט בשני וי"ל דהתם גברא לא חזי הלכך כיון דלא חזי (ח) בראשונה לא חזי בשני אבל הכא כל חייב שיש בשני יצאו בראשונה אלא משום שאינו יכול לאוי עכשיו ודומה לו מצינו בספרים בפרק אלו דברים (דף ע. ושם) גבי חגיגה פעמים ו' פעמים ז' חל יו"ט הראשון להיות בשבת קרב בשבה אלמא אע"ג דלא קרב בראשון קרב בשני כיון דמחמת יום הוא דאיכא למימר דלמ"ד דנדרים ונדבות אינן קריבין ביו"ט דרבנן הוא והכא דרבנן תקינו לה שיוכל להביא אף ביו"ט דהא בפ"ק דבילה (דף יב. ושם) משמע דמדאורייתא הוא דהא שתי הלחם ק) (ולחם הפנים) לא דחו יו"ט וכי תימא מ"מ כי מייתי להם נדבה היכי סמיך

תקנתם את רבו. כמה שהיה לו מעיקרא יש לו עכשיו שזהו העבדות ואת עצמו לא תקנתם שאינו יכול לישא אשה ומי משום עבדות הא לא איכפת ליה כלל כיון דמעיקרא היה כולו לרב ועכשיו ביומו לעצמו והל"ר משולם גריס תקנתם את עצמו ואת רבו לא תקנתם כלל שגם הרב מפסיד הוולדות:

לישא שפחה אינו יכול. ולמכור עצמו לא מצי כדי לישא שפחה דהא גר אינו נמכר בעבד עברי דבעינן וסב אל משפחתו (ויקרא כה) וליכא כדאיתא באיזהו נשך (ב"מ דף עא.) ועוד מאחר דלא קיים פריה ורביה ביהדות לא נסבינן ליה כנעני לגד חירות שבו ולכויתיה מצינו בפ"ק דקדושין (דף כ.) אין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו שפחה כנענית וא"ת ישא בת מינו ליתי לד חירות ולישתמיש בגד חירות ולד עבדות בגד עבדות דומיא דפרידה שתבעה אין מרבינין עליה לא סוס ולא חמור אלא מינה בפרק אותו ואת בנו (חולין דף עט.) וי"ל דהתם לא קפיד קרא אלא בכלאים דתרי מינים והא ליכא אבל הכא אמאן קפיד קרא אגד חירות דלא לישתמיש לד חירות בעבדות והא איתא ומטעם דשרי הרבעה שרי גם לרכוב על הפרידה ובתוספתא דמסכת כלאים (פ"ה וירושלמי פ"ח) תניא אמר רבי מאיר בן יהודה אסור לרכוב על הפרידה מק"ו ומה במקום שמותר לגדוש שתי חלוקין אסור בתערובתו מקום שאסור לגדוש שני מינים אינו דין שאסור בתערובתו אמרו ליה והא כתיב (ג) והרכבתם את שלמה בני על הפרדה (מלכים א ח) אמר להם אין למדים תורה מן ד)התקועה א"ל והא כתיב (ה) ועשה הישר בעיני ה' (ו):

לישא שפחה אינו יכול. וממזרת לא ישא אע"ג דעבד מותר בממזרת לפי שקדש ועומד לדתנן פרק האומר (קדושין דף סט.) יכולין ממזרים ליטהר כילד ממזר נושא שפחה ולד חירות שרי כה לדתנן פרק עשרה יוחסין (שם) שחרורי יממזרי שרו לבא זה בזה דהא י"ל דאין לנו לתקן כדי להרבות ממזרים בעולם ועוד כיון דתפסי בה קדושין אתי לד עבדות ומשתמש בשפחה אים ומתינה נמי לא ישא דאע"ג דממזרת ומתינה ושחרורי מותרין לבא זה בזה דהא הוה התפסת קדושין ואתי לד עבדות ומשתמש בשפחה אים אי נמי נתינה אסור בגד עבדות דלאו קדש ועומד הוא אע"ג דמותר בממזרת משום דלא מקרי קהל מוחזר בלאו דלא יהיה קדש (דברים כג.) וא"ת וליתי עשה [דלשפחה יצרה] ולידחי לאו דלא יהיה קדש וי"ל דהכא אפשר לקיים שניהם על ידי כפייה אי נמי דלא אתי עשה ודחי לא תעשה אלא כגון מילה בלרעת דבעידנא דמעקר לאו מקיים עשה אבל הכא משעת הערלה עובר ליה בלאו ועשה ליכא עד גמר ביאה:

לא תהו בראה. האי עשה אלים טפי מפרו ורבו דאמר במגילה בפרק בתרא (דף מ.) מוכר אדם ס"ת לישא אשה ולגמוד תורה ומייתי לה תהו בראה אבל י"מ משום דעבד לא מיפקיד אפריה ורביה דאמר ז)היו לו בנים בעבדותו ונשתחרר לא קיים פריה ורביה ולאו מילתא היא דאמר בירושלמי דמו"ק (פ"ח) עבד מהו שישא אשה במועד אמר להון נשמעינן מן הדין מתניתין יבטל והלא לא נברא העולם אלא בשביל פריה ורביה ואמר שמעון בר אבא משום רבי יוחנן כל שהוא מצווה על פריה ורביה לא ישא אשה במועד ח)ועוד לישנא דנקט הכא והלא לא נברא העולם אלא בשביל פריה ורביה משמע דאתרוייהו קאי והא דאמרינן לא קיים פריה ורביה היינו מטעם דבעינן זרעו מיוחס אחריו ואפילו ישראל שיש לו בן מן השפחה אינו קרוי (ג) אחריו ועוד פרו ורבו אכולהו בני נח כתיב אף לכנענן:

כופין את רבו. אפילו לשמואל דאמר (גיטין דף לח.) המפקיר עבדו יוצא לחירות וא"ל גט שחרור הכא דעבדא ליה עבדו ליה לעשות שחרור גמור ואע"ג דאמרינן (ברכות דף מז:) המשחרר עבדו עובר בעשה ניחא לן לגיעבד הרב איסורא זוטא ולא ליעבד העבד איסורא רבה כדאמר בעירובין בפ' בכל מערבין (דף לב: ושם) ולא דמי להתיא דרים שבת (דף ד. ושם) וכי אמרינן לו לאדם עמוד ואטא בשביל שיחכה חבירך דהתם פושע בדבר הוי שלא היה לו לאפות הפת מבע דשרינן ריש תמיד נשחט (פסחים דף נט. ושם) להקריב לכהן אחר תמיד של בין הערבים כפרת חבירו כדי שיאכל קרבן פסח לערב אע"ג דאיכא עשה דהשלמה ט):

נשים ועבדים. לא שייך לאקשויי אמאי תני נשים לשון רבים ותנא קטן (ד) חרש לשון יחיד כדדייק בפרק קמא דנדה (דף ח.) גבי קטנות והכא תנא אשה דהכא תרי עדייני ולא דמי חד לאידך דחרש ושוטה פטור מכל המצות כדאמר לקמן וקטן לא ידעינן דפטור מקרא רק מק"ו דנשים פטורות דכתיב זכורך טפלים לא כל שכן דהכי דייקינן בפרק קמא דקדושין (דף לד: ושם) טפלים חייבין נשים לא כל שכן:

ומי שאינו יכול לעלות ברגליו. פרש"י מירושלים לעזרה ורבותא נקט דלא מיבעיא מעירו דלא מצי סליק לעזרה וה"ה נמי אם הוא אינו יכול לעלות מעירו לירושלים דפטור כדמשמע בגמרא עד הכא מאן אייתי: **חרש** דומיא דשוטה וקטן. במגילה פ"ב (דף יט:) הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן וכו' לא דייק הכי דהתם ע"כ במדבר קיימינן מדקרא את המגילה וברמיזה לא הוה מפיק אחרים וכן בחולין (דף ב.) חוץ מחרש שוטה וקטן שמא יקלקלו את שחיטתן לא דייק הכי דהתם הטעם תלוי בכיון שיוכל לאמן את ידו לשחוט: **המדבר** ואינו שומע זהו חרש. בב"ר מפיק ליה אינו מדבר ואינו שומע דכתיב מי שם פה לאדם או מי ישום אלם או חרש [שמות ד] מי [שם] פה קאי לתרוייהו:

שומע ואינו מדבר פטור מן הראייה וחייב בשמחה. והא דלא קתני נשים דמחייבי בשמחה בתר הכי לא חש להכי למיתני סורסא וכיולא בזה מצינו בכמה מקומות והיא דלקמן (דף ו:) דאמר יש בשמחה שאין בשתיהן שנוהגת באנשים ובנשים מה שאין כן בשתיהן ולא קתשיב חרש מדבר ואינו שומע דהתם בחגיגה נמי מיחייב ולא בעי למיתני יש בשתיהן שאין באחת כגון חרש מדבר ואינו שומע דלא נחית למיתני הך כללא רק מה שבאחת שאין בשתיים והכא כי קאמר דמיחייב בשמחה הוא הדין בחגיגה כדפירשתי אלא שמחה נקט בנשים מיבעית וחרש שוטה וקטן פטורי וכי תניא לעיל זה וזה כפיקחין לכל דבריהן להתחייב בשמחה ובחגיגה קאמר:

תקנתם את רבו ואת עצמו לא תקנתם לישא שפחה אינו יכול בת חורין אינו יכול ליבטיל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר [1]לא תהו בראה לשבת יצרה [2]אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב לו שטר על חצי דמיו וחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי: חוץ מחרש שוטה וקטן כו': קתני חרש דומיא דשוטה וקטן מה שוטה וקטן [6]דלאו בני דעה אף חרש דלאו בר דעה הוא וקא משמע לן כדתנן [3]חרש שדיברו חכמים בכל מקום שאינו שומע ואינו מדבר הא מדבר ואינו שומע שומע ואינו מדבר חייב תנינא להא דתנו רבנן [3]המדבר ואינו שומע זהו חרש שומע ואינו מדבר זהו אלם [2]זה וזה הרי הן כפקחין לכל דבריהם וממאי דמדבר ואינו שומע זהו חרש שומע ואינו מדבר זהו אלם דכתיב [2]ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו ואיבעית אימא בדאמרי אנשי אישתקיל מילוליה: מדבר ואינו שומע שומע ואינו מדבר חייב: והתניא [3]מדבר ואינו שומע שומע ואינו מדבר פטור אמר רבינא ואיתימא רבא חסורי מיחסרא והכי קתני הכל חייבין בראייה ובשמחה חוץ מחרש המדבר ואינו שומע ואינו מדבר שפטור מן הראייה ואע"פ שפטור מן הראייה חייב בשמחה [1]ואת שאינו לא שומע ולא מדבר ושוטה וקטן פטור אף מן השמחה הואיל ופטורים מכל מצות האמורות בתורה תניא נמי הכי הכל חייבין בראייה ובשמחה חוץ מחרש המדבר ואינו שומע ואינו מדבר שפטורין מן הראייה ואף על פי שפטור מן הראייה חייב

תקנתם את רבו ואת עצמו לא תקנתם. כל תקנת רבו כאן היא אבל תקנת העבד אין כאן אם נתקן במשפט הממון לא נתקן בפריה ורביה: **לישא שפחה אינו יכול.** מפני לד החירות שבו וכתיב לא יהיה קדש וגו' (דברים כג): **בת חורין אינו יכול.** מפני לד עבדות שבו: **לא תהו בראה.** לא ברא הקב"ה את האדם להיות בלא ישוב אלא לשבת יצרה: **כדתנן.** ברים מסכת תרומות (מ"ב): **חרש שדברו בו חכמים בכל מקום.** שהשוו אותו לשוטה לפוטרו לא דברו אלא במי שאינו שומע ואינו מדבר הכי קיים להו לרבנן דמי שאינו שומע ואינו מדבר דלאו בני דעה הוא: **מדבר ואינו שומע.** תחילתו היה פקח עד שלמד לדבר ואח"כ נתחרש: **תניא.** בתוספתא: **להא דתנו רבנן.** בברייתא: שהברייתא הזאת עיקר וסומכין עליה: **זה וזה כפקחים.** היינו כמתניתין דלא פטר אלא חרש דדומה לשוטה: **ואי בעית אימא.** אלם כמשמעו וטוריקון אישתקיל מלוליה ניטל דבורו: **פטור.** מן הראייה. קשיין אהדדי מתניתין ובריתא: **אמר רבא.** מתניתין דתני אגל ראייה חרש דומיא דשוטה: **חסורי מיחסרא והכי קתני.** (ה) דאע"פ דלא דומה לשוטה פטור וכי תניא מתניתין דומיא דשוטה גבי שמחה הוא דתני ותרי מיני חרש תנא מתניתין וחסורי מיחסרא מתניתין והכי קתני הכל חייבין בראייה חוץ מחרש כל דהוי לו שומע ואינו מדבר או מדבר ואינו שומע: **ואף על פי שהוא פטור.** בעולת ראייה לירלות:

חייב

חייב

חייב בשמחה ואת שאינו לא שומע ולא מדבר ושוטה וקטן פטורין אף מן השמחה הואיל ופטורין מכל מצות האמורות בתורה מאי שנא לענין ראיה דפטירי ומאי שנא לענין שמחה דמחייבי לענין ראיה גמר ראיה ראיה [א]מהקהל דכתיב [1]הקהל את העם האנשים והנשים והטף וכתיב [2]בבא כל ישראל לראות והתם מנלן דכתיב [1]למען ישמעו ולמען ילמדו ותניא למען ישמעו פרט למדבר ואינו שומע ולמען ילמדו פרט לשומע ואינו מדבר למימרא דכי לא משתעי לא גמר והא הנהו תרי אילמי דהוו בשבבותיה דרבי בני ברתיה דרבי יוחנן בן גודגדא ואמרי לה בני אחתיה דרבי יוחנן דכל אימת דהוה עייל רבי לבי מדרשא הוו עיילי ויתבי [ב]קמייהו [ג]ומניידי ברישייהו [ג]ומרחשין שפוותייהו ובעי רבי רחמי עלייהו ואיתסו ואשתכח דהוו גמירי הלכתא וספרא וספרי וכולה הש"ס אמר מר זוטרא קרי ביה למען [ד] ילמדו רב אשי אמר ודאי למען ילמדו הוא דאי סלקא דעתך למען ילמדו וכיון דלא משתעי לא גמר וכיון דלא שמע לא גמר האי מלמען ישמעו נפקא אלא ודאי למען ילמדו הוא אמר ר' תנחום [3]חרש באזנו אחת פטור מן הראיה שנאמר [2]באזניהם והאי באזניהם מבעי ליה באזניהם דכולהו ישראל ההוא מנגד כל ישראל נפקא אי מנגד כל ישראל הוה אמינא אע"ג דלא שמעי כתב רחמנא באזניהם והוא דשמעי ההוא מלמען ישמעו נפקא אמר רבי תנחום [4]חיגר ברגלו אחת פטור מן הראיה שנאמר [3]רגלים והא רגלים מבעי ליה [ג]פרט לבעלי קבין ההוא [4]מפעמים נפקא דתניא פעמים אין פעמים אלא רגלים וכן הוא אומר [5]תרמסנה רגל רגלי עני פעמי דלים ואומר [6]מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב [7]דרש רבא מאי דכתיב מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב כמה נאין רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל בת נדיב בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב שנאמר [7]נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם אלהי אברהם ולא אלהי יצחק ויעקב אלא אלהי אברהם שהיה תחילה לגרים אמר רב כהנא דרש [ה]רב נתן בר מניומי משום ר' תנחום מאי דכתיב [8]והבור רק אין בו מים ממשמע שנאמר והבור רק איני יודע שאין בו מים אלא מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו ת"ר [ו]מעשה ברבי יוחנן בן ברוקה ורבי אלעזר [ז](בן) חסמא שהלכו להקביל פני ר' יהושע בפקיעין אמר להם מה חידוש היה בבית המדרש היום אמרו לו תלמידיך אנו ומימיך אנו שותין אמר להם אף על פי כן אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש [ח]שבת של מי היתה שבת של ר' אלעזר בן עזריה היתה ובמה היתה הגדה היום אמרו לו בפרשת הקהל ומה דרש בה [1]הקהל את העם האנשים והנשים והטף אם אנשים באים ללמוד נשים באות לשמוע טף למה באין כדי ליתן שכר למביאיהן אמר להם מרגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני ועוד דרש [9]את ה' האמרת היום וה' האמירך היום [ט]אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתוני חטיבה [י] אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם דכתיב [10]שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר

ומי

חייב בשמחה. לשמות נחג דכתיב ושמחת בחגך (דברים טז:) ואמרינן לקמן (דף ח.) דשמחה בשלמים לאכול את הבשר וילפינן לה (פסחים דף קט.) מחבתם שלמים ואכלת שם ושמחת[ב]. ולקמן פריך מ"ש לענין ראייה דפטור ולענין שמחה דמחייב: **ושאינו לא שומע ולא מדבר.** היינו חרש דמתניתין שסמכו לשוטה וקטן: **רשייב מהקהל.** דכתיב בפרשת הקהל בבוא כל ישראל לראות וגו'. ופרשת הקהל המלך היה קורא משנה תורה בעזרה בכל מוצאי שמטה דכתיב מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה וגו' (דברים לא:) **פרט לשומע ואינו מדבר.** דשמא משמע שאין זה ראוי ללמוד: **הלכתא.** משניות: **למען ילמדו.** ואין זה ראוי ללמד אחרים: **רב אשי אמר ודאי למען ילמדו.** כלומר בלאו קושיא דהכך תרי אילמי ליכא לאוקמי לדרשה דתנא דמעיקר מהכא שומע ואינו מדבר אלא מלמען ילמדו: **דאי סלקא דעתך מלמען ילמדו.** הוא דמשמע ליה אלמא סבירא ליה לתנא דכיון דלא משתעי לא גמיר לגפשיה: **וכיון דלא שמע.** אגן סהדי דלא גמיר. וכיון דתנן למען ישמעו פרט למדבר ואינו שומע ואגן סהדי דטעמא משום דלא גמיר הוא שלא יכין כל מה שאומריס לפניו למה לי למהדר תו למען ילמדו פרט לשומע ואינו מדבר כיון דסבירא ליה דמאן דלא משתעי נמי לא גמיר מלמען ישמעו ממעט ליה אלא ודאי סבירא ליה דמאן דלא משתעי נמי גמיר ולא מלמען ישמעו ממעט הלכך הדר ומעטיה מלמען ילמדו הלכך ודאי למען ילמדו הוא דדרים: **פרט לבעלי קבין.** כשחתכו רגליהם נתנו קב קטן בסוף שוקו ונותנים בו מוכין וסומך סוף שוקו עליו: **אלא רגלים.** אדם שיש לו רגלים: **פעמיך בנעלים.** אלמא בנעלי מנעלים שייכי פעמים וברלייה כתיב[ג] שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך וגו': **שנקרא נדיב.** על שם שנדבו לבו להכיר בוראו: **נדיבי עמים.** הם הגרים המתנדבין מבין העמים לקבל עליהן עול מצות: **והבור רק.** משום דרבי תנחום אמרה נקט לה הכא גבי שמעתתא דרבי תנחום: **אבל נחשים ועקרבים יש בו.** לא היה ריק אלא ממים: **להקביל פניו.** יום טוב היה שחייב אדם לבבד את רבו בהקבלת פנים כדאמרינן במסכת ראש השנה (דף טז:) מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת (מלכים ב ד): **תלמידיך אנו.** ואין לנו לדבר בפניך: **האמרת.** שבחת כמו יתאמרו כל פועלי און (תהלים לד) ישתבחו שדרכן לגלה: **חטיבה אחת.** שבח אחד שבח מיוחד לומר אין כמוך לכך בחרנוך לאלוה: ואף

גמר ראיה ראיה מהקהל. ונשים ליכא לחיובי דקא ממעטו ליה לקמן מזכורך וכן אמרינן לקמן הא למה לי קרא תיפוק לי דמצות עשה שהזמן גרמא מהו דתימא גילף ראיה מהקהל מה להלן נשים חייבות וטפלים לא מחייבינן כמו בהקהל וליתן שכר למביאיהם כי התם דמקל וחומר פטרינן ליה כדפרישית לעיל דנשים פטורות טפלים לא כל שכן (ב) ולקמן דמרבינן קטן שהגיע לחינוך מדכתיב כל ולא גמרינן מהקהל התם אסמכתא בעלמא הוא כדמסיק ומהאי ק"ו נמי פטור וכי פריך דרבנן הוא מני לאקשויי למה לי קרא ליגמר מהקהל אלא עדיפא מינה פריך:

מלמען ישמעי נפקא. דפשטיה דקרא משמע האזינה והבין שיבין מה שילמדהו הלכך מה לנו שישמע כיון דלא גמיר ממעטינן ליה שפיר:

אלא קרי ביה למען ילמדו. ואף על גב דלא משתעי גמיר ולהכי לא נפקא להו מלמען ישמעו וכן מדבר ואינו שומע אפילו שמע עד השתא דמאי גמיר לאחריני כיון דלא מצי גמיר בהאי הליכה מה לו ללכת וכיון דלא שמע לא גמיר מכאן ולהבא אע"ג דגמיר לאחריני עד האידנא לא יזיל השתא כיון דלא יועיל לו הליכה זו דהא לא קאמר קרא הקהל אלא שישמעו בקריאת המלך ויבינו מהשתא ויבאו לידי יראת הלוי דכתיב בסיפיה דקרא וירא את ה' והש"ם לא חש להביאו דפשיטא ליה דמשתעי בהני אבל מלמען ילמדו לא מצי מפיק (ג) בלא שמעו דלא הויא מפיק מדבר ואינו שומע כיון דשמע מקמי הכי ושפיר גמיר אף לאחריני וגם יבין למה נקהלו עכשיו וגם(ד) יצטרך ישמעו כדאמרינן לקמן:

חרש באזנו אחת. בירושלמי אמר ר' יוחנן בעי חרש באזנו אחת מהו א"ר יוסי בר בון פלוגתא דרבי יוסי ורבנן דתני רבי יוסי ולבני אהרן תעשה כתנות (שמות כח) רבנן אמרי שתי כתונות לכל אחד רבי יוסי אמר אפילו כתונת (ה) לכל אחד ואחד הכי נמי רבנן אמרי באזניהם שתי אזניים לכל אחד ורבי יוסי אמר [ו] אזן לכל אחד ואחד:

אף על גב דלא שמעי. מחמת שהן רחוקים אבל אם היו חרשין ממעטינן מבאזניהם:

מפעמים נפקא. וכי אמרינן לקמן רגלים פרט לבעלי קבין אסמכתא בעלמא הוא [ז] דמפעמים נפקא וכי פריך במצות חלילה (יומא דף קג. וסס) ובערכין פרק האומר משקלי (דף יט: וסס) ורמינהי רגלים פרט לבעלי קבין הויא (ז) מדסמיכה רגלים קאמר ולא משום שהוא עיקר דרשה[ח]:

תחילה לגרים. שנצטווה על המילה טפי מכל אותם שלפניו:

נשים לשמוע. אמר בירושלמי דלא כבן עזאי [ג] דאמר חייב אדם ללמד לבתו תורה: **כדי** ליתן שכר למביאיהן. ועל זה סמכו [ט] להביא קטנים בבית הכנסת:

ומי

ועקרבים יש בו: ת"ר מעשה בר' יוחנן בן ברוקה ור' אלעזר חסמא שהלכו להקביל פני ר' יהושע בפקיעין ואמרו כי ר' אלעזר בן עזריה דרש הקהל את העם האנשים והנשים והטף הא תיתי לי כר. ועוד דרש את ה' האמרת היום וכו'. אתם עשיתוני חטיבה אחת

ומי בעמך ישראל גוי אחד בארץ. זה על זה ישראל ושבת והקדוש מעידים על השבת שהוא יום מנוחה שהוא אחד הקב"ה ושבת על ישראל סמכינן לומר אתה אחד במנחה בשבת אע"פ שאינו מדבר מעניינא דיומא דשבת [מ] כמו תפלת ערבית ושחרית: **עמון** ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית. לפי סדר השנים היה להם להפרישׁ מעשר שני שהוא שנה ראשונה ומעשר עני נוהג בשמיטת ולא מלינו מעשר עני שני שנים לגופיס אלא תקנה תקנו בה כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית ובדין הוא דאפי' תרומה גדולה לא ניתקן אלא יהא הכל מעשר עני אלא אלא לו לחלק כל כך משאר שנים פרש"י דהיינו ארץ סיחון ועוג דאמרינן בחולין (דף ס:) עמון ומואב טהרו בסיחון כלומר על ידי כבוש סיחון ועוג הותר לישראל ליכנס והקשה ר"ת דאמרינן בפרק מקוש שנהגו (פסחים דף נב: ושם) אלא ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן והגליל ועבר הירדן היינו ארץ סיחון ועוג [ג] וכ"ת דקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבא אם כן תיפשוט מיניה דלרבי אליעזר לא קידשה אלמה מיבעי' לן בפ"ק דמגילה (דף י. ושם) ובשבועות (דף טו. ושם) מאי סברא ליה לר' קידשה אי לא קידשה [ד] ותיבץ ר"ת דיש לחלק דהכא בעמון ומואב דלא בכשי סיחון ועוג ולא נתקדשו כלל בקדושת הארץ ועוד מתרץ דלא קידשה עבר הירדן רק לארץ סיחון ממש אבל מה שבכש מעמון לא נתקדשה:

דרך שטות אפילו בחד נמי. וכי תימא דלא היה מועד לשטות רק לאותו דבר ובענין תלמא כדי להחזיקו כשוטה לכל מילי כמו נגח שור וחמור וגמל נעשה מועד לכל [ה] דהכא לא דמי דהכא כיון שהוא שוטה באמת ודאי יש להחזיקו בחזקת שוטה לכל דבר בירושלמי בפ"ק דתרומות אומר שמעני שוטה היולא בלילה והלן בבית הקברות והמקרע כסותו [ו] והוא מאבד מה שנותנים לו א"ר הונא והוא שיהו כולן בו דלא כן אומר אני היולא בלילה יחידי אימור גנדריפס אחדיה והלן בבית הקברות [ז] לבדים והמקרע כסותו אימר בעל מתשבות מאבד מה שנותנים לו [ח] קוניקוס רבי יוחנן אמר אפילו אחת מהן אמר ר' אבין מסתברא כר' יוחנן בלבד ממאבד מה שנותנין לו דאפילו שוטה שכשוטים אינו מאבד מה שנותנין לו קוניקוס אין בו אחת מכל אלו: **כיון** דעבדינהו לכולהו נעשה כמי שנגח בו'. ומחד בשלשה זימנא לא מיתחזק דתלינן בהך דקאמר הש"ס אימא בעל מתשבות או איך:

[1] ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ ואף הוא פתח ודרש [מ] דברי חכמים כדרבונות וכמסמרות נטועים בעלי אסופות נתנו מרועה אחד למה נמשלו דברי תורה לדרבן לומר לך מה דרבן זה מכוין את הפרה לתלמיה להוציא חיים לעולם אף דברי תורה מכוונין את לומדיהן מדרכי מיתה לדרכי חיים [א] אי מה דרבן זה מטלטל אף דברי תורה מטלטלין ת"ל מסמרות [ב] אי מה מסמר זה חסר ולא יתר אף דברי תורה חסירין ולא יתירין ת"ל נטועים מה נטיעה זו פרה ורבה אף דברי תורה פרין ורבין בעלי אסופות אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה הללו מטמאין והללו מטהרין הללו אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין שמא יאמר אדם היאך אני למד תורה מעתה תלמוד לומר [ג] כולם נתנו מרועה אחד אל אחד נתנן פרנס אחד אמרן מפי אדון כל המעשים ברוך הוא דכתיב [ד] וידבר אלהים את כל הדברים האלה אף אתה עשה אזניך [ה] כאפרכסת וקנה לך [ו] לב מבין לשמוע את דברי מטמאים ואת דברי מטהרים את דברי אוסרין ואת דברי מתירין את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין בלשון הזה אמר להם [ז] אין דור יתום שר' אלעזר בן עזריה שרוי בתוכו ולימדו ליה בהדיא משום מעשה שהיה דתניא [ח] מעשה בר' יוסי בן דורמסקית שהלך להקביל פני ר' אלעזר בלוד אמר לו מה חידוש היה בבהמ"ד היום א"ל נמנו וגמרו [ט] עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית אמר לו יוסי פשוט ידיך וקבל עיניך פשט ידיו וקבל עיניו בכה ר' אלעזר ואמר [י] סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם אמר לו לך אמור להם אל תחושו למנייכם כך מקובלני מרבן יוחנן בן זכאי ששמע מרבו ורבו מרבו [יא] הלכתא למשה מסיני עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית מה טעם [יב] הרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל מפני [יג] שקדושה ראשונה קדשה לשעתה [יד] ולא קדשה לעתיד לבא והניחום כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית תנא לאחר שנתיישבה דעתו אמר יהי רצון שיחזרו עיני יוסי למקומן וחזרו ת"ר [טו] איזהו שוטה היוצא יחידי בלילה והלן בבית הקברות והמקרע את כסותו איתמר רב הונא אמר עד שיהו כולן בבת אחת ר' יוחנן אמר [טז] אפי' באחת מהן היכי דמי אי דעביד להו דרך שטות אפי' בחדא נמי אי דלא עביד להו דרך שטות אפילו כולהו נמי לא לעולם דקא עביד להו דרך שטות והלן בבית הקברות אימור כדי שתשרה עליו רוח טומאה הוא דקא עביד והיוצא יחידי בלילה אימור גנדריפס אחדיה והמקרע את כסותו אימור בעל מחשבות הוא כיון דעבדינהו לכולהו הוה להו כמי

ואף הוא. [1] רבי אלעזר בן עזריה: **לתלמיה.** שורות המענה: **פוסלין ומכשירין.** שייך לומר לענין פסול עדות ופסול כהונה (ט): **כולן אל אחד אמרן.** אין לך מדבר המחלוקת מביא לחיה מתורת אלוה אחר אלא מתורת אלהינו: **פרנס אחד אמרן.** אין לך מביא לחייה מדברי נביא הבא לחלוק על משה רבינו: **עשה אזניך לאפרכסת.** מאחר שכולן לבן לשמים עשה אזנך שומעת ולמוד ודע דברי כולן וכשתדע להבחין אי זה יכשר קבע הלכה כמותו. אפרכסת טירמוויי"ל שעל הריחים: [ט] **מה מסמר זה.** כשנועצין אותו בכותל הוא מחסרו יכול אף זה כן תלמוד לומר נטועים כנטיעה שדרכה לפרות ולרבות: **ולימרו ליה בהדיא.** מיד למה החזקו לומר תלמידיך אנו: **נמנו וגמרו.** והתקינו שיהו ישראל הדרין בעבר הירדן במה שכבשו מסיחון ועוג ארץ עמון ומואב: **מעשרין.** עכשיו מעשר עני בשביעית שהן היו זורעין בשביעית כדאמרינן לקמן שלא קידשה עולי גולה בקדושת[ט] הארץ: **פשוט ידיך וקבל עיניך.** הוקשה בעיניו שנתן עטרה לאותו דורש והלא מימות אנשי כנסת הגדולה היתה תקנה זו: **אל תחושו למנייכם.** אל יהי לכם שום חשש וגמגום במה שמיניתם ותיקנתם שהרי הסכמתם להלכה: **כך מקובלני.** שקדושה ראשונה שקידשה יהושע לשעתה לא קידשה לעתיד לבא אבל קדושה שניה נתקדשה לעולם כדתניא בימות (דף פב:) קדושה ראשונה ושניה יש להן שלשית אין להן לפיכך בשאר ארץ ישראל אין זריעה בשביעית אבל עמון ומואב הניחו מלקדשן כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית בלקט שכחה ופאה ובמעשר עני לכך תקנו להן שיהו מעשרין מעשר עני וברשות החכמים היה להטיל עליהן איזה מעשר שירצו לפי שאינן חייבין מן התורה: **איזהו שוטה.** האומר בכל מקום שפטור מן המצות ומן העושה ואין קניו קנין ואין ממכרו ממכר: **והלן בבית הקברות.** בלילה: **לעולם דקא עביד להו דרך שטות.** ואפילו הכי לא מחזקינן ליה בחדא דהיולא יחידי בלילה אימור גנדריפס אחדיה. אני שמעתי מולי האומן מתוך דאגה ולי נראה שנתמתם גופו ויולא למקוש האויר: **שפירה עליו רוח טומאה.** רוח שדים שיסייעוהו להיות מכשף: כמו

[1] א הלכה למשה מסיני הוא ובכה ואמר סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם ואין בריתו אלא תורה. [ב] בקש רחמים ואמר יהי רצון שיחזרו עיני יוסי למקומן וחזרו. אמר צא ואמור אל החושו [ג] ש"ד שקיבל מרבו ורבו מרבו הלכה למשה מסיני עמון ומואב מעשרין מעשר שני בשביעית. [ד] הם עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד [ה] ולקנור ועוד ליטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני (ביבמות מז.).

כמו שנגח שור חמור וגמל. דבגא קמא (דף נ.) דנעשה מועד לכל ולא אמרינן עד שיהא מועד בשלשה בכל מין ומין דהואיל והועד בשלשה נגיחותיו בשלשה מינין אין זה מקפיד על מין אחר[ב] אף כאן לא בא שלשה דברים לידו בבת אחת אלא כולן משום שעות: **אי שמיעא ליה.** הא דתניא דמשמע בדבר אחד מחזיקין אותו בשוטה הוה הדר ביה: **זכור.** אם נאמר זכור אין לך להוציא אלא את הנשים עכשיו שנאמר זכורך[ג] בא להוציא אף טומטום ואנדרוגינוס עם הנשים: **נשים פטורות.** בפ"ק דקדושין (דף לד:) יליפינן לה: **מהקהל.** דהוי נמי מצות עשה שהזמן גרמא ונשים חייבות: **אמא קרא למעוטי ספיקא.** בתמיה למה לי קרא מהיכא תיתי לן למיודיה: **כשביליו מכחוך.** אלא שהגיד טומון דהא ודאי זכר הוא הלכך איצטריך קרא למעוטי: **המקמץ.** מפרש במסכת כתובות (דף עז.) המקמץ בידו לוחת כלבים. ואומר אני כי לתקן בהן עורות שקורין קורדוו"ן שמעבדין אותן בלוחת כלבים[ד]: **והמלרף נחשת.** שמלרפו במקום שחופרין אותו מן הקרקע כדמפרש במסכת כתובות (שם). וכל אלו ריחן רע ואין יכולין לעלות עם חבריהם: **פדאמרן.** זכור להוציא את הנשים: **לה לה מאשה.** כתיב הכא וכתב לה (דברים כד) וכתיב התם אם חפשה לא נתן לה (ויקרא יט): **לא גלרבה בו.** מיהו למשנה אחרונה הואיל ובידינו לכוף את רבו חייב דאין לו אלא אדון אחד: **דכר אחר בו.** פרט לבעלי קנין מפעמים[ה] נפקא כדאמרינן לעיל[ו] הלכך רגלים למעוטי מי שאריך משענת אחרת לבד מרגליו:

מפנקי

כמי שנגח שור חמור וגמל ונעשה מועד לכל אמר רב פפא אי שמיע ליה לרב הונא הא דתניא [א]אי זהו שוטה זה המאבד כל מה שנותנים לו הוה הדר ביה איבעיא להו כי הוה הדר ביה ממקרע כסות: הוא דהוה הדר ביה דרמיא להא או דלמא מכולהו הוה הדר תיקו: וטומטום ואנדרוגינוס כו': תנו רבנן [ב]אזכור להוציא את הנשים זכורך להוציא טומטום ואנדרוגינוס כל זכורך לרבות את הקטנים אמר מר זכור להוציא את הנשים [ג]הא למה לי קרא מכדי מצות עשה שהזמן גרמא הוא [ד]וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות אצטריך סלקא דעתך אמינא נילף ראייה ראייה מהקהל [ה]מה להלן נשים חייבות אף כאן נשים חייבות קמ"ל אמר מר זכורך להוציא טומטום ואנדרוגינוס בשלמא אנדרוגינוס אצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל ואית ליה צד זכרות ליחייב קמ"ל דבריה בפני עצמו הוא אלא טומטום ספיקא הוא מי אצטריך [ו]קרא למעוטי ספיקא אמר אביי כשביציו מבחוץ אמר מר כל זכורך לרבות את הקטנים והתנן חוץ מחרש שוטה וקטן אמר אביי לא קשיא [ז]כאן בקטן שהגיע לחינוך כאן בקטן שלא הגיע לחינוך קטן שהגיע לחינוך [ח]דרבנן היא אין ה"נ וקרא אסמכתא בעלמא ואלא קרא למאי אתא לכדאחרים [ט](דתנן) [י]אחרים אומרים [יא]המקמץ והמצרף נחשת והבורסי פטורין מן הראייה משום שנאמר [יב]כל זכורך מי שיכול לעלות עם כל זכורך יצאו אלו שאינן ראויין לעלות עם כל זכורך: נשים ועבדים שאינן משוחררים וכו': בשלמא נשים כדאמרן אלא עבדים מנלן אמר רב הונא אמר קרא [יג]אל פני האדון ה' מי שאין לו אלא אדון אחד יצא זה שיש לו אדון אחר הא למה לי קרא מכדי [יד]כל מצוה שהאשה חייבת בה עבד חייב בה כל מצוה שאין האשה חייבת בה אין העבד חייב בה [טו]דגמר לה לה מאשה אמר רבינא [טז]לא נצרכה אלא [יז]למי שחציו עבד וחציו בן חורין דיקא נמי דקתני נשים ועבדים שאינן משוחררין מאי שאינן משוחררין אילימא שאינן משוחררין כלל ליתני עבדים סתמא אלא לאו שאינן משוחררין לגמרי ומאי נינהו מי שחציו עבד וחציו בן חורין ש"מ: והחיגר והסומא וחולה והזקן: תנו רבנן [יח]רגלים [יט]פרט לבעלי קבין דבר אחר רגלים [כ]פרט לחיגר ולחולה ולסומא ולזקן ולשאינו יכול לעלות ברגליו ושאינו יכול לעלות ברגליו לאתויי מאי אמר רבא לאתויי

מפנקי

או דלמא מכולהו. מי אמרינן דכיון [ב] דמקרע דדמי להאי הדר ביה גם לאיך דחשיב בהדי מקרע הדר ביה או דלמא מהאי לחודיה: **זכורך** להוציא טומטום ואנדרוגינוס. בירושלמי בעי מה אמר רבי יהודה באנדרוגינוס דשמעינן ליה [ג]דמתיר דמחללין עליו שבת נשמענא מן הדא רבי יוחנן בן דהבאי בשם רבי יהודה אומר אף הסומא[ד] ולית בר נש אמר אף אלא דהוה מודה על קדמייתא כו' ומוקי טעמא דהתם גבי שבת[ה] דרש זכר מה תלמוד לומר ערל אפילו מקצת ערל והכא כל זכורך פרט לטומטום ואנדרוגינוס: **אלא** טומטום **ספיקא הוא.** ואע"ג דאנדרוגינוס נמי ספיקא הוא [אפ"ה מחייבין] מטעם מקצת זכורך דאמר הש"ס [ו]אלא טומטום הואיל ונשים פטורות והאי אימא אשה הוה ממילא הוה פטרינן ליה כי היכי דלא ליתי חולין לעזרה ות"ת בנדה פרק המפלת (דף כח: ושם) מפקינן מזכר [עד נקבה תשלחו] (במדבר ה) [זכר] ודאי נקבה ודאי ולא טומטום ואנדרוגינוס ולא פריך מידי אומר הר"י דהתם איכא תרי קראי ומפיק ליה מייתורא דקרא אבל הכא ליכא אלא חד קרא הלכך יש לאוקומא באנדרוגינוס מטעם דקאמר ולהכי פריך ליה בבכורות בפ' על אלו מומין (דף מא: ושם) בגמרא (ז) דרבי שמעאל אין לך מום גדול מזה אנדרוגינוס ספיקא הוא איצטריך קרא למעוטי ספיקא וכן בפרק דם שחיטה (בכורות כא.) גבי כוי ובכרים פרק בתרא דיומא (דף עד.) דבכל הני ליכא רק מחדא קרא ובהבי יתכן ההיא דשילהי הערל (יבמות דף פא.) קאמר רבי שמעון אנדרוגינוס זכר מאכיל בתרומה ואלו בפרק על אלו מומין (בכורות דף מב.) אמר רבי שמעון בן יהודה בשם רבי שמעון הרי הוא אומר הזכר להוציא טומטום ואנדרוגינוס אלא ודאי התם קרא יתירא הזכר(ח) ובפרק קמא דב"מ (דף ז.) העשירי ודאי אמר רחמנא ולא ספק ולא פריך אצטריך קרא למעוטי ספק דכולא קרא יתירא להכי ובשילהי פ"ק דחולין (דף כב: ושם) גבי תחילת הביהוד שנזה ושנזה שפסול פריך ליה אצטריך קרא למעוטי ספיקא מתורים ובני יונה ממה נפשך או קטן או גדול הוי וכשר לחדא מיניהו וקמי שמיא גליא היא ולא למעוטי רק אחד וליתכשר גבי אידך בשם רבי יצחק בן ברוך [ט]ל"ע ויש להקשות לייתי על תנאי ואם הוא אשה ליהוי נדה ואפילו למ"ד נדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט ליקרבו למחר דשפיר (ד) עדיף אפילו למאן דאמר תשלומין דראשון כדפי' לעיל (דף ב.) וי"ל דמבטל ליה מסמיכה ואע"ג דסמיכה לא מיעבבא כדאיתא ביומא (דף ה.) מכל מקום לכתחילה אין לו לתקן קרבן כדי לבטלו מסמיכה דהכי קאמר הש"ס פרק האשה בפסחים (דף פט.) גבי ה' שנתערבו פסחיהן ומצא יבלת באחד מהן ולא דמי לערל וטמא משלחין קרבנותיהן וגם לקמן ממעטינן ליה משום דכל שיצאו בביאה ישנו בהבאה ולא משום סמיכה דהתם גברא בר חיובא ואריא הוא דרביעא עליה שאינו יכול לסמוך אבל האי לאו בר חיובא הוי דאימא איתתא הוא אבל הא ק"ל דתיפשוט מהכא דסמיכה בכל כחו בעינן דאי באקפויי ידיו לייתי וליתני ולסמוך דהכי פריך לקמן פרק שני (דף טז:) ואיכא למימר דבכל עניין ממעטא ליה קרא:

לא נצרכה אלא לחציו עבד וחציו בן חורין. ולא תימא דקאי עליה ג"ש דלה לה מאשה וקשה דעליה כתיב אם חופשה לא יתן לה (ה) ומוקי לה רבי עקיבא בהשולח (גיטין דף מא: ושם) ובכריתות (דף יא.) בחליה שפחה וחליה בת חורין וי"ל מכל מקום אבל עבדות כתיב כדמוכח קרא אם חופשה לא יתן לה אך קשה הכא משמע בחציו עבד לפי משנה אחרונה חייב דלפי משנה ראשונה קיימא הכא כדאיתא לעיל ריש מכילתין ואלו בגיטין ריש השולח (דף מב:) [ו] מיבעי ליה מי שחציו עבד אם יש לו קנס או לא שלשים שקלים יתן לאדניו אמר רחמנא והאי אדון הוא ולפי משנה אחרונה קאי דקאמר התם מאי לאו לפי משנה אחרונה ואילו הכא פשיטא לן דאין לו אלא אדון אחד ויש לדחות דעד כאן לא מחייבי ליה הכא אלא משום דעומד לכוף את רבו כמאן דשיחרר דמי אבל התם כיון דמית אגליא מילתא דלא הוה עומד לשחרור והתם בכריתות (דף יא.) מתרץ הר"י בענין אחר:

[8]מפנקי דכתיב [1]כי תבאו לראות פני מי בקש זאת מידכם רמום חצרי תנא [6]הערל והטמא פטורין מן הראייה בשלמא טמא דכתיב [2]ובאת שמה והבאתם כל שישנו בביאה ישנו בהבאה וכל שאינו בביאה אינו בהבאה אלא ערל מנלן הא מני רבי עקיבא היא דמרבי [6] לערל כטמא [3]דתניא ר' עקיבא אומר [3]איש איש [2]לרבות את הערל ת"ר [3]טמא פטור מן הראייה דכתיב ובאת שמה והבאתם שמה כל שישנו בביאה ישנו בהבאה וכל שאינו בביאה אינו בהבאה [7]רבי יוחנן בן דהבאי אומר משום ר' יהודה סומא באחת מעיניו פטור מן הראייה שנאמר יראה יראה כדרך שבא [5] לראות כך בא ליראות מה בא לראות בשתי עיניו אף ליראות בשתי עיניו: רב הונא כי מטי להאי קרא יראה יראה בכי אמר עבד שרבו מצפה לו לראותו יתרחק ממנו דכתיב כי תבואו לראות פני מי בקש זאת מידכם רמום חצרי רב הונא כי מטי להאי קרא בכי [4]וזבחת שלמים ואכלת שם עבד שרבו מצפה לאכול על שלחנו יתרחק ממנו דכתיב [5]למה לי רוב זבחיכם יאמר ה' ר' אלעזר כי מטי להאי קרא בכי [6]ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו ומה תוכחה של בשר ודם כך תוכחה של הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה רבי אלעזר כי מטי להאי קרא בכי [7]ויאמר שמואל אל שאול למה הרגזתני להעלות אותי ומה שמואל הצדיק היה מתיירא מן הדין אנו על אחת כמה וכמה שמואל מאי היא דכתיב [8]ותאמר האשה אל שאול אלהים ראיתי עולים עולים תרי משמע חד שמואל ואידך דאזל שמואל ואתייה למשה בהדיה אמר ליה דלמא חם ושלום לדינא מתבעינא קום בהדאי דליכא מילתא דכתבת באורייתא דלא קיימתיה רבי אמי כי מטי להאי קרא בכי [9]יתן בעפר פיהו אולי יש תקוה אמר כולי האי ואולי רבי אמי כי מטי להאי קרא בכי [10]בקשו צדק בקשו ענוה אולי תסתרו ביום אף ה' אמר כולי האי ואולי רבי אסי כי מטי להאי קרא בכי [11]שנאו רע ואהבו טוב והציגו בשער משפט אולי יחנן ה' [אלהי] צבאות כולי האי ואולי רב יוסף כי מטי להאי קרא בכי [12]ויש נספה בלא משפט [9] אמר מי איכא דאזיל בלא זמניה אין כי הא דרב ביבי בר אביי הוה שכיח גביה מלאך המות אמר ליה לשלוחיה זיל אייתי לי מרים מגדלא שיער נשייא אזל אייתי ליה מרים מגדלא דרדקי אמר ליה אנא מרים מגדלא שיער נשייא אמרי לך אמר ליה אי הכי אהדרה אמר ליה הואיל ואייתיתה ליהוי למנייא אלא היכי יכלת לה הות נקיטא [10]מתארא בידה והות קא שגרא ומחריא

מפנקי. שאין הולכין בלא מנעל דאין אדם נכנס להר הבית במנעלו דכתיב מי בקש זאת מידכם רמום חצרי: **פטורים מן הראייה.** אין חייבין לעלות עולות ראותיהן על ידי שליח: **טמא.** אינו (חייב) בביאה שאינו יכול ליכנס למקדש דכתיב [1](כי מקדש) ה' טמא (ובכרתה (במדבר יט)): **ערל.** ישראל שמתו אחיו מחמת מילה: הכי גרסינן **דמרבי ליה ערל כטמא: איש איש.** מזרע אהרן והוא לרוע או זב: **לרבות את הערל.** שהוא כטומאת שלא יאכל תרומה אם כהן הוא: **עבד.** שהוא חביב לרבו עד שרבו מצפה ושואף מתי ירחמו יתרחק מעליו: **יתרחק מעליו.** איך הגיע יום שנהפך לו לשונא ולחקו ולוה שלא ירחמו שנאמר[1] כי תבאו וגו': **תוכחה.** שמוכיח פשעו בפניו: **מאי היא.** מנא לן דמתיירא: **כולי האי ואולי.** כל היסורין הללו יקבל ועולמו בספק אם תהיה לו תקוה: **יש נספה בלא משפט.** יש כלה ואין עון בידו ולא היה משפט[2] לפניה: **ומי איכא דאזיל כו'.** הס"ם קא בעי לה: **אמר ליה.** מלאך לשלומו: **אייתי לי מרים מגדלא נשייא.** הרוג את מרים המקלעת שיער הנשים: **היכי יכלת לה.** מאחר שלא הגיע זמנה: **הות נקיטא מתארא בידה.** היתה אוחזת בידה האוד של תמר שקורין פורגו"ן: וקא

כי תבואו לראות פני. פירש רש"י דנפקא ליה מדכתיב רמום חצרי דמשמע דהולך במנעליו ותימה הוא דבפרק הרואה (ברכות דף סב:) מפיק ליה מדכתיב של נעלך וים לומר דהתם עיקר אבל הכא ניחא ליה לאתויי ראייה כדכתיב כי תבואו לראות וכו': **דכתיב ובאת שמה והבאתם שמה.** והא דאמרינן (פסחים דף סב.) ערל וטמא משלחין קרבנותיהן (ד) דאע"ג דליתנהו בביאה התם מיירי בנדרים ונדבות שאין קבועין זמן בהבאת רגלים והאי קרא לא משמעי אלא בעולת ראייה דבעינן ביאה אך קשה לרבי שמעון דאמר פרק בתרא דמו"ק (דף טו. וסס) וביום באו יקריב (יחזקאל מד) בזמן שהוא ראוי לביאה יקריב בזמן שאינו ראוי לביאה לא יקריב ופשיט מהתם דמצורע לא ישלח קרבנותיו וכי לית ליה ההוא דאעיל לערל (ד) וטמא דמשמע דליכא מאן דפליג ולא מסתבר לחלק דהתם במצורע לחוד והכא בשאר טמאים דהאי קרא בסתמא כתיב משמע דאכל טמאים קאי וכי תימא מקום דכתיב לעיל מינה שבעת ימים יספרו לו (שם) דמשמע בימי סיפורו דקאי דוקא אמצורע הא אפסקיה למילתיה וביום באו אל הקודש אל החצר הפנימית דדרשינן מיניה זו עשירית האיפה ועוד (ו) התם הוה ליה לאתויי לההוא ערל וטמא למיפשט מינה דמשלח שפיר ונראה בעיני דהתם בקרבנות מצורע מצרעתו מיירי ובשמיני לרפואה כי בעי לאתויי קרבנותיו חזר ונטרע הלכך האי קרבן דמחוייב לא מצי מייתי כיון דלאו בר ביאה הוא אבל בנדרים ונדבות מביא שפיר אף מצורע כמו שאר טמאים והתם האמרתי בדבר לפרש מהאיי דערל וטמא משלחין קרבנותיהן ולא בעינן סמיכה כמו בהאיי דהשולח חטאתו ממדינת הים דכל הגט (גיטין דף כח: וסס) דפריך לה והא בעי סמיכה ומוקי לה בקרבן נשים או בחטאת העוף דהתם בערל שמתו אחיו מחמת מילה וטמא כמו מצורע או זב דאין עדרתו תלויה רק בדפואה ואפשר שלא יתרפא לעולם והוה ליה מחוייב קרבן הלכך טוב לנו שיביא בלא סמיכה אבל התם בגיטין יש לנו להמתין עד שיביא עוד האמרתי התם בפרק ג' דגיטין (שם): **דמרבה** ערל כי טמא. אמר הרב ר' אלחנן דהא דאיצטריך קרא לערל לטעוטי ליה טומטום ואנדרוגינוס ולא לטעוטי מספק ערל שמתו אחיו מחמת מילה דלאו קשה אמאי איצטריך מיעוט לערל גבי פסח תיפוק ליה מטמא וי"ל דהתם ממעטינן ערל שמתו אחיו מחמת מילה דלאו כטמא ומיהו זהו דוקא לפרש"י דמפרש התם[3] [1]ערל שמתו אחיו מחמת מילה יש להעמיד הכי אבל לפר"ת [2]דמפרש שדוחג מחמת הצער אבל מתו אחיו מחמת מילה הוי אנוס יש להקשות לרבי עקיבא דמרבה ערל כי טמא אמאי איצטריך קרא לערל דפסח תיפוק ליה מטמא ויש לומר (ו) דמהתם ידעינן ליה בעלמא כיון דמדמה ערל לטמא בפסח דדרשינן נמי מאיש איש לרבות ערל כטמא אבל ליכא למימר דאי ליכא קרא אלא דערל כטמא הייתי אומר דפסח בא בערלות אבל אם הוה רובן ערלים כמו בטומאה דהא מנא ידעינן לרבות ערל כי טמא מאיש איש כי יהיה לרוע או זב והתם לא כתיב רק טומאת צרעת חיבות ואנן אמרינן ברים אלו דברים (פסחים דף סז.) דלא אבי רק טומאת מת בלבד והשתא סוגיא דהכא פליגא אהכא דרים הערל הערל (יבמות דף עב:) דקאמר דלא לישתמיט תנא דמרבה ערל כי טמא ומוקמא כרבי עקיבא ופריך ליה מהכא דערל וטמא פטורין מן הראייה ומשני שאני התם משום דמאיש ומשמע דאפילו רבנן מודו כלומר לאו משום דמרבה ליה כי טמא אלא משום דמאיש ומיהו י"ל דה"פ שאני התם משום דמאיש דהכי מרבה ערל כי טמא אליבא דרבי עקיבא אבל לא שיבא ערל מעטא בנגיעה כטמא לרבי לא תניהו גבי הדדי:

של הקדוש ברוך הוא **על אחת כמה וכמה.** אלא יוכל להשיב תשובה מעלייתא להיפטר לגמרי דמכמה דברים מצי לפטור עצמו קצת כדאיתא בפרק הדר (שיובין דף סה.) יכולני לפטור כל העולם מדין של תפלה: **דליבא** מילתא דכתיב באורייתא **דלא** קיימתיה. לא בעי למימר שיעיד לו שקיים הכל דמנא ידע והא לא היה בדורו אלא היה אומר כך וכך דלשתי ועשיתי מעשה בוז והעידני שכן למדת גם אתה: **אמר** מי איכא אינש דאזיל בלא זמניה. ל"ג אמר שהרי רב יוסף לא היה שואל כך שעל זה לא מתרץ לו הס"ם כלום אלא הס"ם קא פריך ליה: **הוה** שכיח גביה מלאך המות. דמספר מה שאירע לו כבר דהאי עובדא דמרים מגדלא נשייא בבית שני היה דהיתה אמו של פלוני כדאיתא בשבת (דף קד: וסס):

מוסיפנא

[1] אמי הוה בכי אמר כתיב יתן בעפר פיהו אולי יש תקוה וכתיב בקשו צדק בקשו ענוה אולי תסתרו ביום אף ה' וכתיב שנאו רע ואהבו טוב והציגו בשער משפט אולי יחנן וגו' כולי האי ואולי

וקא מסריא תנורא. מכבדת את התנור: **אוסיכיה אגבה דכרעה.** הוסיכתו על גב רגלה ונכות והורע מזלה: **דרעיא להו אגא.** איני מוסכן לשומר המתים שאמו דומה אלא מתגלגלין עמי ושטין בעולם עד שיתמלאו שנותיו והוא קרוי דור: **דמעביר במיליה.** מעביר על מדותיו: **דמטו.** נתבטלו: **הני מינטרן.** אותן אלא בישלו כל צורכן אין ממהרות לירקב: **הייו דכפיב בו'.** (ו) הטובות ירא פן ירקבו אף הבחורים הצדיקים נאחזין למיתה פן יחטאו: **אדזוטר.** בעודו בחור: **אי בעי האי מרבנן.** להיות הולך בדרך עובדים הוי חיי: **מבעט ברבותיו הוה.** רבי אלכסנדרי היה מכיר בו שלא היה מן הקדושים וכתיב וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר אינו ירא מלפני האלהים (קהלת ח) ותניא במסכת קדושין (דף לג:) מורא זו איני יודע מהו כשהוא אומר והדרת פני זקן וירא מאלהיך (ויקרא יט) הוי אומר מורא זו כבוד חכמים: **קנוס בחמורים.** עושקי שכר שכיר כמנאפים ומכשפים: **ומטי גר.** בהאי קרא כתיב: **ולא ירחוני.** והכא קרא כתיב: **כי אם כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם.** ואף על העלמות ממנו שעשה שוגג הוא מביאו במשפט: **על כל.** אפי' דבר מועט במשמע: **ונמאס.** קלה דעת תבירו בדבר: **מאי אם טוב.** דמשמע אף על הטובה מביאו במשפט: **שאינו מחוסך.** שאינו מעוקר מן החלב ומן הגידין האסורים: **בערבי שבתות.** שמתוך שמתהרין לעשות צורכי שבת אין נותנין לב אם מנוקר הוא: **ורוח סערה זו לוז.** לשון וכעסתה לרתה (שמואל ב' ח) שתי נשים יחד: **זיבורא ועקרבא.** [6] נקיט הכי משום דאמרינן במסכת ע"ז בפרק אין מעמידין (דף כח:) חמימי לעקרבא וקריר לזיבורא וחילופא סכנתא הלך היכא דנכתיה זיבורא ועקרבא נעשות צרות זו לזו דלית ליה תקנתא לא בקרירי דקשה לעקרב ולא בחמימי דקשה לזיבורא: **זה הממציא מעות לעני בשעת דוחקו.** אלעזר קאי אם טוב ואם רע הרגיל להמציא לצדקה לעני בשעת דוחקו ולא קודם שעת הדחק שיכול לבקש מזונותיו ולקנותן בשעת הזול: **לעללא.** לקנות התבואה [7] דמתרגם ועללא לרעא (ויקרא כג): **לתליסא.** להפסד ולאיבוד כך שמעתי. ולי נראה לקנות בשעת הדחק מזון שהוא תולה בכלו כדאמר מר (פסחים דף קיא:) תלא סילתא תלא מזוני תלאי בגיתא קשה לעניותא: אינו

ומחריא תנורא שקלתא ואנחתא אגבה דכרעה [6] קדחא ואיתרע מזלה ואייתיתה א"ל רב ביבי בר אביי אית לכו רשותא למיעבד הכי אמר ליה ולא כתיב ויש נספה בלא משפט א"ל והכתיב [1] דור הולך ודור בא אמר דרעינא להו אנא עד דמלו להו לדרא והדר משלימנא ליה לדומה א"ל סוף סוף שניה מאי עבדת אמר אי איכא צורבא מרבנן דמעביר במיליה מוסיפנא להו ליה והויא חלופיה רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בכי [2] ותסיתני בו לבלעו חנם עבד שרבו מסיתין לו ונסת תקנה יש לו רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בכי [3] הן בקדושיו לא יאמין אי בקדושיו לא יאמין במאן יאמין יומא חד הוה קא אזיל באורחא חזייה לההוא גברא דהוה מנקיט תאני שביק הנך דמטו ושקיל הנך דלא מטו א"ל לאו הני מעלן טפי א"ל הני לאורחא בעינן להו הני נטרן והני לא נטרן אמר היינו דכתיב הן בקדושיו לא יאמין איני והא ההוא תלמידא דהוה בשיבבותיה דרבי אלכסנדרי ושכיב אדזוטר ואמר [4] אי בעי האי מרבנן הוה חיי ואם איתא דלמא מהן בקדושיו לא יאמין הוה ההוא מבעט ברבותיו הוה רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בכי [4] וקרבתי אליכם למשפט והייתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים ובנשבעים לשקר ובעושקי שכר שכיר עבד שרבו מקרבו לדונו וממהר להעידו תקנה יש לו אמר רבי יוחנן בן זכאי אוי לנו ששקל עלינו הכתוב קלות כחמורות אמר ריש לקיש כל המטה דינו של גר כאילו מטה דינו של מעלה שנאמר [4] ומטי גר ומטי כתיב א"ר חנינא בר פפא כל העושה דבר ומתחרט בו מוחלין לו מיד שנאמר [4] ולא יראוני הא יראוני מוחלין [5] להם מיד רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בכי [5] כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם עבד שרבו שוקל לו שגגות כזדונות תקנה יש לו מאי על כל נעלם אמר רב זה ההורג כינה בפני חברו ונמאס בה ושמואל אמר זה הרק [7] בפני חבירו ונמאס מאי אם טוב ואם רע אמרי דבי ר' ינאי זה הנותן צדקה לעני בפרהסיא כי הא דרבי ינאי חזייה לההוא גברא דקא יהיב זוזא לעני בפרהסיא אמר ליה מוטב דלא יהבת ליה מהשתא דיהבת ליה וכספתיה דבי ר' שילא אמרי זה הנותן צדקה לאשה בסתר דקא מייתי לה לידי חשדא רבא אמר זה המשגר לאשתו

מוסיפנא לו והוה חלופיה. יש להקשות לרבי עקיבא דאמר ליה בשילהי החולץ (יבמות דף ג. וסס) משלו הוסיפו לו להזקיקו ולית ליה זכה מוסיפין לו הא משמע הכא דמוסיפין לו ל"ע: **מבעט** ברבותיו הוה. וכן איכא למימר בההיא דפ"ק דשבת (דף יג.) בחד שמת והיתה אשתו מולכת תפילין בבית המדרש אמרה כתיב כי היא חייך ואורך ימיך בעלי שקלא הרבה ושנה הרבה היכי מת בחלי ימיו ולא השיבו לה דבר ולא היו אומרים מהני הוה דבקדושיו לא יאמין [3] אי נמי לא היה תשובה נמסת: **הא** יראוני מוחלין. גבי עושק שכר שכיר כתיב דהוה [6] ליה לא תעשה ופליגא א[דרבי ישמעאל בפרק בתרא דיומא (דף פו.) דאמר תשובה תולה ויום"כ מכפר ואיכא בריתא אחרת דאמר על עשה ולא תעשה תשובה מכפרת (ב) ועוד יש לחלק בין עניני תשובה יש שב ומוחלין לו מיד ויש שב דמוחלין לו אבל לא מחילה גמורה ועדיין יש עונש ואותו עונש תולין והא דאמרינן בשבועות (דף יג: וסס) העובר על מצות עשה ונתחרט לא זז משם עד שמוחלין לו היינו מחילה גמורה ואם שב בכל לבו ע"י יסורין יתכפרו לו עוונותיו: **שנעשות** צרות זו לזו כגון זיבורא ועקרבא.

פר"ת רפואה לנשיכה זו קשה לנשיכה זו וכן אמרינן ריש פרק ב' דע"ז (דף כח: וסס) חמימי לעקרבא קריר לזיבורא: **זה הממציא מעות לעני בשעת דוחקו.** פרש"י דקאי אלעזר אם טוב ואם רע שממתין לו עד שעת הייקר ונמצא קונה בייקר לתליתא לקנות פת לפי שעה כמו שקונהו בכלו כדאמרינן תלא לסילתא תלא למזוניה וקשיא לר"ת מדלא למה [7] נקט כולי האי ואפסקיה בחדא קרא והיה כי תמצאן אותו רעות רבות וצרות ועוד דאמרינן המלוה לעני בשעת דוחקו עליו נאמר אז תקרא וה' יענה (ישעיה נח) בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סג. וסס) מיהו התם מחלק הריב"ן בין מלוה לממציא ועוד דנקט הש"ס מילתא דלא שכיח לתלות הלחם דאמר בערבי פסחים (דף קיא: וסס) תלאי בגיתא קשי לעניותא ומפרש ר"ת צרות רבות ורעות זהו הממציא מעות לעני בשעת דוחקו כגון שתפסו המושל וגא זה ואמר לו שילוה לו מעות על קרקעותיו ואם לא היה זה גא המושל היה מיקל בפדיונו לפי שהוא דחוק ועני זוזי לעללא לא שכיח אם היה רוצה לקנות תבואה להאכילו לביתו אין (ג) מוליאין לו מעות לתליתא כמו תלא וזבין (ב"ב דף מז:) כשדוחקין אותו למכור משלו לתלומו כדי שיפדה עצמו [וע"ע תוס' סנהדרין דף עו: ד"ה והמליה]:

שדור

בשר שאינו מחותך בערבי שבתות [6] והא רבא [7] משגר שאני בת רב חסדא דקים ליה בגווה דבקיאה רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בכי [6] והיה כי תמצאן אותו רעות רבות וצרות עבד שרבו ממציא לו רעות וצרות תקנה יש לו מאי רעות וצרות אמר רב רעות שנעשות צרות זו לזו כגון זיבורא ועקרבא ושמואל אמר זה הממציא לו מעות לעני בשעת דוחקו אמר רבא היינו דאמרי אינשי זוזא לעללא לא שכיחא לתליתא שכיח [7] וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתי פני מהם אמר רב ברדלא בר טביומי אמר רב כל שאינו בהסתר פנים אינו מהם כל שאינו בוהיה לאכול אינו

חוטא] וההוא תלמיד דהוה בשיבבותיה דר' יוחנן ושכיב זוטר. ואמר ר' יוחנן אי דלא לבעוט ברבותיו היה חיי. ר' יוחנן הוה בכי אמר כתיב וקרבתי אתכם למשפט עבד שרבו מקרבו לדין וממהר להעידו כלום יש בו תקנה. אריב"ז אוי לנו בא ונושה בו בכל יום היינו דאמרי אינשי זוזא לעללא לא שכיח לתליתא שכ הבואה אינו מצוי ולמי שתולין אותו הנוגשים מצוי. כתיב והסתרתי פני מהם וה שאין בו והסתרתי פני מהם כלומר שהתפלל ג) ואין נענה אין בו והיה לאכול

ח) נראה דל"ל כמו בת רב חסדא אמה של רבא. ט) נראה ש"ל ואינו נענה אינו מיקל

אינו מהן. מזרע ישראל דכתיב והסתרתי פני מהם (דברים לא) שלועק מגלות הגאות עליו ואינו נענה שלא יבוא: **והיה לאכול.** שהעובדי כוכבים שולטין ממונו: **וגרבוהו.** שלוהו: **בחלוס אדבר בו.** (ב) ביום ההוא קא דייק ביום ולא בלילה שמראין לו חלום כדי שיתפלל על הדבר: **ידו נטויה.** להגן עליו: **אפיקורסים** (ג). שאינם מאמינים לדברי רז"ל כגון לדוקים: **אחוי ליה.** על ידי שימן רמז לו החזיר פניו: **במחוג.** ברמז: **נסרסה חכמתם.** בפסוק כתיב האין עוד חכמה בתימן אבדה עצה מבנים מישראל: **לנגדך.** בשוה: **שיחה יחידה.** דברי חשוק שלפני תשמיש: **כדלא טעים תבשילא.** שרעב לאכול כלומר מתאוה לתשמיש: **בבאי נואי.** איכא דכתיב במסתריס: הכי גרסינן **ובבאי בראי ליא ובכתיב ויקרא.** וכל קריאה השמעת קול היא: **מאיגרא רם לגיראא עמיקתא.** כמה גדולה נפילה זו אין לך גבוה וכור עמוק כמשמים לארץ: **תקפיה.** רבי לר' חייא ואזיל רבי בהדיה: **כי הוו מיפטרי מקמיה.** שנטלו ממנו רשות: **איכו השתא.** אם לא באתי עמך והאמנתי לך מעבדתיה מברכה זו: **מנא לך.** שכל כך גדולה הקבלת פניה: **בדקש.** כשהזקין (ד) רבי יעקב: **היה רגיל בו.** מהלך שלשה חדשים היה מביתו לבית המדרש ונוטל מביתו אחר הפסח ונומל יום אחד וחוזר לביתו לשמח את אשתו בחג הסוכות:

שדוד בי שבור מלכא וגרבוהו. אומר הר"י דהייגו ההוא דבפרק בתרא דברכות (דף נו.) גבי פסייה דבר הדיא שפתר לו שתמות אשתו ויאבד כל אשר לו מאת המלך: **הן אראלם צעקו חוצה.** פשטיה דקרא ביישעיה כתיב על המזבח וכתיב הוי אריאל (ישעיה כט): **ויחי** עוד לנצח לא יראה השחת. פשטיה דקרא בתמיה הוא וכי הרשע לא ימות כמו שהחכמים ימותו: דממייבא

אינו מהם אמרו ליה רבנן לרבא מר לא בהסתר פנים איתיה ולא בוהיה לאכול איתיה אמר להו מי ידעיתו כמה משדרנא בצנעא בי שבור מלכא אפי' הכי יהבו ביה רבנן עינייהו אדהכי שדור דבי שבור מלכא וגרבוהו אמר היינו דתניא אמר רבן שמעון בן גמליאל (ו) כל מקום שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עוני [1] ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא אמר [2] רבא אמר הקב"ה אף על פי שהסתרתי פני מהם בחלום אדבר בו רב יוסף אמר ידו נטויה עלינו שנאמר [2] ובצל ידי כסיתיך ר' יהושע בן חנניה הוה קאי בי קיסר אחוי ליה ההוא אפיקורוסא עמא דאהדרינהו מריה לאפיה מיניה אחוי ליה ידו נטויה עלינו אמר ליה קיסר לר' יהושע מאי אחוי לך עמא דאהדרינהו מריה לאפיה מיניה ואנא מחוינא ליה ידו נטויה עלינו אמרו ליה להההוא מינא מאי אחוית ליה עמא דאהדרינהו מריה (ח) מיניה ומאי אחוי לך לא ידענא אמרו גברא דלא ידע מאי [3] מחוו ליה במחוג יחוי קמי מלכא אפקוהו וקטלוהו כי קא ניחא נפשיה דרבי יהושע בן חנניה אמרו ליה רבנן מאי תיהוי עלן מאפיקורוסין אמר להם [3] אבדה עצה מבנים נסרחה חכמתם כיון שאבדה עצה מבנים נסרחה חכמתן של אומות העולם ואי בעית אימא מהכא [4] ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדך רבי אילא הוה סליק בדרגא דבי רבה בר שילא שמעיה לינוקא דהוה קא קרי [5] כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שיחו אמר עבד שרבו מגיד לו מה שיחו תקנה יש לו מאי מה שיחו אמר רב אפילו [6] שיחה יתירה שבין איש לאשתו מגידים לו לאדם בשעת מיתה איני והא [7] רב כהנא הוה גני תותי פורייה דרב ושמעיה דסח וצחק ועשה צרכיו אמר דמי פומיה דרב כמאן דלא טעים ליה תבשילא אמר ליה כהנא פוק לאו אורח ארעא לא קשיא כאן דצריך לרציה הא דלא צריך לרציה [6] ואם לא תשמעוה במסתרים תבכה נפשי מפני גוה אמר רב שמואל בר איניא משמיה דרב מקום יש לו להקב"ה ומסתרים שמו מאי מפני גוה אמר רב שמואל בר יצחק מפני גאוותן של ישראל שניטלה מהם ונתנה לעובדי כוכבים ר' שמואל בר נחמני אמר מפני גאוותה של מלכות שמים (ט) ומי איכא בביה קמיה הקב"ה והאמר רב פפא אין עציבות לפני הקב"ה שנאמר [7] הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו לא קשיא [8] הא בבתי גואי הא בבתי בראי ובבתי בראי לא והא כתיב [8] ויקרא אדני ה' צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרחה ולחגור שק שאני חרבן בית המקדש דאפילו מלאכי שלום בכו שנאמר [9] הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון: [6] ודמע תדמע ותרד עיני דמעה כי נשבה עדר ה' אמר ר' אלעזר שלש דמעות הללו למה אחת על מקדש ראשון ואחת על מקדש שני ואחת על ישראל שגלו ממקומן ואיכא דאמרי אחת על ביטול תורה בשלמא למאן דאמר על ישראל שגלו היינו דכתיב כי נשבה עדר ה' אלא למאן דאמר על ביטול תורה מאי כי נשבה עדר ה' כיון שגלו ישראל ממקומן אין לך ביטול תורה גדול מזה תנו רבנן שלשה הקב"ה בוכה עליהן בכל יום על שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק ועל שאי אפשר לעסוק בתורה ועוסק ועל פרנס המתגאה על הצבור רבי הוה נקיט ספר קינות וקא קרי בגויה כי מטא להאי פסוקא [10] השליך משמים ארץ נפל מן ידיה אמר מאיגרא רם לבירא עמיקתא רבי ורבי חייא הוו שקלי ואזלי באורחא כי מטו להההוא מתא אמרי איכא צורבא מרבנן הכא נזיל ונקביל אפיה אמרי איכא צורבא מרבנן הכא ומאור עינים הוא אמר ליה ר' חייא לרבי תיב את לא תזלזל בנשיאותך איזיל אנא ואקביל אפיה תקפיה ואזל בהדיה כי הוו מיפטרי מיניה אמר להו אתם הקבלתם פנים הנראים ואינן נראין אמר ליה איכו השתא מנעתן מהאי בירכתא אמרו ליה ממאן שמיעא לך מפרקיה דרבי יעקב שמיע לי דרבי יעקב איש כפר חיטייא הוה מקביל אפיה דרביה כל יומא כי קש א"ל לא נצטער מר דלא יכיל מר אמר ליה מי זוטר מאי דכתיב בהו ברבנן [11] ויחי עוד לנצח לא יראה השחת כי יראה חכמים ימותו ומה הרואה חכמים במיתתן יחיה בחייהן על אחת כמה וכמה רב אידי אבוה דרבי יעקב [1] בר אידי הוה רגיל דהוה אזיל תלתא ירחי באורחא וחד יומא בבי רב והוו קרו ליה רבנן בר בי רב דחד יומא חלש דעתיה קרי אנפשיה [12] שחוק לרעהו אהיה וגו' א"ל ר' יוחנן במטותא מינך לא תעניש להו רבנן נפק ר' יוחנן לבי מדרשא ודרש [13] ואותי יום יום ידרשון ודעת דרכי יחפצון וכי ביום דורשין אותו ובלילה אין דורשין אותו אלא לומר לך כל העוסק בתורה אפי' יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב [1] כאילו עסק כל השנה כולה וכן במדת פורענות דכתיב [14] במספר הימים אשר תרתם את הארץ וכי ארבעים שנה חטאו והלא ארבעים יום חטאו אלא לומר לך כל העובר עבירה אפי' יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאילו עבר כל השנה כולה: אי זהו קטן כל שאינו יכול לרכוב על כתפו של אביו: מתקיף לה רבי זירא

עד

לעסוק בתורה [ואינו עוסק ועל שאי אפשר לעסוק בתורה ועיסק] ועל פרנס המתגאה על הצבור
אפיה חד סגי נהורא. אמר להו אתם הקבלתם פנים הנראים ואינם רואים תזכו להקביל פני שכינה ש
חכמים במיתתם כתיב ויחי עוד לנצח לא יראה השחת כי יראה חכמים ימותו השתא ומה הרו
בחייהם על אחת כמה וכמה. דרש ר' יוחנן כתיב ואותי יום יום ידרשון וכי ביום דורשין ובלילה
כל דעוסק בתורה אפילו יום אחד בשנה לשמה מעלה עליו הכתוב כאילו עסק כל השנה וכן במ
הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה וכי שנה חטאו והלא לא חטאו אלא ארבע
העובר עבירה אפילו יום אחד בשנה מעלה עליו כאילו עבר כל השנה כולה. איזהו (חייב)
הוה כמד משדרנא בצנעא לבי שבור מלכא ואפ"ה לא איפרק דאמור רבנן כ"מ שנתנו חכמים
שדודה ליה שבור מלכא וגרכוה לרבא אמר רבה אע"ג דכתיב והסתרתי פני מהם אמר רחמנא
אמר ידו נטויה עלינו ובצל ידו אנו סכוכים כו' עגינא כי נח נפשיה דר' יהושע בן חנניא אמרו
כלומר אין אדם ביגינו שיש בו כח להשיבם כמותו אמר להם אבדה עצה מבנים נסרחה חכמת
ם ובורא רוח ומגיד לאדם מה שיחו. אמר רב אפילו שיחה קלה שבין איש לאשתו מגידין לאדם
לאדם להרבות שיחה אפילו עם אשתי אלא אם צריך לארציה כגון שהיא כעוסה ובא לרצותה:
ם תבכה נפשי מקום שיש למעלה ומסתרים שמו שבוכים שם המלאכים כדכתיב מלאכי שלום מר

עד הכא מאן אתייה אמר ליה אביי עד הכא (ה) אדמיחייבא אימיה בשמחה אייתיתיה אימיה מכאן ואילך אם יכול לעלות ולאחוז בידו של אביו מירושלים להר הבית חייב ואי לא פטור השיב רבי תחת בית הלל לדברי בית שמאי יוחנה לא עלתה כי אמרה לאישה עד יגמל הנער והביאותיו והא שמואל דיכול לרכוב על כתיפו של אביו הוה א"ל (ו) אבוה ולטעמיך תיקשי לך חנה גופה מי לא מיחייבא בשמחה אלא חנה מפנקותא יתירתא חזייא ביה בשמואל וחשא ביה בשמואל לחולשא דאורחא בעי רבי שמעון (ז) קטן חיגר לדברי בית שמאי וסומא לדברי שניהם מהו היכי דמי אילימא בחיגר שאינו יכול להתפשט וסומא שאינו יכול להתפתח השתא גדול פטור קטן מיבעיא לא צריכא בחיגר שיכול להתפשט וסומא שיכול להתפתח מאי אמר אביי (ח) כל היכא דגדול מיוחייב מדאורייתא קטן נמי מחנכינן ליה מדרבנן כל היכא דגדול פטור מדאורייתא מדרבנן (ט) קטן נמי פטור: ב"ש אומרים הראייה שתי כסף כו': ת"ר בית שמאי אומרים הראייה שתי כסף והחגיגה מעה כסף שהראייה עולה כולה לגבוה מה שאין כן בחגיגה ועוד מצינו בעצרת שריבה בהן הכתוב בעולות יותר מבשלמים ובית הלל אומרים הראייה מעה כסף וחגיגה שתי כסף שחגיגה ישנה לפני הדיבור מה שאין כן בראייה ועוד מצינו בנשיאים שריבה בהן הכתוב בשלמים יותר מבעולות ובית הלל מאי טעמא לא אמרי כבית שמאי דקא אמרת ראייה עדיפא דעולה כולה לגבוה אדרבה חגיגה עדיפא דאית בה שתי אכילות ודקא אמרת נילף מעצרת דנין קרבן יחיד מקרבן יחיד ואין דנין קרבן יחיד מקרבן צבור ובית שמאי מ"ט לא אמרי כבית הלל דקאמרת חגיגה עדיפא דישנה לפני הדיבור ראייה נמי ישנה לפני הדיבור ודקאמרת נילף מנשיאים דנין דבר הנוהג לדורות מדבר הנוהג ואין דנין דבר הנוהג לדורות מדבר שאינו נוהג לדורות ובית הלל מאי שנא חגיגה דישנה לפני הדיבור דכתיב (ז) ויזבחו זבחים שלמים ראייה נמי הכתיב (ז) ויעלו עולות קסברי בית הלל (ח) עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי ובית שמאי סברי עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת ראייה הואי אמר אביי בית שמאי (ט) ורבי אלעזר ור' ישמעאל כולהו סבירא להו עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת ראייה הואי ובית הלל ורבי עקיבא ור' יוסי הגלילי כולהו סבירא להו עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי בית שמאי הא דאמרן ר' ישמעאל (י) דתניא ר' ישמעאל אומר כללות נאמרו בסיני

ופרטות

עד הכא מאן אתייה. עד ירושלים מי הביאו (ד) והלא משהוא יכול להיות חוץ מאמו יכול לאחוז ביד אביו לכדי עלייה מירושלים להר הבית אתה אומר שיתנכוהו ועד ירושלים מי הביאו: **מחייבא בשמחה.** לעלות לרגל ולשמוח בחג עם בעלה דעל השמחה נצטוו נשים לכתיב ושמחת אתה וביתך (דברים יד): **מכאן ואילך.** דאימיה לא מחייבא להתלאות בהר הבית: **עד יגמל.** לסוף כ"ד חודש שכן מיעוק יונק ומשנה ראשונה הוא יכול לרכוב על כתיפו של אביו כדי לעלות מירושלים הר הבית וכל שכן משילה למשכן: **הכי גרסי' קטן חיגר לדברי בית שמאי וסומא לדברי שניהן.** דאילו חיגר לדברי בית הלל לא מיבעיא לן דלא מחנכינן ליה דהא אמרינן אין מחנכין אלא לקטן שיכול לאחוז ולעלות ברגליו בירושלים וזה אינו יכול אבל לבית שמאי דמחייבי לחנכו משיכול לרכוב קטן חיגר יכול לרכוב על כתיפו של אביו והסומא יכול לאחוז לב"ה מהו צריך מיעוך או לא: **שאינו יכול להתפשט.** שאין סופו להתפשט עולמית: **קטן מיבעיא.** הלא אין מיעוך קטן אלא כדי להנהיגו שיהא סרוך אחר מנהגו לכשיגדיל וכיון שזה פטור לכשיגדיל אתה לי מיעוך: **שיכול להתפתח.** קודם שיגדיל: **מאינו בעצרת.** כפ' שור או כשב והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימים ופר בן בקר אחד ואילים שנים יהיו עולה לה' וכתיב ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים (ויקרא כג): **ישנה לפני הדיבור.** קודם מתן תורה הקריבו שלמים בסיני דכתיב וישלח את נערי בני ישראל (שמות כד). ואע"ג דהאי קרא כתיב בואלה המשפטים לאחר עשרת הדברות קודם עשרת הדברות הוה ואין מוקדם ומאוחר בתורה והכי תניא במסכת שבת בפרק ר' עקיבא (דף פח.) רבי יוסי אומר בשני עלה וירד בשלישי עלה וירד ברביעי ירד ושוב לא עלה בחמישי בנה מזבח והקריב עליו קרבן בששי) נתנה תורה ואין אתה מוצא בנתינת התורה בנין מזבח אלא באומר שנאמר וישלח את נערי בני ישראל וגו'. ולקמן פריך התם נמי עולה הואי: **נשיאים.** בחנוכת המזבח הקריבו שלמים יותר מעולות דכתיב כל הבקר לעולה וגו' וכל בקר זבח השלמים וגו' (במדבר ז): **שתי אכילות.** מזבח ומלבד: נשיאים קרבן יחיד ורמייה וחגיגה קרבן יחיד אבל בבשי עצרת קרבן צבור ומתרומת הלשכה: **ראייה נמי ישנה לפני הדיבור.** דעולה נמי הוה התם: **מדבר הנוהג לדורות.** בבשי עצרת: **עולת תמיד הואי.** חובת כל יום ויום ולא גמרינן מינה: **עולת ראייה הואי.** על שם ויחזו את האלהים: **כללות נאמרו בסיני.** הרבה דברים נאמרו סתומים בסיני שלא נתפרשו כל צרכן ופירשו לו לאחר שהוקם המשכן בהאל מועד שהרי לא נתפרשו שם הלכות עבודה ככל הצריך אלא מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך (שמות כ) ולא פי' מתן דמיהן הפשיטן וניתוחן של עולות והקרבת אימורין של שלמים: ופרטות

(ה) **דמחייבא** אימיה בשמחה. פירש רש"י בפרק קמא דקדושין (דף לד: ושם) גבי אשה בעלה משמתה בגבל בנגדי לנעווגין בא"י בנגדי פשתן והכא משמע דבשלמי שמחה מיירי והתם (בד"ה אשה) פי' וכן בפ"ק דר"ה (דף ו: ושם):

דיכול לרכוב על כתיפו של אביו. שהיה גדול קצת אבל לא מצי לאחוז בידו ולעלות ברגליו:

בחיגר שיכול להתפשט. מקמי גדולו מאי מי אמרינן דכיון דגדול המיחייב מדאורייתא גבי קטן נמי מיחייב בחינוך דמידי הוא טעמא בקטן אלא משום לחנכו דידע כשהוא גדול או דלמא כיון דגדול בהכי לא מיחייב גם קטן לא:

הראייה שתי כסף. ומדרבנן הוא דמדאורייתא אין לו שיעור לקרבן רק לאשם מעילות (שבועת העדות) דכתיב ביה כסף שקלים (ויקרא ה) ותנן בכריתות (דף כו:) המפרים שתי סלעים לאשם והא דאמרינן בזבחים (דף מא.) [לא יהא ספיקו חמור מודאי מה ודאי מעלה בת דנקא אף ספיקו אשם בת דנקא] ובמנחות (דף קז:) יביא (ו) אשם הוא ונסכיו בסלע לאו דוקא קתניב דאמרינן בפרק ב' דכריתות (דף י:) יביא (ו) אשם בסלע וכן הא דאמרינן בפ' הוליאו לו ביומא (דף נה:) ניטקול ארבעה זוזי ונשדי בהרא לאו דוקא דלא בעי כולי האי ובפ"ב דמנחות (דף קז: ושם בד"ה בבש) פירשתי (ח):

ישנה לפני הדבור. וס"ל עולת (ו) דאייה הואי כדקאמר בסמוך:

(ז) **קרבן** יחיד. כגון חגיגה ובפ"ה דיומא (דף נא. ושם) דקרי ליה קרבן צבור היינו גבי פסח שני כדקאמר התם חגיגה מ"ט מקריא קרבן צבור דאתיא בבנופיא פסח נמי אתיא בבנופיא איכא פסח שני דלא אתיא בבנופיא:

דנין דבר הנוהג לדורות. ולא בעי למימר דנין יו"ט מיו"ט לאפוקי נשיאים דחול הוי דלא מצינו ליה האי חילוקא בשום מקום (ו) אע"ג דלקמן פרק חומר בקודש (דף כג: ושם) יליפינן לירוף כף אחת הכתוב עשה כל מה שבכף אחת ולא פרכינן דורות משעה לא יליפינן דהתם כיון דליכא למלפי מדורות יליפינן ליה שפיר משעה אי נמי שאני התם דתני ביה קרא תריסר זימני כדאמרינן בפ"ק דמנחות (דף מ:) ובפרק הקומץ רבה (שם דף יט:) גבי כלי הלח מקדש הלח וליף שמואל דורות משעה דתני ביה קרא תריסר זימני:

ורבי ישמעאל ורבי אלעזר וכו'. ואין להקשות ושבקי ב"ה ועבדי כב"ש הלא ב"ש במקום בית הלל אינו משנה וי"ל דסבירא להו לא נחלקו בית שמאי וב"ה בדבר זה:

בית שמאי הא דאמרן. וליכא לאקשויי מנא ליה דאית להו עולת ראייה הואי דלמא לעולם סבירא להו עולת תמיד ועטמא דידהו עדיף להו דהכי משמע מדבעי מאי טעמא לא אמר בית הלל כוותייהו האי לאו מילתא היא דמיבעיא ליה אמאי לא קאמרי בית הלל עולת ראייה כבית שמאי:

מי איכא מידי דמעיקרא לא בעי הפשט. דוקא (ג) קא מבעיא ליה מסוס דעיקר הפשט כתיב בגופיה אבל מעולת דאייה אע"ג דאמת הוא דטעונה הפשט לא קשה ליה מידי כיון דלאו בגופיה כתיב: **רבי עקיבא** וכו'. אע"ג דבחמישי בנה מזבח ולא ניתנה תורה עד סיני דרים מאותה שעה דנאמר מעשיה בסיני כדכתיב עולת תמיד העשויה בהר סיני ומאן דלא דרים האי מוקי לה דעולה טעונה כלי וכן פירש רש"י בנימוקי חומש העשויה בהר סיני ובספרי דרים לה שנעשית בהר סיני קודם לתורה והיינו בחמישי שבנה מזבח:

יש בשמחה שאין בשתיהן. וכתוספ' גרסינן שבשמחה יש לה תשלומין כל שבעה [2] ולא בשתיהן ושמעתתא שלנו דלא גרים ליה שבירא ליה דגם באינך יש להן תשלומין ולא קאמר יש בשתיהן שצריכין שיעור מה שאין כן בשמחה דאימא אף שמחה יש לה שיעור ומיהו בלאו הכי ניחא דלא נחית למימני הא כללא כדפריש לעיל (דף ב:) [1] רק חומרא באחת שאין בשתיהן ולהכי לא חשיב שתיהן אינן באין מכל דבר מה שאין כן בשמחה שבאה מכל דבר דהא חומרי דשתיה לא קא חשיב: **אידי** ואידי פרים הוו. אליבא דמ"ד עולת דאייה הואי ואפי' למ"ד עולת תמיד קודם מתן תורה היתה של פרים והדר אישתנו כמו שנשתנה מן הפשט וניתוח לרבי יוסי הגלילי: **מאי נפקא מינה.** כלומר מאי דהוה הוה וכן פריך בפ"ק דיומא (דף ה: וסס) גבי כילד הלבישן ובפסחים (לו.) גבי אימורי פסחים [3] ובסנהדרין (דף עו: וסס) [1] גבי שור שיני בכמה לא בעי משום דסבירא לאלופי דורות משעה ובע"ז פרק שני (דף לד.) ובתענית (דף יא:) גבי במה שמש משה כל ימי המלואים דלא פריך ליה התם נמי למיסבר קראי לפי שלא מצינו בגדי כהונה רק לאהרן ובניו ועוד דאכתי לא נתחנכו הבגדים דבעינן עלייהו הזאה ונפקא מינה לעבוד במלואים בלא הזאת בגדים:

לפסוקי טעמא. ולא דמי לה' מקראות שאין להן הכרע (יומא דף נב.) ולא אזלינן בתר פסוקי טעמא התם לא מצי קאי רק לחד מינייהו דאין משמעות שתיהן שוה אבל הכא מצי קאי לתרווייהו: **שאין** להן שיעור הפאה. דכתיב לא תכלה פאת שדך (ויקרא יט) ומדאורייתא היא דאילו מדרבנן [5] אמר בפרק ראשית הגז (חולין דף קלז: וסס) אין פוחתין [6] (לענין בגורן פחות) משתים ופליגי אמוראי בירושלמי חד אמר אין להם שיעור למעלה ולא למטה כלומר יוכל לפחות עד חצי מעלה ולמעלה כל שהו וחד אמר למעלה אין לה שיעור הא למטה יש לה ובעי מאי בינייהו כלומר דאי לכולי עלמא איכא ומשני אם פיחת משתים למאן דאמר אין לו שיעור כלל מה שנתן נתן ופטור מפאה ואם הוסיף חייב במעשר ולמאן דאמר יש לו שיעור למטה מה שנתן נתן ואינו פטור מפאה וחזה העני ומחויב במעשר עד שישלם שיעור שתים בנת אחת דלא הוי פאה אם לא שילם לו בנת אחת כו' ופריך אמאי לא חשיב תרומה ומשני תפתר מפני המחלוקת לשון פלוגתא דומיא דמחלוקת בששיהן בתורף (ב"מ דף ז:) כלומר שיש בה חילוק דאמר רבי יוחנן עושה אדם כל שהו בכורים ולא אמר עושה כל שהו תרומה דהא בעינן ראשית שעירה ניכרים בפרק בכל מערבין התיבון הרי פאה דאין אדם עושה כל שהו ומשני עד שלא קצר שבולת לא נתחייב שהו פאה כלומר דכתיב פאת שדך בקוצרך תלה רחמנא פאה בקציר והכי קאמר דמשנתחייב בפאה אין לה שיעור וכי תימא בכורים נמי הכתיב ראשית ולבעי שיריים ניכרים כמו בתרומה דמרבינן ליה התם ראשית כל בכורי כל ואני הייתי מפרש מפני המחלוקת עין יפה עין רעה ובינומית לאפוקי הך דעייניש שוה ועוד דפליגי במסכת תרומה (פרק ד מ"ה) המרבה בתרומה רבי אליעזר אומר אחד מעשרה יתר מכאן יעשה תרומת מעשר למקום אחר רבי שמעאל אומר מחצה חולין ומחצה תרומה ר' עקיבא אומר עד שישייר שם חולין ומפרש בירושלמי טעמא דרבי שמעאל דראשית דגנך דיו לראשית שיהו כדגן:

ופרטות באהל מועד. מהחוקק המשכן ודיבר עמו מעל (ה) הפריכת שם פירש לו הכתוב כדכתיב (ה) ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד ולאמר ובספר תורת כהנים דהיינו ויקרא נתפרשו כל הלכות קרבן וכן דברים הרבה: **וגשנו.** פעם שנית וכל מה שנאמר כאן נאמר כאן ואע"פ שלא נכתב: **ונשפלנו בערבות מואב.** מפי משה לישראל שנאמר בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה וגו' (דברים א): **ואי סלקא דעתך עולה פיני עולה תמיד הואי.** וחוכת הדורות מפי הגבורה: **מי אילא מידי כו'.** אלא ודאי עולת דאייה הואי ומאליהם הקריבוה: **והיא עצמה לא קרבה.** והעולה שהקריבו הבכורות עולת דאייה הוה: **ומה אני מקיים הובמים ומנחה הגשתם לי במדבר.** לשון תימה ומשמע שלא הקריבו לפי שנזופין היו: **שבטו של לוי.** הקריבוה משלהם: **שמחה.** אף הם שלמי שמחה אם אין לו בשר שלמים של נדר ונדבה שהתנדב כל השנה שמביאין ברגל ולא מעשר בהמה מביא שלמים משלו או ממעות מעשר שני שלו להיות לו בשר לשובע שאין שמחת החג אלא בבשר: **שחגיגה ישנה לפני הדיבור.** אותן שלמים שהקריבו הבכורות אף על פי שלא ברגל הקריבום חגיגה נקראו שבהן נתקיים ויחוגו לי במדבר (שמות ה) שנאמר להם במלרים: **השמחה נוהגת בנשים.** דכתיב ושמחת אתה וביתך (דברים יד): **מה שאין כן בשתיהן.** דמלות עשה שהזמן גרמא הן והכתוב לא ריבה אותן: הכי גרסינן **ורבי ישמעאל מאי טעמא קא מוקמת ליה בבית שמאי אי סלקא דעתך** וכו'. ולא גרסינן אמר לך. והכי פירושא לאביי פריך דאמר לעיל בית שמאי ורבי ישמעאל כו' מאי טעמא מוקמת לה לרבי ישמעאל דלא בהלכתא דבית שמאי במקום בית הלל אינו משנה משום דשמעת ליה דאמר פרטות לא נאמרו בסיני וקשיא לך אי סלקא דעתך עולת תמיד הואי ומי איכא מידי כו' משום הכי לא הוה לך לאוקמה בבית שמאי (ב): **הא ר' יוסי הגלילי.** דשמעת ליה בהדיא דאמר לעיל עולת תמיד הואי ואפילו הכי שמעינן בעולת תמיד דלית ביה הפשט וניתוח: **לפסוקי טעמים.** בגגיות. אם תאמר שני מיינן צריך אתה לפסוק הטעם של ויעלו עולות באתנחתא כמו שאנו קורין אותו או בזקף קטן טעם שמפסיק הדבור ממה שלאחריו ואם מין אחד היה צריך אתה לקרותו באתחד משאר טעמים שאין מפסיקין כגון פשטא או רביע. **לאומר הרי עלי עולה כו'** גר' ולא גרס' כלומר: **נפקא מינה לאומר הרי עלי עולה לאוסה עולה.** מה יביא פרים או כבשים תיקו: **תנן התם.** במסכת פאה:

ופרטות באהל מועד ור' עקיבא אומר כללות ופרטות נאמרו בסיני ונשנו באהל מועד ונשתלשו בערבות מואב ואי סלקא דעתך עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי מי איכא מידי דמעיקרא לא בעי הפשט וניתוח ולבסוף בעי הפשט וניתוח ר' אלעזר דתניא [1] עולת תמיד העשויה בהר סיני ר' אלעזר אומר מעשיה נאמרו בסיני והיא עצמה לא קרבה רבי עקיבא אומר קרבה ושוב לא פסקה אלא מה אני מקיים [2] הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר ארבעים שנה בית ישראל שבטו של לוי שלא עבדו ע"ז הן הקריבו אותה בית הלל הא דאמרן ר' עקיבא הא נמי דאמרן ר' יוסי הגלילי דתניא ר' יוסי הגלילי אומר [3] שלש מצות נצטוו ישראל בעלותם לרגל ראייה וחגיגה ושמחה יש בראייה שאין בשתיהן ויש בחגיגה שאין בשתיהן יש בשמחה שאין בשתיהן יש בראייה שאין בשתיהן שהראייה עולה כולה לגבוה מה שאין כן בשתיהן יש בחגיגה מה שאין בשתיהן שחגיגה ישנה לפני הדיבור מה שאין בשתיהן יש בשמחה מה שאין בשתיהן שהשמחה נוהגת באנשים ובנשים מה שאין בשתיהן ור' ישמעאל מאי טעמא קא מוקמת ליה בבית שמאי אי סלקא דעתך עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי מי איכא מידי דמעיקרא לא בעי הפשט וניתוח ולבסוף בעי הפשט וניתוח והא רבי יוסי הגלילי דאמר עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי מעיקרא לא בעי הפשט וניתוח ולבסוף בעי הפשט וניתוח [3] דתניא רבי יוסי הגלילי אומר עולה שהקריבו ישראל במדבר אינה טעונה הפשט וניתוח לפי שאין הפשט וניתוח אלא מאהל מועד ואילך סמי מכאן ר' ישמעאל [3] בעי רב חסדא האי קרא היכי כתיב [3] וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות כבשים ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים או דלמא אידי ואידי פרים הוו למאי נפקא מינה מר זוטרא אמר לפיסוק טעמים רב אחא בריה דרבא אמר לאומר הרי עלי עולה כעולה שהקריבו ישראל במדבר מאי פרים הוו או כבשים הוו תיקו [7] תנן התם אלו דברים שאין להם שיעור הפאה

שלא עבדו ע"ז וכו'. ב) לפאה נ"ל דלא סבר לה כב"ש אי דל"ל דסמי ר' ישמעאל מדברי אבי.

הפאה. לא נתנה בו תורה שיעור (ד) ואע"פ שאין לפאה שיעור נתנו בו חכמים שיעור אחת משתים: **וכן הבכורים.** ולקחת מראשית כל פרי האדמה (דברים כו) ולא נאמר כמה: **והראיון.** לקמן מפרש: **אמר רבי יוחנן כסבורין היינו לפרש.** האי אין לו שיעור דקתני הכא: **אין להן שיעור למעלה.** שיביא כמה שירצה: **אבל למטה יש לו שיעור.** שלא לפחות ממעה כסף כמו ששנינו במשנתינו והיינו סבורין דשיעור דאוריתא הוא: **עד שבא ר' אושעיא ברבי ולימד.** ברבי גדול בדורו: **ולימד שאין לו שיעור לא למטה ולא למעלה.** מן התורה: **אבל חכמים כו'.** כלומר שיעור מעה כסף ושתי כסף האמור במשנתינו בראייה ובחגיגה מדברי חכמים הוא: **אבל אמרו חכמים** גרסינן: **מאי הראיון.** ולא תנא הראייה דליהוי משמע דמי עולה דאלו השתא לאו בדמים משמע אלא במצות ראיית פנים: **רבי יוחנן אמר ראייה פנים בעזרה.** כמה פעמים שהוא חפץ בא ומראה עצמו בעזרה ואין צריך להביא קרבן בכל ראייה וראייה: **ראייה פנים בקרבן.** וצריך להביא קרבן על כל פעם ופעם: **בעיקר רגל.** ביו"ט ראשון: **בזבחים.** צריך להביא קרבן בהמה הזבוחים בסכין ולא עולת העוף שהיא נמלקת: **נאמרה חגיגה ברגל.** למאכל הדיוט: **ונאמרה ראייה לנבוה.** דהא לא יראו פני דכתיב משמע לצורכי אני שואל: **מה חגיגה האמורה להדיוט זבחים.** של בהמה דכתיב לא ילין חלב חגי עד בקר (שמות כג) במידי דאית ליה חלב הקרב לגבוה קאמר: **ואין נראין חצאין.** מפרש לקמן (ה): **בחטאות ואשמות.** שלא תחטא ותזקק להביא חטאת ואשם: **מביא רעך.** מבית אוהבך הקב"ה שקרא ישראל רעים שנאמר למען אחי ורעי (תהלים קכב): **סבר רב יוסף למימר כו'.** דאי לאו הכי מאי אין נראין חצאין דילף מבכל זכורך אי שלא יהיו חציין עולין מזכורך נפקא שהרי כל הזכרים בכלל זכורך:

ת"ל

[א] **הפאה** [ב] **והבכורים** [ג] **והראיון** [ד] **וגמילות חסדים** [ה] **ותלמוד תורה** א"ר יוחנן כסבורין אנו לומר הראיון אין לו שיעור למעלה אבל יש לו שיעור למטה עד שבא ר' אושעיא ברבי ולימד הראיון אין לו שיעור לא למעלה ולא למטה [ו] אבל חכמים אומרים הראייה מעה כסף והחגיגה שתי כסף מאי הראיון רבי יוחנן אמר ראיית פנים בעזרה וריש לקיש אמר ראיית פנים בקרבן [ז] בעיקר הרגל כולי עלמא לא פליגי דראיית פנים בקרבן כי פליגי בשאר ימות הרגל כל היכא דאתא ואייתי כולי עלמא לא פליגי דמקבלינן מיניה כי פליגי דאתא ולא אייתי דר' יוחנן סבר ראיית פנים בעזרה דכל אימת דאתי לא צריך לאתויי ריש לקיש אמר ראיית פנים בקרבן דכל אימת דאתי צריך לאתויי איתיביה ריש לקיש לרבי יוחנן [ח] ולא יראו פני ריקם אמר ליה בעיקר הרגל איתיביה ולא יראו פני ריקם בזבחים אתה אומר בזבחים או אינו אלא בעופות ומנחות ודין הוא נאמרה חגיגה להדיוט ונאמרה ראייה לגבוה מה חגיגה האמורה להדיוט זבחים אף ראייה האמורה לגבוה זבחים ומה הן זבחים [ט] עולות אתה אומר עולות או אינו אלא שלמים ודין הוא נאמרה חגיגה להדיוט ונאמרה ראייה לגבוה מה חגיגה האמורה להדיוט בראוי לו אף ראייה האמורה לגבוה בראוי לו [י] וכן בדין שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקם א"ל בעיקר הרגל איתיביה [כ] ר' יוסי בר' יהודה אומר שלש רגלים בשנה נצטוו ישראל לעלות ברגל בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות ואין נראין חצאין משום שנאמר [2] כל זכורך ואין נראין ריקנים משום שנאמר ולא יראו פני ריקם א"ל בעיקר הרגל איתיביה ר' יוחנן לריש לקיש [ג] יראה יראה מה אני בחנם א] אף אתם בחנם [3] אלא

[ב] **והבכורים** אין לו שיעור לא למעלה ולא למטה. הדר פריך בירושלמי רבי ברכיה בעי למה לא תנינן עפר לטוטה אפר פרה רוק יבמה דם נפור של מצורע מ"ר יוסי לא מייתינן במתני' אלא דברים שהוא מוסיף עליהן ויש בעשייתן מצוה ואלו אע"פ שמוסיף עליהן אין בעשייתן מצוה:

גמילות חסדים. בירושלמי הדא תימא בגופו אבל בממונו יש לו שיעור ויקיבר חוליס דאין לו שיעור דלאיתא בגדרים (דף לט:) הוי בכלל גמילות חסדים:

כסבורין אנו לומר דיש לו שיעור למטה. וסבירא ליה כאידך תנא בירושלמי דאשיב פאה דיש לה שיעור למטה:

רבי יוחנן אמר ראיית פנים בעזרה. דכיון דאייתי (ו) בראייה חדא זימנא מיפטר בכך אם ירצה אי יביא כמו שירצה אבל ראיית פניס בקרבן יש לו שיעור דסבירא ליה לרבי יוחנן מעה כסף ושתי כסף דאוריתא והכי איתא בירושלמי דמסכת פאה מתני' בראייה (ז) אבל בקרבן יש לו שיעור דא"ר יוחנן מעה כסף שתי כסף דאוריתא ועוד אמר במכילתין רבי יוחנן כדעתיה דאמר כל השיעורים הללו למשה מסיני ואמר מעה כסף ושתי כסף דאוריתא וריש לקיש דמוקי לה בראיית פניס בקרבן סבירא ליה כר' (ח) (יהושע) דאמר מעה כסף שתי כסף דרבנן וכן אמר התם לא ילאו פני (ט) כל שהוא אבל חכמים נתנו להם שיעור מעה כסף שתי כסף ומיהו הש"ס שלנו לא נחית להכי אלא להך לישנא קמא משמע דבעי למימר דמתניתין מיירי אף במועד הלכך לא מצי לאוקמי בראיית קרבן דאז לא מיחייב כלל להביא אבל בראיית פניס מיחייב לבוא חדא זימנא ומשם (זה) והלאה אין לו שיעור וריש לקיש אמר דמתני' נמי בראיית פניס בקרבן דמיחייב להביא ומ"מ צריך לומר דסבירא ליה כרבי יהושע דפירשתי כדי שלא יהא שיעור כלל ולאידך לישנא דאתא ואייתי בו ביום קאמר דלא מקבלינן (ט) משום בל תוסיף כיון דכבר נפיק אבל למחר וליומא אוחרא מצי להביא אם ירצה והא לא פטר ליה קרא מה אני בחנם רק בחובת אבל אי מייתי שפיר מקבלינן וכן משמע לישנא דלעיל דאתא ולא אייתי בשאר יומי ולא פליג רבי יוחנן רק דלא מיחייב לאתויי אבל אי מייתי מקבלינן שפיר וריש לקיש לא איתותב אלא משום דמיחייב ולא מחייב ליה קרא ולא דמי האי יש לו שיעור להביא דירושלמי דהתם מלמטה מיירי ד) (ודחי) הקרבן אבל הכא קיימינן שיעור בהבאתו ואם נבוא להשוותם יחד הא לקרבן יש לו שיעור למטה כדאיתא בירושלמי וה"נ

[ג] בקרבן כי פליגי בשאר ימות הרגל וכל עידן דמייתי ועייל כ"ע לא פליגי דמקבלין מיניה [ד] ימות הרגל ולא אייתי ר' יוחנן אומר עייל דלא צריך לאתויי כל זמן דעייל וד' שמעון בן

[ה] בכל י"ם ולהביא חטאת ואשם וכדר' לוי דאמר כתוב אחד אומר אבוא ביתך בעולות וכתוב אח
רעך ומשני לא לשיא הא בעולות ושלמים אבוא ביתך יהא דכתב הוקר רגלך בחטאות ואשמו

[ו] דברי רבינו אלו אינם עולים לפי סיגיית הגמ' יאולי

מביאין שלמים ואין סומכין עליהם. דסבירא להו כשמאי דנס דאמר לקמן (דף ח.) אלא לסמוך ביום טוב והלא אומר לסמוך אבל מעולות לא מצינו פלוגתא דפליגו בה הלל ושמאי ואמרינן בפרק קמא דשבת (דף טו. ושם) דלא נחלקו רק בשלשה דברים ומהיא דסמיכה פריך ומשני לה שפיר אלא התלמידים קבלו מרבם אף עולות (ב) ולא נחלקו בהא ובהיא דפרק שני דבילה (דף כ:) מעשה באחד מתלמידי הלל שהביא עולתו בעזרה כו' ואמר לו אחד מתלמידי שמאי מה זו סמיכה הוא הדין דמצי למימר מה זו עולה שהם אומרים שלא להביא אלא לא הבין שהיה עולה אבל (ג) הסמיכה שראה לפניו הקפיד והא דלא הקפיד כמו כן בהלל עצמו בעובדא דמייתי לעיל מינה דשמא לא ראו הסמיכה ועוד שמא לא היו מוחין אלא לתלמידיו שהיו חולקין אבל הלל חלק עם רבם ואין בידם למחות: **עולות** ונדרים ונדבות במועד באות ולא ביו"ט. דאף בית הלל מודו דאין קריבין ביו"ט והא דקאמרי' בפ"ק דבילה (דף יב. ושם) השוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה דאמר לך מני ב"ש היא ולא מוקי לה כב"ה דנהי דאיסורא איכא לאו ליכא כיון דאית ליה מתוך דקאמרינן התם וכן אמרינן התם פ' שני דבילה (דף יט.) בגמרא דהאי משנה אמר רשב"א לא נחלקו ב"ש וב"ה על עולות שאינם של יו"ט שאין קריבין [והא] דהתם כי פריך על עולה דאמר מחלוקת ב"ש וב"ה בשלמי חגיגה לסמוך וכו' מבריתא דתני בה פלוגתא על שלמים שאינן של יו"ט כו' ולא אקשי ליה ממתניתין דהכא (ד) כי היכי דמתרלי לה עולות נדרים ונדבות במועד באות ביו"ט לא הייתו טעמא דעדיפא ליה לאקשויי מברייתא דמתני בהדיא ולא ע"י דיוקא ומקורי מיחסרא והכי קתני והא דלא מייתי להו נדרים ונדבות לעולה דאמר לב"ה אין קריבין נדרים ונדבות משום דנפיק בהו משום שלמי שמחה כדאמרינן בסמוך דאיכא לאוקמי שבבר קרב שמחה כדיונו והרב רבי אלחנן והר"י מתרץ דלא אמר בסמוך דנפיק בשלמי שמחה בנדרים אלא היינו היכא שהקריבום משום שמחה אבל הביאום לשם נדרים לא נפיק רק משום הקדישם:

אלמא

א"ל אביי פשיטא הי מינייהו משוית להו פושעים והי מינייהו משוית להו זריזין אלא קרא למאי אתא לכדאהדרים דתניא [ב]אחרים אומרים המקמץ והמצרף נחשת והבורסי פטורין מן הראייה שנאמר [ג]כל זכורך מי שיכול לעלות עם כל זכורך יצאו אלו שאין יכולין לעלות עם כל זכורך: **מתני'** עולות במועד באות מן החולין והשלמים מן המעשר יום טוב הראשון של פסח ב"ש אומרים מן החולין ובית הלל אומרים מן המעשר [א]ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה והכהנים בחטאות ואשמות ובבכור ובחזה ושוק אבל לא בעופות ולא במנחות: **גמ'** אלא עולות במועד הוא דבאות מן החולין הא ביום טוב מן המעשר אמאי [ד]דבר שבחובה היא [ה]וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין וכי תימא הא קא משמע לן דעולות במועד באות ביום טוב אינן באות כמאן כבית שמאי דתנן [ו]בית שמאי אומרים מביאין שלמים ואין סומכין עליהן אבל לא עולות ובית הלל אומרים [ז]מביאין שלמים ועולות [ח]וסומכין עליהן חסורי מיחסרא והכי קתני [ט]עולות נדרים ונדבות במועד באות [י]ביום טוב אינן באות [יא]ועולת ראייה באה אפילו ביו"ט (א) וכשהיא באה [יב]אינה באה אלא מן החולין [יג]ושלמי שמחה באין אף מן המעשר וחגיגת יום טוב הראשון של פסח בית שמאי אומרים מן החולין ובית הלל אומרים [יד]מן המעשר תניא נמי הכי עולות נדרים ונדבות במועד באות ביום טוב אינן באות ועולת ראייה באה אפי' ביום טוב (ב) וכשהיא באה אינה באה אלא מן החולין ושלמי שמחה באין אף מן המעשר וחגיגת יום טוב הראשון של פסח בית שמאי אומרים מן החולין ובית הלל אומרים מן המעשר מאי שנא חגיגת יום טוב הראשון של פסח אמר רב אשי הא קא משמע לן חגיגת חמשה עשר אין חגיגת ארבעה עשר לא

אלמא

מילתא אחריתי דאין עולת ראייה קריבה ביום טוב ואף על פי שהיא חובת הרגל הואיל ויש לה תשלומין למחר: **מביאין שלמים.** ביום טוב לפי שיש בהם לצורך מאכל הציבור: **ואין סומכין עליהן.** שהסמיכה שבות היא שמשתמש בבעלי חיים ותנן אלו הן משום שבות לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה (ביצה דף לו:): **אבל לא עולות.** אין מביאין כלל דסבירא להו לב"ש לכם (שמות יב) ולא לגבוה חוץ מתמידין ומוספין שזמנן קבוע וכל שזמנן קבוע כתיב בהו במועדו ואפילו בשבת וכל שכן ביו"ט: **וסומכין עליהן.** כיון דמותר להביאן לא גזרו שבות לבטל סמיכתן: **ביו"ט אינן באות.** ואפי' לב"ה שבירא ליה לתנא דמתני' דנדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט וכי שרו ב"ה בעולת ראייה ושלמי חגיגה אע"פ שיש להן תשלומין עיקר מצותן ביום ראשון דכתיב וחגותם אותו (ויקרא כג) ביום ראשון משמע: **וכשהיא באה אינה באה אלא מן החולין.** והכא לא מצו לאיפלוגי ולמימר טופל מעות מעשר עמהן דכי איתתי טפילה בחגיגה הוא דאיתתי (ה) לקמן[1] מניין שאם רצה לערב כו' גבי שלמים יש אדם שיש לו חולבין מרובין וכבשין מועטים ואי אפשר להביא אכילות כולן מן החולין אבל עולה למה טופלה יביא במעה כסף: **אף מן המעשר.** דלאו דבר שבחובה הוא במקום שיש בשר והרי יש לו מעות מעשר שני שיש לו להוציא פירושים ויקנה בהם שלמים ורבי קרא לקמן[1] כל מיני שמחות לשמחה: **וחגיגת יום טוב הראשון.** שהוא ודאי דבר שבחובה אפי' יש לו בשר הרבה דילפינן לקמן[2] מוחגותם אותו וגו'[3]. ולקמיה פריך מאי שנא פסח דנקט: **וכ"ה אומרים כו'.** לקמן[1] פריך הא ודאי דבר שבחובה היא ומוקי לה בטופל: **חגיגת י"ד לא.** כלומר להכי נקט פסח לפי שיש ערב פסח חגיגה אחרת כשהיתה חבורת פסח מרובה היו מביאין עמו חגיגה כדי שיהא פסח נאכל על השובע ואשמעינן מתניתין דחגיגת יו"ט עצמו הוא דאינה באה אלא מן החולין אבל חגיגת ארבעה עשר באה אף מן המעשר:

אמר

אלמא קסבר [6]חגיגת ארבעה עשר לאו דאורייתא אמר מר בית הלל אומרים מן המעשר אמאי דבר שבחובה הוא [3]וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין אמר עולא [2]בטופל חזקיה אמר טופלין בהמה לבהמה ואין טופלין מעות למעות ורבי יוחנן אמר [4]טופלין מעות למעות ואין טופלין בהמה לבהמה תניא כוותיה דחזקיה תניא כוותיה דרבי יוחנן תניא כוותיה דרבי יוחנן [1]מסת [5]מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין ומנין שאם רצה לערב מערב ת"ל [1]כאשר יברכך ה' אלהיך תניא כוותיה דחזקיה מסת מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין בית שמאי אומרים יום ראשון מן החולין מכאן ואילך מן המעשר ובית הלל אומרים [8]אכילה ראשונה מן החולין מכאן ואילך מן המעשר ושאר כל ימות הפסח [7]אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה ביום טוב מ"ט לא אמר רב אשי [9]דלמא אתי לעשורי ביו"ט [7]ואי אפשר לעשר ביום טוב משום סקרתא מאי משמע דהאי מסת לישנא דחולין הוא דכתיב [2]וישם המלך אחשורוש מס על הארץ: ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות: ת"ר [3]ושמחת בחגך לרבות כל מיני שמחות לשמחה מכאן אמרו חכמים [8]ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה והכהנים בחטאת ואשם ובבכור ובחזה ושוק יכול אף בעופות ובמנחות ת"ל ושמחת בחגך מי

אמר מר וכיס הלל אומרים אף מן המעשר. והלא דבר שבחובה הוא: **בעופל.** מחבר מעשר עם החולין ומביא ופליגי אמוראי כיצד טופלין: **חזקיה אמר בהמה לבהמה.** אם יש לו אוכלין הרבה ואין להן סיפוק בבהמה אחת יביא אחת לחגיגה מן החולין והשאר מן המעשר ואע"פ שכולן הבאות ביום ראשון שם חגיגה עליהן כבר יצא ידי חובה בראשונה מן החולין: **ואין טופלין מעות למעות.** לקנות בהמה גדולה. ורבי יוחנן אמר איפכא. למר אתחזי ליה שפיר טפי ילילת ידי חובתו מן החולין כשמביא בהמה שלמה מן החולין ולמר אתחזי ליה שפיר טפי כשחולין מעורבין עם כל אכילותיו. ולקמן ילף לה מקראי דמותר להיות טופל: **מסת.** בשבועות כתיב ועשית חג שבועות לה' אלהיך מסת נדבת ידך. ולקמן מפרש מסת לשון חולין: **מערב.** אין לשון זה טופל אלא במעות שקנה בהן בהמה דשתי בהמות זו ניכרת לעצמה וזו ניכרת לעצמה: **אשר יברכך.** מכל אשר יברכך: **יום ראשון.** שהיא שם חגיגה יהו מן החולין ולית להו לב"ש טעילה בדבר שבחובה: **מכאן ואילך.** שאינו אלא שמחה דאילו בחגיגה כתיב ומצותם אותו[6] יום אחד ותו לא אף מן המעשר: **אכילה ראשונה.** שהתא סלקא דעתך בהמה לעצמה ויביאנה על שלמן ראשון: **מכאן ואילך.** אפילו בו ביום: **ושאר כל ימות הפסח.** שאינו אלא לשמחה אדם יוצא במעשר בהמה אם יש לו וכל שכן שקונה שלמים במעות מעשר שני: **ביו"ט מאי טעמא לא.** נפיק במעשר בהמה בשאר אכילות חוץ מן הראשונה כי היכי דשרו במעשר שני: **משום סקרתא.** שלוגעו דתנן בבכורות (דף נח.) היולא בעשירי סוקרו בסיקרא ואומר הרי זה מעשר. והוא נצע אדום שנוגעין בו תריסין: **ושמחת.** כל השמחות בשמע דלא בעי מיניה אלא שמחה ואמר מר[1] אין שמחה אלא בבשר והאי בשר הוא: יצאו שהקשה הר"ר יעקב מאורלינ"ש ליתני נמי שהנדרים אינם באים אלא מן החולין דהוה ליה חובה ונדבות אף ממעשר [9]והיה מתרץ הר"ר אלחנן דמיירי בעולה דבלאו הכי אינה באה[8] מן החולין שאינה נאכלת כדפרישית:

אלמא קסבר חגיגת ארבעה עשר לאו דאורייתא. ואין להקשות דתניא בפ' אלו דברים בפסחים (דף ע. וסס) לא ילין מן הבשר לימד על חגיגת י"ד שנאכלת לשני ימים ולילה אחד כו' אלמא סבירא ליה דהוי דאורייתא ועוד משכחן תנא התם דאינה נאכלת אלא ליום ולילה אחד משמע דאית ליה דאורייתא אבל פליג אחידך תנא [דאמר שני ימים ולילה] ויש לומר דסבר כתנא דמתני' פרק אלו דברים (שם דף סט:) דתנן אימתי מביאין עמו חגיגה בזמן שבא בחול בטהרה ובמועט בזמן שבא בשבת במרובה או בטומאה אין מביאין ת"ל משמע דלאו חובה דפעמים לא אתיא כדקאמר רב אשי התם בגמרא: [3]**אמאי** דבר שבחובה הוא. אומר הר"ר אלחנן הוא הדין דהוה מצי להקשות עולה היא ואינה נאכלת ואין נותנין דמי מעשר רק בדבר הנאכל והכי מצינו בסיפרי פרשת עשר תעשר בכל אשר תאוה נפשך יכול בעבדים כו' יכול ליקח בהמה למשתה בנו וכו' הרי אתה דן כו' אי מה להלן עולה ושלמים אף כאן תלמוד לומר ואכלת ושמחת שמחה שיש בה אכילה יצאו עולות שאינן נאכלות ויש להקשות דאמר בפ"ק דחולין (דף כא. וסס) בשמעתתא דכמשפט איצטריך כמשפט בעולת העוף לומר שאינה באה אלא מן החולין תיפוק ליה דעולה היא ומיהו הא לא קושיא הוא דהתם[8] נמי פריך[8] ביום מביום לוותו נפקא ומשני כדי נסבא והוא הדין דמצי למיפרך עולה היא ולישני הכי אבל הר"ר אלחנן מפרש דכתיב והקריבו דהוי תלוק שמע מינה דמוציא מכלל שאר עולות ולייתי ממעשר אע"ג דאינה נאכלת ומיהו תימה ההיא דמגילה (דף ח.) דאמר אין בין נדרים ונדבות כו' שהקשה הר"ר יעקב מאורלינ"ש ליתני נמי שהנדרים אינם באים אלא מן החולין דהוה ליה חובה ונדבות אף ממעשר [9]והיה מתרץ הר"ר אלחנן דמיירי בעולה דבלאו הכי אינה באה[8] מן החולין שאינה נאכלת כדפרישית:

טופלין בהמה לבהמה. בהמה ראשונה מן החולין ואיך למעשר אבל מעות למעות להטעורף מעות חולין ומעות מעשר לקנות בהמה אין טופלין מעות סברתו ניכר כיון שאפשר לו לטפל בשתי בהמות הכי עדיף דסבירא ליה לחזקיה התם חולק לחובתו לשתי בהמות הלכך במעות לא איטפל ור' יוחנן אומר טופלין למעות כיון דרגייה קרא טפילה דשרי על כרחו הכי הוא דבשתי בהמות לא הוי דסבירא ליה לר' יוחנן אין אדם חולק חובתו לשתי בהמות וכן מצינו בירושלמי אמר רבי אילא בשם רבי אמי איתפלגון חזקיה ורבי יוחנן חזקיה אמר אדם חולק חובתו לשתי בהמות וכו':

מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין. ונסילהי פרק התודה (מנחות דף פב.) מפקינן ליה מקרא אחרינא וגם בפרק דם החטאת (זבחים דף נח.) וי"ל דהכא איצטריך דסלקא דעתך אמינא כיון דכתיב אשר יברכך לטפלה דמעשר אימא כולי נמי לייתי מן המעשר: **ת"ל אשר יברכך.** מיהו בירושלמי מפקינן ליה דכתיב מסת וכתיב לא תוכל שאתו (דברים יד) מה להלן מן המעשר כו' ר' אליעזר אומר נאמר כאן שמחה ונאמר להלן שמחה מה להלן מעשר אף כאן מעשר רבי עולא בר ישמעאל נאמר כאן מסת ונאמר להלן ומרב משאת מה להלן אחת עיקר והשאר טפל אף כאן: ה"ג **ושאר** כל ימות הפסח אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה. אבל יש ספרים שכתוב בהן גירסא אחרת ואין לישבה:

משום סקרתא. הקשה הר"ר אלחנן תיפוק ליה דאין מקדישין ביו"ט (ד) וכדקאמר בפרק בתרא דבילה (דף לו:) וי"ל דשאני הכא דקדושה ועומדת כיון דחייב מן התורה לקדשו כדאמרינן בפרק בתרא דבכורות (דף נח.) הלכך לא שייך ביה טוס איסור והר"י תירץ לגיעה דנקט לפי שהוא איסור דאורייתא הלכך גזרו בה אבל מקדיש דלא הוי רק דרבנן לא גזור וכן משמע התם (בילה דף לו:) גבי אין רוכבין על גבי בהמה ומוקי לה משום תחומין ליומא קסבר תחומין דאורייתא אלא גזרה שמא יתחוך זמורה משמע דמשום איסור דרבנן לא גזרו ורבי אלחנן היה רוצה לתרץ להקדים לא קאמר דהא אמרינן בפרק שואל (שבת דף קמח:) מקדיש אדם חגיגתו ביו"ט ופסחו בשבת מ"מ הכא נמי כיון דנפיק בה ידי שלמי שמחה מצי להקדים אך אין הר"י מודה לו כיון דלא אתי עיקר משום שלמי שמחה דאם לא כן בדין בנדרים ונדבות נמי ליקדשן כיון דנפיק משום שמחה ומכל הני שיטוי לא יתכן בבכורות פרק בתרא (דף נח.) אמאי נקט סקרתא ולא נקט מקדישין דהתם לא שייך גזרה אלא (ה) שיטוי ראשון דקדושים ועומדין יתכן התם והכא ולא דמי להגבהת תרומות ומעשרות דאסור משום מתקן דהכא לא מתקן הוא דבלאו הכי שרי למיכל קודם שיעשר בהמותיו: **וישם** המלך אחשורוש מס. אבל יהיו לך למס ועבדוך (דברים כ) וכן ויהי למס עובד (בראשית מט) לא מייתי דהני לאו מעות משתמעין

(ד) אלא לשון עבדות בעלמא: **ושמחת** בחגך לרבות מיני שמחות לשמחה. גבי חג הסוכות כתיב ודרשינן ליה מדהדר כתביה הכא כיון דכתבי' גבי עצרת ופסח ילפינן מיניה בהיקש וכן מצא רבי אלחנן בסיפרי דמעצרת הוא דרשינן לה דכתיב וחגרת כי עבד היית בארץ מצרים לימד כל שנוהג בעצרת נוהג בפסח וחג או אינו כל שנוהג בפסח וחג נוהג בעצרת תלמוד לומר אלה מועדי ה' אלה מועדי ה' מי

מי שחגיגה באה מהם. פרש"י דכתיב לא ילין חלב חגי ומיהו לקמן (דף י:) לא מפקינן ליה לפי המסקנא אלא מגזירה שוה דמדבר מדבר ושמא מכל מקום משמעות המקרא משמע חגיגה ולקמן מפקינן ליה ממדבר מדבר שמא אלשון דיחוגו קא סמיך דמשמע חגיגה דאי ממדבר הוה אמינא עולה ושלמים באה מהם וליכא למימר אם כן לא יהו באים שלמי שמחה ממעשר רק על ידי טפילה כמו חגיגה דהא בסיפרי ילפינן ליה מגזירה שוה דכתיב בו שם במעשר וגם בהתודה (מנחות פב.) מדכר גזרה שוה שם שם לשלמים הקשה ה"ר אלחנן לילף שמחה מהר עיבל דכתיב (דברים כז) וזבחת שלמים ומינה ממעטינן עופות ומנחות וכן דרש רבי יהודה בן בתירא בספרים (דף קט.) ועוד אמאי לא מוקמינן קרא בנשר חולין דמיקרי שפיר שמחה ותירץ דודאי ילפינן מהר עיבל מה שמחה דלהלן שלמים אף כאן שלמים ובירושלמי איכא אבל לא בעופות ומנחות דכתיב זבח בהר עיבל: **בחגך ולא באשתך.** וה"ק דמפיק לה מדרשה ושמחת בחגך מי שחגיגה וכו' י"ל דתרוייהו שמעינן מינה דליכתוב בחג ומיהו מצינו למימר דפליג עליה ולא משמע ליה (ד) והא דלין נושאים נשים במועד מוקי טעמא באידך דהתם:

מי שיש לו אוכלין מרובין. בירושלמי אמרינן עני וידו רחבה קורא אני עליו אים כמתנת ידו עשיר וידו מעוטה על זה נאמר כברכת ה' אלהיך עני וידו מעוטה על זה נאמר מעה כסף שני כסף אין פחות ממעה כסף ואין פחות משתי כסף: **חוזר ומקריב** (הוא) ביו"ט שני.

פרש"י ואינו עובר משום בל תוסיף דרחמנא אמר וחגותם אותו חג חד יומא והוא חוגג שני ימים דהוה ליה תשלומין דראשון אבל בסתם אסור כדמפרש ואזיל ולא שייך לאקשויי כיון דלא הוי חזי בראשון אין הוה חזי בשני הואיל ושמעינן ליה לר' יוחנן בסמוך תשלומין דראשון דהוה חזי בראשון קריבן ביה הואיל ואיכא שם הרבה כהנים שיקריבו אותן בבת אחת ומיהו ר"מ פירש בענין אחר וזהו לשונו אמר ריש לקיש הפרים עשרה בהמות לחגיגתו הקריב חמשה ביו"ט ראשון ומקריב חמשה ביו"ט אחרון ואע"ג דאין מקריבין נדרים ונדבות ביו"ט הואיל והללו תחילת הפרשתן לחגיגה היתה מותר להקריבן ביום טוב ורבי יוחנן אמר כיון דאפסק שוב אינו מקריב אמר ר' אבא ולא פליגי כאן בסתם כאן במפרש האי סתם היכי דמי אילימא דליכא שהות ביום לקרב האי דלא אקרבינהו (ה) דליכא שהות ביום ואלא דלית ליה אוכלין האי דלא אקרבינהו דלית ליה אוכלין לא צריכא דאיכא שהות ביום ואית ליה אוכלין (מבדקמא) לא אקרבינהו שמע מינה שיורי שייריגהו והכי נמי מסתברא דכי אתא רבין אמר ר' יוחנן הפריש עשר בהמות לחגיגתו הקריב חמש ביום טוב ראשון חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני קשיין אהדדי אלא לאו שמע מינה כאן בסתם כאן במפרש ש"מ איתמר נמי אמר רב שמן בר אבא אמר רבי יוחנן לא אינו מחזר ומקריב ומצינו ל"ל אבא ולא פליגי כאן בסתם כאן במפרש הא דר' יוחנן כגון שהפרישן סתם והקריב יש לו שהות ביום לשחוט השאר וגם יש לו אוכלים ולא שתטו שיורי שייריגהו ונעשו נדרים ונדבות שלא מחמת יום טוב שאין קריבין ודרשים לקים כגון שפירש שלמי הנשארים יקריבם ביום טוב אחרון כגון זה מותר הכי נמי מסתברא דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן הפרישן עשרה בהמות לחגיגתו הקריב חמשה וכו' חוזר ומקריב וכו' קשיא אהדדי כו' אלא לאו כו' איתמר נמי אמר רב שמן בר אבא אמר רבי יוחנן לא אינו דכיון שפסק [שוב אינו מקריב] אלא אלא גמר היום דאמרינן שיורי שייריגהו ונעשו נדרים ונדבות אבל גמר היום חוזר ומקריב כך פירש רבינו חננאל וראיה לדבריו משמע בירושלמי דמילתין היו לפניו (ה) עשרה בהמות הקריב חמשה ביום טוב ראשון והמותר מהו שידחה יום טוב האחרון רבי קריספא אומר איתפלגון ר' יוחנן וריש לקיש חד אומר דוחה וחד אומר אינו דוחה ולא ידענן מאן אמר [דא ומאן אמר דא] אמר רבי זירא נפרש מליהון דרבנן מן מליהון דרבי יוחנן דו אמר טופל מעות למעות דו אמר דוחה ריש לקיש דו אמר אדם טופל בהמה לבהמה ואין אדם טופל מעות למעות דו אמר אינו דוחה אמר רב שמן בר אבא נסס ר' יוחנן לעולם הוא מוסיף והולך ודוחה יום טוב עד שיאמר אין עוד בדעתו להוסיף משמע לענין דחיית יום טוב מיירי:

זה

מי שחגיגה באה מהם [א]יצאו אלו שאין חגיגה באה מהם רב אשי אמר מושמחת נפקא [ב]יצאו אלו שאין בהן שמחה ורב אשי האי בחגך מאי עביר ליה ההוא לכדרב דניאל בר קטינא דאמר רב דניאל בר קטינא אמר רב [ג]מניין [ד]שאין נושאין נשים במועד שנאמר [1]ושמחת בחגך ולא באשתך: **מתני'** [ד]מי שיש לו אוכלים מרובים ונכסים מועטים מביא שלמים מרובים ועולות מועטות נכסים מרובים ואוכלין מועטין מביא עולות מרובות ושלמים מועטין זה וזה מועט על זה נאמר מעה כסף שתי כסף זה וזה מרובים על זה נאמר [2]איש כמתנת ידו כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך: **גמ'** שלמים מרובים מהיכא מייתי הא ליה אמר רב חסדא טופל ומביא פר גדול א"ל רב ששת הרי אמרו טופלין בהמה לבהמה מאי קאמר ליה אילימא הכי קאמר ליה הרי אמרו טופלין בהמה לבהמה אבל לא מעות למעות ולימא ליה אין טופלין מעות למעות אלא הכי אמר ליה הרי אמרו אף טופלין בהמה לבהמה כמאן דלא כחזקיה ודלא כרבי יוחנן וכי תימא אמוראי הוא דפליגי מתנייתא לא פליגי והא קתני אכילה ראשונה מן החולין מאי אכילה ראשונה [ה]שיעור דמי אכילה ראשונה מן החולין אמר עולא אמר ריש לקיש הפריש עשר בהמות לחגיגתו הקריב חמש ביום טוב ראשון חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני רבי יוחנן אמר [ו]כיון שפסק שוב אינו מקריב אמר ר' אבא ולא פליגי כאן בסתם כאן במפרש האי סתם היכי דמי אילימא דליכא שהות ביום לקרב [ז]האי דלא אקרבינהו (ה) דליכא שהות ביום ואלא דלית ליה אוכלין האי דלא אקרבינהו דלית ליה אוכלין לא צריכא דאיכא שהות ביום ואית ליה אוכלין [ח](מבדקמא) לא אקרבינהו שמע מינה שיורי שייריגהו והכי נמי מסתברא דכי אתא רבין אמר ר' יוחנן הפריש עשר בהמות לחגיגתו הקריב חמש ביום טוב ראשון חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני קשיין אהדדי אלא לאו שמע מינה כאן בסתם כאן במפרש ש"מ איתמר נמי אמר רב שמן בר אבא אמר רבי יוחנן לא

יצאו אלו שאין חגיגה באה מהן. דחגיגה חלב כתיב בה לא ילין חלב חגי וגו' (שמות כג): **מתני' אוכלין מרובין.** בני בית רבים מביא שלמים רבים שלמי חגיגה רבים לפי האוכלים ועולת ראייה מועטת: **עולות מרובות.** דכתיב[ג] אים כמתנת ידו: **גמ' טופל.** מעות חולין ומעשר יחד: **אילימא הכי קאמר ליה הרי אמרו בהמה לבהמה** (ב) **מעות למעות לא.** כחזקיה(ד): **אילימא ליה הרי אמרו אין טופלין מעות למעות.** כיון דלמיסר טפילת מעות אתא ושמעינן לחזקיה בהדיא דאין טופלין היכי שביק מילתא בהדיא ומותיב מדיוקא: **אלא אף טופלין קאמר ליה.** דשמעינן לרב חסדא דקאמר בטופל ומביא פר גדול דוקא מעות למעות אבל בהמה לבהמה לא ואמר ליה איהו הרי אמרו אף טופלין בהמה לבהמה כמאן וכו': **וכי תימא אמוראי הוא דפליגי.** חזקיה ורבי יוחנן הוא דפליגי בבהמה ובמעות(ה): **אבל מתנייתא.** דאייתינן לעיל תניא כוותיה דמר ודמר: **לא פליגי.** במעות אלא בבהמה דהך דקתני אם רצה לערב הוא דקאמר מעות דוקא אבל אידך מתניתא ס"ל בין מעות בין בהמה ורב ששת כברייתא בתרייתא סבירא ליה: **והא קתני אכילה ראשונה מן החולין.** וקא סלקא דעתך דמעודה הבאה לראשונה על השולחן בעי כולה מחולין: **דמי אכילה ראשונה.** כלומר אכילה ראשונה סתמא קתני דאית ליה בין בהמה עצמה בין מעות שיעור אכילה ראשונה: **חוזר ומקריב ממש ביום טוב שני.** ולא אמרינן עובר הוא בבל תוסיף(ו) וכתמנא אמר וחגותם אותו(ז) חד יומא ותו לא דהכי נמי דחד יומא הוא ושני תשלומין דראשון: **כסתם.** אם הפרישן סתם אינו חוזר ומקריבן כדמפרש ואזיל: **כאן במפרש.** דאמר בהדיא ליום ראשון אני מפרישם את כולן חוזר ומקריבן שאינו אלא תשלומי ראשון: **האי סתם.** דאמרת אסור להקריבן היכי דמי: **משום דלא הוה ליה שהות הוא.** ומסתמא ליום ראשון הפרישן: **שיורי שייר.** שהיה בדעתו לחוג שני ימים: **כ"ג מסתברא.** דמודה ר' יוחנן בדמפרש: **איתמר נמי.** דהיכא דמוכח מילתא דלא היה בדעתו לחוג שני ימים מודה ר"י:

לא

לא שנו אלא שלא גמר אבל גמר חוזר ומקריב מאי גמר אילימא גמר קרבנותיו מאי מקריב אלא שלא גמר היום אבל גמר היום חוזר ומקריב: **מתני'** [א]מי [ב]שלא חג ביו"ט הראשון של חג חוגג את כל הרגל ויו"ט האחרון של חג [2]עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו על זה נאמר [3]מעוות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות ר' שמעון בן מנסייא אומר [ג]איזהו מעוות שאינו יכול להתקן זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר א"ת בגונב וגוזל יכול הוא להחזירו ויתקן ר"ש בן יוחי אומר אין קורין מעוות אלא למי שהיה מתוקן בתחילה ונתעוות ואי זה זה תלמיד חכם הפורש מן התורה: **גמ'** מנהני מילי אמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל נאמר [2]עצרת בשביעית של פסח ונאמר עצרת בשמיני של חג מה להלן לתשלומין אף כאן לתשלומין מופנה דאי לאו מופנה איכא למיפרך מה לשביעי של פסח שכן אינו חלוק משלפניו תאמר בשמיני של חג שחלוק משלפניו לאי אפנויי מופנה מכדי מאי עצרת עצור בעשיית מלאכה הכתיב [2]לא תעשה מלאכה עצרת דכתב רחמנא למה לי אלא שמע מינה לאפנויי ותנא מייתי לה מהכא דתניא [3]וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים יכול יהא חוגג והולך כל שבעה ת"ל אותו אותו אתה חוגג ואי אתה חוגג כל שבעה אם כן למה נאמר שבעה לתשלומין ומנין [2]שאם לא חג יו"ט הראשון של חג שחוגג והולך את כל הרגל ויום טוב האחרון ת"ל [3]בחדש השביעי תחגו אותו אי בחדש השביעי יכול יהא חוגג והולך החדש כולו ת"ל אותו אותו אתה חוגג ואי אתה חוגג חוצה לו ומאי תשלומין ר' יוחנן אמר [ג]תשלומין לראשון ור' אושעיא אמר תשלומין זה לזה מאי בינייהו א"ר זירא חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני איכא בינייהו רבי יוחנן אמר תשלומין לראשון [ד]כיון דלא חזי בראשון לא חזי בשני ור' אושעיא אמר תשלומין זה לזה אע"ג דלא חזי בראשון חזי בשני ומי א"ר יוחנן הכי והאמר חזקיה [ה]נטמא ביום מביא בלילה אינו מביא ורבי יוחנן אמר אף בלילה נמי מביא א"ר ירמיה שאני טומאה דיש לה תשלומין בפסח שני מתקיף לה רב פפא הניחא למאן דאמר [ו]פסח שני

לא שנו. הא דתניא לקמן אותו אתה חוגג ולא יותר אלא שלא גמר היום: **אבל גמר היום.** ולא היה לו שהות להקריב כל חגיגות שהפרים: **מתני' מי שלא חג.** שלא הביא חגיגתו ביום הראשון של חג: **ויו"ט האחרון של חג.** חוגג שמיני עצרת ואע"ג דרגל בפני עצמו הוא הוי תשלומין לראשון: **והוליד ממזר.** שהבית פסולין בישראל ויהא זכרון (א) לפיכך אין עונותיו נמחקין בתשובה: **יכול להחזיר.** דמי גניבתו וגזלתו לבעלים: **ויתקן.** ויהא מתוקן מן החטא: **מעוות.** מקולקל: **גמ' מנהני מילי.** דיו"ט האחרון של חג הסוכות תשלומין לקרבנות החג ליחידים: **עצרת בשביעי של פסח.** בפרשת כל הבכור שבת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת (דברים טז): **מה לשביעי של פסח.** תשלומין לראשון שהרי אינו חלוק משלפניו. שמיני עצרת חלוק משלפניו לענין פז"ר קש"נ (ב): **מופנה.** וצריכה גזירה שוה זו שתהא מופנה דהו לא פריכין עליה מידי דכל גזירה שוה מופנה למידין ואין משיבין: **לאי.** בחמת: **הא לביב לא תעשה מלאכה.** בההוא קרא גופיה וביום השביעי עצרת לה' אלהיך לא תעשה מלאכה: **ותנא מייתי לה מהכא.** משום דר' יוחנן דגמר לה כדאמרינן לעיל אמורא הוא נקט הכא האי לישנא: **כל שבעה.** כל יום ויום: **בחדש השביעי.** ימי החג האמור בחדש השביעי: **יכול יהא חוגג והולך כל החדש.** איזה יום שירצה לתשלומי החג אם לא הקריב בחג: **ת"ל אותו.** בסיפיה דקרא תרי אותו כתיב ביה: **מאי תשלומין.** כיצד הן תשלומין (ג): **כולן תשלומין לראשון.** שהרי יום אחד עשה הכתוב עיקר בכולן דכתיב אותו ושלאחריו עשה תשלומין לו: **כולן תשלומין זה לזה.** אין לך יום בהם שאין חובתו תלויה בו בעצמו למי שלא נראה בימים שלפניו (ג) יום ראשון שהוא נראה להביא עיקר לדידיה ויהיו שלאחריו תשלומין לו: **חיגר.** אינו ראוי לירקות כדאמרינן במתני' (ד): **נטמא ביום.** בכריתות (דף ט.) תנן זיר מביא קרבן אחד על טומאות הרבה ואמר חזקיה נטמא ביום ז' שהוא ראוי להביא קרבנות ולהתחיל מנין זירותיו וימים שמנה קודם טומאתה בטלין כמו שנ"ל וביום השמיני יביא שתי תורים או שני בני יונה וגו' והזיר לה' כל ימי נזרו וגו' והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו (במדבר ו): **מביא.** קרבן על הטומאה השנית שכבר נתחייב בקרבן הטומאה והתחילה שניה והרי זו טומאה אחרת. אבל נטמא בליל שמיני אינו מביא אלא קרבן אחד דכיון דלא יצא מטומאה הראשונה לשעה שהיא ראויה להביא עליה קרבן לא נתחייב בקרבן הראשון ואין לו תשלומין: **ורבי יוחנן אמר.** הואיל ונכנס לטומאתו ראשונה והעריב שמשו נתחייב בקרבן ואף על פי שאין לילה ראוי לקרבן. אלמא אף על גב דלא ראוי לקרבן יש לו תשלומין: **שאני טומאה.** קרבן הנדחה מפני הטומאה ולפיכך יש לו תשלומין ואף על גב דלא נראה להביא: **הואיל ויש לה תשלומין.** (ד) כגון אלו בפסח שני שהרי מי שלא נראה בראשון יש לו תשלומין אבל הנדחה מפני דבר אחר לא מצינו לו תשלומין אלא אם כן נראה להביא: **הניחא למאן דאמר כו'.** פלוגתא היא במסכת פסחים בפרק מי שהיה טמא (דף נג.): אלא

נחתי"ב בעת טומאתו. ופירק ר' ירמיה שאני טומאה הואיל ואית לה תשלומין בפסח שני פי' ר"ש בניסן או מקודם לכן לא נחתייב עדיין להקריב בפסח בעת טומאתו ואעפ"כ נחתייב באייר בפסח שני כך זה הנזיר וזה שאמרנו דמיירי בנזיר מפורש בכריתות פ' ארבעה מחוסרי כ טומאות הרבה. ראוקימנא התם לר' יוסי ב"ר יהודה. דלא כר' תניא יקדש את ראשו ביום ה דברי רבי ר' יוסי ברי"א אומר ביום תגלחתו. דאי ר' לא משתכחת לה נזיר שנטמא טומאות ה ופריש הכי התם כיון דא' ר' נזירות דטהרה עד שמיני לא חיילא עליה אי דנטמא בשביעי וחזר טומאה אריכתא היא ולית הכא טומאות הרבה. ואי דנטמא בשמיני שלו וחזר ונטמא בשמיני

ה בג"ש נאמרה עצרת בשביעי של פסח. ונאמרה עצרת בשמיני של חג. מה שביעי של פסח דחג יש לו תשלומין ואמרינן האי עצרת צריך להיות מופנה ומפורש במס' נדה פרק המפלח שתדרין ממנו זה הדין שכל ג"ש שהיא מופנה בשני צדדין למידין ואין משיבין. ואע"פ שיש לה גזה זו העצרת כתובה בה מופנה. איכא למפרך מה לשביעי של פסח שכן אין חלוק מלפניו פי' כן אחד לכולן. קרבן של יום ראשון הוא קרבן לכל הימים. אבל שמונת ימי החג. יום הראשון פרים הולכין ומתמעטין וביום השמיני פר אחד הנה חלוקים הן זה מזה. ואמרינן לאי אפנויי ה מהכא וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים וגו' יכול יהא חוגג והולך כל שבעה ת"ל אותו

ה בג"ש נאמרה עצרת בשביעי של פסח. ונאמרה עצרת בשמיני של חג. מה שביעי של פסח דחג יש לו תשלומין ואמרינן האי עצרת צריך להיות מופנה ומפורש במס' נדה פרק המפלח שתדרין ממנו זה הדין שכל ג"ש שהיא מופנה בשני צדדין למידין ואין משיבין. ואע"פ שיש לה גזה זו העצרת כתובה בה מופנה. איכא למפרך מה לשביעי של פסח שכן אין חלוק מלפניו פי' כן אחד לכולן. קרבן של יום ראשון הוא קרבן לכל הימים. אבל שמונת ימי החג. יום הראשון פרים הולכין ומתמעטין וביום השמיני פר אחד הנה חלוקים הן זה מזה. ואמרינן לאי אפנויי ה מהכא וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים וגו' יכול יהא חוגג והולך כל שבעה ת"ל אותו

ב) תשלומין מאי תשלומין ר"ש אמר תשלומין לראשון ור"ש אומר תשלומין זה לזה וכו'. ג) איזו מזכן ואולי ל"ל סבר דחייב בשני ומקשינן מי אמר ר"ש הכי דאמר חזקיה נטמא ביום מביא. לא יתכן וכו' ובכולהו הם לתכין אלא

זה הבא על הערוה. דטפי בושתו ניכר שהממזר נראה לעולם אבל שאר עבירות רואה (ב) וגונן אין עדיו לפניו:

נאמר עצרת בפסח. ובירושלמי יליף לה ר' יוחנן בשם ר' ישמעאל נאמר חמשה עשר בפסח ונאמר ממשה עשר בחג מה להלן [יו"ט אחרון תשלומין לראשון אף כאן יו"ט אחרון תשלומין לראשון] ותו ליכא למיפרך כדפריך בהש"ס שלנו דהא גזרה שוה גמורה (ה) כדילפינן מינה בסוכה בפ' היסן (דף מ.) ועוד יהודה בר ספרא בשם רבי אושעיא דרש התם וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים וכי שבעה הם והלא שמונה הם אלא יצא שבת [מהם] הרי ז' ר' יוסי בעי וכי מכאן למדנו שאין חגיגה דוחה שבת והלא ממקום אחר התיב רבי יוחנן אחוי דרב ספרא והתניא אף בפסח כן מעתה לא מהן שבת הרי [שאה] הגע עצמך שחל י"ט ראשון ואחרון בשבת [לא מהם שני ימים] הרי כאן שאה אתה יהודה בר ספרא בשם ר' אושעיא וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים (ו) לא מהן שבת שכבר למדנו שאין חגיגה דוחה שבת ומה ת"ל מחגוהו לרבות יו"ט האחרון לתשלומין לראשון וכל אותן דרשות אינן נכנסין אך בפרק אלו דברים (פסחים דף ע:) מייתי לההיא דיהודה ספרא ופריך עלה ההיא דחל יו"ט הראשון והאחרון בשבת הרי כאן שאה ולא מייתי מחגוהו:

תשלומין זה לזה. והיא דלקמן (דף ז.) דילפינן תשלומין לחג השבועות מחג המצות כל ז' לא מסתבר למימר תשלומין זה לזה כיון דחול גמור הוא: **ביון** דלא חזי בראשון תו לא חזי בשני. וע"ע אם היה פשוט בראשון וחגר בשני מי אמרינן כיון דמיונא עליה רמיא בראשון תו לא פקע מייה אע"ג דהשתא לא חזי או דלמא כיון (ו) דתשלומין זה לזה לר' אושעיא לאו מיתייב ומיהו כיון דהשתא לאו בר מיונא הוא לא מצי מייתי ליה הואיל ואינו בגיאה לא הוי בהגאה:

נטמא ביום מביא. גבי נזיר שנטמא קאי דע"כ לא פליגי רבי ור' יוסי בר יהודה (נזיר דף יח.) (ה) בנטמא בשמיני שכן יצא לשעה הראויה להביא קרבן אבל בליל שמיני דלא חזי קרבן לא ורבי יוסי בר יהודה דנקט נטמא בשביעי לאו משום הנאת קרבן הוא אלא דחשיב ליה כמה טומאות בשביעי:

שאני טומאה הואיל ויש לה תשלומין בפסח שני. היה קשה למורי ז"ל סברא ליה לר' יוחנן נטמא ביום ראשון וחזי בשני מייתי חגיגה אם כן לימא לעיל ריש מכילתין לאמוראי טמא בראשון ונטהר בשני ויש לומר דאין הכי נמי אלא משום דלריב פפא דנסמוך לא מצי למימר הכי נקט מילתא דשי לתרוייהו: שני

הואיל ויש לה תשלומין. (ד) כגון אלו בפסח שני שהרי מי שלא נראה בראשון יש לו תשלומין אבל הנדחה מפני דבר אחר לא מצינו לו תשלומין אלא אם כן נראה להביא: **הניחא למאן דאמר כו'.** פלוגתא היא במסכת פסחים בפרק מי שהיה טמא (דף נג.): אלא

שני תשלומין דראשון הוא. היינו כ' נתן אלא למ"ד שני רגל בפני עצמו הוא היינו רבי ואע"ג דאית ליה תנא דמסייע ליה פריך שפיר דמסתמא לא פליג ארבי דהתם דקי"ל [1]הלכה כרבי מחבירו אבל לא מסתברא למימר דבעי ליסבה כבולי עלמא: **או** תפלה של ערבית. אתיא כמ"ד תפלת ערבית חובה ואפילו למ"ד רשות בחנם אין לנו לבטלה אם לא ע"י אונס קצת וכן משמע ההיא דתפלת השחר (ברכות דף כו.) שכח ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתים וכן (שם דף ל:) אם שכח ולא הזכיר של ר"ח בלילה אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין החדש בלילה הא מקדשין מחזירין ולא מחלק כלל בין למ"ד רשות או בין למ"ד חובה דמשמע דליכא מאן דפליג והיינו דשבת (דף ט: ושם) אי שרא ליה היימייניה לא מטרחינן ליה וכן בירושלמי אי עלה למטתו לא ירד היינו אונס קצת ולא כפי ה"ג שפירש דאף למ"ד רשות אי שויה עליה חובה הויא כחובה והא ליתא דמי לא עסקינן בהכי שכבר התפלל בשאר לילות ואם היינו מפרשים שויה עליה חובה באותה לילה יתכן ההיא דטעה ולא התפלל ר"ח בלילה ובברכות הארכתי [2]והכאתי ההיא דאמרו (יומא דף פז: ושם) דתפלת נעילה פוטרת של ערבית: **בר** הי הי להלל. יש מפרשים שגר היה והיינו בן אברהם ושרה שנתוסף ה"א בשמן וכן בג [3]בג דכולה הגמרא עולה ה': **כברזא** סומקא. רצועה ודומה לו מעיקרא משכא והשתא אברזא (ב"ק דף סו:) וכב"ל [4]יש יאי עניותא לברתיה דיעקב כערקתא סומקתא לסוסיא חיורא: **באן** באחותו פנויה. משמע ליסנא דפסיקא ליה דיש ממזר מחייבי כריתות מדנקט [5]אחותו טפי מכל שאר עריות והיינו כשמעון התימני [6](בקדושין בפרק האומר) (דף סח): [עי' קדושין עד:]

אפילו

שני תשלומין דראשון הוא אלא למ"ד [1]אשני רגל בפני עצמו הוא מאי איכא למימר אלא אמר רב פפא קסבר רבי יוחנן [2]לילה אינו מחוסר זמן ומי א"ר יוחנן הכי [3]והאמר רבי יוחנן [4]ראה אחת בלילה ושתים ביום מביא שתים בלילה ואחת ביום אינו מביא ואי ס"ד קסבר רבי יוחנן לילה אינו מחוסר זמן אפילו שתים בלילה ואחת ביום מביא כי קא"ר יוחנן לדברי האומר [5]לילה מחוסר זמן לדברי האומר פשיטא שתים ביום ואחת בלילה אצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא כאתקפתא דרב שישא בריה דרב אידי קמ"ל כדרב יוסף: עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו ועל זה נאמר מעוות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להימנות: א"ל בר הי הי להלל האי להימנות להמלאות מיבעי ליה אלא זה שמנוהו חבריו לדבר מצוה והוא לא נמנה עמהן [6]תניא נמי הכי מעוות לא יוכל לתקון זה שביטל ק"ש של שחרית או קריאת שמע של ערבית או [7]שביטל תפלה של שחרית או תפלה של ערבית וחסרון לא יוכל להימנות זה שנמנו חבריו לדבר מצוה והוא לא נמנה עמהן א"ל בר הי הי להלל מאי דכתיב [8]ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו היינו צדיק היינו עובד אלהים היינו רשע היינו אשר לא עבדו א"ל עבדו ולא עבדו תרוייהו צדיקי גמורי נינהו ואינו דומה שונה פרקן [9]מאה פעמים לשונה פרקן מאה ואחד א"ל ומשום חד זימנא קרי ליה לא עבדו א"ל אין צא ולמד משוק של חמרין עשרה פרסי בזוזא חד עשר פרסי בתרי זוזי א"ל אליהו לבר הי הי וא"ל לר' אלעזר מאי דכתיב [10]הנה צרפתיך ולא בכסף בחרתיך בכור עוני מלמד שחזר הקב"ה על כל מדות טובות ליתן לישראל ולא מצא אלא עניות אמר שמואל ואיתימא רב יוסף היינו דאמרי אינשי יאה עניותא ליהודאי כי ברזא סומקא לסוסיא חיורא: ר' שמעון בן מנסיא אומר אי זה הוא מעוות לא יוכל לתקון זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר וכו': הוליד אין לא הוליד לא והא תניא [11]רבי שמעון בן מנסיא אומר גונב אדם אפשר שיחזיר גנבו ויתקן גוזל אדם אפשר שיחזיר גזלו ויתקן אבל הבא על אשת איש ואסרה לבעלה נטרד מן העולם והלך לו רבי שמעון בן יוחי אומר אין אומר בקרו גמל בקרו חזיר אלא בקרו טלה ואי זה זה תלמיד חכם שפירש מן התורה רבי יהודה בן לקיש אמר כל תלמיד חכם שפירש מן התורה עליו הכתוב אומר [12]כצפור נודדת מן קנה כן איש נודד ממקומו ואומר [13]מה מצאו אבותיכם בי עול כי רחקו מעלי לא קשיא כאן באחותו פנויה כאן באשת איש ואי בעית אימא הא והא באשת איש ולא קשיא כאן באונס

אלא למ"ד רגל בפני עצמו. ועכשיו אין לך לתלות טעמו של רבי יוחנן בהוא ויש לטומאה תשלומין לשני: **קסבר ר' יוחנן.** אין חסרון זמן כמי שהגיע לילו להקריב קרבנותיו מחר הלכך מחוייב הוא בקרבן אלא שהלילה מעכבו מלהביא אבל חגר ביום ראשון אין עליו שום חובה ראייה לפיכך אין לו עליו תשלומין: **ומי א"ר יוחנן.** אין לילה מחוסר זמן: **והא"ר יוחנן ראה אחת בלילה.** זב שספר שבעה נקיים כמשפטו ובעל והעריב שמשו ומזר וראה אחת בלילה ושתים למחר: **מביא.** קרבן על טומאה שניה זו לבד מן הקרבן שיביא על הראשונה ויביא שני קרבנות כשיטהר הואיל ולא ראה השניה עד שיצא לשעה שהיא ראויה להביא קרבן יש לו תשלומין ואף על השניה יביא אע"פ שאחילתה בתוך זמן קרבן הראשונה לא אמרינן חדא טומאה היא. ופי' רב יוסף את הטעם בתס' כריתות[1] לפי שהראייה ראשונה של זב אינה אלא בקרי בעלמא וכי חזי אינך למחר מצטרפת בהדייהו ה"נ אע"פ שהיתה ראייה ראשונה בתוך קרבן ראשון כי הדר חזי אינך למחר מצטרפין בהדייהו: **ומי סלקא דעתך לילה אין מחוסר זמן.** אפילו ראה שלשתן בלילה זה כבר יצא מזמן ראשון ושתי זיבות הן אי לאו דסבירא ליה לילה מחוסר זמן הלכך אם ראה שתים בלילה הויא לה זיבה אריכתא: **כי א"ר יוחנן.** ההיא לדברי האומר לילה מחוסר זמן אמרה אבל לדידיה סבירא ליה אפילו ראה כולן בלילה מדיה: **לדברי האומר פשיטא.** אי אמרת בשלמא טעמא דגפשיה קאמר אשמעינן דיה דסבירא לילה מחוסר זמן אלא אי לדברי האומר כו' קאמר מאי אשמעינן בה: **מהו דתימא כאתקפתא דרב שישא.** לתתקיף בכריתות[2] על הטעם שנתן רב יוסף על הדבר כמו שפירשתי למעלה תדע דהא ראייה ראשונה של כל הזבים קרי בעלמא הוא וכי הדר חזי תרתי מצטרפין בהדייהו ה"נ לא שנא ומתקיף לה רב שישא מי דמי התם כולהו בזמן חיובא חזינהו הכא לאו בזמן חיובא דהאי קרבן חזייה: **להמלאות מיבעי ליה.** אלא חסרון נופל לשון מילוי שחסר מלוה אחת לא יתמלא עוד חסרון זה משחסר: **שמנוהו חבריו לדבר מצוה.** שאמרו לו בא עמנו ולא הלך נמצא שחסר עצמו מאותו מנין לא יוכל לימנות עוד באותו מנין שכבר עשו את המצוה: **היינו לדיק היינו עובד אלהים.** מי הוא לדיק ומי הוא עובד אלהים הלא אחד הוא: **אינו דומה שונה פרקן כו'.** אע"פ ששניהן לדיקים לא עבדוהו בשוה שזה עבדו יותר: **עשרה פרסי.** ישכיר לך אדם חמורו בזוז אחד שכבר נהגו כן ואם תאמר לו ליך פרסה יותר ישאלך שני זוזים: **צרפתיך ולא בכסף.** ולא בשם כמו שצורפים הכסף בשא אלא בחרתיך בכור עוני לצורפו בו. כור הוא החרס[3] שצורפין בו: **בגנב אדם.** גניבה אפשר שיחזירנה ויתקן: **נטרד מן העולם.** אין לו עוד תשובה לפי שעשה דבר שאין לו רפואה: **אין אומר בקרו גמל.** זה לקרבן. כלומר מי שהוא מעוות מתחילתו אין זה מעוות: **אלא בקרו טלה.** זה לקרבן שמא נפל בו מום ומתקלקל. כך לשון קלקול נופל בדאם שהיה טוב מתחילה: **אחותו פנויה.** הוליד אין לא הוליד לא: **באשת איש.** אלא הוליד נמי יש זכרון לעונו שאסרה על בעלה לא שנא אחותו ולא שנא נכרית: [4]**באונס.** לא אסרה על בעלה לפיכך הוליד אין לא הוליד לא:

ברגלון

שחרית או של ערבית. וחסרון לא יוכל להימנות זה שנמנו חבריו לדבר מצוה אין לו תקנה ראע"פ שלא הוליד. ופרקי' לא קשיא מתני' באחותו פנויה וכיוצא ב
א"ל בר הי הי להלל כתיב ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים על אחרים ויש לו תקנה בתשובה. אלא אם הוליד ממנה בן כי הוא ממזר

ברלון. אסרה על בעלה: **אשת כהן.** אפילו באונס אסורה לבעלה בכתובות (דף נא:ס) והיא לא נתפשה) אסורה הא נתפשה מותרת ומי זו זו אשת ישראל ומדכתיב היא מיעוטא הוי לומר יש לך אחרת שאע"פ שנתפשה אסורה ומי זו זו אשת כהן: **וליוצא ולבא אין שלום.**

באונס כאן ברצון ואיבעיא אימא הא והא באונס ול"ק כאן באשת כהן כאן באשת ישראל [1]וליוצא ולבא אין שלום אמר רב [6]ביון שיוצא אדם מדבר הלכה לדבר מקרא שוב אין לו שלום ושמואל אמר זה הפורש מתלמוד למשנה ור' יוחנן אמר אפילו מש"ם לש"ם: **מתני'** [2]א[7]היתר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמכו הלכות שבת חגיגות והמעילות הרי הם כהררים התלוין בשערה שהן מקרא מועט והלכות מרובות הדינין והעבודות הטהרות והטמאות ועריות יש להן על מה שיסמכו והן הן גופי תורה: **גמ'** תניא [3]רבי אליעזר אומר יש להם על מה שיסמכו שנאמר [2]כי יפליא [3]כי יפליא שתי פעמים אחת הפלאה לאיסור ואחת הפלאה להיתר רבי יהושע אומר יש להם על מה שיסמכו שנאמר [4]אשר נשבעתי באפי [7]באפי[8] נשבעתי וחזרתי בי ר' יצחק אומר יש להם על מה שיסמכו שנאמר [5]כל נדיב לבו חנניה בן אחי רבי יהושע אומר יש להם על מה שיסמכו שנאמר [6]נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך אמר רב יהודה אמר שמואל אי הוא' התם אמרי להו דידי עדיפא מדידכו שנאמר [7]לא יחל דברו [8]הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו אמר רבא [9]לכולהו אית להו פירכא לבר מדשמואל דלית ליה פירכא דאי מדר' אליעזר דלמא כדרבי יהודה שאמר משום ר' טרפון דתניא רבי יהודה אומר משום רבי טרפון [9]לעולם אין אחד מהם נזיר שלא ניתנה נזירות אלא להפלאה אי מדר' יהושע דלמא הכי קאמר באפי נשבעתי ולא הדרנא בי אי מדרבי יצחק דלמא לאפוקי מדשמואל [10]דאמר שמואל [2]גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו והא קמ"ל דאע"ג דלא הוציא בשפתיו אי מדחנניה בן אחי רבי יהושע דלמא כרב גידל אמר רב [10]דאמר רב גידל אמר רב [2]מנין שנשבעין לקיים את המצוה שנאמר נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך אלא דשמואל לית ליה פירכא אמר רבא ואיתימא רב נחמן בר יצחק היינו דאמרי אינשי [9]טבא חדא פלפלתא חריפתא ממלי צנא דקרי: הלכות שבת: מיכתב כתיבן לא צריכא [6]לכדר' אבא דאמר רבי אבא [10]החופר [7]גומא בשבת ואין צריך אלא לעפרה פטור עליה במאן כרבי שמעון דאמר [6]מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה אפילו תימא לרבי יהודה התם מתקן הכא מקלקל הוא מאי כהררין התלויין בשערה

מלאכת

אפילו מש"ם לש"ם. מש"ס ירושלמי לש"ס בבלי כדפירש רש"י ק)וכן אמר בירושלמי במחשכים הושיבני כמתי עולם אלו ש"ס הבבלי וכן ר)(רב כהנא) דהוה ליים לליסתכח מייניה ש"ס הבבלי ומיהו אפילו איפכא י"ל והכי פירושו שפירש מזה ועדיין לא הבין בזה שמתון כך לא יעלה בידו הלכה ברורה: **דלמא** כרבי יהודה. משמע דמשיב ליה פירכא מה שמצריך הכתוב לדרשה אחריתי ואילו בפ"ק דמגילה (דף ז.) גבי אסתר ברוח הקדש נאמרה קאמרה שמואל משום דכתיב קיימו וקבלו קיימו למעלה מה שקבלו למטה וקאמר הש"ס דלית ליה פירכא ואילו בשבת בפ' ר' עקיבא (דף פח. ופס) דרשינן מייניה קיימו מה שקבלו כבר דקבלו התורה ברלון בימי אחשורוש ואמר הר"י דלאו קושיא היא דהתם מפיק לה מדשני לה בדבוריה דליכתוב קיימו וקיימו או קבלו וקבלו אלא ודאי תרתי שמע מינה: **באפי** נשבעתי **ולא הדרנא** בי. והקשה הר"ר אלחנן דעל כרחך קרא בהכי מידרש מדכתיב נשבעתי באפי אם יבואון אל מנוחתי ודרשינן מינה (ג) גבי דור המדבר שלא באו לארץ ומיתן לו הר"י דהאי קרא לאו בגיאת ארץ משתבי אלא בחלק לעולם הבא (ד) ומצינו תנא ה)דאמר בחלק (סנהדרין דף קי:) דור המדבר יש להם חלק לעוה"ב א"כ איכא למידרש והדרנא בי:

לאפוקי מדשמואל דאמר שמואל גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו. לאו משום דלית ליה לשמואל גמר בלבו דהא קרא כתיב אלא מוקי לקדשים (ה) (שהביאו) בעזרה הוא דכתיב האי קרא וגבי קדשים כתיב וכל נדיב לב עולות (דה"ב כט) ושמואל מוהה לה שפיר ומקשי מינה לשמואל מהאי קרא ומשני לה פרק ג' דשבועות (דף כו: ופס) וכי תימא גילף מינה משום דהוה ליה תרומה ר"ל תרומת מלאכת המשכן כתיב ביה כל נדיב לבו וקדשים שני כתובים הבאין כאחד ואין מלמדים:

לקיים מצות. לצריך להזכיר שם שמים כדי לזרוזי נפשיה:

לשמואל לית ליה **פירכא.** והא דדרשינן פ"ב דנדרים (דף טז:) אבל מיתל הוא חפצי שמים התם מדבנו נפקי ליה: **לכדרבי אבא.** ה"ה לשאר מקלקלים דפטורין הוה מצי למימר אלא רבותא קמ"ל דאע"ג דצריך לעפר מיפטר כיון דלא צריך לגומא:

מלאכת

הפלאה יתירתא: **דלמא.** לכדרבי טרפון אתא: **אין אחד מהן נזיר.** ג' שהיו יושבין ובא אחד לפניהם ואמר אחד הריני נזיר שזה הבא אצלנו נזיר הוא ואחרו אומר הריני נזיר שאינו נזיר ולבסוף נמצא כאחד מהן אין אחד מהן נזיר לפי שלא ניתנה נזירות להיות נזיר בתלייה ובספק אלא בהפלאה ודאית מפורשת: **גמר בלבו.** שבועה או נדר או הקדש: **שנשבעין לקיים המצוה.** כלומר מצוה שיהא אדם נשבע לקיים מצוה כדי שימהר ויזדרז לקיימה: **פלפלתא.** גרעין אחד של פלפל: **מיכסב כתיבן.** טובא אזהרות כתיבי בשבת מאי מקרא מועט דקאמר מתניתין: **לא נצרכא כו'.** דבר זה ומיונא בו רמז מועט יש לו ללמוד מן התורה: **חופר גומא.** בונה בנין הוא ואם אינו צריך לה אלא ליטול את העפר אף על פי שהבנין בנוי אינו חייב משום בונה: **שאינה צריכה לגופה.** כגון (ב) זה שאינו צריך לבנין זה. ורבי שמעון אמר מילתיה גבי מוציא את המת במטה לקוברו בשבת (שבת דף קנ:) וקאמר רבי שמעון פטור על הוצאה זו שברצונו לא היתה באה אלא ולא היה צריך לה: **אפילו תימא לר' יהודה.** דפליג עליה מודה בהך גומא דאלו התם הקובר את המת מתקן הוא ואי חופר גומא מקלקל הוא את חבירו: **ומאי כהררין.** דקאמר במתניתין דמשמע שיש קצת רמז מן התורה ללמד זה ומהי הרמז:

מלאכת

לאה לאיסור ואחת הפלאה להיתר ר' יהושע אומר מהכא אשר נשבעתי באפי וחזרתי ש"מ שיש ויתר לשבועות כו' ודחינן להני כולהו דלמא ההפלאה היתירה לרבוי הא אתאי דתנ
פי שלא נתנה נזירות אלא להפלאה כדכתיב שמות ה. והפליתי ביום ההוא. כלומר דבר הידוע בודאי ובבירור כך תהיה ההפלאה שמתחייב בה הוא ור' יהושע נמי דלמא לחזוקה ל
ני יחדה אפי בהן ואינו להקל כדרך חדשה. והא דר' יצחק נמי אפקיה מכל נדיב לב דאלמא הובר חליי בלב וכל דבר שאינו כמוון לב כמי שאינו הוא. דלמא האי קרא לכדשמו
ני ששאינם שהל הבעות מלוות בהתפלה לה בדרכה למעט את ישראל בלבם שבעבור ואינו אינו חלוקה אלא בהבנא שתחתם. והא דתנינן בר אחי ר' יהושע אומר

הכל חייבין פרק ראשון חגיגה

מלאכת מחשבת אסרה תורה. פרש"י שאינה צריכה לגופה במין מלאכה זאת שבלעומו לא היה בנין זה בעולם ולא יתכן דאם כן בכל מלאכות נמי כגון סותר ע"מ לבנות במקומו למה מיחייב (ג) דהא לא ניחא ליה שהיה הבנין בעולם וכן בקורע ע"מ לתפור ג"כ לא ניחא ליה בקרע זה מעולם וקורע הבא באבלו או מחמת טרדא וקורע בחמתו למרמי אימתיה (ד) לכן נראה להר"י לפרש שאינו צריך לעיקר שורש האיסור כגון הבא שאינו צריך לגומתא שהיא המלאכה וכן מוציא מת במטה והרבה דחשיב פ' המצניע (שבת דף נג:) ולא דמו למלאכת המשכן שהיו צריכים לעיקר המלאכה מכבה משום צורך הפחמין ולידת תחשים וחלזון וכן כולם כיוצא בהן (ה):

חוגו הגא. י"מ לשון מחולות כמו יחוגו וינועו כשכור (תהלים קז): **בזמן** חג הוא דלא ילין (והתניא) וכו'. כי מוקמינן קרא בחגיגה לא שייך לאקשויי בחגיגה הוא דלא ילין הא כל שאר קרבנות ילין הא כתיב כל הלילה עד הבקר ומוקמינן לה לכל העולין על המזבח דהא איכא למימר דלא הוה מוקמינן קרא רק לעולה שהיא כולה כליל כמו עולה אבל שאר קרבנות כגון שלמים וחגיגות שאינם כליל לא:

ולא ילין מן הבשר. ואף על גב דמוקמינן לקרא בפרק אלו דברים (פסחים דף עא. ופס) בחגיגה שנאכלת לשני ימים ולילה אחד ועוד דבשר כתיב דמשמע אכילת אדם מ"מ מפקינן מינה תרתי מדכתיב ביום הראשון לבקר ולא כתיב ביום השלישי: **לעבור** עליו בשני לאוין. ואע"ג דאמרינן בעלמא (ו) כל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן בלאו יתירי הכא שאני שאין להעמידו בקרבן אחד שלא מצינו כיוצא בו בתורה ודומה לו כמו שמצינו ברים יבמות (דף ד.) דמוקמינן לא יגלה בשומרת יבם של אביו בלאו יתירא ולא מוקמינן ליה בלאוסת אביו: **ויחונו** לי במדבר. ולא ילין אלא חגי אתא ללמד על ג"ש דמייתי בחגיגה ולא בשאר קרבנות:

מעילות מכתב כתיבי וכו' (ה) (ז) מקרא מועט והלכות מרובות. מתוך פרש"י משמע שהוא פירוש התלויין בשערה שיש בו הלכות מרובות תלויין ברמז מקרא מועט כהר התלוי בשערה הראש וקשה למורי מאי פריך בגמרא מעילות מלמד כתיבי ודאי כתיבי אבל יש בהן הלכות הרבה והיינו מקרא מועט והלכות מרובות ומיהו לפי מה שפירש רש"י תלויות ברמז משמע דסבירא ליה דבהדיא לא כתיבי אך גבי שבת פירש מיכתב כתיבי פי' טובא אחרות כתיבי בשבת מאי מקרא מועט דקאמר מתני' והכי לא אפשר לי לפרש גבי מעילות וגם משמע דבהדיא קאמר דכתיבי ונראה להר"ר אלחנן לפרש דמילתא באפי נפשיה היא מקרא מועט וקאי לאהלות ויש בהן מקרא מועט אבל ההלכות מרובות וכמה ספרים יש ריוח בין מקרא מועט אדלעיל ג"כ משמע דמילתא באפי נפשיה הוא אך בתוספתא (פ"ל) תנא מקרא מועט והלכות מרובות בהרבין בשערה ואין להם על מה שיסמכו מכאן היה אומר רבי יהושע לבחר בלבחר ר"ל מקרא מועט ותולה ברמז מועט דמשמע כדפירש רש"י ופירש כדפרש"י על הא דקאמר מקרא מועט שברמז נתנו: **נתנה** לחברו מעל. ולא דמי להיא דתנה לחנוני דלא מעל דהתם מיירי במזיד ואין מתחלל וחנוני דלא מעל עד שיוציא התם משום דלא עבד מעשה:

משקל שקלה מה לי הוא מה לי חברו. יש תימה דולמי שיגה הרבה כיון שנתנה לחברו יש לו למעול משום טובת הנאה של שאלה כדאמרינן פרק השואל (ב"מ דף נט.) המשאיל קורדום של הקדש מעל לפי טובת הנאה של חברו ואחברו מותר לבקע בו לכתחלה אבל כי לא נתנה אחמי לא נהנה ממנה כלום וי"ל דהכא מיירי שמתכוין להוציא מרשות הקדש ובמנחות (דף קא.) פירשתי: בגזבר

מלאכת מחשבת. שהמחשבה בדעתו ונתכוון לה וזה לא נתכוון לה לבנין זה לפיכך פטור וזהו רמז מועט דאילו מלאכת מחשבת בשבת לא כתיבא אלא במשכן הוא דכתיב (ז) ולפי שסמך בפרשת ויקהל פרשה שבת לפרשת משכן אנו למדין מלאכת מחשבת לשבת: **מיכתב כתיבן.** כדאמרינן לעיל (ו) מוחגותם אותו (ח): **חוגו חגא.** להרבות שמחה: **דלמא הכי קאמר רחמנא אלו ושאו וחוגו חגא קמאי.** והאי זבחים דקרא לאו שלמים ניהו אלא וזבחת בשר לאכול: **חלב הבא בזמן הבא.** אם באת להקריב קרבנות נדרים ונדבות לא ילינו חוץ לזמנם בעלות השחר: **הא כל השנה ילינו.** בתמיה: **עד הבקר כתיב.** היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר מכאן אנו למדין (ט) שמעלה כל הלילה אברים ופדרים של קרבנות שנשחטו היום אבל לא מעלות השחר ומעלה דנפסלו בלינה: **ומאי כהרין התלוין.** גזרה שוה דאייה גדולה היא: **דברי תורה מקבלה לא ילפינן.** הלכך רמז בעלמא (ג): **השליח עשה שליחותו.** בעל הבית שהיו בידו מעות הקדש ונתחלפו במעותיו ונתן בשוגג בשליח ואמר לו קח לי מהם חלוק או טלית אם עשה שליחותו בעל הבית מעל. וחזו כהרין שיש לתמוה ולומר וכי שליח זה חטא שהוציא מעות הקדש ובעל הבית מתחייב קרן וחומש ולהביא אשם מעילות והרי יודע לנו בכל הש"ס שאין שליח לדבר עבירה שיהא שולח מתחייב על ידי שלוחו: **מעילה ילפינן חטא חטא מהרומה.** לכמה דברים נאמר בתורת כהנים (ט) נאמר במעילה וחטאה בשגגה מקדשי ה' (ויקרא ה) ונאמר בתרומה ולא תשאו עליו חטא (במדבר יח) מה התם שלוחו כמותו דכתיב כן תרימו גם אתם (שם) ואמר מר (ו) גם אתם לרבות שלוחכם: **נזכר בעל הבית בו.** בריתא היא בפ' בתרא דמעילה: והכי גרסינן **לדתניא נזכר בעל הבית שהן של הקדש עד שלא יגיע שליח אצל חנוני ולא נזכר שליח והוציאן השליח חייב: שליח עניא מאי עבד.** נהי דבעל הבית פטור דכיון דנזכר אגן סהדי דתו לא ניחא ליה בשליחותיה דהאיך ומהשתא לאו שלוחו הוא ומיהא שליח מאי עביד: **מידי דהוה.** אשאר כל מועילין מעות הקדש לחולין בשוגג שימעלו אף זה בשוגג הוציאן שביטל המשלח שליחותו הוה ליה מיהו מועיל: **הוא מעל.** דכיון שנתנם לו הוציאן מיד הקדש לחולין: **וחברו לא מעל.** בכל שיעשה הוא בה דהא דידיה היא ועליה דהאיך לשלומי להקדש כדכתיב ואשר חטא מן הקדש ישלם (ויקרא ה): דכל

מלאכת מחשבת אסרה תורה ומלאכת מחשבת לא כתיבא: חגיגות: מיכתב כתיבן לא צריכא לכדאמר ליה רב פפא לאביי ממאי דהאי וחגותם אותו חג לה' זביחה דלמא חוגו חגא קאמר רחמנא אלא מעתה דכתיב [1]ויחוגו לי במדבר הכי נמי דחוגו חגא הוא וכי תימא הכי נמי והכתיב [2]ויאמר משה גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות דלמא הכי קאמר רחמנא אכלו ושתו וחוגו חגא קמאי לא סלקא דעתך דכתיב [3]ולא ילין חלב חגי עד בקר ואי סלקא דעתך דחוגא (ו) הוא תרבא לחגא אית ליה ודלמא הכי קאמר רחמנא חלב הבא בזמן חג לא ילין אלא מעתה הבא בזמן חג הוא דלא ילין הא דכל השנה כולה ילין [4]כל הלילה עד הבקר כתיב דלמא אי מההוא הוה אמינא ההוא לעשה כתב רחמנא האי ללאו ללאו כתב קרא אחרינא [5]ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר ודלמא לעבור עליו בשני לאוין ועשה אלא אתיא מדבר מדבר כתיב הכא ויחונו לי במדבר וכתיב התם [6]הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר מה להלן זבחים אף כאן זבחים ומאי כהרין התלוין בשערה [7]דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן: מעילות: מיכתב כתיבן אמר רמי בר חמא לא נצרכא אלא לכדתנן [8]ב השליח שעשה שליחותו בעל הבית מעל לא עשה שליחותו שליח מעל וכי עשה שליחותו אמאי מעל וכי זה חוטא וזה מתחייב היינו כהרין התלוין בשערה אמר רבא ומאי קושיא דלמא שאני מעילה דילפא חטא חטא מתרומה מה התם [9]ג שלוחו של אדם כמותו אף כאן שלוחו של אדם כמותו אלא אמר רבא לא נצרכא אלא לכדתניא [10] נזכר בעל הבית ולא נזכר שליח שליח מעל שליח עניא מאי קא עביר היינו כהרין התלוין בשערה אמר רב אשי מאי קושיא דלמא מידי דהוה אמוציא מעות הקדש לחולין אלא אמר רב אשי לא נצרכא אלא לכדתנן [11]ה נטל אבן או קורה של הקדש הרי זה לא מעל נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל מכדי מישקל שקלה מה לי הוא [12]ומה לי חבירו היינו כהרין התלוין בשערה ומאי קושיא דלמא כדשמואל דאמר שמואל [13]ו הכא בגזבר

[1] אלא מן התלמוד. ר' חנניא בשם שמואל אמר אין למידין מן ההוראה ולא מן הדין דפליג אבל בהאי דלא פליג עביד: חגיגות מנא לן דהקרבת זבח היא. דלמא הקפה יחוגו וינועו כשכור. והתיון טובא ודברים פשוטין הן. ואסיקנא אלא בג"ש גמיר לה הכא ויחונו לי במדבר. וכתיב הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר. אי הכי אמאי תנינן ן. ופרקינן דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן. מעילות נמי אוקימנא בהא נזבר בעל השליח מעל. שליח מי הוות ליה ידיעא ראינון מעות של הקדש דלמעול. בשלמא לין אמרינן הות ליה למידק וכיון דלא דק מעל. אבל שליח מי איכא למימר הכי. קרבן מעילה (קדושין מב:). לא עשה שליחותו. אלא שיגה ממה שאמר לו בעל הבית (מעילה ב.) שם כסכור שהן של חולין ומסרו לשליח ליקח בהן חלוק וקנה בהן טלית, שליח מעל. ולא השלוחו, שנדבר בעל הבית לשלוחו לקנות בהן חלוק וקנה בהן טלית, שליח מעל. ונעל הבית פטור דסיון דמזכר לא שנגה היא ובאים שייב שהוציא מ ולא נזכר שליח שליח מעל. ונעל הבית פטור דסיון דמזכר לא שנגה היא ובאים שייב שהוציא מ מזכר בעל הבית הוא דמיא מעילה עליה, דאיתרבי שלח לשעל שלוחו על ידו, אבל השתא דאפטר בעל ה התורה כולה אתין שלח לדבר עבירה והעושה הוא מתחייב (קדושין ן. וכתי' מעילה כא.). שליח עניא ה אלא שליחותיה דבעל הבית (מעילה שם). נטל אבן או קורה של הקדש. מפרש בגמרא מעילה דב זה לא מעל. דמעיקרא נמי ברשותיה הוי כי האמתא ולא שייני הוא (שם). נתנה לחבירו. קנייה חבירו

בגזבר המסורות לו אבני בנין עסקינן דכל היכא דמנחה ברשותא דידיה מנחה אלא מסיפא [א]בנאה בתוך ביתו הרי זה לא מעל עד שידור תחתיה בשוה פרוטה מכדי שנוייי שנייה מה לי דר ומה לי לא דר היינו כהררין התלויין בשערה ומאי קושיא דלמא לכדרב דאמר רב [ב]כגון שהניחה על פי ארובה אי דר ביה אין לא דר ביה לא אלא לעולם כדרבא ודקא קשיא לך מידי דהוה אמוציא מעות הקדש לחולין התם מידע ידע דאיכא זוזי דהקדש איבעיא ליה לעיוני הכא מי ידע היינו כהררין התלויין בשערה: מקרא מועט והלכות מרובות: תנא נגעים ואהלות מקרא מועט והלכות מרובות נגעים מקרא מועט נגעים מקרא מרובה הוא אמר רב פפא הכי קאמר נגעים מקרא מרובה והלכות מועטות אהלות מקרא מועט והלכות מרובות ומאי נפקא מינה אי מסתפקא לך מילתא בנגעים עיין בקראי ואי מסתפקא לך מילתא באהלות עיין במתניתין: דיניין: מיכתב כתיבן לא נצרכא אלא לכדרבי דתניא [ג]רבי אומר [1]נפש תחת נפש ממון אתה אומר ממון או אינו אלא נפש ממש נאמרה נתינה למטה ונאמרה [2]נתינה למעלה מה להלן ממון אף כאן ממון: עבודות: מיכתב כתיבן לא נצרכא אלא להולכת הדם דתניא [ד]והקריבו זו קבלת הדם ואפקה רחמנא בלשון הולכה דכתיב [4]והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה ואמר מר [ה]זו הולכת אברים לכבש למימרא דהולכה לא תפקה מכלל קבלה: טהרות: מיכתב כתיבן לא נצרכא אלא לשיעור מקוה דלא כתיבא דתניא [ו][5]ורחץ (את [ז]בשרו) במים [2]במי מקוה את כל בשרו [3]מים שכל גופו עולה בהן וכמה הן אמה על אמה ברום שלש אמות ושיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה: טמאות: מיכתב כתיבן לא נצרכא אלא לבעדשה מן השרץ דלא כתיבא דתניא [ח][6]בהם יכול בכולן תלמוד לומר [7]מהם יכול במקצתן ת"ל בהם הא כיצד עד שיגיע במקצתו שהוא בכולו [ד]שיערו חכמים בבעדשה שכן חומט תחלתו בבעדשה רבי יוסי בר' יהודה אומר כזנב הלטאה: עריות: מיכתב כתיבן לא נצרכא [ט] לבתו

דכל היכא דמנחה. אפילו מקמי הכי ברשותיה מנחה הלכך כל כמה שנטלה לא שנייה מידי לתיפוק מידא דהקדש: **שנוייי שנייה.** כשקבעה בבנין וקנייה בשנוי שמשתתה וקובעה: **שהניחה ע"פ ארובה.** לפקוק הארובה וכל שעה שירצה יטלה ולא שנייה מידי: **כדרבא.** נזכר בעל הבית כו': **היינו כהררין התלויין בשערה.** בסמיכה מועטת מדמינן לה למוציא מעות הקדש לחולין שהרי קרוב הוא לגופם יותר מן השוגג: **דיניין מיכתב כתיבן.** מפורשין יפה ומתמיתין קתני יש להן סמיכה משמע שאינן מפורשין: **לא נצרכא כו'.** כלומר יש בהן דברים שאינן מפורשין בפירוש כגון זה וכיוצא בה: **דכתיב נפש תחת נפש.** אם אמון יהיה שמתה האשה יתן ממון דמי האשה ליורשיה שאין עליה חיוב מיתה שלא נתכוון לה אלא לאחרו נתכוון דכתיב וכי יגפו אנשים יחדיו) קסבר רבי נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה ומשלם ממון: **נתינה למעלה.** לענין דמי וולדות כתיב ונתן בפלילים (שמות כא): **נתינה למטה.** ונתתה נפש תחת נפש ממון ומאי נפש דמי הנפש: **והקריבו זו קבלת הדם.** תע"פ שהוא לשון הולכה אינה אלא קבלה שהרי לאחר שחיטה נכתבה ואין הולכה אלא אם כן קיבל הדם: **והקריב הכהן את הכל.** גבי אברים כתיב והקריב והכרעים ירחץ במים והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה: **זו הולכת אברים לכבש.** דאילו הקטרה בהדיא כתיב בקרא והקטיר המזבחה: **לא תפקיה מכלל קבלה.** לכל דבריה. ואע"ג שהיא עבודה שאפשר לבטלה שאם רצה שוחט בגד המזבח וזורק היכא דלא בטלה עבודה היא ומפגלין את הקרבן במחשבתה וצריכה כהן ובגדי כהונה ופוסל בה אונן ויושב וערל: **במים.** נקודתו בפתח משמע מים המיוחדים לאפוקי שאובין ומיהו מים חיים לא צריך מדכתיב בזב מים חיים (ויקרא טו) מכלל דשאר טומאין לאו מים חיים בעו (ט) ומיהו במים במים המיוחדין במקוה אע"פ שהן גשמים: **בהם.** כל הנוגע בהם: **מהם.** כל אשר יפול עליו מהם בטומאה טומאת): **חומט.** אומר אני שהוא מין שרץ שקורין לימנ"א הגדל בקליפה ההולכת ומעגלת תמיד כל כמה שגדל ותחילת הגילו) בקליפה של עדשה היא: **כזנב הלטאה.** לפי שמפרכסת לאחר שנחתכה והיינו מקצתו שהוא בכולו שיש בו חיות: לבתו

לאפוקי מים שאובין ולא יתכן דהא מים שאובין לאו מהכא נפקא אלא מאי מעין ובור מקוה מים וגו' (ויקרא יא) ודרשינן בת"כ מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים ועוד היכי משמע מקוה לאפוקי שאובין הא עיקר קרא משמע שאובין אי לאו דסמיכה למעין כדפי' ונראה לפרש מי מקוה היינו משכובן כדאמרינן ט) מעין מטהר בזוחלין מקוה בשאובין (שבת דף סה:): **אמה** ע"ל אמה. שאדם מחזיק אמה בעובי עם מלבושים וכן מוכח בשמעתין דבוכין בפ' הפירות (ב"ב דף קא.) שאינו מחזיק עם עובי הארון כ"א אמה והשתא יתכן דלא תקשה היכי טבל אמתא באמתא: **ברום** ג' **אמות.** ואע"ג שאדם מחזיק ד' אמות קומה כדמוכח בשמעתין דבוכין ט) לאורך הכוך ד' אמות קומת האדם אינו אלא ג' אמות נגד הראש ומצי להרכין את ראשו מן הצד והא דנקט ד' אמות משום עובי צידי הארון ואע"ג דמצינו בפ"ק דב"ב (דף ג:) גבי היזק ראייה שיעור ראייה ד' אמות היינו שיכול להגביה עצמו על ראשי אצבעותיו עד שיצא ד' אמות וכן מוכח בעובדא דבני המן בתרגום של מגילת אסתר שנסדר על פי המדרש שגובה קומתן ג' אמות נגד הראש דקתני ואחזו על רוח חמשים אמות לפי תליית כל העשרה והיו נהרגים כבר קודם התלייה וכן משמעי קרא בשושן הבירה הרגו היהודים ואבד חמש מאות איש ואת עשרת בני המן משמע שבכולל הריגה היו וגם הפייט יסד בסליחה) אדם בקוס איש בשלש אמות והרביעית ט) (וחמישית) אויר מגולה ט): **הא** ביצד. פי' איזה מהם שהוא כהם הקשה הר"ר אליעזר ממץ דהכא מוקמינן כולה קרא בחד ענינא ואילו בפ' דם הנדה (נדה ט.) אמר כתיב בהם בכולן וכתיב מהם במקצתן לא קשיא כאן בגוף אלמא בתרי ענייני מיירי קרא ושמא תרתי שמעינן מיהא ולמורי נראה תרי קראי כתיבי כל הנוגע בהם במותם מהם במותם אשר יפול מהם אל תוכו ואל תטמאו בהם ט): לבתו

לבתו מאנוסתו דלא כתיבא. דאילו בתו מאשתו כתיבא ערות אשה ובתה וגו' (ויקרא יח) משמע בין שהבת ממנו בין מאיש אחר וכתיב קרא אחריא ערות בת בנך או בת בתך וגו'[1] ומוקמינן לה ביבמות (דף נ:) בבתו מאנוסתו מדלא אסר הכתוב בת בתה של אשה זו אלא בבת הבת שנולדה הימנו ובהאי קרא דאנוסה בת בתו ובת בנו כתיב בתו לא כתיב. וא"ת ק"ו הוא אין מזהירין מן הדין[2] ואין עונשין מדין ק"ו דיני ממונות ומלות עשה והלכות ופסולי קדשים אתה למד בק"ו אבל לא אזהרות ועונשין ומקראי נפקא לן בתמ' מכות (דף ה:). ומהיכן נפקא לן לבתו מאנוסתו: **אמר רבא אמר לי ר' יצחק בר אבדימי אתיא הנה הנה.** לאיסורא אתיא זימה זימה לגריפה כתיב בגישואין שאהה הנה זימה היא[3] וכתיב באונסין כי ערותך הנה[3] מה (ה) האמור בגישואין עשה הכתוב בתה בבת בתה ובבת בנה אף באונסין עשה הכתוב בתו בבת בתו ובבת בנו אתיא זימה לגריפה מאחר שלמדת אנוסה מנשואה ובנשואה כתיב זימה היא כמה דכתיב באנוסה דמי וחזור ולמוד בה גריפה מאיש אשר יקח את אשה ואת אמה זימה היא באש ישרפו אותו ואתהן (ויקרא כ): **הני אין הכך לא.** הני דמיפרשי הוו גופי תורה הכך דלא מיפרשי כולי האי לאו גופי תורה בתמיה: **הן והן.** אלו ואלו:

הדרן עלך הכל חייבין

אין דורשין. בשלשה. שנים והוא: **בשנים.** אחד והוא: **ביחיד.** אין שם אלא הוא לבדו ובגמ' מפרש לה: **ארבעה דברים.** הני דמפרש ואזיל: **מה למעלה.** מרקיע שעל ראשי החיות: **ומה למטה.** מהן: **ומה לפנים.** חוץ למחיצת הרקיע למזרח: **ומה לאחור.** למערב: תוספת. איני יכול להיות מה שפירש המורה מה לפנים חוץ למחיצת הרקיע ומה לאחור למערב מדפריך בגמ'[4] בשלמא מה למעלה ומה למטה ומה לאחור לחי אלא לפנים מה דהוה הוה אלמא מה לפנים קודם לעולם הוא ועוד בתוספתא[5] (ג) מה לפנים ומה לאחור מה היה ומה עתיד להיות ע"כ תוס': **לא שלא חס על כבוד קונו.** בגמ'[6] מפרש מאי היא: **רחוי הוא לו.** טוב ויפה היה לו אם לא בא לעולם. ואומר אני שהוא לשון רחמנות כלומר מרוחם (ג) הוא אם לא בא לעולם ודוגמתו בתורת כהנים[7] אל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים (ויקרא י) לאויין היו ליפרע אלא שריתה הכתוב לאהרן: **גמ' אמרם ולא במרכבה ביחיד.** ויכוין דיחידי היא ואינו שומע מפי הרב על כרחך מדעתו הוא מבין ואסברת ליה והדר אמרת אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו: **לא במעשה בראשית בשנים.** וכ"ש בשלשה: **ולא במרכבה ביחיד.** לתלמיד יחיד: **אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו.** שלא יצטרך לשאול לרב כשיסתפק לו דלאו אורח ארעא לפרושא בהדיא: **ואמר רחמנא לא תקרבו לגלות ערוה.** לא תקרבו שלשתכם זה אצל זה לגלות טעמי פרשת עריות: **בספרי עריות.** שאינן מפורשות כגון בתו מאנוסתו ואם חמיו ואם חמותו דנפקי במס' סנהדרין (דף עה.) מדרשא: **שקיל וטרי.** נושא ונותן בהלכה עם רבו: **מצלי אודניה.** מטה אזנו ושומע דבריהן והן שומעין את דברי הרב. אבל כשהן שלשה שקלי וטרי הנך תרי זה עם זה ולא שמעו מאי דאמר רבן ואתו למישרי איסורא בעריות על ידי שלא שמעו מפי הרב כשדרש בו איסור: **דאמר מר גזל ועריות כו'.** במתניתין בתריתא דמסכת מכות (דף כג:): **כפניו.** כשהוא רואה לפניו שיכול לגזול: **מנא הני מילי.** דאין שנים שואלין במעשה בראשית: **יכול ישאל אדם.** מה היה קודם שנברא העולם: **יכול לא ידרוש ולא ישאל כשאם ימי בראשית.** דהא למן בריית אדם הוא דיהיב רשותא והוא בערב שבת נברא: **תלמוד לומר לימים ראשונים.** מיום ראשון: והשתא

לבתו מאנוסתו דלא כתיבא[6] דאמר רבא אמר לי ר' יצחק בר אבדימי אתיא הנה הנה אתיא זימה זימה: הן הן גופי תורה: הני אין הכך לא אלא אימא הן והן גופי תורה:

הדרן עלך הכל חייבין

אין דורשין בעריות בשלשה ולא במעשה בראשית בשנים ולא במרכבה ביחיד אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו המסתכל בארבעה דברים רתוי לו כאילו לא בא לעולם[1] מה למעלה מה למטה מה לפנים ומה לאחור[2] וכל שלא חס על כבוד קונו רתוי לו שלא בא לעולם: **גמ'** אמרת ברישא ולא במרכבה ביחיד והדר אמרת אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו הכי קאמר אין דורשין בעריות לשלשה ולא[3] במעשה בראשית לשנים ולא[3] במרכבה ליחיד אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו: אין דורשין בעריות בשלשה: מ"ט אילימא משום דכתיב[1] איש איש אל כל שאר בשרו איש איש תרי שאר בשרו חד ואמר רחמנא לא תקרבו לגלות ערוה אלא מעתה דכתיב[2] איש איש כי יקלל אלהיו[3] איש איש אשר יתן מזרעו למולך הכי נמי אלא הנהו מיבעי ליה[4] לרבות את הנכרים שמוזהרין על ברכת השם ועל ע"ז כישראל האי נמי מיבעי ליה[5] לרבות את הנכרים שמוזהרין על העריות כישראל אלא מדכתיב[4] ושמרתם את משמרתי ושמרתם תרי משמרתי חד ואמר רחמנא לבלתי עשות מחקות התועבות אלא מעתה דכתיב[5] ושמרתם את השבת[6] ושמרתם את המצות[7] ושמרתם את משמרת הקדש הכי נמי אלא אמר רב אשי מאי אין דורשין בעריות בשלשה[8] אין דורשין בסתרי עריות[9] (בשלשה) מ"ט סברא הוא בי תרי כי יתבי קמי רבייהו חד שקיל וטרי בהדי רביה ואידך מצלי אודניה לגמרא תלתא חד שקיל וטרי בהדי רביה והנך תרי שקלו וטרו בהדי הדדי ולא ידעי מאי קאמר רבייהו ואתו למישרי איסורא בעריות אי הכי כל התורה נמי עריות שאני[10] דאמר מר[11] גזל ועריות נפשו מחמדתן ומתאוה להם אי הכי גזל נמי עריות בין בפניו בין שלא בפניו נפיש יצריה גזל בפניו נפיש יצריה שלא בפניו לא נפיש יצריה: ולא במעשה בראשית בשנים: מנא הני מילי דתנו רבנן[8] כי שאל נא לימים ראשונים יחיד שואל ואין שנים שואלין יכול ישאל אדם קודם שנברא העולם ת"ל[8] למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ יכול לא ישאל אדם מששת ימי בראשית ת"ל לימים ראשונים אשר היו לפניך יכול ישאל אדם מה למעלה ומה למטה מה לפנים ומה לאחור ת"ל[8] ולמקצה השמים ועד קצה השמים מלמקצה השמים ועד קצה השמים אתה שואל ואין אתה שואל מה למעלה מה למטה מה לפנים מה לאחור

השתא

רב לבדו אסור וקתני סיפא אלא אם היה חכם מבין מדעתו ופירשה רב אשי הכי אין דורשין בעריות בשלשה ומאי ניהו סתרי עריות כגון הערוה ונשיקה ואזהרה ועונש ה שנים יהיה ויתחייב השוכב עמו וכיוצא בהן האחד נושא ונותן בהדי רביה והשנים נושאי ונותנין זה עם זה. ואין מקשיבין לדברי הרב. וכיון שהנפש מתאוה להן ן להתיר דאיסור. לפיכך לא התירו לדרוש בסתרי עריות כגון אלו אלא לשנים בלבד. שאפילו אחד מהן נושא ונותן עם הרב השני מטה אזן ומקשיב ונמצא העיקר הא דתנן ולא במעשה בראשית בשנים ממדרש זה הפסוק נשנית: דת"ר כי שאל נא לימים ראשונים מדלא אמר שאלו אלא שאל בלשון יחיד. ש"מ שהיחיד שואל ולא יכול ישאל אדם מה היה קודם שנברא העולם. ת"ל לימים ראשונים מששת ימי בראשית ולמטה. יכול לא ישאל מה היה באלו ששת ימי בראשית. ת"ל למן היום אשר ארץ. מיום שנברא אדם יש רשות לישאל אבל מקודם לכי אסיר לישאל בהן. יכול ישאל אדם מה למעלה מן הרקיע ומה למטה מן הארץ ומה לפנים ומה לאחור

ל להשכנ:

והשתא דנפקא לן מן ולמקצה השמים. דאסור לשאול מה שיש חוץ למחיצת ממילא נפקא לן דאסור לשאול בקודש שנברא דהיא היא מה שהיה קודם לברייתו הוא עכשיו חוץ למחיצתו הלכך למן היום אשר ברא אלהים למה לי למעוטי מיניה קודש שנברא העולם: **על הארץ ולמקצה השמים.** על הארץ היה ומגיע לשמים: **אחור וקדם לרקני.** שתי פעמים ילרתני תחלה גבוה ולבסוף שפל: **מסוף העולם ועד סופו.** כשהיה שוכב היה ראשו למזרח ורגליו למערב: **אחו ובהו.** נקמן מפרש להו: **מדת יום ומדת לילה.** כ"ד שעות בין שניהם: **ישת חשך סביבותיו.** למדת שקו החשך מקיף את השמים: **מפולמות.** לשון ליתלות: **קו תהו ובהו.** למדת שהתהו קו והבהו מגבים: **חכמה.** יודע מה שלמד: **תבונה.** שהוא מבין דבר מדם מפלפול חכמתו: **דעת.** יסוד: **כח.** הוא כח הזרוע: **גבורה.** גבורת הלב: **גערה.** מזיפה כדאמרינן לקמן שגער בו ועמד: **פקעיות.** לומיש"ל בלע"ז: **שנאמר הבונה בשמים מעלותיו.** אלמא עלייה מיקרו: **שרפרף.** לרגליו וכסא ליסד. על כרחך הכסא עשוי תחלה ולפי גובה הכסא הוא מתקן השרפרף: **אף ידי יסדה ארץ וגו'.** מסיפיה דקרא יליף דכתיב יעמדו יחדו כשבראן ועשאן פקעיות כמו שאמרנו למעלה: **ועדיין.** עירבן: להקדים

השתא דנפקא ליה מלמקצה השמים ועד קצה השמים למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ למה לי (ה) כדר' אלעזר דאמר רבי אלעזר אדם הראשון מן הארץ עד לרקיע שנאמר למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ וכיון שסרח הניח הקב"ה ידיו עליו ומיעטו שנאמר [1]אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפך אמר רב יהודה אמר רב (ו)אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו היה שנאמר למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים כיון שסרח הניח הקב"ה ידו עליו [3]ומיעטו שנאמר ותשת עלי כפך אי הכי קשו קראי אהדדי אידי ואידי חד שיעורא הוא ואמר רב יהודה אמר רב עשרה דברים נבראו ביום ראשון ואלו הן שמים וארץ תהו ובהו אור וחשך רוח ומים מדת יום ומדת לילה שמים וארץ דכתיב [2]בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ תהו ובהו דכתיב [3]והארץ היתה תהו ובהו אור וחשך חשך דכתיב [3]וחשך על פני תהום אור דכתיב [4]ויאמר אלהים יהי אור רוח ומים דכתיב [3]ורוח אלהים מרחפת על פני המים מדת יום ומדת לילה דכתיב [5]ויהי ערב ויהי בקר יום אחד תנא תהו קו ירוק שמקיף את כל העולם כולו שממנו יצא חשך (ז) שנאמר [6]ישת חשך סתרו סביבותיו בהו אלו אבנים המפולמות המשוקעות בתהום שמהן יוצאין מים שנאמר [7]ונטה עליה קו תהו ואבני בהו ואור ביום ראשון איברי והכתיב ויתן אותם אלהים ברקיע השמים וכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום רביעי (ח) כדר' אלעזר דא"ר אלעזר אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו כיון שנסתכל הקב"ה בדור המבול ובדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים עמד וגנזו מהן שנאמר [8]וימנע מרשעים אורם ולמי גנזו לצדיקים לעתיד לבא שנאמר וירא אלהים את האור כי טוב (ט)ואין טוב אלא צדיק שנאמר [9]אמרו צדיק כי טוב כיון שראה אור שגנזו לצדיקים (י) שמח שנאמר [10]אור צדיקים ישמח כתנאי אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם צופה ומביט בו מסוף העולם ועד סופו דברי רבי יעקב וחכ"א הן הן מאורות שנבראו ביום ראשון ולא נתלו עד יום רביעי אמר רב זוטרא בר טוביא אמר רב בעשרה דברים נברא העולם בחכמה ובתבונה ובדעת ובכח ובגערה ובגבורה ובצדק ובמשפט בחסד וברחמים בחכמה ובתבונה דכתיב [11]ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעת דכתיב [12]בדעתו תהומות נבקעו בכח וגבורה דכתיב [13]מכין הרים בכחו נאזר בגבורה בגערה דכתיב [14]עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערתו בצדק ומשפט דכתיב [15]צדק ומשפט מכון כסאך בחסד ורחמים דכתיב [16]זכר רחמיך ה' וחסדיך כי מעולם המה ואמר רב יהודה אמר רב בשעה שברא הקב"ה את העולם היה מרחיב והולך כשתי עד שגער בו הקב"ה והעמידו שנאמר עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערתו והיינו דאמר ר"ל מאי דכתיב [17]אני אל שדי אני הוא שאמרתי לעולם די (כ) אמר ר"ל בשעה שברא הקב"ה את הים היה מרחיב והולך עד שגער בו הקב"ה ויבשו שנאמר [18]גוער בים ויבשהו וכל הנהרות החריב ת"ר (ל)ב"ש אומרים שמים נבראו תחלה ואח"כ נבראת הארץ שנאמר בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ וב"ה אומרים ארץ נבראת תחלה ואח"כ שמים שנאמר [19]ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים אמר להם ב"ה לב"ש לדבריכם אדם בונה עלייה ואח"כ בונה בית שנאמר [20]הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה אמרו להם ב"ש לב"ה לדבריכם אדם עושה שרפרף ואח"כ עושה כסא שנאמר [21]כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי וחכ"א זה וזה כאחת נבראו שנאמר [22]אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים קורא אני אליהם יעמדו יחדו ואידך מאי יחדו דלא משתלפי מהדדי (ט) קשו קראי אהדדי אמר ר"ל כשנבראו ברא שמים ואח"כ ברא הארץ וכשנטה נטה הארץ ואחר כך נטה שמים מאי שמים א"ר יוסי בר חנינא ששם מים במתניתא תנא אש ומים מלמד שהביאן הקב"ה וטרפן זה בזה ועשה מהן רקיע שאל רבי ישמעאל את ר"ע כשהיו מהלכין בדרך א"ל אתה ששימשת את נחום איש גם זו כ"ב שנה (י) שהיה דורש כל אתין שבתורה את השמים ואת הארץ מה היה דורש בהן א"ל אילו נאמר שמים וארץ הייתי אומר שמים (ו) שמו של הקב"ה עכשיו שנאמר את השמים ואת הארץ שמים שמים ממש ארץ ארץ ממש את

מסוף העולם ועד סופו. מהלך ת"ק שנה (לקמן יג.) שנאמר שדי שאמר די שלא להרחיב יותר שנאמר אני אל שדי פרה ורבה אני שאמרתי די לעולם ותימה מנא לך הא שיש ת"ק שנה ולא יותר ולא פחות ו"ל דנפקא לן מן שדי כשדי יש ג' אותיות שי"ן דל"ת יו"ד קח י"ל ל"ת ו"ד הנעלם מן שדי ויעלה ת"ק כן שמעתי מר' מנחם ברבי עזריאל וע"ע למ"ד פרק מי שהיה טמא (פסחים לד. ופס) כל העולם כולו מתח כוכב אחד עומד היכי קיימי כל הני כוכבים הגלגלים ברקיע וי"מ שעל יס אוקיינוס הן עומדין כדאמרינן בפרקי דר"א כל הסיעורים לא נאמרו רק על שאר ימים אבל יס אוקיינוס בולאו יודע מדמו אך במדרש אחר מצינו ששלש (מ) ימים שאמר הוי ביס אוקיינוס וכן יסד ה"ר בנימין ביולר שלו זה היס שלש עולמו (נ)במאה ושמים ושם ועוד סיימו ונרוץ למימר שאותו מדרש פליג אההיא דפסחים ומיהו יש להעמיד ההיא דהתם במזלות של גלגל אבל שאר כוכבים קטנים הם ולי נראה דיש לייחס כל אותן מדרשים שהם תלוין בכיפת הרקיע והוא גדול הרבה מן הארץ אם היה נמתח עליה זו כזו לפי גבול הארץ בא וראה אהל מתוח על הארץ כמין כיפה גבוה באמצע שתופס כפלי כפלים אם היה נמתח בקו הארץ אך היה קשה מדכתיב גבי סיסרא (שופטים ה) מן שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם ומוכח מינה בגימוקי רש"י וכן איתא במדרש שאורך הכוכב מהלך ת"ק שנה כמן השמים ועד הארץ שהיה רחב אחד תחוב ברקיע והשני היה בארץ והיכי היה יצא באויר העולם כיון דכולו מתח כוכב אחד הוא עומד ול"ל שהם תולקין יחד אם לא נחלוק בין מזלות הגלגל לשאר מזלות (נ):

אידי ואידי חד שיעורא הוא. ופליג אמאן דדרים בתמיד (דף לב.) דמזלח ומערב רחוק טפי דאי לא תימא הכי (ס)אדם היכי הוה קם כיון דכתיב מקלה השמים ועד קלה השמים וי"ל שסובר שהיה בגן עדן עד שנתמעט: **ישת** חשך סתרו. מדכתיב סביבותיו סוכתו קדרים: ואת

שנאמר ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה. בדעת כו'. זה שאמר [ר"י אמר רב דבשעה שברא הקב"ה את] העולם. עת שנברא היה מרחיב והולך כשתי פקעיות של שתי כו' עד שגער בו עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערתו. ר"ל אמר אני אל שדי אני שאמרתי לעולם דיי. כיוצא בו בים גוער בים ויבשהו אלו כולן מדרשות הן ואין מדקדקין עליהן להשוותן למה שהדעת נוטה ב"ש וב"ה אלו אומרים שמים נבראו תחלה. ואלו אומרים ארץ נבראה החלה. יכל אחד מביא ראיה לדבריו. וחכמים אומרים שניהם נבראו כאחד אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים קורא אני קראי אהדדי. ופרוק ר"ל כשבראן ברא שמים ואח"כ הארץ כב"ש [וקשיא דהא דכתיב נוטה שמים על תוהו ותולה ארץ על בלימה הרי תחלה נטה שמים ואח"כ ארץ] כשנטה אותן נטה ארץ שאמרו חכמים שניהן כאחת עמדו. (טרף) [מאי שמים שטרף] הקב"ה אש ומים ועשה מהן רקיע לפיכך נקראו שמים. אבל דברי נחום איש גם זו פירוש הוא שפירש. אמר אלו נאמר בראשית שמים דבר ידוע הייתי אומר שמים שם הן וכיון שנאמר את השמים נחברר לנו כי על השמים הידועים לנו הכתוב מדבר. וכיון שכתב את בשמים כתב נמי את בארץ. כי האת שכתב בארץ

את הארץ למה לי להקדים שמים לארץ והארץ היתה תהו ובהו מכדי בשמים אתחיל ברישא מאי שנא דקא חשיב מעשה ארץ תנא דבי ר' ישמעאל משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו השכימו לפתחי (ה) השכים ומצא נשים ואנשים למי משבח למי שאין דרכו להשכים והשכים תניא ר' יוסי אומר אוי להם לבריות שרואות ואינן יודעות (ו) מה רואות עומדות ואין יודעות על מה הן עומדות הארץ על מה עומדת על העמודים שנאמר המרגיז ארץ ממקומה ועמודיה יתפלצון עמודים על המים שנאמר לרוקע הארץ על המים מים על ההרים שנאמר על הרים יעמדו מים הרים ברוח שנאמר כי הנה יוצר הרים ובורא רוח רוח בסערה שנאמר רוח סערה עושה דברו סערה תלויה (ז) בזרועו של הקב"ה שנאמר ומתחת זרועות עולם וחכ"א על י"ב עמודים עומדת שנאמר יצב גבולות עמים למספר בני ישראל וי"א (ח) ז' עמודים שנאמר חצבה עמודיה שבעה ר"א בן שמוע אומר על עמוד אחד וצדיק שמו שנאמר וצדיק יסוד עולם א"ר יהודה שני רקיעים הן שנאמר הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים ר"ל אמר אשבעה ואלו הן וילון רקיע שחקים זבול מעון מכון ערבות וילון אינו משמש כלום אלא נכנס שחרית ויוצא ערבית ומחדש בכל יום מעשה בראשית שנאמר הנוטה כדוק שמים וימתחם כאהל לשבת רקיע שבו חמה ולבנה כוכבים ומזלות קבועין שנאמר ויתן אותם אלהים ברקיע השמים שחקים שבו רחיים עומדות וטוחנות מן לצדיקים (ט) שנאמר ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח וימטר עליהם מן לאכול וגו' זבול שבו ירושלים ובית המקדש (י) ומזבח בנוי ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן (כ) שנאמר בנה בניתי בית זבול לך מכון לשבתך עולמים ומנלן דאיקרי שמים דכתיב הבט משמים וראה מזבול קדשך ותפארתך מעון שבו ביתות של מלאכי השרת שאומרות שירה בלילה וחשות ביום מפני כבודן של ישראל שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי אמר ר"ל (כא) כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ומה טעם יומם יצוה ה' חסדו משום ובלילה שירה עמי ואיכא דאמרי אמר ר"ל כל העוסק בתורה (כב) בעוה"ז שהוא דומה ללילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד לעוה"ב שהוא דומה ליום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי א"ר לוי (כג) כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים שנאמר הקוטפים מלוח (כד) עלי שיח ושרש רתמים לחמם ומנלן דאיקרי שמים שנאמר השקיפה ממעון קדשך מן השמים מכון שבו אוצרות שלג ואוצרות ברד ועליית טללים רעים ועליית אגלים (א) וחדרה של סופה (וסערה) ומערה של קיטור (ב) ודלתותיהן אש שנאמר יפתח ה' לך את אוצרו הטוב הני ברקיעא איתנהו הני בארעא איתנהו דכתיב הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהומות אש וברד שלג וקיטור רוח סערה עושה דברו אמר רב יהודה אמר רב דוד ביקש עליהם רחמים והורידן לארץ אמר לפניו רבש"ע לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך (במגורך) רע (ג) צדיק אתה ה' לא יגור במגורך רע ומנלן דאיקרי שמים דכתיב ואתה תשמע השמים מכון שבתך ערבות שבו צדק משפט וצדקה גנזי חיים וגנזי שלום וגנזי ברכה ונשמתן של צדיקים ורוחות ונשמות שעתיד להיבראות וטל שעתיד הקב"ה להחיות בו מתים צדק ומשפט דכתיב צדק ומשפט מכון כסאך צדקה דכתיב וילבש צדקה כשרין גנזי חיים דכתיב כי עמך מקור חיים וגנזי שלום דכתיב ויקרא לו ה' שלום וגנזי ברכה דכתיב ישא ברכה מאת ה' נשמתן של צדיקים דכתיב והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך רוחות ונשמות שעתיד להיבראות דכתיב כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי (ד) וטל שעתיד הקב"ה להחיות בו מתים דכתיב גשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה שם אופנים ושרפים וחיות הקדש ומלאכי השרת וכסא הכבוד מלך אל חי רם ונשא שוכן עליהם (ה) בערבות שנאמר סולו לרוכב בערבות ביה שמו ומנלן דאיקרי שמים (ו) אתיא רכיבה רכיבה כתיב הכא סולו לרוכב בערבות וכתיב התם רוכב שמים בעזרך וחשך וענן וערפל מקיפין אותו שנאמר ישת חשך סתרו סביבותיו סוכתו חשכת מים עבי שחקים ומי איכא חשוכא קמי שמיא והכתיב הוא (ז) (גלי) עמיקתא ומסתרתא ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרי לא קשיא הא

בבתי

ואת הארץ להקדים שמים לארץ. דאי לאו ואת הייתי אומר שמיהם נברא יחד והכתוב כתבם זה אחר זה אתי אפשר לכתוב שני שמות כאחד כדפירש רש"י והא דאמרי ג"ה לעיל ארץ נברא תחלה דכתיב ביום עשות ה' וגו' ולא כתיב ואת התם דרש ליה מדשני קרא בפירויה להסמיך ארץ לעשיה ומיהו בנימוקי חומש פי' רש"י את השמים נרחות תולדותיהן ומדרש אחר הוא ופליג אהא דהכא: **נכנס** שחרית. פרש"י נכנס בתיקו וממילא האור יוצא ונראה ויוצא ערבית ומכסה האורה ומחשיך העולם והיה קשה למורי א"כ היאך נראים כוכבים בשמים (ה) מיהה בלילה כיון שהם קבועים בשני כדמסיק ומיהו שמא נראים מתוכו כמו ע"י העננים אך רוב פעמים שהעננים מחשיכים אותו ומכסין אותו ונראה למורי לפרש איפכא נכנס שחרית בעולם וממנה אורה יוצא ויוצאת ערבית מן העולם [ומסתלק אורה] ולכך הכוכבים נראין: **כל** העוסק בתורה. אכתי לא סיים למילתיה דז' רקיעים שהתחיל לפרש: **אוצרות** שלג. יש ממנו שמוכן לפורענות (ט) ויש לטובה כדאמרינן בתענית (דף ג:) עצה תלגא לצורי כחמשה מטרי לארעא וכן כתיב כי כאשר ירד הגשם והשלג וכו' כי אם הרוה את הארץ וגו' (ישעיה נה): **דוד** ביקש והורידן לארץ. הקשה הרב ר' אלחנן הא כתיב (בישעיה נה) כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרוה את הארץ והולידה והצמיחה ונתן זרע לזרע ולחם לאכל כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם כי אם עשה את אשר חפצתי והצלחתי אשר שלחתיו: **לא** יגור במגורך רע. אין זה מקרא אלא לא יגורך והכי דרש ליה: (בגמ' שבת קמט: ובפסחים קג. אתא שפיר ע"ש) בן

המקדש (ג) ומזבח בנוי ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן (כ) שנאמר בנה בניתי בית זבול לך מכון לשבתך עולמים ומנלן דאיקרי שמים דכתיב הבט משמים וראה מזבול קדשך ותפארתך מעון שבו ביתות של מלאכי השרת שאומרות שירה בלילה וחשות ביום מפני כבודן של ישראל שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי אמר ר"ל (כא) כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ומה טעם יומם יצוה ה' חסדו משום ובלילה שירה עמי ואיכא דאמרי אמר ר"ל כל העוסק בתורה (כב) בעוה"ז שהוא דומה ללילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד לעוה"ב שהוא דומה ליום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי א"ר לוי (כג) כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים שנאמר הקוטפים מלוח (כד) עלי שיח ושרש רתמים לחמם ומנלן דאיקרי שמים שנאמר השקיפה ממעון קדשך מן השמים מכון שבו אוצרות שלג ואוצרות ברד ועליית טללים רעים ועליית אגלים (א) וחדרה של סופה (וסערה) ומערה של קיטור (ב) ודלתותיהן אש שנאמר יפתח ה' לך את אוצרו הטוב הני ברקיעא איתנהו הני בארעא איתנהו דכתיב הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהומות אש וברד שלג וקיטור רוח סערה עושה דברו אמר רב יהודה אמר רב דוד ביקש עליהם רחמים והורידן לארץ אמר לפניו רבש"ע לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך (במגורך) רע (ג) צדיק אתה ה' לא יגור במגורך רע ומנלן דאיקרי שמים דכתיב ואתה תשמע השמים מכון שבתך ערבות שבו צדק משפט וצדקה גנזי חיים וגנזי שלום וגנזי ברכה ונשמתן של צדיקים ורוחות ונשמות שעתיד להיבראות וטל שעתיד הקב"ה להחיות בו מתים צדק ומשפט מכון כסאך צדקה דכתיב וילבש צדקה כשרין גנזי חיים דכתיב כי עמך מקור חיים וגנזי שלום דכתיב ויקרא לו ה' שלום וגנזי ברכה דכתיב ישא ברכה מאת ה' נשמתן של צדיקים דכתיב והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך רוחות ונשמות שעתיד להיבראות דכתיב כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי (ד) וטל שעתיד הקב"ה להחיות בו מתים דכתיב גשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה שם אופנים ושרפים וחיות הקדש ומלאכי השרת וכסא הכבוד מלך אל חי רם ונשא שוכן עליהם (ה) בערבות שנאמר סולו לרוכב בערבות ביה שמו ומנלן דאיקרי שמים (ו) אתיא רכיבה רכיבה כתיב הכא סולו לרוכב בערבות וכתיב התם רוכב שמים בעזרך וחשך וענן וערפל מקיפין אותו שנאמר ישת חשך סתרו סביבותיו סוכתו חשכת מים עבי שחקים ומי איכא חשוכא קמי שמיא והכתיב הוא (ז) (גלי) עמיקתא ומסתרתא ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרי לא קשיא הא

בבתי

את הארץ למה לי להקדים שמים לארץ [1] והארץ היתה תהו ובהו מכדי בשמים אתחיל ברישא מאי שנא דקא חשיב מעשה ארץ תנא דבי ר' ישמעאל משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו השכימו לפתחי (ה) השכים ומצא נשים ואנשים למי משבח למי שאין דרכו להשכים והשכים תניא ר' יוסי אומר אוי להם לבריות שרואות ואינן יודעות (ו) מה רואות עומדות ואין יודעות על מה הן עומדות הארץ על מה עומדת על העמודים שנאמר [2] המרגיז ארץ ממקומה ועמודיה יתפלצון עמודים על המים שנאמר [3] לרוקע הארץ על המים מים על ההרים שנאמר [4] על הרים יעמדו מים הרים ברוח שנאמר [5] כי הנה יוצר הרים ובורא רוח רוח בסערה שנאמר [6] רוח סערה עושה דברו סערה תלויה (ז) בזרועו של הקב"ה שנאמר [7] ומתחת זרועות עולם וחכ"א על י"ב עמודים עומדת שנאמר [8] יצב גבולות עמים למספר בני ישראל וי"א (ח) ז' עמודים שנאמר [9] חצבה עמודיה שבעה ר"א בן שמוע אומר על עמוד אחד וצדיק שמו שנאמר [10] וצדיק יסוד עולם א"ר יהודה שני רקיעים הן שנאמר [11] הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים ר"ל אמר [8] שבעה ואלו הן וילון רקיע שחקים זבול מעון מכון ערבות וילון אינו משמש כלום אלא נכנס שחרית ויוצא ערבית ומחדש בכל יום מעשה בראשית שנאמר [12] הנוטה כדוק שמים וימתחם כאהל לשבת רקיע שבו חמה ולבנה כוכבים ומזלות קבועין שנאמר [13] ויתן אותם אלהים ברקיע השמים שחקים שבו רחיים עומדות וטוחנות מן לצדיקים (ט) שנאמר [14] ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח וימטר עליהם מן לאכול וגו' זבול שבו ירושלים ובית המקדש (י) ומזבח בנוי ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן (כ) שנאמר [15] בנה בניתי בית זבול לך מכון לשבתך עולמים ומנלן דאיקרי שמים דכתיב הבט משמים וראה מזבול קדשך ותפארתך מעון שבו ביתות של מלאכי השרת שאומרות שירה בלילה וחשות ביום מפני כבודן של ישראל שנאמר [16] יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי אמר ר"ל (כא) כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ומה טעם יומם יצוה ה' חסדו משום ובלילה שירה עמי ואיכא דאמרי אמר ר"ל כל העוסק בתורה (כב) בעוה"ז שהוא דומה ללילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד לעוה"ב שהוא דומה ליום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי א"ר לוי (כג) כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים שנאמר [18] הקוטפים מלוח (כד) עלי שיח ושרש רתמים לחמם ומנלן דאיקרי שמים שנאמר [19] השקיפה ממעון קדשך מן השמים מכון שבו אוצרות שלג ואוצרות ברד ועליית טללים רעים ועליית אגלים (א) וחדרה של סופה (וסערה) ומערה של קיטור (ב) ודלתותיהן אש שנאמר [20] יפתח ה' לך את אוצרו הטוב הני ברקיעא איתנהו הני בארעא איתנהו דכתיב [21] הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהומות אש וברד שלג וקיטור רוח סערה עושה דברו אמר רב יהודה אמר רב דוד ביקש עליהם רחמים והורידן לארץ אמר לפניו רבש"ע [22] לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך (במגורך) רע (ג) צדיק אתה ה' לא יגור במגורך רע ומנלן דאיקרי שמים דכתיב [23] ואתה תשמע השמים מכון שבתך ערבות שבו צדק משפט וצדקה גנזי חיים וגנזי שלום וגנזי ברכה ונשמתן של צדיקים ורוחות ונשמות שעתיד להיבראות וטל שעתיד הקב"ה להחיות בו מתים צדק ומשפט מכון כסאך צדקה דכתיב [24] צדק ומשפט מכון כסאך צדקה דכתיב [25] וילבש צדקה כשרין גנזי חיים דכתיב [26] כי עמך מקור חיים וגנזי שלום דכתיב [27] ויקרא לו ה' שלום וגנזי ברכה דכתיב [28] ישא ברכה מאת ה' נשמתן של צדיקים דכתיב [29] והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך רוחות ונשמות שעתיד להיבראות דכתיב [30] כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי (ד) וטל שעתיד הקב"ה להחיות בו מתים דכתיב [31] גשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה שם אופנים ושרפים וחיות הקדש ומלאכי השרת וכסא הכבוד מלך אל חי רם ונשא שוכן עליהם (ו) בערבות שנאמר [32] סולו לרוכב בערבות ביה שמו ומנלן דאיקרי שמים (ו) אתיא רכיבה רכיבה כתיב הכא סולו לרוכב בערבות וכתיב התם [33] רוכב שמים בעזרך וחשך וענן וערפל מקיפין אותו שנאמר [34] ישת חשך סתרו סביבותיו סוכתו חשכת מים עבי שחקים ומי איכא חשוכא קמי שמיא והכתיב [35] הוא (ז) (גלי) עמיקתא ומסתרתא ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרי לא קשיא הא

בבתי

[1] תהלים פט טו [2] ישעיהו נט יז [3] איוב כו ז [4] תהלים קלו ו [5] עמוס ד יג [6] תהלים קמח ח [7] נחמיה ט ו [8] דברי הימים א' ב' [9] משלי ח כז [10] ישעיהו סו ב [11] דברים י יד [12] ישעיהו מ כב [13] בראשית א יז [14] תהלים עח כג [15] ישעיהו סו א [16] תהלים מב ט [17] איוב לז ד [18] תהלים קכ ד [19] ירמיהו ד יא [20] דברים כח יב [21] תהלים קמח ז [22] תהלים ה ה [23] נחמיה ט ו [24] תהלים פט טו [25] וילבש צדקה כשרין וכובע ישועה בראשו וילבש בגדי נקם תלבשת ויעט כמעיל קנאה: [26] כי עמך מקור חיים באורך נראה: [27] ישעיהו נד יז [28] תהלים פט טו [29] ויקרא לו שלום ברכה: [30] ויאמר אל אדני אל נא ה' אלהים הנה נא עבדך מקנה ורעה צאן ובקר ומתו יום אחד ויפרצם: [31] תהלים מ ו [32] תהלים מ ו [33] תהלים מ ו [34] תהלים מ ו [35] תהלים מ ו

כנסי גואי. והוכרא עמיה שרא: **כמופלא ממך.** במוגדל ומופרס ממך שלא רצה הקב"ה לגלות לך: **לאותו רשע.** לבוכדנצר: **עליו.** לשון נקיה היא כלומר על עצמו ולא עלי: **רגלי החיות.** עודי פרסותיהן: **קרסולי.** אסתורא[ה] שקורין קבילי"א בלע"ז: **שוק.** הוא עצם הנמכר עם (ה) הרגל: **רכובי.** הוא עצם הירך הסמוך לשוק: **ירך.** הוא עצם הקולית התקוע בתחתים: **רשי פרקים.** רשי פרשיות שבה: **שלבו דואג.** ואינו מיקל את רשו: **איכא דאמרי והוא שלבו דואג בקרבו.** בעינן: **ספרי תורה.** כגון מעשה המרכבה וספר יצירה ומעשה בראשית והיא ברייתא: **יועץ וחכם חרשים ונבון לחש.** לקמן[ו] מפרש להו: **לא קשאי.** לא זקנתי ובעינן לבו דואג: מעשה המרכבה ומעשה בראשית ברייתות הן: **כבשונו של עולם.** סתרו של עולם כמו רשא בכבשא (חולין דף נג:) בהדי כבשי דרחמנא למה לך (ברכות דף י.) ממני יצאו כבושין (מכות דף כג:): **תניא עד ויאמר אלי בן אדם.** כבר שנינו עד ויאמר אלי בן אדם עמוד על רגליך: **הן הן מעשה המרכבה.** אם עד כאן שניתה הרבה שניתה שני מקראות הללו שהן ואלא בעין החשמל וגו'[ז] כמראה הקשת וגו'[ח] (ט) הם שהקפידו עליהם חכמים מלדרשם שהן מדברין בגורת שכינה ומראהו: **מיפיבי** גרסינן. ולא גרסינן ומי הוי מעשה המרכבה עד הכא: **עד ואלא.** בעין החשמל ולא הוא בכלל: **עד החשמל.** עד התיבה הזו והיא בכלל לדרש: **עד ואלא מגמר גמרינן.** כלומר הכי קאמר עד היכן מעשה מרכבה שנתנו לדרוש עד ואלא או עד החשמל ומשם עד ויאמר הן הן מעשה מרכבה שהקפידו עליהן חכמים: **נגנו ספר יחזקאל.** שם בסופו דברים בקרבנות שסותרין דברי תורה: **גרבי שמן.** להדליק: **והיה מבין בחשמל.** לדרוש מהו:

חיות

בן בנו של נמרוד הרשע. לאו דוקא שהרי כוש ילד את נמרוד ולא מלינו אותו רשע מזרע כוש אלא על שם מעשיו שמלך גם הוא בשנער[ט]: **שבעים** שנה. לאו משום שלא היה קשים יותר שהרי לא ותשוב מימות סנחריב שסמוך למפלתו גבי שליחות ששלח בלאדן לחזקיהו מלינו שהיה סופר בביתו ומשם זכה למלכות כלאשכתן בגבולות חלק (סנהדרין דף נו.) אלא אורחא דמילתא קא משיב: **ורגלי** החיות כנגד כולם. יש מגיהין בקדושתא שיסד הקליר וחיות אשר הנה מרובעות לכסא כף רגל חמש מאות וחמש עשרה ומוחקים הוי"ו ואומרים כי כן עולה לפי משנון שבאלף למנין ז' רקיעים (י) ומ' אוירים הוא ט"ו פעמים מ"ק והיינו מנין ישרה ש"ר מ"ק וי"ה לסימנא (כ) שכן עולה ט"ו פעמים כך ומיהו בתנס מחקיהו שיסד דבריו ע"פ הירושלמי דהרוחא מ"ר לוי מאלף ועד לרקיע מהלך מ"ק שנה אמר ר' ברכיה ור' חלבו בש"ר (בא) סמוקה גדול מזה רגל אחד (כ) כמנין ישר"ה ראה כמה (ל) גבוה מעולמו כו' משמע כמנין שיסד מ"ק ט"ו וכן היה דרכו שבכמה מקומות היה מניח שיטת הש"ס שלנו כדי לאחוז (מ) שיטת הש"ס ירושלמי שהוא היה תנא והוא היה ר"א ברבי שמעון דקרי עליה (מא) מכל אנקת רוכל תנא קרא קרוזן ופייטן (ויקרא רבה פ"ל) ובימיו מקדשים ע"פ הראייה שמעולם לא יסד רק קרוזן מיוס (מב) (אחד): **אין** מוסרין דברי תורה לעובד כוכבים. היה קשה להר"ר אלחנן מיפוק ליה דעובד כוכבים העוסק בתורה חייב מיתה כדאמר בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נט. ושם) עובד כוכבים העוסק בתורה חייב מיתה והמלמדו עובר אלפני עור לא תתן מכשול וכי תימא (מג) בז' מצות דידהו דאינו חייב מיתה כדאמר הש"ס התם והא (מד) מצוה איכא למוסרם להם ונפקא לן מהאי קרא אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (ויקרא יח) כהן ולוי לא נאמר אלא אדם שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה וכו' וי"ל דהכא מיירי אפילו היכא דאיכא עובד כוכבים אחר שרוצה ללמדו דליכא לפני עור כדאמרינן בע"ז (דף ו.) המושיט כוס יין לנזיר עובר אלפני עור והני מילי דקאי אחרי עברא דהרא שבלאו נתינתו אי אפשר להניחו אלא אבל אי לאו הכי אינו עובר אלפני עור הכא נמי אפילו במקום שעובד כוכבים אחר רוצה ללמדו דליכא לפני עור מכל מקום אסור משום מגיד דברו ליעקב וכו' (תהלים קמז) (מה): והחיות

[6] בבתי גואי הא בבתי בראי ואמר רב אחא בר יעקב עוד רקיע אחד יש למעלה מראשי החיות דכתיב [1] ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא עד כאן יש לך רשות לדבר מכאן ואילך אין לך רשות לדבר שכן כתוב בספר בן סירא במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור במה שהורשית התבונן אין לך עסק בנסתרות [2] תניא אמר רבן יוחנן בן זכאי מה תשובה השיבתו בת קול לאותו רשע בשעה שאמר [3] אעלה על במתי עב אדמה לעליון יצתה בת קול ואמרה לו רשע בן רשע בן בנו של נמרוד הרשע [4] שהמריד (ח) כל העולם כולו עליו במלכותו כמה שנותיו של אדם שבעים שנה שנאמר [5] ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה והלא מן הארץ עד לרקיע מהלך חמש מאות שנה ועוביו של רקיע מהלך חמש מאות שנה וכן בין כל רקיע ורקיע למעלה מהן חיות הקדש [6] רגלי החיות כנגד כולם קרסולי החיות כנגד כולן שוקי החיות כנגד כולן רכובי החיות כנגד כולן ירכי החיות כנגד כולן גופי החיות כנגד כולן צוארי החיות כנגד כולן ראשי החיות כנגד כולן קרני החיות כנגד כולן למעלה מהן כסא כבוד רגלי כסא הכבוד כנגד כולן כסא הכבוד כנגד כולן מלך אל חי וקים רם ונשא שוכן עליהם ואתה אמרת אעלה על במתי עב אדמה לעליון אך אל שאול תורד אל ירכתי בור: ולא במרכבה ביחיד: תני רבי חייא [7] אבל מוסרין לו ראשי פרקים אמר רבי זירא אין מוסרין ראשי פרקים אלא לאב ב"ד ולכל מי שלבו דואג בקרבו איכא דאמרי והוא שלבו דואג בקרבו אמר רבי אמי אין מוסרין סתרי תורה אלא למי שיש בו חמשה דברים [8] שר חמשים ונשוא פנים ויועץ וחכם חרשים ונבון לחש א) ואמר רבי אמי אין מוסרין דברי תורה לעובד כוכבים שנאמר [9] לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום א"ל רבי יוחנן לרבי אלעזר תא אגמרך במעשה המרכבה א"ל לא קשאי כי קש נח נפשיה דרבי יוחנן א"ל ר' אסי תא ואגמרך במעשה מרכבה א"ל אי זכאי גמירתא מר' יוחנן רבך רב יוסף הוה גמיר מעשה המרכבה סבי דפומבדיתא הוו תנו במעשה בראשית אמרו ליה ליגמור לן מר מעשה מרכבה אמר להו אגמרון לי מעשה בראשית [10] בתר דאגמרון אמרו ליה ליגמרון מר במעשה מרכבה אמר להו תנינא בהו [11] דבש וחלב תחת לשונך [12] דברים המתוקין מדבש וחלב יהו תחת לשונך ר' אבהו אמר מהכא [13] כבשים ללבושך [14] דברים שהן כבשונו של עולם יהיו תחת לבושך אמרו ליה תנינן בהו עד [15] ויאמר אלי בן אדם אמר להו הן הן מעשה המרכבה מיתיבי עד היכן מעשה המרכבה רבי אומר עד [16] וארא (ט) בתרא ר' יצחק אומר עד החשמל עד וארא מגמרינן מכאן ואילך מסרינן ראשי פרקים איכא דאמרי עד וארא מסרינן ראשי פרקים מכאן ואילך אם הוא חכם מבין מדעתו אין אי לא לא ומי דרשינן בחשמל והא ההוא ינוקא דדרש בחשמל [17] ונפקא נורא ואכלתיה שאני ינוקא דלאו מטי זימניה אמר רב יהודה ברם [18] זכור אותו האיש לטוב וחנניה בן חזקיה שמו אלמלא הוא נגנז ספר יחזקאל שהיו דבריו סותרין דברי תורה מה עשה העלו לו ג' מאות גרבי שמן וישב בעלייה ודרשו ת"ר מעשה בתינוק אחד שהיה קורא בבית רבו בספר יחזקאל והיה מבין בחשמל ויצאה אש מחשמל ושרפתו וביקשו לגנוז ספר יחזקאל [19] ב) אמר להם חנניה בן חזקיה אם זה חכם (י) הכל חכמים הן מאי חשמל אמר רב יהודה

חיות

ד"ה ורגלי וכו' לסימנא שיש בו ט"ו פעמים ת"ק ומיהו בתנס מחקיהו (ל) בא"ד ראה כמה וכו' כמנין שיסד מ"ק ט"ו וכן וכו' ופייטן ודרשן ודרשן ופייטן דיו מקדשיין. נ"ב ויקרא רבה שמעון היה דורו קורא עליו מי זאת עולה כו' מהו מכל אנקת רוכל אלא דהוה קרוי ומני ופייטן מי זאת עולה גרס קרוזן: (מ) ד"ה אין מוסרין וכו' וכו תימא הבא כו' מצות וכו' ר"ל. נ"ב בספר ח"ל וי"ל דהייתי קודם שניתנה תורה אבל לאחר שניתנה תורה והתירם להם ליפיון מהאי קרא דאף ז' מצות אסור ללמדם:

[1] ד"ה מוסרין ליחיד ראשי פרקים פי' פותחין לו ראשי דברי והוא מבין מדעתו [2] וזה לבו גם בו כד' אלעזר דאמר ליה ר' יוחנן רביה תא אגמרך מעשה מרכבה א"ל לא קשאי כלום ליה רבי אסי תא אגמרך מעשה מרכבה א"ל אין מוסרין דברי תורה אלא ליועץ חכם חרשים ונבון לחש ואין מוסרין ד"ת לעובד כוכבים שנאמר מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל כלשינא בחרא עד וארא ועד חשמל מסרינן ראשי פרקין כדאמרן מיכן ואילך לא מסרינן אלא אם היה חכם מבין מדעתו מאי חשמל אמר רב יהודה חיות אש ממללות במחניתא תנ

מיכן ואילך אסור. כתוב בספר בן סירא במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור לך עסק בנסתרות והדברים שנאמר מהלך ת"ק שנה דברי קבלה הן. הלא תראה שהן מונעו הבית ולא נשאר לו דבר קטן ולא דבר גדול. אלא הכל קיבל בקבלה מרבו ומפורש בו דנ קטן הוריות דאביי ורבא. ואין הדברים הללו באין משיקול הדעת ואין צריך להסתכל בהן דעת שאי אפשר לומר יש שם מקום חלל מופנה ואף לא מלא שהבל מתחתיו הן שכשם שא העולם היה חלל או מקום מלא או ריקם אלא אחר שנברא העולם נבראו שמים וארץ ואין ר ולפיכך מנעו רבותינו להסתכל מה למעלה ומה למטה מה לפנים ומה לאחור. ויש בגבורה

והחיות רצוא ושוב. פר"ח לפי שהן מגחלים עיממות ודרכן לדמות לשאר ברפים ולהוציא להבה והיינון מחר והיינו רצוא ושוב: **שלא** יאמרו ביד אומה שפלה מסר את בניו. והיינו כפי' דהכיון דאמר בגיטין (דף ו:) כל המילר לישראל נעשה ראש כלומר כבר נעשה ראש קודם שמילר להם:

וקושר כתרים לקונו. מתפלתן של צדיקים הוא עושה עטרות: **לבן** כפר שראה (ב) המלך. שצריך לו להניח סימנים לאחריו קודם שיאמינוהו לפי שראהו שלא במקומו ואין דרכו להתלאות שם וה"ג אמר יחזקאל שראהו על נהר כבר לפיכך נתמהו שומעיו:

כתוב אחד אומר שש כנפים וכתוב אחד אומר ארבע כנפים. ואע"ג שזה בחיות כתיב וזה בשרפים מ"מ מסתבר שגם החיות (ג) [ד] נשש כנפים כמו השרפים(ה):

מזיעתן של חיות. ויוצאים ממנו מלאכים ואומרים שירה ומיד נעורדים (ה) והכי מליגו במדרש (איכה ג) חדשים לבקרים שבורא מלאכים בכל יום ואומרים שירה ונעורדין להן כדאמר בסמוך משום שם אות במלאכים הקבועים (ה) שממתינים זה לזה לומר שירה ואלו החדשים שאינם יודעים הדת ממהרין לשורר ונתחיינו כליה והיינו אשר תקנו ויסדו אנשי כנסת הגדולה ביולר ונותנין רשות זה לזה קדושה כולם כאחד עונין ואומרים וגם למעלה יולר משרתים ואשר משרתיו כולם עומדים ברום עולם כלומר בכל יום בורא חדשים ונעורדין אבל משרתיו קבועים ועומדין לעד: ויטרדן

חיות אש ממללות במתניתא תנא (ו) עתים חשות עתים ממללות בשעה שהדיבור יוצא מפי הקב"ה חשות ובשעה שאין הדיבור יוצא מפי הקב"ה ממללות [1]והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק מאי רצוא ושוב אמר רב יהודה כאור היוצא מפי הכבשן מאי כמראה הבזק אמר רבי יוסי בר חנינא כאור היוצא מבין החרסים [2]וארא והנה רוח סערה באה מן הצפון ענן גדול ואש מתלקחת ונוגה לו סביב ומתוכה כעין החשמל מתוך האש (ו) להיכן אזל אמר רב יהודה אמר רב שהלך לכבוש את כל העולם כולו תחת נבוכדנצר הרשע וכל כך למה שלא יאמרו אומות העולם ביד אומה שפלה מסר הקב"ה את בניו אמר הקב"ה מי גרם לי שאהיה שמש לעובדי פסילים עונותיהן של ישראל הן גרמו לי [3]וארא החיות והנה אופן אחד בארץ אצל החיות אמר ר' אלעזר מלאך אחד שהוא עומד בארץ וראשו מגיע אצל החיות במתניתא תנא סנדלפון שמו (ז) הגבוה מחברו מהלך חמש מאות שנה ועומד אחורי המרכבה וקושר כתרים לקונו איני והכתיב [4]ברוך כבוד ה' ממקומו מכלל דמקומו ליכא דידע ליה (ז) דאמר שם אתגא ואזל ויתיב ברישיה אמר רבא כל שראה יחזקאל ראה ישעיה למה יחזקאל דומה לבן כפר שראה את המלך ולמה ישעיה דומה לבן כרך שראה את המלך אמר ריש לקיש מאי דכתיב [5](ד) אשירה לה' כי גאה גאה שירה למי שמתגאה על הגאים דאמר מר מלך שבחיות ארי מלך שבבהמות שור מלך שבעופות נשר ואדם מתגאה עליהן והקב"ה מתגאה על כולן ועל כל העולם כולו כתוב אחד אומר [6]ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל הימין לארבעתם ופני שור מהשמאל לארבעתן וגו' וכתיב [7]וארבעה פנים לאחד פני האחד פני הכרוב ופני השני פני אדם והשלישי פני אריה והרביעי פני נשר ואילו שור לא קא חשיב (ח) אמר ר"ל יחזקאל ביקש עליו רחמים והפכו לכרוב אמר לפניו רבש"ע (ז)קטיגור יעשה סניגור מאי כרוב אמר רבי אבהו (ז)כרביא שכן בבבל קורין לינוקא רביא א"ל רב פפא לאביי אלא מעתה דכתיב פני האחד פני הכרוב ופני השני פני אדם והשלישי פני אריה והרביעי פני נשר היינו פני כרוב היינו פני אדם (ז) אפי רברבי ואפי זוטרי כתוב אחד אומר [8]שש כנפים שש כנפים לאחד וכתוב אחד אומר [9]וארבעה פנים לאחת וארבע כנפים לאחת להם לא קשיא כאן בזמן שבהמ"ק קיים כאן בזמן שאין בית המקדש קיים כביכול שנתמעטו כנפי החיות הי מינייהו אימעוט אמר רב חננאל אמר רב אותן שאומרות שירה בהן (ז) כתיב הכא [8]ובשתים יעופף וקרא זה אל זה ואמר וכתיב [10]התעיף עיניך בו ואיננו ורבנן אמרי אותן שמכסות בהן רגליהם שנאמר [11]ורגליהם רגל ישרה ואי לאו דאימעוט מנא (ח) הוה ידע דלמא דאיגלאי וחזיא ליה דאי לא תימא הכי ודמות פניהם פני אדם הכי נמי דאימעוט אלא דאיגלאי וחזיא ליה הכא נמי דאיגלאי וחזיא ליה הכי השתא (ח) בשלמא אפיה אורח ארעא לגלויי קמיה רביה כרעיה לאו אורח ארעא לגלויי קמיה רביה כתוב אחד אומר [12]אלף אלפין ישמשוניה ורבו רבבן קדמוהי יקומון וכתוב אחד אומר [13]היש מספר לגדודיו לא קשיא כאן בזמן שבית המקדש קיים כאן בזמן שאין בהמ"ק קיים (ז)כביכול שנתמעטה פמליא של מעלה תניא רבי אומר משום אבא יוסי בן דוסאי אלף אלפין ישמשוניה מספר גדוד אחד ולגדודיו אין מספר ור' ירמיה בר אבא אמר אלף אלפין ישמשוניה לנהר דינור שנאמר [12]נהר דינור נגד ונפק מן קדמוהי אלף אלפין ישמשוניה ורבו רבבן קדמוהי יקומון (ו) מהיכן נפיק מזיעתן של חיות ולהיכן שפיך אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב על ראש רשעים בגיהנם שנאמר [14]הנה סערת ה' חמה יצאה וסער מתחולל על ראש רשעים יחול ורב אחא בר יעקב אמר על אשר קומטו שנאמר [15]אשר קומטו ולא עת נהר יוצק יסודם תניא אמר רבי שמעון החסיד אלו תשע מאות ושבעים וארבע דורות שקומטו להיבראות קודם

חיות אש ממללות. אם יוצא מדיבורן: **רצוא ושוב.** מוציאות ראשן מתחת הרקיע הנטוי למעלה מראשיהן ומחזירות ומכניסות אותן ממורא השכינה במהירות כדילה ישיבה של להב היוצא מפי הגבורה: **הלכשן.** שמורפין בו אנשים לסיד. וגזר לשון שברי (ה) שברים הוא שהאור יוצא בין אבן לאבן כדתנן בעירובין (דף קד.) בוחקין מלח על גבי הכבש שלא יחליקו הכהנים: **מכין הכרסים.** דרך מזקקי זהב לנקוב כלי חרס נקבים נקבים וכופין אותו על גבי גחלים שהזהב נתון בהן בתוך כתישת החרסים של נחושת על גבי חרס ולהב יוצא למעלה דרך נקבי הכלי והוא עשוי גוונים גוונים ותמיד יוצא ונכנס: **מן הלפון.** מבבל שהוא בלפון שנאמר מלפון תפתח הרעה (ירמיה ו:): **מאי בעיא הכא.** למה הלכה לבבל: **ראה ישעיה.** כשנתנה עליו רוח הקדש כמה שנאמר ואראה את ה' יושב על כסא רם ונשא וגו' (ישעיה ו) אלא שלא חס לפרש את הכל שהיה בן מלכים וגדל בפלטין ובן כרך הרואה את המלך אינו נבהל ואינו תמה ואינו חס לספר: **מלך שבחיות ארי הוא.** ואלו אדבעתן בנסא והוא למעלה מהן: **קטיגור נעשה סניגור.** אנו צריכין שיבקשו מרכוניתך עלינו רחמים והסור קטיגור הוא: **קטיגור.** שונא. קטיגור אוהב מלין ייסר: **כרביא.** פני תינוק: **היינו פני כרוב היינו פני אדם.** מה הן פני כרוב מה הן פני אדם וכי לא אחד הן: **אפי רברבי ואפי זוטרי.** האחד פני גדול והאחד פני קטן: **כאן בזמן שביה המקדש קיים.** בימי ישעיה היה המקדש קיים במכונו ובימי יחזקאל כבר הגיע זמן שיחרב ונתמעטה פמליא של מעלה: **ובשתים יעופף.** וסמיך ליה וקרא זה אל זה. אלמא הכי נמי דאמרי בהו שירה שמקשקשות בקול כנפיהם ובהנך כתיב ואיננו גבי התעיף: [**כאן בזמן שאין וכו'**]. בימי דיאלל כבר חרב הבית: **כביכול.** אף כלפי לבא שכינה הוזקקנו לומר כך כמו בבשר ודם שיכול לומר בו מיעוט: **אלף אלפין.** הוא מספר של כל גדוד וגדוד אבל אין מספר כמה גדודין יש: **לנהר דינור.** דהאי קרא נמי גבי נהר דינור כתיב: **על אשר קומטו.** על תתקע"ד דורות שהעביר מן העולם קודם מתן תורה ולא נראן כדקתני לקמן ותתן בגיהנם ועליהם נופל שנאמר בהן ונהר יוצק יסודם והיינו נהר דינור שמוצק עליהם: **קומטו להיבראות.** נגזרו להיבראות לשון ותקמטני לעד היה(ו): קודם

זק. וארא והנה רוח סערה באה מן הצפון וגו' להיכא אזלא אמר רב לכבש העולם תחת נבוכד נצר כו' וארא החיות והנה אופן אחד בארץ. ותני במתניתא סנדלפון שמו וקושר כתרים לקונו שחלק לו הקב"ה להושיבו שם ופחדת כל עיקר וראש וגוף כדיך הבדואים אלא לקבל מלכותי כדרך שמזכירין בכל יום ישראל בתפלתם כתר יתנו ויש לו כנפים כשאר עופ חזקאל תמה מן המראה כי יחזקאל דומה לבן כפר שראה טכסיסי המלך וראה מרכבות יחיילית והתחיל תמה. אבל ישעיה לבן מדינה שרואה הטכסיסין הללו בכל יום לפיכך אינו תמה מהן. אים כלומר מלך ע"ג המלכים שד' מלכים בעולם אדם בכני אדם אריה בחיות שור בבהמות נשר בעופות והקב"ה ישתבח שמו וכבודו למעלה מכולם. וארבעה פנים לאחד. פני האחד פני ה רייתא חדא. שיתין וארבעה אפין לארבעה (וארבעה) גפין לכל אנפין שיתין וארבע גפין לארבע ברייתא. יקרי"ל דכרוב פניו פני אדם ויש לו כנפים כשאר עופ ר' אבהו דאמר בבבל קורין לינוקא רביא פי' כגון רבה קשת. זה שפירש יחזקאל במראה ראשונה שראה המרכבה פני שור מהשמאל לארבעתן ובמראה השניה אמר פני הכרוב לארבעתן ו

קודם שנברא העולם. נגזר עליהם להבראות להיות קודם מתן תורה לקיים מה שנאמר דבר צוה לאלף דור (תהלים קה) ראויה היתה תורה להינתן לסוף אלף דור וכשבראה שאין העולם מתקיים בלא תורה עמד וטרדן ונתנה לסוף כ"ו דורות מאדם הראשון עד משה רבינו: **רבה אמונתך.** רבה תהלתך עליהן: (מ) **כרסיה.** משמע כסא אחד: **כרסון רמיו.** שני כסאות הוטלו נתקנו לישב עליהן: **שכינה חול.** להושיב אדם בגידו: **כלך מדברותיך.** חדל מדבריך עד שתגיע אצל נגעים ואהלות שהן הלכות עמוקות: **קילל ישעיה אם ישראל.** כלומר נתנבא עליהן י"ח פורענויות: **ירהבו.** יתגאו:

שם מאות סדרי משנה. היו בימיהן **לחם אלו בעלי הש"ס.** שיש לסמוך על הוראתן כסמיכת לחם: **בעל שמועות.** שמעם הלכות פסוקות מרבותיו ושגורות בפיו: **ראוי לישב בישיבה.** וליטול ממנו עצה בכל דבר חכמה: **כדרבי אבהו.** להעמיד לפניו מתורגמן לדרוש ברבים: **למעלה נושאין פניס בעבורו לדורו.** שהכל ניזונין בזכותו כגון רבי חנינא בן דוסא דאתמרינן בעלמא (תענית דף כד:) (ס) כל העולם אינו ניזון אלא בשביל חנינא בני: **למטה.** מלבי האומות מכבדין אותן בשבילו כגון ר' אבהו שהיה משוב בבית המלך דאתמרינן במסכת סנהדרין (דף יד.ט) דהוו נפקי אתתא דבי קיסר לאפיה בו': **שראוי למסור לו בו'.** כגון אב"ד ולבו דומה בקרבו: **שבני.** שועלים: **כי יהפך איש באחיו.** הכתוב היה מגמן לומר שלא היו יודעין להשיב לשועלים הללו: **שבני אדם מתלכדין בהן.** נתבלין שלא ישאלו להן לפי שאין בקיאין בהן: **שבן שהם ידך.** כלומר אתה בקי בהן: **אל"כ נכשל בהם.** כשהתלמיד נכשל בשמועתו פעם ראשונה ושניה הוא נותן לב לעמוד על שמועתו: **לא אהיה.** איני רגיל להיות: **דלמא.** הלי נמי לאו משום דאנשי אמנה היו אלא דאי הוה אמר גמירנא הוו אמרי ליה אימא לן והוא לא הוה ידע:

תקופת

וטרדן. ואיכא למ"ד ושתלן פרש"י לפי לשון ראשון נתן נשמתן בגיהנם ולא נברא ותימה הוא וכי עביד דינא בלא דינא כי מה פשעו להיות בגיהנם וראה לפרש וטרדן שלא נברא ביחד כי אם מעט לכל דור ודור כדי שלא יתריעו העולם ושני הלשונות בירושלמי שוה אך הלשון משונה ולכך לא חש למתני איכא דאמרי לה בהאי לישנא (ע) כיון שאינו משנה לה רק חדא תיבה: **ופליג** אר' שמואל בר נחמני. שהוא אומר שמלאכים נברואים בדבור המקום ולא מנהר דיונו: **רבי** חנינא בן דוסא למעלה. שהיה בעל מעשים יותר מכל בני דורו:

ולמטה (ו) בבית קיסר. ולאו משום שלא היה חשוב למעלה אלא משום שגם בדורו היו אנשי מעשה כמותו:

גענה

קודם שנברא העולם ולא נבראו עמד הקב"ה ושתלן בכל דור ודור והן הן עזי פנים שבדור ורב נחמן בר יצחק אמר אשר קומטו לברכה הוא דכתיב אלו תלמידי חכמים שמקמטין (ת) עצמן על דברי תורה בעולם הזה הקב"ה מגלה להם סוד לעולם הבא שנאמר [1]נהר יוצק יסודם אמר ליה שמואל (ת)לחייא בר רב בר אריא תא אימא לך מילתא מהני מילי מעליותא דהוה אמר אבוך [2]כל יומא ויומא נבראין מלאכי השרת מנהר דינור ואמרי שירה ובטלי שנאמר [2]חדשים לבקרים רבה אמונתך ופליגא דר' שמואל בר נחמני דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל דיבור ודיבור שיוצא מפי הקב"ה נברא ממנו מלאך אחד שנאמר [3]בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם כתוב אחד אומר [4]לבושיה כתלג חיור ושער (ר) (רישיה) כעמר נקא וכתיב [5]קוצותיו תלתלים שחורות כעורב לא קשיא כאן בישיבה כאן במלחמה דאמר מר אין לך נאה בישיבה אלא זקן ואין לך נאה במלחמה אלא בחור כתוב אחד אומר [4]כרסיה שביבין דינור וכתוב אחד אומר [4]עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתיב לא קשיא אחד לו ואחד לדוד כדתניא (ב)אחד לו ואחד לדוד דברי ר' עקיבא אמר לו ר' יוסי הגלילי עקיבא עד מתי אתה עושה שכינה חול אלא אחד לדין ואחד לצדקה קיבלה מיניה או לא קיבלה מיניה ת"ש אחד לדין ואחד לצדקה דברי רבי עקיבא אמר לו ר"א בן עזריה (ד)עקיבא מה לך אצל הגדה כלך (ה)מדברותיך (ו) אצל נגעים ואהלות אלא אחד לכסא ואחד לשרפרף כסא לישב עליו שרפרף להדום רגליו שנאמר [6]השמים כסאי והארץ הדום רגלי כי אתא רב דימי אמר שמונה עשרה קללות קילל ישעיה את ישראל ולא נתקררה דעתו עד שאמר להם המקרא הזה [7]ירהבו הנער בזקן והנקלה בנכבד שמונה עשרה קללות מאי נינהו דכתיב [8]כי הנה האדון ה' צבאות מסיר מירושלם ומיהודה משען ומשענה כל משען לחם וכל משען מים גבור ואיש מלחמה שופט ונביא וקוסם וזקן שר חמשים ונשוא פנים ויועץ וחכם חרשים ונבון לחש ונתתי נערים שריהם ותעלולים ימשלו בם [א] וגו' משען אלו בעלי מקרא משענה אלו בעלי משנה כגון ר"י בן תימא וחבריו פליגו בה רב פפא ורבנן חד אמר שש מאות סדרי משנה וחד אמר שבע מאות סדרי משנה כל משען לחם אלו בעלי תלמוד שנאמר [9]לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי וכל משען מים אלו בעלי אגדה (ג)שמושכין לבו של אדם כמים באגדה (ג) גבור זה בעל שמועות ואיש מלחמה זה שיודע לישא וליתן במלחמתה של תורה שופט זה דיין שדן דין אמת לאמיתו נביא כמשמעו קוסם זה מלך שנאמר [10]קסם על שפתי מלך (ד) זקן זה שראוי לישיבה שר חמשים אל תקרי שר חמשים אלא שר חומשין זה שיודע לישא וליתן בחמשה חומשי תורה דבר אחר שר חמשים כדרבי אבהו דאמר רבי אבהו מכאן שאין מעמידין מתורגמן על הצבור פחות מחמשים שנה ונשוא פנים זה שנושאין פנים לדורו בעבורו למעלה כגון רבי חנינא בן דוסא למטה כגון רבי אבהו בי קיסר יועץ (ה)שיודע לעבר שנים ולקבוע חדשים וחכם זה תלמיד המחכים את רבותיו חרשים (ה)בשעה שפותח בדברי תורה הכל נעשין כחרשין ונבון זה המבין דבר מתוך דבר לחש זה שראוי למסור לו דברי תורה שניתנה (ו)בלחש ונתתי נערים שריהם מאי ונתתי נערים שריהם א"ר אלעזר אלו בני אדם שמנוערין מן המצות ותעלולים ימשלו בם אמר רב (ז) (פפא) בר יעקב (ח) תעלי בני תעלי ולא נתקררה דעתו עד שאמר להם ירהבו הנער בזקן (ז) (והנקלה בנכבד) אלו בני אדם שמנוערין מן המצות ירהבו במי שממולא במצות כרמון והנקלה בנכבד יבא מי שחמורות דומות עליו כקלות וירהבו במי שקלות דומות עליו כחמורות אמר רב קטינא (ט)אפי' בשעת כשלונה של ירושלים לא פסקו מהם בעלי אמנה שנא' [11]כי יתפש איש באחיו בית אביו (לאמר) שמלה לך קצין תהיה לנו דברים שבני אדם מתכסין (ט) כשמלה ישנן תחת ידך [11]והמכשלה הזאת (ט) מאי והמכשלה הזאת בני אדם עומדין עליהן אא"כ נכשל בהן ישנן תחת ידך [12]ישא ביום ההוא לאמר לא אהיה חובש ובביתי אין לחם ואין שמלה לא תשימוני קצין עם ישא אין ישא אלא לשון שבועה שנאמר [13]לא תשא את שם ה' אלהיך (ט) לא אהיה חובש לא הייתי מחובשי בית המדרש ובביתי אין לחם ואין שמלה שאין בידי לא מקרא ולא משנה ולא גמרא ודלמא שאני התם דאי אמר להו גמירנא אמרי ליה אימא לן הוה ליה למימר גמר ושכח מאי לא אהיה חובש לא אהיה חובש כלל איני והאמר רבא (ט)לא חרבה ירושלים עד שפסקו ממנה בעלי אמנה שנאמר [14]שוטטו בחוצות ירושלם וראו נא ודעו ובקשו ברחובותיה אם תמצאו איש אם יש עושה משפט מבקש אמונה ואסלח לה לא קשיא הא

שיני המת, דאי אמר להו גמירנא. אותן טעמי תורה. אמרי ליה. שואלים אותו לן (שם). לא אהיה חובש. מודה הוא על המת שלא יגע בתורה (שם).

ודחינן בשלמא אפיה אורח ארעא לגלויי קמיה דביה אלא כ"עא מי ארח ארעא לגלויי לפניה דבי כמסנא אחורון ליה (ב) וראי דקאמר דרגליהם רגל ישרה לא אתחזי במסנא מקום גבוה ונמוך ברגל אי בראשי אצבעות רגלי אדם. וכי הכי מתחזי במסנא. ועיד סייעינן לרבנן דאמרי כנפים שהיו מכסה

ליהון ואפיהון בשלמא גליין אפיהון כי היכי דלחזיהנו יחזקאל דאיכא תמן פני שור ולכבעי עלייהו רחמי כרש לקיש אלא רגליהון אלא אימעיטו בפייהו ואתגליין רגליהון ופרסינן לעו על ישרה לכדריב"ח (רבות) ללמד שחייב אדם לכוון את רגליו בתפלתו שנאמר ורגליהן רגל ישרה נהר. דינור נגד ונפק מזיעת החיות ושפיך על ראש רשעים בגיהנם. אשר קומטו בלא עת אלו הרש דדור. דהן הן עזי פנים. רב נחמן בר יצחק אמר ברכה היא. אלו ת"ח שמקמטין עצמם משינה בעוה"ז על דברי תורה הקב"ה מגלה להן סוד לעוה"ב. כתוב אחד אומר ושערי ראשיה כעמר נקי וכתוב א

נענה מלאך מתוך האש גרסינן ולא גרסינן מלאך המות ודירושלמי מייתי קרא אז ירננו עצי היער:

במזמוטי חתן וכלה. ודירושלמי גרס בשמחת חתן והיא היא:

והתניא שלשה הרצאות יש. פרש"י דאדלי מיהת קמיה מאן דאדלי כלומר כיון שחגיגה בן חכינאי הרלה לפני רבי עקיבא דאדלי לפני ר' יהושע מיהשב כמו דאדלי קמיה לאפוקי דר"א בן ערך שהרלה לפני רבן יוחנן בן זכאי שלא הרלה בפני שום אדם ולא משמע לי כלל דמנא ליה דחשיב כיון דאדלי קמיה מאן דאדלי כמאן דאדלי קמיה דמי ועוד דלא הוי שיעתו לפי תירולו דלעיל דאדלי ואדלו קמיה דחשיב והשתא מי הדר ביה הוה ליה למימר אלא כיון דאדלי כו' וגם מה שפי' רש"י בשם רביו הלוי דמשמע ליה לישנא שאדם אחר הרלה לפני חגיגה לא יתכן דאם כן ד' הרלאות (מ) בהון ועוד מנא ליה הא דהרלה אחר בפני חגיגה ואינו מפורש בשום ברייתא על כן נראה להר"י כמו שפירש בספר היסר דאדלי ואדלו קמיה קחשיב אותן שהגליחו כל כך להרלות בפני רבם הבי ר' יהושע בפני רבו רבן יוחנן בן זכאי ור"ע בפניו שהיה רבו ורבי חגיגה בפני רבי עקיבא רבו וחשיב שלשה הרלאות שהלכו בענין זה לאפוקי ר"א בן ערך שלא הרלו בפניו ואפי' הרלה לא הרלה מקמי מאן דאדלי ומעיקרא שני ליה כולו אלא שלא הניח המקשה כל דבריו דפריך ליה כיון שלא הרלו מקמי חגיגה היה לו למנות ר"א בן ערך כמו חגיגה ומשני ליה דאדלי מקמיה מאן דאדלו שהוא הרלה בפני ר"ע רבו שהגליח בפני ר' יהושע ואדלי ואדלו קמיה קרינא ליה בר' עקיבא לאפוקי ר"א בן ערך הרלו לפניו (נ) ואפי' הרלו לפניו רבן יוחנן רבו לא מצינו שהרלה הלכך לא דמי להאי סידרא ומיהו כשנדקדק פרש"י יש לישבו דה"ג קאמר דאדלי מיהא קמיה מאן דאדלי אם לא הרלו אחרים לפניו הוא הרלה מיהא מקמי מאן דאדלי ומשום ר"ע החזק למנותו דאדלי ואדלו קמיה אבל ר"א למה נחשביה לא הורלו לפניו ולא הורלו מקמיה מאן דאדלי:

נכנסו לפרדס. כגון על ידי שם ולא עלו למעלה ממש אלא היה נראה להם כמו שעלו וכן פי' בערוך (ס): **לסרוסי בלבא.** משום שלא מחירו אסור לקרבן שאלו לו (ע) עפי מתחריני וכן פרש"י:

בתולה שעיברה מהו לכהן גדול. ופרש"י (פ) שהיא אומרת בתולה אני ואי שכיבא דשמואל מהימנא וקשה להר"י דהא פרק קמא דכתובות (דף יג.) תנן היתה מעוברת מה טיבו של עובר זה מאיס פלוני וכהן הוא וכו' רבי יהושע אמר לא מכיה אנו חיין כו' והכא משמע דקבעיא אליבא דר"ע (פ) ושמא כאן שלא היא בכלל האיסור כדכתיב (ע)[והוא אשה בתולה יקח] קרי ביה יקיח נאמנת ולהר"י נראה (ל) דטרחינן לגודקה ע"פ חבית כדאיתא בריש כתובות (דף י: ושם) ואי דשמואל לא שכיח לא טרחינן ומוקמה בחזקת בעולה אי נמי קמיבעיא ליה בהך דנדקנה ע"פ החבית אי חיישינן שמא לא נגדקה יפה דשמואל לא שכיח וכן מסקינן בריש תיובתא (שם ושם) שאני שמואל דרב גובריה אך קשה להר"י דהא מסקינן בכתובות (דף ו: ושם) בשמעתין דדם מיפקד פקיד דרוב בקיאין בהטייה וי"ל דודאי תחילת ביאה רוב בקיאין בשעת מעשה (מ) אבל גמר כדי שתתעבר אי אפשר כי אם לשמואל:

ומחיוהו

הא בדברי תורה הא במשא ומתן בדברי תורה הוו במשא ומתן לא הוו ת"ר (ת) מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור (ת) והיה מהלך בדרך ור' אלעזר בן ערך מחמר אחריו אמר לו רבי שנה לי פרק אחד במעשה מרכבה אמר לו לא כך שניתי לכם ולא במרכבה ביחיד אלא א"כ היה חכם מבין מדעתו אמר לו רבי תרשיני לומר לפניך דבר אחד שלמדתני אמר לו אמור מיד ירד רבן יוחנן בן זכאי מעל החמור ונתעטף וישב על האבן תחת הזית אמר לו רבי מפני מה ירדת מעל החמור אמר אפשר אתה דורש במעשה מרכבה ושכינה עמנו ומלאכי השרת מלוין אותנו ואני ארכב על החמור מיד פתח ר"א בן ערך במעשה המרכבה ודרש וירדה אש מן השמים (ב) וסיבבה כל האילנות שבשדה פתחו (ג) כולן ואמרו שירה מה שירה אמרו [1] הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהומות עץ פרי וכל ארזים הלליה נענה מלאך מן האש ואמר הן הן מעשה המרכבה עמד רבן יוחנן ב"ז ונשקו על ראשו ואמר ברוך ה' אלהי ישראל שנתן בן לאברהם אבינו שיודע להבין ולחקור ולדרוש במעשה מרכבה (ג) יש נאה דורש ואין נאה מקיים נאה מקיים ואין נאה דורש אתה נאה דורש ונאה מקיים אשריך אברהם אבינו שאלעזר בן ערך יצא מחלציך וכשנאמרו הדברים לפני ר' יהושע היה הוא ורבי יוסי הכהן מהלכים בדרך אמרו אף אנו נדרוש במעשה מרכבה פתח רבי יהושע ודרש (ד) ואותו היום תקופת תמוז היה נתקשרו שמים בעבים ונראה כמין קשת בענן והיו מלאכי השרת מתקבצין ובאין לשמוע כבני אדם שמתקבצין ובאין לראות במזמוטי חתן וכלה הלך רבי יוסי הכהן וסיפר דברים לפני רבן יוחנן בן זכאי ואמר אשריכם ואשרי יולדתכם אשרי עיני שכך ראו ואף אני ואתם בחלומי מסובין היינו על הר סיני ונתנה עלינו בת קול מן השמים (ה) עלו לכאן עלו לכאן טרקלין גדולים ומצעות נאות מוצעות לכם אתם ותלמידיכם ותלמידי תלמידיכם מזומנין לכת שלישית איני והתניא [2] ר' יוסי בר' יהודה אומר שלשה הרצאות הן ר' יהושע הרצה דברים לפני רבן יוחנן בן זכאי ר"ע הרצה לפני ר' יהושע חנניא בן חכינאי הרצה לפני ר"ע ואילו ר"א בן ערך לא קא חשיב דארצי וארצו קמיה קחשיב דארצי ולא ארצו קמיה לא קא חשיב (ו) והא חנניא בן חכינאי דלא ארצו קמיה וקא חשיב דארצי מיהא קמיה מאן דארצי [3] ת"ר ארבעה נכנסו בפרדס ואלו הן בן עזאי ובן זומא אחר ורבי עקיבא אמר להם ר"ע כשאתם מגיעין אצל אבני שיש טהור (ו) אל תאמרו מים מים משום שנאמר [2] דובר שקרים לא יכון לנגד עיני בן עזאי הציץ ומת עליו הכתוב אומר [3] יקר בעיני ה' המותה לחסידיו בן זומא הציץ ונפגע ועליו הכתוב אומר [4] דבש מצאת אכול דייך פן תשבענו והקאתו (ז) אחר קיצץ בנטיעות רבי עקיבא יצא בשלום שאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלבא אמר להם [5] ובארצכם לא תעשו (ח) כל שבארצכם (ט) לא תעשו שאלו את בן זומא בתולה שעיברה מהו לכ"ג מי חיישינן לדשמואל (י) דאמר שמואל יכול

מנה ראשי אמנה שנאמר אם יש איש ערשה משפט מבקש אמנה. ומפרקינן ל"ק במשא ומתן לא היו אנשי אמנה אבל בדברי תורה לא היו משקרין אלא היו בעלי אמונה. ג' הרצאו ריב"ז [ר"ע הרצה לפני ר"י חנניא בן חכינאי הרצה] לפני ר' עקיבא הני כולהו ארצו וארצו אחריני קמייהו. אבל ר' אלעזר בן ערך ארצי ולא ארצי אחריני גביה. תי"ד ד' נכנסו לפר אמר להם ר' עקיבא כשאתם מגיעים אל אבני שיש טהור אל תאמרו מים מים משום שנאמר דובר שקרים לא יכון לנגד עיני. פי' כינוהו פרדס מעין (ו) ג"ש שהיא גנוזה לצדיקים צדיקים צרורות בו ופפרוש בהיכלות שהיו החכמים הראוין למדה הוו מתפללין ומנקין עצמן מכל דבר טומאה וצמין ומטבלין ומטהרין והיו משתמשין בשמות וצופין בהיכלות ורואין אחרי היכל ולפנים מהיכל וצוה אותם ר"ע כשאתם מגיעין להבית באובנתא דליבא אצל אבני שיש טהור אל תאמרו מים מים שאין שם מים כל עיקר אלא דמות באולם נראית ו ורש בהיכלות רבתי מפני ששומרי היכל פתח שיש מטילין ומשליכין אלף אלפי גלי מים ואין שם אפי' טפה אחת. א"ר עקיבא נראה כמי שיש בו גלי מים ואין בו אפילו טפה בהיכל שהיה זיו פניהם דומים למים והאומר מים הללו מה טיבן נהדף כו' ואינם עולים בשמים אלא צופים ורואים באובנתא דליבא כאדם הרואה ומביט מתוך אספקלריא שאינה בשמות כדי להביט באספקלריא מאירה ומת בן זומא הציץ ונפגע כלומר נטרפה דעתו אחר קיצץ בנטיעות כיון שכינו המקום ההוא פרדס א' קיצץ בנטיעות. כל

מקופה תמוז הוה. דאין דרך להתקשר שמים בעבים: במזמוטי חתן. מיני שחוק שמשחקין לפניהן: סיפר. דברים הללו: לכה שלישים. של כיתות היושבות לפני השכינה: הרלה דברים. דרש במעשה המרכבה: דאדלי ואדלו קמיה. שהרלה לפני אחרים ואחרים הרלו לפניו: דאדלי מיהא קמיה מאן דאדלי. אם לא הרלו אחרים לפניו הוא הרלה לפני מי שחזר והרלה לפני אחרים כאן לכך החזק להימנות כאן משום דרבי עקיבא להודיע שהוא הרלה ואחרים הרלו לפניו אבל ר"א לא אחרים הרלו לפניו ולא הוא הרלה לפני מי שהרלה לפני אחרים: נכנסו לפרדס. עלו לרקיע על ידי שם: שיש טהור. מבהיק כמים גלוין: אל תאמרו מים מים. יש כאן איך נלך: הציץ. נלד השכינה: (ט) ונפגע. נטרפה דעתו: יקר בעיני ה' המותה לחסידיו. הוקשה מיתתו לפני שמת בחור ואעפ"כ אי אפשר שלא ימות משום שנאמר כי לא ירלאני האדם וחי (שמות לג): שאלו אם כן זומא מהו לסרוסי כלבא. הואיל וסירוס כתיב אבל מומי קרבן) וכלב אפילו תליסי אסור למזבח משום מחיר כלב) אסור לסרסו או לא: בתולה שעיברה מהו לכהן גדול. והיא אומרת שימצאו לה בתולים אי נמי כהן גדול נשאה ולא ידע שהיא מעוברת ומצא לה בתולים ואחר כך נמצאת מעוברת מהו לקיימה משום בתולה מעמיו יקח (ויקרא כא):

יכול

יכול אני לבעול. שהיה נקי בהטייה וזו נמי נבעלת כן: **באמבטי.** כלי שרוחצין בו כל הגוף וי"ל שהטיח שם אדם שכבת זרע ונכנס במעיה: **מעיקרא.** כשיצאת מן האדם: **מאין ולאין.** מאין מנא ואין לבן טורוד: **לופה הייתי.** מתבונן הייתי במעשה בראשית: **ואין ביניהן.** במקום חיבורן מקום קשרי כיפת הרקיע בקרקע: **גודא דגמלא.** כשמסדרין לוחין של גשר זו אצל זו אי אפשר שלא תהא ריוח ביניהם וכן גלימי וכן כפי: **סחופין.** כפופין: **אחר קיצץ בנטיעות.** קלקל ועיות בנכנס לפרדס ומקצץ הנטיעות. ולפי שדימה אותן בתחלת הדברים לנכנס לפרדס נקט לישנא דקיצץ בנטיעות: **לא עמידה** לא גרסינן: **לא עורף.** דבכל דהיכן יש להם פיים: **עיפוי.** עיפות: **פולסי.** מכת מקל בשטוגאל"ר: **פוגלא.** לגון: **ממישרא.** ערוגה: **ונוחין לאכדן.** על ידי שכתה: כי

ומחיוהו שיתין פולסין. להודיע (כ) לו שאין יכולת למטטרון יותר מאחריני: **שובו** בנים שובבים. בירושלמי מפרש למה אילע לו כך ואיכא טפי מקראות שדורש והיה הורג (ל) דוגרי דברי תורה ואמר כל תלמיד דהוה חמי ליה הוה קטיל ולא עוד

יכול אני לבעול כמה בעילות בלא דם או דלמא דשמואל לא שכיחא אמר להו דשמואל לא שכיח [כא] וחיישינן שמא באמבטי עיברה והאמר שמואל [1] כל שכבת זרע שאינו יורה כחץ אינו מזרעה [2] מעיקרא נמי יורה כחץ הוה ת"ר [3] מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהיה עומד על גב מעלה בהר הבית וראהו בן זומא ולא עמד מלפניו אמר לו מאין ולאין בן זומא אמר לו צופה הייתי בין מים העליונים למים התחתונים ואין בין זה לזה אלא שלש אצבעות בלבד שנאמר [4] ורוח אלהים מרחפת על פני המים כיונה שמרחפת על בניה ואינה נוגעת אמר להן רבי יהושע לתלמידיו עדיין בן זומא מבחוץ מכדי ורוח אלהים מרחפת על פני המים אימת הוי ביום הראשון הבדלה ביום שני הוא דהואי דכתיב [5] ויהי מבדיל בין מים למים וכמה אמר רב אחא בר יעקב כמלא נימא ורבנן אמרי כי גודא דגמלא מר זוטרא ואיתימא רב אסי אמר כתרי גלימי דפריסי אהדדי ואמרי לה כתרי כסי דסחיפי אהדדי אחר קיצץ בנטיעות עליו הכתוב אומר [6] אל תתן את פיך לחטיא את בשרך מאי היא חזא מיטטרון דאתיהבא ליה רשותא [כב] למיתב למיכתב זכוותא דישראל אמר גמירא [7] דלמעלה לא הוי [8] לא ישיבה ולא תחרות ולא עורף ולא עיפוי שמא חס ושלום ב' רשויות [כג] הן אפקוהו למיטטרון ומחיוהו שיתין פולסי דנורא א"ל מ"ט כי חזיתיה לא קמת מקמיה איתיהבא ליה רשותא למימחק זכוותא דאחר יצתה בת קול ואמרה [9] שובו בנים שובבים חוץ מאחר [ד] אמר הואיל ואיטריד ההוא גברא מההוא עלמא ליפוק ליתהני בהאי עלמא נפק אחר לתרבות רעה נפק אשכח זונה תבעה אמרה ליה ולאו אלישע בן אבויה את [כה] עקר פוגלא ממישרא בשבת ויהב לה אמרה אחר הוא שאל אחר את ר"מ לאחר שיצא לתרבות רעה א"ל מאי דכתיב [10] גם את זה לעומת זה עשה האלהים אמר לו כל מה שברא הקב"ה [כו] ברא כנגדו ברא הרים ברא גבעות ברא ימים ברא נהרות אמר לו ר"ע רבך לא אמר כך אלא ברא צדיקים ברא רשעים ברא גן עדן ברא גיהנם כל אחד ואחד יש לו ב' חלקים אחד בגן עדן ואחד בגיהנם זכה צדיק נטל חלקו וחלק חברו בגן עדן נתחייב רשע נטל חלקו וחלק חברו בגיהנם אמר רב משרשיא מאי קראה גבי צדיקים כתיב [11] לכן בארצם משנה יירשו גבי רשעים כתיב [12] ומשנה שברון שברם שאל אחר את ר"מ לאחר שיצא לתרבות רעה מאי דכתיב [13] לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז אמר לו [כז] אלו דברי תורה שקשין לקנותן בכלי זהב וכלי פז [כח] ונוחין לאבדן בכלי זכוכית [כט] אמר לו ר"ע רבך לא אמר כך אלא מה כלי זהב וכלי זכוכית [ל] אע"פ שנשברו יש להם תקנה אף ת"ח אע"פ שסרח יש לו תקנה אמר לו אף אתה חזור בך אמר לו [לא] כבר שמעתי מאחורי הפרגוד שובו בנים שובבים חוץ מאחר ת"ר מעשה באחר שהיה רוכב על הסוס בשבת והיה רבי מאיר מהלך אחריו ללמוד תורה מפיו [לב] אמר לו מאיר חזור לאחריך שכבר שיערתי בעקבי סוסי עד כאן תחום שבת א"ל אף אתה חזור בך א"ל ולא כבר אמרתי לך כבר שמעתי מאחורי הפרגוד שובו בנים שובבים חוץ מאחר תקפיה עייליה לבי מדרשא א"ל לינוקא פסוק לי פסוקך אמר לו [14] אין שלום אמר ה' לרשעים עייליה לבי כנישתא אחריתי א"ל לינוקא פסוק לי פסוקך אמר לו [15] כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך בורית נכתם עונך לפני עייליה לבי כנישתא אחריתי א"ל לינוקא

שדומה לגילה והיה בבוקר לעולם הבא אם יגאלך טוב יגאל זה הקדוש ברוך הוא שנאמר טוב ה' לכל (תהלים קמה) (לג) יגאל ואם לא יחפוץ לגאלך וגאלתיך אנכי אמרו ליה [לד] אין [אמרין] לך בהיא עלמא למאן למאן את בעי למקרבה קדמייתא לאבוך או לרבך אמר לון מיקרב לרבי קדמוי ובתר כן לגאבא א"ל ושמעינן לך א"ל ולא כן תנינן [16] מגילין תיק הספר עם הספר מגילין אגיסא בזכות תורתו: הא

כים חרץ מאלישע אחר שגלוי ורידע לפניו שאינו חוזר בתשובה שלמה לעולם. שאילו היה חוזר לא היה נטרד שאין הפרגוד נבעלת בפני בעלי תשובה מיד מחיוה למטטרון שתיי פולסי דנורא.
ת לאלישע שיש לו אדון שהוא עליו זה שאמר אחר משום ר' עקיבא כי רשע מחייסר בניהנם חלקו וחלק הצדיק והצדיק זוכה בג"ע חלקו וחלק הרשע ואסמכוה אקרא זה לכן בארצם משנה
יא לאו דסמכא הן וקרא מדרש הוא ולא עיקר. מיהו אית לן למימר שהמחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה ועונו גדול מאד הוא ועליו ועל כיוצא בו נאמר ומשנה שברון

אין דורשין פרק שני חגיגה

כי שכיב. אחר: **אמרי.** ברקיע לא מידן לידייניה כו׳: **חדא הוה ביננא.** תלמיד אחד היה ביניהו ונכשל ולא לתרבות רעה ואין כח בין כולהו להכיאו לעולם הבא: **אי נקטי ליה ביד מאן מרמי ליה** (ז). אם אוחז אני בידו להכיאו לעולם הבא מי יקחנו מידי. מרמי לשון נוטל מידי דש לו דוגמא בפסחים (דף י׳) אלמוני אלמייה מיניה גבי ספר בפי עכבר: **מאן.** כמו מנאי לשון קצר הוא: **שומר הפתח.** של גיהנם לא עמד לפניך רבינו בגוארן להוציא אחר משם: **לדעתם לא נאמר.** אלמא ברשיעי עסיקינן ואקאמר הכא אחזק: **הכי אחזק.** לשמוע ואת מעשיהם שכחי ואל תלמדי אותן: **גדול.** היודע ליזהר [שלא ילמוד] ממעשיו (ז) יכול ללמוד תורה מפיו: **החלא.** פרי החילון הנאכל בתמרה: **שיחלא.** גרעינה המרקה: [**השחא קאמר**]. עכשיו שמע לקולך ואמר שמועה מפיו: **קלני מראשי.** רבי מאיר אומרה במסכת סנהדרין (דף מו.) במדרש כי קללת אלהים תלוי (דברים כא) קל ליתא (ז) אינו קל ולשנא מעלא כיון הדבר כלפי מעלה קלני מזרועי כבד אני מזרועי שלרתי זה שמת בעונו: **ותלי בעיברא דדשא.** נשען על הגריס: **ברבנן.** בתלמידים היולאין לתרבות רעה: **שוקלין.** לדרוש קל מחמור וחמור מקל לפי המשקולת של ק״ו: **במגדל הפורח באויר.** י״מ שדורשין גופהו של למ״ד ודורשין בו כל זמן וי״א מגדל דור הפלגה. ולי נראה מגדל הפתוח לאויר גרסינן והן מהלכות אהלות מגדל של עץ שקורין משטייי״ר ועומד בפתח ופתחי פתוח לנקעה או לחלר שהוא אויר במסכת אהלות (פ״ד מ״ה) ישנה משנה מגדל העומד באויר: **ד׳ הדיוטות.** בלעם ודואג ואחיתופל ובגזי בפ׳ חלק: **טינא היתה בלבם.** רשעים היו מימיהם: **אחר מאי.** מפני מה בא לידי כך ולא הגיגה תורתו עליו: **ומר יווני לא פסק מציפו.** והיה לו להניח בשביל חורבן הבית (ז דכתיב בשיר לא ישתו יין (ישעיה כד): **נוטרין מחיקו.** קודם שהפקיר עצמו לתרבות רעה אלמא טינא הוות בלבי: **כל עמר דנחית ליורה סליק.** כל אמר שניתן ליורה של סממנין לצבוע עולה לו לצבעו או אינו עולה כלומר כל הלומדים לפני חכמים עולה להן תורתן להגין עליהן מן החטא (ח): **כל דנקי אגב אימיה.** (ט) שלא נתלכלך בגיהה עולה לו לצבעו כלומר כל שירלאת חטאו קודמת לחכמתו עולה לו כן נראה בעיני. ורבותי מפרשין כל עמר דנחית ליורה סליק כל שיולד לידון בגיהנם עולה אגב אמו אמר בן יומו שלא נרחם בטיט עולה לו הלבע כלומר שיש זכות בידו עולה: מאי

הא בגדול הא בקטן. והא דרש פ׳ בתרא דמו״ק (י) (דף יח.) דהוו סנו שומעניה דשמתיה רב יהודה אינא לאימר דקטנים הוו דגרסי קמיה ואיי״ר דלמא מימסכי אי נמי אפילו הוו גדולים נידהו רב יהודה כיון שמלא מקום לנדותו ובדין היה כיון דסנו שומעניה. הר״ר אלחנן: **כל** עמר דנקי נחית (כ) אגב אימיה. כלומר מי שירלאתו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת ודואג ואחיתופל דלא מגני להו תורתן לפי שלא היה נהם ירלאה בלבי כדאיתא בסוטה פרק טוטל (דף כא.): כבני

לינוקא פסוק לי פסוקך א״ל [1]ואת שדוד מה תעשי כי תלבשי שני כי תעדי עדי זהב כי תקרעי בפוך עיניך לשוא תתיפי וגו׳ עייליה לבי כנישתא אחריתי עד דעייליה לתליסר בי כנישתא כולהו פסקו ליה כי האי גוונא (א) לבתרא א״ל פסוק לי פסוקך א״ל [2]ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי וגו׳ ההוא ינוקא הוה מגמגם בלשניה אשתמע כמה דאמר ליה ולאלישע אמר אלהים איכא דאמרי סכינא הוה בהדיה וקרעיה ושדריה לתליסר בי כנישתי ואיכא דאמרי אמר אי הואי בידי סכינא הוה קרענא ליה כי נח נפשיה דאחר אמרי לא מידן לידייניה ולא לעלמא דאתי ליתי לא מידן לידייניה משום דעסק באורייתא ולא לעלמא דאתי ליתי משום דחטא אמר ר״מ מוטב דלידייניה וליתי לעלמא דאתי מתי אמות ואעלה עשן מקברו כי נח נפשיה דר׳ מאיר סליק קוטרא מקבריה דאחר אמר ר׳ יוחנן גבורתא למיקלא רביה (ב) חד הוה ביננא ולא מצינן לאצוליה אי נקטיה ביד מאן מרמי ליה מאן אמר מתי אמות ואכבה עשן מקברו כי נח נפשיה דר׳ יוחנן פסק קוטרא מקבריה דאחר פתח עליה ההוא ספדנא אפילו שומר הפתח לא עמד לפניך רבינו בתו של אחר אתיא לקמיה דרבי אמרה ליה רבי פרנסני אמר לה בת מי את אמרה לו בתו של אחר אני אמר לה עדיין יש מזרעו בעולם והא כתיב [3]לא נין לו ולא נכד בעמו ואין שריד במגוריו אמרה לו (ג) זכור לתורתו ואל תזכור מעשיו מיד ירדה אש וסכסכה ספסלו של רבי בכה ואמר רבי ומה למתגנין בה כך למשתבחין בה על אחת כמה וכמה ור״מ היכי גמר תורה מפומיה דאחר והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן (ד) מאי דכתיב [4]כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה׳ צבאות הוא [5]אם דומה הרב למלאך ה׳ צבאות יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו אמר ר״ל ר״מ קרא אשכח ודרש [6]הט אזנך ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעתי לדעתם לא נאמר אלא לדעתי רב חנינא אמר מהכא [6]שמעי בת וראי והטי אזנך ושכחי עמך ובית אביך וגו׳ קשו קראי אהדדי לא קשיא הא בגדול הא בקטן כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא ר״מ (ד) אכל תחלא ושדא שיחלא לברא דרש רבא מאי דכתיב [7]אל גנת אגוז ירדתי לראות באבי הנחל וגו׳ למה נמשלו ת״ח לאגוז לומר לך מה אגוז זה אע״פ שמלוכלך בטיט ובצואה אין מה שבתוכו נמאס אף ת״ח אע״פ שסרח אין תורתו נמאסת אשכחיה רבה בר שילא לאליהו א״ל מאי קא עביד הקב״ה א״ל קאמר שמעתא מפומייהו דכולהו רבנן ומפומיה דר״מ לא קאמר א״ל אמאי משום דקא גמר שמעתא מפומיה דאחר א״ל אמאי ר״מ רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק א״ל השתא קאמר מאיר בני (ה) אומר [8]בזמן שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי אם כך הקב״ה. מצטער על דמן של רשעים (ו) ק״ו על דמן של צדיקים שנשפך אשכחיה שמואל לרב יהודה דתלי בעיברא דדשא וקא בכי א״ל (ז) שיננא מאי קא בכית א״ל מי זוטרא מאי דכתיב בהו ברבנן (ח) [8]איה סופר איה שוקל איה סופר את המגדלים איה סופר שהיו סופרים כל אותיות שבתורה איה שוקל שהיו שוקלים קלין וחמורין שבתורה איה סופר את המגדלים שהיו שונין ג׳ מאות הלכות במגדל הפורח באויר ואמר רבי אמי תלת מאה בעיי בעו דואג ואחיתופל במגדל הפורח באויר ותנן (ט) ג׳ מלכים וארבעה הדיוטות אין להם חלק לעולם הבא אנן מה תהוי עלן א״ל שיננא טינא היתה בלבם אחר מאי זמר יווני לא פסק מפומיה אמרו עליו על אחר בשעה שהיה עומד מבית המדרש הרבה ספרי מינין נושרין מחיקו שאל נימוס הגרדי את ר״מ כל עמר דנחית ליורה סליק א״ל כל מאן דהוה נקי אגב אימיה סליק כל דלא הוה נקי אגב אימיה לא סליק ר״ע עלה בשלום וירד בשלום ועליו הכתוב אומר [9]משכני אחריך נרוצה ואף רבי עקיבא בקשו מלאכי השרת לדוחפו אמר להם הקב״ה הניחו לזקן זה שראוי להשתמש בכבודי מאי

עשן מקברו. ור׳ מאיר היכי הוה גמיר מאחר והכתיב כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה׳ צבאות הוא וא״ר יוחנן אם דומה הרב למלאך ה׳ צבאות יבקשו תורה מפיהו ואם הה. ואע״ג דאמרינן ר׳ מאיר קרא אחרינא אשכח וסמך עליה דכתיב הט אזנך ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעתי מכלל שיש לך לקבל תורתו ולא דעתו. ואמרינן הא דאמרינן אם דומה הרב למלאך ה׳ צבאות בקשו תורה מפיהו בקטן דעביד כרעתיה דרביה דחיישינן דלמא מפיק ליה לתרבות רעה אבל גדול דכדעתא דנפשיה קא עביד הט אזנך ושמע דברי דאמרי במתיבתא דרקיעא שמעתא מכלהו רבנן. ושמעתתיה דר׳ מאיר משום דגמר מאחר לא אמרי הלכתא אפילו גדול ללמוד תורה מחבירו ירא שמים טפי עדיף ליה. פי׳ שיחלא קליפתה שהיא הפורח. משנה ירועה היא. קלני מראשי קלני מזרועי כבר פירשנוה בסנהדרין. פי׳ בעבראדדשא בברית הדלת. אף ר׳ עקיבא ביקשו המלאכים לדחפו אמר הקב״ה הניחו לזקן זה ראוי הוא להסתכל

מאי דרש. מהיכן הבין מקום השכינה שנזכר שלא הלין שם. מ"ג שלא טעה כמו שטעה אחר: **דוגמא.** דבר היכר העומד לדוגמא להרמותו לומר כזה עשה לי ואין זה אלא דבר היכר אף כאן מקומו ניכר: **ומה למטה.** והרי אמר ומתחת זרועות עולם (דברים לג) ואם שאל מי סבלן לא חס על כבוד קונו: לייטי עלה במערבא לא גרסינן לה: **כאילו דוחק רגלי השכינה.** אומר בלבו אין השכינה כאן וכתיב והארץ הדום רגלי: **למקום שאין מכירין אותו.** אין דעתו גסה עליו ושמא יקל כח ילרו וגם אם יחטא אין אדם נותן (ו) לב לפי שאינו חשוב בעיניהם וכן בלבום שחורים: **דמאי כייף ליה לילריה.** ובוטח על שהוא נחבא בסתר כאילו דוחק הרגליה: **היכא דלא מצי כייף ליה לילריה.** עוד לו בגיעה מפרהסיא: **ומברכין את העם בשם המפורש.** שהשכינה שורה על קשרי אצבעותיהם: **אל תאמינו ברע.** האומר לך חטא: **ואל תבטחו באלוף.** לומר שימחול: **וכפים.** חתיכת עץ כמו כפיסין בבבא בתרא (דף ג.): **אחס עדי.** הוא מעיד בעצמו בכל עוונות שאוכיח בפניו: **מתני' יוסי בן יועזר אומר שלא לסמוך.** ב"ט. חז היא מחלוקת דאמוראים שהיתה בחכמי ישראל: **יהושע בן פרחיה.** כולן דור אחר דור: **ילא מנחס.** בגמרא מפרש להיכן ילא: **נכנס שמאי.** להיות אב ב"ד תחתיו:

הראשונים

מאי דרש אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן [1] (ואתא) מרבבות קדש אות הוא ברבבה שלו ורבי אבהו אמר [2] דגול מרבבה דוגמא הוא ברבבה שלו וריש לקיש אמר [3] ה' צבאות שמו אדון הוא בצבא שלו ורבי חייא בר אבא א"ר יוחנן [4] לא ברוח ה' ואחר הרוח רעש לא ברעש ה' ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה והנה ה' עובר [5] ת"ר ששה דברים נאמרו בשדים שלשה כמלאכי השרת ושלשה כבני אדם שלשה כמלאכי השרת יש להם כנפים כמלאכי השרת וטסין מסוף העולם ועד סופו כמלאכי השרת ויודעין מה שעתיד להיות כמלאכי השרת יודעין ס"ד אלא שומעין מאחורי הפרגוד כמלאכי השרת ושלשה כבני אדם אוכלין ושותין כבני אדם פרין ורבין כבני אדם ומתים כבני אדם ששה דברים נאמרו בבני אדם שלשה כמלאכי השרת שלשה כבהמה שלשה כמלאכי השרת יש להם דעת כמלאכי השרת ומהלכין בקומה זקופה כמלאכי השרת ומספרים בלשון הקדש כמלאכי השרת שלשה כבהמה אוכלין ושותין כבהמה ופרין ורבין כבהמה ומוציאין רעי כבהמה: כל המסתכל בד' דברים רתוי לו שלא בא לעולם כו': בשלמא מה למעלה מה למטה מה לאחור לחיי אלא לפנים מה דהוה הוה ר' יוחנן ור"א דאמרי תרוייהו [6] משל למלך ב"ו שאמר לעבדיו בנו לי פלטירין גדולין על האשפה הלכו ובנו לו אין רצונו של מלך להזכיר שם אשפה: כל שלא חס על כבוד קונו רתוי לו שלא בא לעולם: מאי היא [7] ר' אבא אמר זה [8] המסתכל בקשת רב יוסף אמר זה העובר עבירה בסתר [9] מסתכל בקשת דכתיב [5] כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה' רב יוסף אמר זה העובר עבירה בסתר כדר' יצחק [10] דאמר רבי יצחק כל העובר עבירה בסתר כאילו דוחק רגלי שכינה שנא' [6] כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי איני [11] והאמר ר' אלעא הזקן אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורין ויתעטף שחורין ויעשה מה שלבו חפץ ואל יחלל שם שמים בפרהסיא לא קשיא הא דמצי כייף ליה ליצריה הא דלא מצי כייף ליצריה דרש ר' יהודה ברבי נחמני מתורגמניה דריש לקיש כל המסתכל בג' דברים עיניו כהות בקשת ובנשיא [2] ובכהנים בקשת דכתיב כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם הוא מראה דמות כבוד ה' בנשיא דכתיב [7] ונתת מהודך עליו [12] המסתכל בכהנים בזמן שבהמ"ק קיים שהיו עומדין על דוכנן ומברכין את ישראל בשם המפורש דרש ר' יהודה ברבי נחמני מתורגמניה דריש לקיש מאי דכתיב [8] אל תאמינו ברע אל תבטחו באלוף אם יאמר לך יצר הרע חטוא והקב"ה מוחל [13] אל תאמן (שנא') אל תאמן ברע ואין רע אלא יצר הרע שנאמר [9] כי יצר לב האדם רע ואין אלוף אלא הקב"ה שנאמר [10] אלוף נעורי אתה [14] שמא תאמר מי מעיד בי אבני ביתו וקורות ביתו של אדם הם מעידין בו שנאמר [11] כי אבן מקיר תזעק וכפים מעץ יעננה [15] וחכ"א נשמתו של אדם מעידה בו שנאמר [8] משכבת חיקך שמור פתחי פיך אי זו היא דבר ששוכבת בחיקו של אדם הוי אומר זו נשמה ר' זריקא אמר שני מלאכי השרת המלוין אותו הן מעידין בו שנאמר [12] כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך [16] (וחכ"א) אבריו של אדם מעידין בו שנאמר [13] ואתם עדי נאם ה' ואני אל: **מתני'** [17] (יוסי) בן יועזר אומר שלא לסמוך יוסף בן יוחנן אומר [2] לסמוך יהושע בן פרחיה אומר שלא לסמוך ניתאי הארבלי אומר לסמוך יהודה בן טבאי אומר שלא לסמוך שמעון בן שטח אומר לסמוך שמעיה אומר לסמוך אבטליון אומר שלא לסמוך הלל ומנחם לא נחלקו יצא מנחם נכנס שמאי [18] שמאי אומר שלא לסמוך הלל אומר לסמוך

הראשונים

כבני אדם. הוה מלי למיתסב ישנים ומוליאין ריעי כבני אדם דלדקמן גבי דדמי לבהמה ואיכא למימר דהוי בכלל הני ואף לקמן לא הוה אשיב ליה אלא משום דבעי (ח) אתכתי' שלשה דומין לבהמה. הר"ר אלחנן: **ויעשה** מה שלבו חפץ.(ט) לגמרי משמע דמוטב לו לאדם שיעשה חפצו בסתר ולא בפרהסיא ולא כפר"ח דשלהי פ"ק דקדושין (דף ת. ושם) דפירש דח"ו שהיה מתיר לעשות עבירה אלא קאמר יבא שחורים וילך למקום אחר דלבישת שחורים ואכסנאות משברין לבו ולא יבא לידי עבירה ויוכל לעשות מעבשיו מה שלבו חפץ דומלי אין יצרו מתגבר עליו וסוגיא דשמעתא אינו משמע כדבריו הכא ובריש פרק בתרא דמועד קטן (דף יז. ושם):

בכהנים בזמן שבית המקדש קיים. מכאן קשה

על פרש"י דפ"ג דמגילה (דף כד:) על הא דתנן [1] ידיו בוהקניות לא יצא כפיו ופי' משום שהעם מסתכלין בו ואמרינן בחגיגה המסתכל בכהנים בשעה שנושאין כפיהן עיניו כהות והא ליתא דמסקינן דוקא בזמן שבית המקדש קיים ואילו התם בגבולים מדמקשי מינה בגמרא מהא דהוה בשיבוחיה דרב הונא [2] והוה פריש ידיה ומשני דלמא דם בעירו הוה ונראה לפרש דלא בגבולין מיתסר משום היסח הדעת והכי איתא בירושלמי דהתם א"ר יוסי הדא אמרה שאסור להסתכל בכהנים בשעה שהם מברכין את העם א"ר חגי כלום אמר אלא משום היסח אלא מסתכל ולא מסתנא דעתאי:

יוסי בן יועזר כו'. בירושלמי אמר בראשונה לא היה מחלוקת אלא על הסמיכה בלבד ועמדו שמאי והלל ועשו ד' מסרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צורכן רבו מחלוקות בישראל ונחלקו לב' כיתות ויש לתמוה הרי נחלקו בכר בימי שאול על מלוה ופרוזבול (סנהדרין יט.) ושמא כיון דשאול ובית דינו הוו סברי דעתו אמלוה ולא היה אדם חולק עליו רק לפי סברת דוד לא מתקרי מחלוקת ומה שאמר בירושלמי ועמדו שמאי והלל ועשו ד' לא מצינו בפ"ק דשבת (דף יד:) רק שלשה דברים שנחלקו בהן:

[1] **שנים** מזונות האחרונים שאמרו לסמוך [2] נשיאים הוו. ואל תתמה על הא דאשיב שמאי מקמי הלל והלל נשיא לכ"ע איכא למימר בהיות כי ג' מזונות הראשונים אשר אמרו שלא לסמוך היו נשיאים ושמאי סבר כוותייהו נקט ליה בראשונה ואגב דנקט ליה הכא בראשונה אשיב ליה בכל מקום שמאי מקמי הלל והכא איכא למיטעי לפי שנכנס במקום מנחם דאשיב אחר הלל וא"כ אב ב"ד היה וכן שמאי נמי הכי:

מראה

[1] בר הברית הרואה את הקשת צריך לברך מאי מברך ברוך זוכר הברית רבי ישמעאל אומר ברוך זוכר הברית נאמן בבריתו וקיים במאמרו: (ג) שם מיי והא תניא רבי אלעזר בכל יום וילך למקום: (ד) שם מהורך עליו בכהנים נוטן שבית המקדש קיים בשעה שהיו (ו) שם מוחל לך אל תאמין יכו' אלחס רע מנעוריו ואין אלוף: (ו) שם וכפים מעץ יענה רבי מה תניא רבי שילא אמר מני מלאכי השרת: (ו) רש"י ד"ה למקום וכו' ונתן לו לב: (ח) חוס' ד"ה אשיב ליה אלא אלא מנחם דאמר לו לאחס שיעשה לגמרי חפצו וכו' (ט) הגה דהוה פריש ידיו וכו' נראה לפרש וכו' כלום אמרו אין מסתכלין אלא משום היסח דעתא: (ח) הגה אלא כך א' אם ראה אדם שיצרו מתגבר עליו באכילה ובשתיה ובמיני זמר ומתירא שמא ישתכר ויבא לידי עבירה ... ומשני ר' יוחנן ור' אלעזר משל למלך ב"ו כו' כל שלא חס על כבוד קונו רתוי לו שלא בא לעולם מאי איכפת לן [מה] דהוה הוה. ומשני ר' יוחנן ור' אלעזר משל למלך ב"ו כו' כל שלא חס על כבוד קונו רתוי לו שלא בא לעולם מאי היא רבה אמר זה המסתכל בקשת ואומר כגון זה דמות ה' שנא' כמראה הקשת אשר אמר זה העובר עבירה ומסתתר מבני אדם ואינו חושש לכבודו של מקום ונוסחות לפני בגלוית וכו' עבירה בסתר כו' שנמצא גונב דעת הבריות ואינו חושש לכבודו של מקום ומקשינן אינו כי העובר בגלוי מן העובר בגלוי. והתניא [ר"] אילעאי הזקן אומר אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו כו' ת"ר שאילעאי כלל אלא כך א' אם ראה אדם שיצרו מתגבר עליו באכילה ובשתיה ובמיני זמר ומתירא שמא ישתכר

אראה בנחמה. לישנא קילא (ד) הוי דשבועה בלשון קלר כלומר לא יוכל לראות בנחמות ליון אם לא עשה זה (ו) ודומה לו לקפח את בני שהלכה זו מקופחת בישראל דרבי טרפון בשמעתא דמרלעת בפ"ק דשבת (דף י"ז. ושם) ותוגמא מלינו לשון המקרא ואולם מי אני וימלא כבוד ה' וגו' אם ילאו וגו' (במדבר יד) (ז): **אם** לא הרגתי עד זומם. תימה אמאי לא מקשינן הכא השתא בהמתן של לדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן לדיקים עצמן לא כל שכן כדפריך בגיטין (דף ז. ושם) וכחולין (דף ה: ושם) וי"ל דלא שייך לאקשויי רק בגבי דבר אכילה דגבאי הוא לדיק דאוכל דבר איסור אבל דבר היתר בשעת האיסור לא פריך ולהכי לא פריך בר"ה (דף כא.) דאמר (ח) כמה בשיס תבשילא דבבל בגומא רבא דמערבא ובערבי פסחים (פסחים קו: ושם) ברב ירמיה בר אבא דאיסתלי וטעים קודש הבלה אע"ג דמיתתו באסכלא דאין דבר מגונה כל כך אכילת היתר בשעת האיסור (ט): **למחר** הוא מת. הא דלא נקט כשאינני שם אין קולו נשמע משום שהיו אומרים לו דאינו לועק אלא בשעה שישנו שם אבל השתא מדנקט מת שיהא גניה אז היה לו לצעוק: **אב** ב"ד מי קא מורה בפני נשיא. הוראה לדין ובירושלמי אמר מאן דאמר יהודה בן בבא עבאי נשיא עובדא דאלכסנדריא מסייע ליה (י) דבני ירושלים בעון מינינא נשיא ולא קבלו עילוי ערב ואזל לאלכסנדריא והיו בני ירושלים כותבין מירושלם הגדולה לאלכסנדריא הקטנה עד ממי (יא) אתי יוסב אלכס ואתי יוסבת עגומה עליו ומאן דתני שמעון בן שטח נשיא עובדא דאשקלון מסייע ליה ומייתי כולא עובדא שתלה פ' נשים מכשפיות ובסנהדרין (דף מד:) הביאו רש"י בגימוקין (יב):

לא מצטריפנא. לנטות אחרי רבים כדי לבטל דברי שמעון בן שטח: **דבר** אל בני ישראל וסמך. אבל בשחיטה ליכא למעבד נשים מהאי טעמא אע"ג דסמיך טפי להקרבה מסמיכה דהא (יג) בריש כל הפסולין (זבחים לב.) מדרשינן נשים בשחיטה וכן ליכא לאלופי שחיטה בבעלים דומיא דסמיכה דהתם היקש לא הוי אלא דרבנן (יד): **לעשות** נחת רוח לנשים. וכגון שהיתה בהמה שלהן (טו) השתא דומה לסמיכה להיו' בבעלים בפ"ק דקדושין (דף לא.) (טז) ובפ' בתרא דר"ה (דף לג.) (יז) פירש ר"י דנשים דידן אם באות לעשות מצות עשה שהזמן גרמא ונדרך עליהן אין ממחין בידם אע"ג דפטורות ולא מיקרי ברכה לבטלה וכן משמע מהכא ועוד פירשתי התם [בר"ה] והאלכתי (יח):

רב

הראשונים היו נשיאים ושניים להם (א) אב ב"ד: **גמ'** ת"ר שלשה מזוגות הראשונים שאמרו שלא לסמוך ושנים מזוגות האחרונים שאמרו לסמוך (הראשונים) היו נשיאים ושניים להם אבות ב"ד דברי רבי מאיר וחכמים אומרים יהודה בן טבאי אב ב"ד ושמעון בן שטח נשיא מאן תנא להא דתנו רבנן (ב) אמר (א) רבי יהודה בן טבאי אראה בנחמה אם לא הרגתי עד זומם להוציא מלבן של צדוקין שהיו אומרים אין עדים זוממין נהרגין עד שיהרג הנידון אמר לו שמעון בן שטח אראה בנחמה אם לא שפכת דם נקי שהרי אמרו חכמים (ג) אין עדים זוממין נהרגין עד שיזומו שניהם (ד) ואין לוקין עד שיזומו שניהם (ה) ואין משלמין ממון עד שיזומו שניהם מיד קבל עליו יהודה בן טבאי שאינו מורה הלכה אלא בפני שמעון בן שטח כל ימיו של יהודה בן טבאי היה משתטח על קברו של אותו הרוג והיה קולו נשמע כסבורין העם לומר שקולו של הרוג הוא אמר להם קולי הוא תדעו שלמחר הוא מת ואין קולו נשמע אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי ודלמא פיוסי פייסיה או בדינא תבעי' מני הא אי אמרת בשלמא רבי מאיר דאמר שמעון בן שטח אב ב"ד ר"י בן טבאי נשיא היינו דקא מורי הלכה בפני שמעון בן שטח אלא אי אמרת רבנן דאמרי יהודה בן טבאי אב ב"ד שמעון בן שטח נשיא אב ב"ד בפני נשיא מי מורה הלכה לא מאי קבל עליו דקאמר לאצטרופי דאפי' אצטרופי נמי לא מצטריפנא: יצא מנחם ונכנס שמאי כו': להיכן יצא אביי אמר יצא לתרבות רעה רבא אמר יצא לעבודת המלך תניא נמי הכי יצא מנחם לעבודת המלך ויצאו עמו שמונים זוגות תלמידים לבושין סיריקון אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן לעולם אל תהא שבות קלה בעיניך שהרי סמיכה אינה אלא משום שבות ונחלקו בה גדולי הדור פשיטא שבות מצוה אצטריכא ליה הא נמי פשיטא לאפוקי ממאן דאמר בסמיכה גופה פליגי קא משמע לן בשבות הוא דפליגי אמר רמי בר חמא שמע מינה (ו) סמיכה בכל כחו בעינן דאי ס"ד לא בעינן בכל כחו מאי קא עביד ליסמוך מיתיבי (ז) דבר אל בני ישראל (ח) וסמך (ט) בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות רבי יוסי ור' [ב] (י) (ישמעאל) אומרים בנות ישראל סומכות רשות אמר רבי יוסי סח לי אבא אלעזר פעם אחת היה לנו עגל של זבחי שלמים והביאנוהו לעזרת נשים וסמכו עליו נשים לא מפני שסמיכה בנשים אלא כדי לעשות נחת רוח לנשים ואי ס"ד סמיכה בכל כחו בעינן משום נחת רוח דנשים עבדינן עבודה בקדשים אלא לאו ש"מ לא בעינן בכל כחו לעולם אימא לך בעינן בכל כחו דאמר להו אקפו ידייכו אי הכי לא מפני שסמיכה בנשים תיפוק ליה דאינה לסמיכה כלל א"ר אמי חדא ועוד קאמר חדא דליתא לסמיכה כלל ועוד כדי לעשות נחת רוח לנשים אמר רב פפא שמע מינה (יא) צדדין אסורין דאי ס"ד צדדין מותרין (יב) לסמוך לצדדין אלא לאו שמע מינה צדדין אסורין

רב

נשיאים אמרו לסמוך אבטליון ושמאי אבות בתי דינים אמרו שלא לסמוך אלו דברי הכל הן וחלקו דוד בן טבאי נשיא ושמעון בן שטח אב ב"ד וחכמים אומרים שמעון בן שטח נשיא ויהודה בן טבאי דבריתא מסייעא ליה והאי פירוקא דפרקי לאוקומה לרבנן שנייה היא ולא סמכינן עלה יצא מנחם שמונים תלמידים לובשי סריקון של זהב א"ר אלעזר לעולם אל תהי שבות קלה בעיניך דזלזל בה מ משום שבות הוא ואע"פ שהוא שבות דמצוה נחלקו עליה גדולי הדור הללו. ולא מצינו שהיתה הראשונים אלא בסמיכה בלבד באו הלל ושמאי חלקו בג' דברים אבל תלמידיהן שלא שמשו כל נהרגין עד שיזומו שניהם, דלמיד יהבה כד שקר העד, יאמר מר כל מקום שנאמר על הרי כאן שם מחרימין שהיא שבות דמצוה ואינו דוחה. ושנינן לאפוקי ממאן דאמר בסמיכה עצמה פליגי. פי' מי נעשית תורה כשתי תורות ואמרינן מאי אתא ר' יוחנן לאשמעינן מי משום שבות דמצוה הנינא לא לא בעינן תיכף לסמיכה שחיטה ואפשר לסמוך היום ולשחוט למחר ותאמר לסמוך סבר בעינן תיכף וחנן דדברי הכל בעינן תיכף לסמיכה שחיטה וכי פליגי בשבות פליגי הני אסרי והני שרי ואסקה

בכהנים. כשנה שנשחין את כשיהן עייני כהות לפי שהסמיכה שורה על יחיהן (חגיגה כד:). וכפיס. נדבכי העצים (תענית יא). יוסי בן יועזר אומר שלא לסמוך. על ימיהן לא היה מחלוקת בחכמי כמאינון למשה מסיני. והן הלאשונים שנחלקו בסמיכת קרבנות ניו"ע, והיא היא מחלוקת לאשון שהיה שמאי אומר שלא לסמוך. פלוגתא היא לב"ש ב"ה גבי מנחות נדרים ונדבות ושומכין ניו"ע שבת אראה בנחמה. לא אראה בנחמה, ומגמת הפכו לנדבה, פ"א אראה בנחמה נשבע ימותו בניו ו לא הרגתי עד זומם. שלא הוזם אלא אחד מהם והרגתיו (שם), שהרי אמרו חכמים. מתו נהרגין עד שיזומו שניהם, דלמיד יהבה כד שקר העד, יאמר מר כל מקום שנאמר על הרי כאן שם (שם). אלא בפני שמעון בן שטח. שאם יטעה יוריה (שם). כסבורין. הכל בגלה לו ביום ו בני ישראל וסמך. דבר אל בני ישראל ותמרת אלהם אדם כי יקריב מכם ובו', וכתיב בהמה סומכות רשות. ומע"ג דלא מיתיבינא, ולא אמרינן עובדה עובדת בקדשים (

דכסדי נכה. שטוח לגובה הגב של בהמה: **כגבה של בהמה דמי.** והלאם שוה בגובה לגב הבהמה: **מתני' מביאין שלמים.** ביו"ט שהן אכילת הדיוט: **ואין סומכין עליהן.** דלמרינן[ב] אלא סומך עליהן מערב יו"ט ושומכן ביו"ט דלא בעינן תכף לסמיכה שחיטה: **אבל לא מביאין עולות.** באותן שיכול להביא לאחר יו"ט דכתיב הוא לבדו יעשה לכם (שמות יב) לכם ולא לגבוה: **יום טבוח.** של קרבנות דאייב וחגיגה של יו"ט לאחר השבת שאין קריבין לא ביו"ט ולא בשבת: **אין לה יום טבוח.** אינה צריכה יום טבוח שמותר להקריבן ביו"ט: **אין כהן גדול מתלבש בכליו.** נאים בגיתו ובשוק. ולאו בשעת עבודה קאמר ולא בבגדי כהונה קאי אלא אלא יתנאה באותו היום שיום טבוח של עצרת אחר שבת (ג) שיביאו הכל שאינו היום יו"ט מפני הלדוקין שהיו אומרים עצרת אחר שבת: **גמ' מה חג המצות יש לה תשלומין כל שבעה.** כדרבינן קראי בפ"ק (דף ט.) בחג הסוכות וה"ה לחג המצות שהרי אף הוא שבעת ימים: **פו"ר קש"ב.** פי"ש זמ"ן רג"ל קרב"ן שי"ר ברכ"ה. פי"ש לענין פרי החג כל שבעת ימי החג אין מפייסין עליהן אלא לפי תשבון המשמרות לפי סידרן מקריבין אותן כדתנן במסכת סוכה (דף נה:) מי שהיה מקריב פרים היום לא היה מקריב למחר ופר של שמיני מפייסין עליו איזהו מן המשמרות יקרבנו. זמן שהחיינו. רגל שיש לו שם רגל בפני עצמו ואינו קרוי סוכות. קרבן שאין בהמות קרבנותיו כסדר פרי החג שפרי החג מתמעטין והולכין וכבשיהן י"ד בכל יום ואילים שנים ובשמיני פר אחד איל אחד ושבעה כבשים. שיר אין שיר קרבנותיו כסדר שיר של ימות החג ואינו מדבר מענין פרשיות של הומנה"י (סוכה נה.) שהוא סימן לשיר של ימות החג. ברכה שהיו מברכים את המלך זכר לשלמה שנאמר בו ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך (מלכים ח ס): **הפשת מרובה לא תפשת.** כל מקום שתמצא שני דרכים אחד תופש מרובה ואחד תופש מועט טוב לך לתפוש את המועט שאפילו היה לך לתפוש את המרובה ותתפוש את המועט תפיסתך תפיסה שיש בכלל המרובה המועט אבל אם תתפוש המרובה והיה לך לתפוש המועט נמלאת שתפשת שלא כדת: **טעון לינה.** מולאי י"ש: ופנים

רב אשי אמר אפילו תימא צדדין מותרין. דיחויא בעלמא הוא

ס"ל לרב אשי בפרק בתרא דשבת (דף קנ. ושם) אמר רב אשי השתא דאמרינן לדדין אסורין אלא הכי קאמר דמהא ליכא למשמע מינה[ב]: **בית שמאי אומרים מביאין שלמים.** בגילה בפ"ב (דף יט.) מיתניא והתם עיקר והכא אגב גררא (ד) נסבא שמיני בחגיגה וכן משמע שמעתין התם טופי לפרש דש להוכיח מינה דגילה מיתניא מקמי מכילתין:

יום טבוח שלו אחר השבת. ולא"ג דלא חזו ברגלון מייתי לה בשני אפילו למ"ד תשלומין דרגלון (ה) כיון שאין העבבה רק בשביל היום כדפי' לעיל חזיא מיהא קרינן ביה:

יום טבוח אחר השבת. פרש"י קרבנות דאייב וחגיגה שאין קריבין לא ביו"ט ולא בשבת ולא יתכן לומר (ו) דחגיגה אמאי לא ומ"ש משלמים לב"ש ומיהו בירושלמי מייתי (ז) אמרו להם לב"ה נדרים ונדבות יוכיחו [שמותרין להדיוט ואסורים לגבוה] אמרו להם ב"ה מה נדרים ונדבות שאין קבוע להם זמן תאמרו בחגיגה שזמנה קבוע אמרו להם ב"ש חגיגה נמי אין זמנה קבוע שאם לא חגג בראשון חוגג והולך כל הרגל אמרו להם ב"ה כיון שאם לא חג ברגל אינו יכול לחוג אחר הרגל היינו זמנו קבוע משמע דלא בחגיגה פליגי דכפרישית[ט]: **אין** כהן (ו) מתלבש בכליו. פרש"י בכלים נאים שלו ובגיתו ובשוק שלא בשעת עבודה ולא בבגדי כהונה קאמר אלא שלא יתנאה באותו יום טבוח שיביאו הכל שאינו יו"ט וקשה למורי מדא דלישנא לא משמע ליה דה"ל למינקט בכלים נאים ועוד מאי איריא כהן גדול אפילו שאר אדם נמי ונראה לו דבמ' בגדים חייבי שביעים עובים היה רגיל כהן גדול לעבוד בשביל כבוד היום אבל

רב אשי אמר אפילו תימא צדדין מותרין כל דבהדי גבה כגבה דמי: מתני' (ט) בית שמאי אומרים מביאין שלמים ואין סומכין עליהם אבל לא עולות וב"ה אומרים (א) מביאין שלמים ועולות (ב) וסומכין עליהם עצרת שחל להיות בערב שבת ב"ש אומרים יום טבוח (ג) אחר השבת ובית הלל אומרים (ד) אין יום טבוח אחר השבת (ה) ומודים שאם חלה להיות בשבת שיום טבוח אחר השבת אין כהן גדול מתלבש בכליו ומותרין בהספד ובתענית שלא לקיים דברי האומרין עצרת אחר השבת: גמ' א"ר אלעזר א"ר אושעיא (ו) מנין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה שנאמר (ז) בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות (ח) מקיש חג השבועות לחג המצות מה חג המצות יש לה תשלומין כל שבעה אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שבעה ואימא מקיש לחג הסוכות מה חג הסוכות יש לה תשלומין כל שמונה אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שמונה שמיני רגל בפני עצמו הוא אימור דאמרי (ט) שמיני רגל בפני עצמו הוא הני מילי (י) לענין פז"ר קש"ב אבל לענין תשלומין (יא) תשלומין דראשון הוא (יב) דתנן מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג חוגג את כל הרגל ויום טוב האחרון (יג) תפשת מרובה לא תפשת תפשת מועט תפשת אלא (יד) למאי הלכתא כתביה רחמנא לחג הסוכות לאקושי לחג המצות מה חג המצות טעון לינה אף חג הסוכות טעון לינה והתם מנלן

דכתיב

ביום טבוח לא היה לוכשן כדי לעבוד שלא יתראה להיות יו"ט וראיה לדברי בירושלמי בפירקין א"ר יוסי בר בון בשם ריב"ל בכל יום כ"ג מתלבש בכליו והולך ומקריב תמיד של שחר אם יש שם נדרים ונדבות מקריב אותן והולך ואוכל בביתו ובא ומקריב תמיד של (ה) ערב רבי עוקבא בשם ריב"ל אמר לא היה עושה כן אלא בשבתות וי"ט כלומר שלא היה רגיל ומתלבש בכליו ולעבוד אלא אז מפני כבוד היום אבל אי בעי מקריב בכל אות נפשו כדתנן ביומא (ו) (דף יד.) מקריב בראש וביום טבוח אף לכולי עלמא לא היה מתלבש שלא יכירו שהוא יום טוב: **אף עצרת יש לו תשלומין.** בירושלמי א) אמר רבי יוסי בר בון דוד מת בעצרת והיו כל ישראל אונין והקריבו למחר כלומר מהתם משמע שהיה לו תשלומין וקשה לה"ר אלחנן תיפוק ליה בלאו הכי לא הקריבו בראשון כיון שהיה שבת כדמשמע בשבת בפרק במה מדליקין (שבת ל.) דבשבת נפטר דוד ושמא התם ליתא ליה הכי אלא פליג אהא: **פז"ר** קש"ב. פרש"י רגל בפני עצמו שיש לו שם בפני עצמו ואינו בכלל סוכות וברכה היא ברכת המלך דכתיב ביום השמיני שלח את העם וגו' וקשה לר"ת דהא בפ' לולב וערבה (סוכה דף מז. ושם) אמר כשם שחג טעון שיר קרבן ברכה ולינה אף שמיני עצרת טעון ברכה וקרבן ושיר ולינה מאי לאו זמן לא ברהמ"ז ותפלה ועוד לישנא דנקט ברכה בפני עצמו משמע דאף בימים אחרים איתיה והכי איתא בירושלמי ברכה בפני עצמו מאי היא פ"ל זמן פ"ל זמן כל שבעה מי איכא משמע דבברכת המזון ותפלה בעי למימר דאיכא כל ז' ומפרש לשם מנא ידעינן שהוא רגל דהא בכולהו כתיב וביום וכאן ביום ללמד שהוא רגל בפני עצמו ונראה לר"ת ברכה ברכת המזון ותפלה שמזכירין את שמיני עצרת ורגל היינו לינה שטעון לינה בירושלים ור"מ מפרש רגל לענין הגילות והכא איתא בפרק בתרא דמועד קטן (דף כד:) הרי עברו עליו ערב החג והחג ושמיני שלו הרי כאן כ"א ושניהם יסד ר"ת במעריב שלו (ו) לינת שלשים ילחם כאשר אצלים יתחם ובברכת המלך לו בעי למיתני משום דמחים אשאר ימים וברכת המלך אינה לשם ולינה לא בעי למיתני לדברי רש"י ור"ח משום דפשיטא ליה שיר (ז) פרש"י לא איתפרש ליה ור"ת מפרש דאומר מזמור שלו שלם דבשאר ימי החג אומר הומנה"י כדמפרש התם שמתחיל ביום (ח) אחד מזמור ומסיים בשני וכאן כולו שלם ורבי עזריאל מלא (ט) שאמר למלא על השמיעית מיהו אומר ר"י דהתם לא מדבר רק מה שאומר בפסוקי דזמרה כמו שמוסיפים מזמורים בשבת מ"מ משמע שהיו אומרים אותו במקדש כיון דנתקן לומר: **תפשת** מועט תפשת: לפי שיש בכולל מאתים מנה (מ) ומ"מ השבון שביבך אמתי ר"מ דלמדה מרובה אין קבבה לעולם תוכל להרבות אבל למועט יש סוף ולא יתכן דבמ"כ פליגי תנאי בהא גבי זבה ימים מיעוט ימים שיש יכול מרובים א"ר עקיבא כל שמשמעו מרובה ומשמעו מועט תפשת מרובה לא תפשת א"ר יהודה שתי מדות אחת כלה ואחת אינה כלה מודדין במדה כלה ואין מודדין בשאינה כלה א"ר נחמיה וכו' למה בא הכתוב לפתוח או לנעול(מ): **אף חג הסוכות טעון לינה.** אתיא כראב"י ור"מ דאילו לת"ק ור"ש וראב"ש בפ"ק דר"ה (דף ה. ושם) נפקא להו מדכתיב ופנית בבוקר כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא לנקר והכי נמי מרבה התם בפסחים (דף לה:) פסח שני אין לריכא קרא:

דכתיב

כראשון יקריבנה בשני (ר"ה ד). פז"ר קש"ב. סימן הוא (שוכה מח.) פיים לעצמו, עשון פיים לפר הבא בשמיני ואינו קרב לפי סדר המשמרות שבנו ובלבו בפרי החג, חוץ משמיים שבנו ולא שלבו, אין שבים מקריבים אלא כל המשמרות מפיסות (ר"ה ד: וכבר"ר ומא ג. וסוכה מח.) זמן לעצמו, לנכר שבמיני (ומא שם וסוכה שם) רגל לעצמו, שאין שם חג הסוכות עליו (ר"ה שם ומומא שם) שאין יושבין בסוכה, שאין קרבנו כשאר ימי החג שהפרים ממעטים בכם אחד אחד הוא אינו אלא פר אחד, ושאר הימים שני אילים ואחדעה עשר כבשים חוץ אחד זו; כבשים (ר"ה שם ובערי ומא שם) שאינו בסדר הפרים (סוכה שם) שיר לעצמו, אין שירו שוה לשל סוכות שאומר על הדוכן, ולא נתפרש לנו שירו, ובמסכת מופרים (פ"ט ה"ג) נאמרו שירו הוא לנגנה על השמיעית (ר"ה שם) לו: שאין שירו שוה לכל ימי החג מדבר מענין גזל מתנות עניים, ואותן של חול המועד דפורס במסכת סוכה (נה.) דומבה"ר, ושל שמיני עצרת אינו מענין אסיף, ולא פיבאו לנו לאיזהו שירו (ומא שם), ברכה לעצמו, את יום המברכין את המלך, והכי גרסינן לה ברכה בפני עצמו שנאמר ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך (סוכה שם) ברכה שהיו מברכין לתפלה את המלך זכר לאחוכת חג. שלא הביא חגיגתו (לעיל ט.). **דיום טוב האחרון.** חוגג שמיני עצרת ואמ"ג דרגל בפני עצמו הוא הוי תשלומין לראשון (שם). **תפשת מרובה לא תפשת.** דש להקשות תפוס את המיעוט (כ"ר בן ד). **תפשת מועט תפשת.** לפי מקשה לר תפוס את המרובה אינו מולה על דברך אלא משמע, דבכלל מרובה אינה מועט (שם, ובערי חוקין קלה באבוהב).

דכתיב ופנית בבקר. פרש"י בחומ"מ דלא ביו"ט אסור משום תחומין ולא יתכן דהתיבה לר"ע (ג) לרבנן מאי איכא למימר דליכא איסור תחומין דאורייתא וי"מ די"ב מילין אית להו ספיר לרבנן תחומין והכי איתא בירושלמי המחוור מכולן י"ב מילין כנגד מחנה ישראל והש"ס אלמו לא ס"ל (ד) דהא בפ' כלל גדול (שבת סט.) גבי שבת עיקר שבת דבעי דידע ליה לשבת במאי דידע לה בתחומין ואליבא דר"ע ולא קאמר לדברי הכל וכן בפ' בתרא דעירובין (דף לו:) גבי אין רוכבין מוקי טעמא בגמרא שמא ילך מחוץ לתחום ופריך ש"מ תחומין דאורייתא אלא גזירה שמא יתחוך זמורה אלמא דרבנן לא מודו כלל בתחומין ובפ"ק דר"ה (ד' ה.) פרש"י דלא (ג) משום י"ט פשיטא [שהרי הוא יום] שיתחייב להתלאות פנים בעזרה ור' עזריאל מצא בתוספתא (ד) דתניא בגיל יו"ט האחרון מחזרין לבתיהן כדכתיב ביום השמיני שלח את העם (מלכים ח ס) יכול שאין טעונים ליגה ת"ל (ד) וביום עשרים ושלשה לחדש שלח את העם הא כילד נפטרו (ה) והשכימו והולכי' למחרת יום שמיני שהוא כ"ג ועוד הביא הר"י ראיה מהיא דלולב וערבה בשמעתין דאמר זמן בשמיני של חג שהבכורים טעונין ליגה משמע ליגה דומיא דבכורים שהם יום אחד ועוד תני בספרי בפרשת ראה והלכת להלך מלמד שטעונין ליגה רגלים אין לי אלא אלו מניין לרבות עופות ומנחות יין לבונה ועצים תלמוד לומר ופנית בבוקר כל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא מן הבקר ואילך רבי יהודה אומר יכול יהא פסח קטן כו' ומשמע מיהא דליגה רגלים אינו רק דומיא דהני והיינו (ו) יום ולילה וכי מקשה פ' לולב וערבה (סוכה מז:) זמן כל ז' ימים מי איכא הוה מלי לאקשויי וליטעמיך ליגה (ו) דלא מקשי כלל ויש להקשות דאמרינן בזבחים פרק דם החטאת (דף לז.) דרבי טרפון אומר אם בשל בה מתחלת הרגל כו' מותר לבשל בה בסוף הרגל מ"ט דכתיב ופנית בבקר הכתוב עשאן בקר אחד אלמא מדלענין נותר מחשב יום אחד משמע שטעון ליגה כל ז' ותירץ הר"י דלפי המסקנא משני התם טעמא אחרינא משום שכל יום ויום נעשה גיעול לחברו והר"ר אלחנן תירץ דב' ענייני ליגה הם אחת משום יו"ט והשנית משום קרבן שטעון ליגה והתם אף בחומ"מ והכי משמע בהחיא דבכורים (ה) ליגה וקרבן משמע שטעונין ליגה משום ה) יו"ט וכן מצינו בירושלמי גבי הביא משנה דבכורים הדא איתמר כשאין עמהן קרבן אבל יש עמהן קרבן בלא כך טעונין ליגה מחמת הקרבן: **נפשוט** מינה דחד יומא טבוח. וממתני' לא אלימא ליה לאקשויי (ט) ומודים כשחל להיות בשבת שיום טבוח לאחר השבת ואי אית ליה תשלומין כל שבעה ימתינו (י) לגיבורא עד תרי בשבת וי"ל דהא לא רצו כל כך לאחר: **אמרה** תורה מנה ימים וכו'. היה קשה להרב רבינו משולם היכן אמרה תורה למנות ימים לקדש חדש והיה מגיה מנה שנים וקדש יובל והכי איתא בתורת כהנים דמצוה לימני שמיטין לקדש יובלות וכן היה מגיה בפ"ק דר"ה (דף ה.) ובמנחות (דף סה: ושם) בשמעתא דלדוקין שהיו אומרים עגלת לאחר השבת אך קשה לר"ת למחוק הספרים ולהגיה גירסא שאינה בשום מקום ומפרש דודאי ר"ח נמי דאורייתא הוא לימני ביה יומי וכדאמרינן בפ"ק דמגילה (דף ה.) מנין שאין מחשבין שעות לחדשים ת"ל עד חדש ימים ימים אתה מונה ואי אתה מונה שעות ואל תתמה על הלשון שאע"פ שאין רק דרשה מצינו כי האי ליגא בפרק בתרא דמגילה (דף כט:) אמרה תורה חדש והביא קרבן מתרומה חדשה אע"פ (כ) כי אותה דרשה אינה פשוטה שהרי לדוקין חולקין בה לומר שהיחיד מתנדב ומביא תמיד הר"ר אלחנן וכן יש לגרוס כאן חדש למנויי שכן מצינו בפ"ק דר"ה (דף י:) בגמרא ולגטיעה מה חדש למנויי אף שנה למנויי: **אף** עצרת למנויי. לענין קרבן קאמר דלא לענין יום טוב לא צריך קרא: **מצוה** לימני יומי ומצוה לימני שבועי. ותרוייהו איתנהו יומי לקדש עצרת שבועי לתשלומין והקשה הר"ר אלחנן ליגמר מיובל דלא מקדשין ליה לענין שמיטין רק לשנים וא"כ לא (ו) נימא כלל הכא מנין שבועי לקדש ותירץ דלהכי אצטריך חג השבועות לומר שמקדשין בו ימים ושבועות דאי לא תימא הכי למה לי קרא מדרשה דחג השבועות דמדרשה דרבה בר שמואל ומנה ימים וקדש חדש לאפוקי מלבן של לדוקין ועי"ל דלא גמרינן מיובל דדנין ימים מימים עצרת מחדש ואל יוכיח יובל דשנים ניתנו ומהכא שמעינן דמצוה לימני יומי ושבועי בספירת העומר דקי"ל כאביי: **אלא** לאו לתשלומין. דשרי לקצור ולעשות מלאכה ביום טובה ומסיים בה בירושלמי א"ר יוסי ברבי בון ובגבד שיכלם לעיסתו כהדא דתנינן לה (מ) אמר אינים דליהוו עלוותי אינין ובכורים ואומר הרי עליה למזבח וגיזרין למערבה אסור בהספד ובתענית ומלעשות מלאכה בו ביום כלומר ואע"פ שהתורה התירה מלאכה לתשלומין לא מלי למיעבד רק לצורך מכילתו אם כלה עיסתו כמו שמצינו שאסור לחדש לעשות מלאכה ביום הקריבו את קרבנו והא דקאמר בסמוך ואי מדר"א הוה אמינא מה תשלומין בחג המצות אסור בעשיית מלאכה אף של עצרת (נ) מדאורייתא ואע"ג דחול המועד אינו אלא מדרבנן בדבר שאינו אבוד משום שביעי דאורייתא נקטיה אבל מ"מ אף הש"ס שלנו לא פליג בהא דמדרבנן מיהא מיתסר יום טובה כדפרישית: **ואצטריך** דר"א (ס) ואיצטריך דרבי אושעיא. הקשה הר"ר אלחנן מבריתא דלעיל ליעבד לריכותא דתני רבה בר שמואל ועל ר"א בן יעקב וחג השבועות דאמר ר"א ורבי אושעיא למה לי דמשמע מינה שיש לו תשלומין כל ז' וי"ל דהחיא ברייתא אתיא לסתור דרשת הלדיקין במנחות (דף סה: ושם):

דכתיב [1]ופנית בבקר והלכת לאהליך תנן עצרת שחל להיות ערב שבת ב"ש אומרים יום טבוח אחר השבת וב"ה אומרים אין לה יום טבוח מאי לאו אין לה יום טבוח כלל לא שאינה צריכה יום טבוח ומאי קמ"ל דמקרבינן ביומיה הא איפליגו בה חרא זימנא דתנן ב"ש אומרים מביאין שלמים ואין סומכין עליהם אבל לא עולות וב"ה אומרים מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהם צריכא דאי אשמעינן בהא בהא קא אמרי ב"ש משום דאפשר למחר אבל (פ) הכא אימא מודו להו לב"ה ואי אשמעינן בהא בהא קאמרי ב"ה משום דלא אפשר למחר אבל בהא אימא מודו לב"ש צריכא ת"ש מי שלא חג שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג ויו"ט (א) הראשון של עצרת שוב אינו חוגג מאי לאו יו"ט של עצרת לא יום טבוח אי הכי ניפשוט מינה דחד יום טבוח אימא ימי טבוח ת"ש (ב)דתני רבה בר שמואל אמרה תורה מנה ימים וקדש חדש מנה ימים וקדש עצרת מה חדש למנוייו אף עצרת למנוייה מאי לאו גמר מחדש מה חדש יום אחד אף עצרת יום אחד אמר רבא ותסברא אטו עצרת יומי מנינן שבועי לא מנינן והאמר אביי (ג)[3]מצוה למימני יומי דכתיב [2]תספרו חמשים יום [3]ומצוה למימני שבועי דכתיב [3]שבעה שבועות תספר לך ועוד חג שבועות כתיב דבי ר"א בן יעקב תנא אמר קרא [4]וקראתם [5]ובקצרכם איזהו חג שאתה קורא וקוצר בו הוי אומר זה חג עצרת אימת אילימא ביו"ט קצירה ביום טוב מי שרי אלא לאו לתשלומין ואע"ג דאיתמר דר"א א"ר אושעיא אצטריך דר"א בן יעקב דאי מדר"א א"ר אושעיא הוה אמינא מה תשלומין של חג המצות אסור בעשיית מלאכה אף תשלומי עצרת נמי אסור בעשיית מלאכה קמשמע לן דר"א בן יעקב ואי מדר"א בן יעקב לא

ופנית בבקר. שהוא חול המועד דאילו ביו"ט אסור: **אין לה יום טבוח כלל.** אם לא הקריבם ביו"ט עוד אין לה תשלומין: **אכל בהא.** בעצרת שחל להיות בערב שבת אימא מודו לב"ה ויקרבו ביו"ט דהא מחר שבת היא ולא קרבי ומתוך שאתה מתייאש מהן אתה בא לפשוט שלא תקריבם עוד: **מנה ימים.** שלשים יום: **וקדש חדש.** למוספין: **מנה ימים.** חמשים יום: **וקדש עצרת.** בקרבנותיו: **מה חדש.** קדושתו באחד ממנוייו: **אף עצרת.** קדושתו באחד ממנוייה: **האמר אביי.** במס' מנחות מצוה לימני יומי ומצוה לימני שבועי: **דבי ר"א בן יעקב תנא.** מהכא נפקא לן תשלומין לעצרת: **וקראתם בעצם היום הזה.** ובחג השבועות כתיב וסמיך ליה ובקצרכם את קציר ארצכם שאתה קורא מקרא קדש וקוצר: **הוי אומר זה עצרת.** דהני קראי בעצרת כתיבי: **אלא לתשלומין.** לאחר יו"ט קאי וקורא אותן מקרא קדש לענין תשלומין ומותרין במלאכה: לא

לא ידענא. כמה ימים יהיו לתשלומין. קמ"ל דרבי אלעזר מה חג המצות שבעה אף כאן שבעה: **וחג הקציר בכורי מעשיך.** בחג שבועות כתיב: **ה"ג חג הבא בזמן קצירה.** קאמר ולאו חוגג וקולר בו אתא לאשמועינן: **מכלל דתרוייהו בו'.** מדקאמר רבי יוחנן

לא ידענא כמה קא משמע לן דרבי אלעזר א"ר אושעיא וריש לקיש אמר [1]וחג הקציר איזהו חג שאתה חוגג וקוצר בו הוי אומר זה עצרת אימת אילימא ביו"ט קצירה ביו"ט מי שרי אלא לאו לתשלומין [2]א"ר יוחנן אלא מעתה חג האסיף אי זהו חג שיש בו אסיפה הוי אומר זה חג הסוכות אימת אילימא ביו"ט מלאכה ביו"ט מי שרי אלא בחולו של מועד [3]חולו של מועד מי שרי אלא חג הבא בזמן אסיפה הכא נמי חג הבא בזמן קצירה מכלל דתרוייהו סבירא להו דחולו של מועד אסור בעשיית מלאכה מנהני מילי דתנו רבנן [2]את חג המצות תשמור שבעת ימים [4]לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה דברי רבי יאשיה רבי יונתן אומר אינו צריך קל וחומר ומה ראשון ושבעי שאין קדושה לפניהן ולאחריהן אסור בעשיית מלאכה חולו של מועד שיש קדושה לפניהן ולאחריהן אינו דין שיהא אסור בעשיית מלאכה ששת ימי בראשית יוכיחו שיש קדושה לפניהן ולאחריהן ומותרין בעשיית מלאכה מה לששת ימי בראשית שאין בהן קרבן מוסף תאמר בחולו של מועד שיש בו קרבן מוסף ראש חדש יוכיח שיש בו קרבן מוסף ומותר בעשיית מלאכה מה לראש חדש שאין קרוי מקרא קדש תאמר בחולו של מועד שקרוי מקרא קדש הואיל וקרוי מקרא קדש דין הוא שאסור בעשיית מלאכה תניא אידך [3]כל מלאכת עבודה לא תעשו לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה דברי ר' יוסי הגלילי רבי עקיבא אומר אינו צריך הרי הוא אומר [4]אלה מועדי ה' וגו' במה הכתוב מדבר אם בראשון הרי כבר נאמר שבתון אם בשביעי הרי כבר נאמר שבתון הא אין הכתוב מדבר אלא בחולו של מועד ללמדך שאסור בעשיית מלאכה תניא אידך [5]ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' מה שביעי עצור אף ששת ימים עצורין אי מה שביעי עצור בכל מלאכה אף ששת ימים עצורין בכל מלאכה ת"ל וביום השביעי עצרת [6]השביעי עצור בכל מלאכה ואין ששה ימים עצורין בכל מלאכה הא [7]בלא מסרן הכתוב אלא לחכמים לומר לך אי זה יום אסור ואי זה יום מותר אי זו מלאכה אסורה ואי זו מלאכה מותרת: ומותרין בהספד ותענית שלא לקיים את דברי האומרין עצרת אחר השבת: [8](והאיתמר) מעשה ומת אלכסא בלוד ונכנסו כל ישראל לסופרו ולא הניחם רבי טרפון מפני שיום טוב של עצרת היה יו"ט ס"ד אי ביום טוב מי קאתו אלא אימא מפני שיום טבוח היה לא קשיא כאן ביו"ט שחל להיות אחר השבת כאן ביום טוב שחל להיות בשבת:

מתני'

אלא חג הבא בזמן **אסיפה.** הקשה הר"ר אלחנן דאמר פ"ק דר"ה (וגמרא דסנהדרין) (דף יג.) א"ל רבי זירא לרבי אמי ודלמא לא עייל כלל וקאמר רחמנא תשמור ותיזיל עד חג הסוכות לא ס"ד דכתיב חג האסיף מאי האסיף אילימא חג הבא בזמן אסיפה הכתיב בהאספך את מעשיך אלא מאי אסיף קצר אלמא לא אמרי' חג הסוכות הבא בזמן אסיפה ותיכף מורי כיון דמבאספך שמעינן חג הבא בזמן אסיפה ואמר חג האסיף משמע ליקלר אבל אי לאו האי קרא [בהאספך וגו'] הוה דרשינן חג [האסיף] הבא בזמן אסיפה א"כ גם חג הקציר נימא הכי הואיל וליכא שום משמעות דמפיק ליה: **חולו** של מועד אסור בעשיית מלאכה. לכאורה משמע דמלאכה דמיתסרא ביה מדאורייתא דמפיק ליה מפסוק וכן בפרק ב' דמו"ק (דף יא.) ושם) לא מיבעיא אבל דמדרבנן אלא אפילו חוש"מ דאורייתא וכן פי' התם בקונטרס וקשה לר"ת דא"כ דבר האבד וכמה מלאכות דשרינן התם היכי משתרו וכי היכן מצינו איסור דאורייתא מקצתו אסור ומקצתו מותר ועוד דתנן בפ"ג דמגילה (דף כא.) כל מקום שאין יו"ט ויש מוסף קורין ד' כגון חוש"מ ור"ח אלמא לא מיתסר מלאכה מדקאמר דאין יו"ט ועוד דכיון ליה בהדי ר"ח דרבנן כדאמרינן בירושלמי דתענית ובמקום שנהגו הלין נשיא דרגלין דלא למיעבד עבידתא ברישא ירחא מנהגא הוא ועוד מצינו בירושלמי בפרק שני דמו"ק בלוס אסרו מלאכה (ב) אלא כדי שיהו אוכלין ושותין ויהיו יגעים בתורה והם פוחזין ואוכלין ושותין משמע לישנא דמדרבנן הוא וכן בפ"ב דמו"ק (דף יב:) גבי ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד ובעי בגמרא כיון ומת מהו שיקנסו בנו אחריו אמ"ל לרס אוזן הבכור ומת קנסו בנו אחריו התם איסורא דאורייתא משמע דמלאכה במועד הוי דרבנן ומיהו יש לתמוה דאמכתן מלאכתו במועד קאי דהשתא מיהא ליכא איסורא דאורייתא כיון דדבר האבד הוא מ"מ משמע לפי האמת דלא מיתסר רק מדרבנן וכי קאמר התם ברים פירקא לא מיבעיא אבל דרבנן אלא אפילו חוש"מ דאורייתא כעין דאורייתא קאמר לפי שיש לו סמך (ג) [מקרא דאורייתא אבל ימי האבל ליכא אסמכתא אלא] מדברי קבלה דכתיב והפכתי חגיכם לאבל (עמוס ח) ודקאמר הכא אלא בחוש"מ מי שרי א"כ משמע דאסור מן התורה וי"ל לאו משום דלא משתרי מדאורייתא אלא כיון דאקרא סמכינן ליה למיתסר לא (ד) מסברא ליה לאוקמי קרא דשרי בהדיא בהכי וכן פירש הריב"ם בשם רבינו יב"א דמלאכה דמועד מדרבנן ולא כפירוש רבינו שמואל שפירש בערבי פסחים (פסחים דף קיח.) גבי כל המבזה את המועדות כגון עושה מלאכה בחוש"מ והא ליתא דמדרבנן הוי וכדפי' והא דאמרינן ב)גבי כותים ותיפוק ליה משום לפני עור לא תתן מכשול במלאכה דחוש"מ משום דסמך ג)פסטא דקרא הוי והוי ליה לדוקין מודין בה: **מה** ראשון ושבעי בו'. היה מצי למפרך מה להני שכן דבר האבד מיתסר אלא שאין זה ק"ו גמור רק גלוי מילתא בעלמא לפי מה שפיר' דמלאכה לא מיתסר רק דרבנן: **ראש** חדש יוכיח. דשרי בעשיית מלאכה שכן אינו קרוי יו"ט (ה) בפ"ג דמגילה (דף כב: ושם) וגם אינו נאסר רק משום מנהג כדפרי' וכי קאמר בר"ה (דף כג.) משום בטול מלאכה לעם בג' ימים דר"ח של לאם השנה מיירי אי נמי משום נשים דטובגות שלא לעשות מלאכה כדאיתא בפירקי דרבי אליעזר ב)וכן פרש"י במגילה (דף כב.):

מה לראש חודש שכן אינו קרוי מקרא קדש. ו)היה מצי למימר מה לחול המועד דאיכא תרתי מוסף וקדושה לפניו ולאחריו:

מתני' נוטלין לידים [א]לחולין ולמעשר [ב]ולתרומה [ג]ולקודש מטבילין [ד]ולחטאת [ה]אם נטמאו ידיו נטמא גופו טבל [ו]לחולין הוחזק לחולין אסור למעשר טבל למעשר הוחזק למעשר אסור לתרומה טבל לתרומה הוחזק לתרומה אסור לקודש טבל לקודש הוחזק לקודש אסור לחטאת טבל לחמור מותר לקל [ז]טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל [ח]בגדי עם הארץ מדרס לפרושין [ט]בגדי פרושין מדרס לאוכלי תרומה [י]בגדי אוכלי תרומה מדרס לקודש [יא]בגדי קודש מדרס לחטאת יוסף בן יועזר היה חסיד שבכהונה והיתה מטפחתו מדרס לקודש [יב]יוחנן בן גודגדא היה אוכל על טהרת הקודש כל ימיו והיתה מטפחתו מדרס לחטאת: **גמ'** חולין ומעשר מי בעו נטילת ידים ורמינהי [יג]התרומה והביכורים [יד]חייבין עליהן [טו]מיתה [טז]וחומש [יז]ואסור לזרים [יח]והן נכסי כהן [יט]ועולין באחד ומאה [כ]וטעונין נטילת ידים [כא]והערב שמש הרי אלו בתרומה וביכורים [כב]מה שאין כן במעשר וכל שכן בחולין קשיא מעשר אמעשר קשיא חולין אחולין בשלמא מעשר אמעשר לא קשיא הא ר' מאיר והא רבנן דתנן [כג]כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים מטמא את הקודש ופוסל את התרומה ומותר לחולין ולמעשר דברי רבי מאיר וחכמים אוסרים במעשר אלא חולין אחולין קשיא לא קשיא כאן באכילה כאן בנגיעה מתקיף לה רב שימי בר אשי עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי מאיר אלא באכילה דמעשר אבל בנגיעה דמעשר ובאכילה דחולין לא פליגי אלא אידי ואידי באכילה ולא קשיא [כד]כאן באכילה דנהמא (א) [כה]כאן באכילה דפירי [כו]דאמר רב נחמן [א]כל הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח ת"ר [ב]הנוטל ידיו נתכוון ידיו טהורות לא נתכוון ידיו טמאות [ג]וכן המטביל ידיו נתכוון ידיו טהורות לא נתכוון ידיו טמאות והתניא בין נתכוון בין לא נתכוון ידיו טהורות אמר רב נחמן לא קשיא [ד]כאן לחולין כאן

קשיא חולין אחולין. ולא נעי למימר בחולין עד הפרק קאמר מה שאין כן במעשר דליטמא לא משמע ליה(ו):

כאן באכילה וכאן בנגיעה. הקשה הר"ר אלחנן מעשר אמעשר נמי ליתי הכי ולוקמי אפילו כרבנן ותירץ מורי דאף (ו) בנגיעה דמעשר נמי פליגי רבנן ואסרי לה וכן משמע בסמוך דקאמר עד כאן לא פליגי אלא באכילה דמעשר משמע דמעיקרא סד"א דבכל ענין פליגי וכן בפ' שני דחולין (דף לג: ושם) דקאמר ודלמא לא פליגי רבנן אלא באכילה דמעשר כו' משמע דדבר ברור אינו מיהו הוי מצי לאקשויי וליטעמיך מתניתין (ז)דשבת פ"ק (דף יד) דתנן ואלו פוסלין את התרומה לא מיתוקמא כרבנן דמאי איריא תרומה אפילו מעשר נמי אלא לא חש לאקשויי ליה ומכח דהכיא משמע דאמת הוא כי אתקפתא דרב שימי והא דנקט בפ"ב דחולין (דף לג: ושם) ודלמא ליטמא קלילא הוא דלעולם אמת הוא בנגיעת מעשר ואכילת חולין לא פליגי דלכ"ע אין שני עושה שלישי (ח)(בחולין) ואל תתמה היכי ס"ד דלרבנן לא נעי אכילת חולין נטילה וי"ל דאיירי בפירי דלא נעו נטילה: **הא** בנהמא **הא בפירי.** והשתא לא הוצרך לתרץ תו גבי מעשר הא רבי מאיר והא רבנן והוא הדין דמצי למימר הא באכילה (ט) הא בנגיעה אלא כולה באכילה עדיפא ליה: **הנוטל** ידיו לפירות. וכי אמר בפ' כילד מברכין (ברכות דף מג.)(י) אורחין שהיו מסובין לשתות אצל בעל הבית נוטלין כל אחד ידו אחת התם משום נקיות הוי וכן משמע ליתנא דידו אחת דקתני:

כאן לחולין כאן למעשר. משמע דאם לא כוון למעשר לא מהני וכ"ש בתרומה והקשה הר"ר אלחנן דאמר בפ' אלו דברים בברכות (דף נא:) ב"ש אומרים נוטלים את הידים ואח"כ מוזגין את הכוס שאם ימזגו את הכוס שמא יגע במשקים שאחורי הכוס והשתא אפילו נוטלן נמי כיון דלא מהניא הך נטילה לתרומה הוא ליה פוסל את התרומה ותנן(יא) כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה ותירץ דכיון דנטל ידיו לחולין לא פסיל תרומה והכי משמע דאי לא תימא הכי אין לך אדם אף חבר אוכל חולין בטהרה אלא יטמא משקין:

נגזור

אלא כל החולין אסור לזרים: **וטעונין רחיצת ידים.** לפי שהשני עושה שלישי וידיים גזרו עליהם טומאת שני לפיכך פוסלות את התרומה אם לא נטלו: **והערב שמש.** אם נטמא טומאה דאורייתא ונטל אינו אוכל בתרומה עד שיעריב שמשו. ביבמות (דף עד:) ילפינן מקראי: **מה שאין כן במעשר.** אין מיתה ואין חומש [ואין] אסור לזרים שהרי כל עצמו נאכל לזרים. וחומש שמוסיף בפדיונו לא איירי (יב) בחומש הכא כי האי גוונא דאין בתרומה פדיון. ונכסי הדיוט נמי לא הוי לקנות בו עבדים וקרקעות דלא ניתן אלא לאכילה ושתיה וסיכה. ואין טעון רחיצת ידים שאין השני פוסל בו לעשות שלישי. ואינו טעון הערב שמש דקי"ל טבל ועלה אוכל במעשר ומקראי ילפינן לה ביבמות פרק הערל(יג): **כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים.** כל שהוא טהור מן התורה וחכמים גזרו עליו טומאה (יג) כל הנך דאמרי במסכת שבת בפ"ק (דף יג:) אלו פוסלין את התרומה האוכל אוכל ראשון ואוכל שני כו': **מטמא את הקודש.** כלומר נתנו עליהן טומאת שני לטומאה והשני מטמא את הקודש להיות קרוי טמא ופוסל (יד) עליהן עוד את הרביעי: **ופוסל את התרומה.** להיפסל היא עצמה אבל אינה פוסלת אחר לעשות רביעי: **ומותר לחולין.** דאכול חולין. מדלא קתני ואינו פוסל את החולין ונקט ליתנא דמותר אפילו לאוכלן משמע: **באכילה.** מתני' דמצריך נטילה באכילה קאמר: **עד כאן לא פליגי כו'.** (טו) דקתני אסור במעשר לשון אכילה היא דאי בנגיעת שני לא פסיל במעשר דשמעינן לר' מאיר דאמר מותר באכילה ואיפליג עליה באכילה דמעשר ואילו בחולין כולהו מודו דמותר אפילו באכילה ומתני' מני: **כאן באכילה דפירי.** הא דקתני מה שאין כן במעשר באכילה דפירי קאמר. ומיהו בתרומה נעי נטילה שאפילו במגעו הוא [פוסל] דשני פוסל את התרומה: **נוטל.** בכלי: **מטביל.** בתרעיס קאה:

כאן

ר' ושנינן הא לר' מאיר היא דתני בענין מי שטעון ביאת מים מדברי סופרים כגון רחיצת ור ומתניתין דלא כר' מאיר אלא בחכמים דפליגי עליה ואסרי במעשר ומקשינן והא אפילו איר לא פליגי אלא במעשר דתני וחכמים אוסרין במעשר ושנינן כי תניא ומותר בחולין חולין אפי' ר' מאיר מודה דצריך נטילה ומתניתין באכילה דחולין דברי הכל וכ"ש למעשר. מאי דקאמרת דלמא לא פליגי רבנן וחכמים אלא באכילה דמעשר דר' מאיר מחיר וחכמים נשר ואכילה דחולין דברי הכל שרו ושנינן שנוי' אחרית. מתני' כאכילה דנהמא ולדברי תני מותר בחולין ואוקימנה לדברי הכל באכילה דפירי דלא בעו רחיצת ידים כרב נחמן סור לבשל בחלב. הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח: ת"ר הנוטל ידיו נתכוון ידיו טמאות וכן המטביל ידיו כו': **דרושלמי.** כל הן דתנינן מטבילין במ' סאה. ותניא אידך הורות. קשיין אהדדי ושנינן הא דתניא בענין כוונה למעשר. ואידך דלא בעי בוונה לחולין

וכהמה טומאה, אבל מעשר לא ניתן אלא לאכילה ושתיה וסיכה ואין אשה מתקדשת בו, ופתם משקין גבוה הוא ואינ"ג דקולא הוא לגבי תרומה וכבוהים אפ"ה חשיב ליה וה"ג אמרינן בב"מ פ' החכם (נ גבוה הוא ואינ"ג דקולא הוא לגבי תרומה וכבוהים אפ"ה חשיב ליה וה"ג אמרינן בב"מ פ' החכם (נ ק:) הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח (ביבמות שם). **והערב שמש.** כדילפינן (שם עד:) טבו **ועילין באחד ומאה.** לריכין אחד ומאה לנטל ואין בטלין ברוב, ומשא"כ במעשר דבטול ברוב ולא תרומה (שם עג.). **כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים.** כל שהוא טהור מן התורה וחכמים הוי **וטעונין נטילת ידים.** אפילו הן פירות, דקתם ידים שנוטה הן מדרבנן ופוסלות את התרומה, אבל ל) כגון הנא ראשו וזרועו במים שאינן והאוכל אלו פרס אוכלין טמאין וידיהם שבאריכום טבילה, כולם ט כגון הידים והכלים שנטמאו במשקין והבא ראשו וזרועו במים שאינן וכל האמורים בריאות ה כולם טומאת שני לטומאה גזרו עליהם (חולין לב). **מטמא את הקדש.** עד שטשה שלישי ומטמ **את התרומה.** דשלישי בתרומה פסול ולא עביד רביעי, בשאבל פוטה ופקח לן מבטבל יום בקל ומוכ במעשר. בחליצה אבל נגיעה שרי, וחולין אף לאכול (טוטה ל:).

פאן למעשר. בעי כוונה וכ"ש בתרומה: הכי גרסינן **מה לים דלא מיכווני אף אדם נמי דלא מיכוון: חרדלית.** שנוטפת ויורדת ממקום גבוה ויש בה ארבעים סאה והטובל בה לא עלתה לו טבילה משום דמקום קטפרס הוא מקום זקוף יותר מדאי ומ' סאה שבו אינן במקום אחד ותנן הנגוף והקטפרס אינו מיכוך (טהרות פ"ח מ"ט). ואף אם אינו קטפרס נמי אין טובלין בו לפי שאין מי גשמים מטהרים דרך זחילתן עד שיהו נקוין דרך אשבורן דתניא בת"כ[1] אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין ת"ל אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור (ויקרא יא) המעיין מטהר בזוחלין והמקוה באשבורן. ורבינו האי[1] גרים הרדלית: **ראשין.** אחד מראשי הגל כשהוא מגיע לארץ: **כיפין.** אמצעיתו של גל שעומד באויר כמין כיפה. ואם הושיט כלים למעלה והעבילן בכיפה אינה טבילה כדמפרש ואזיל: **שאין מטבילין באויר.** שלא אמרה תורה מקוה של אויר לטבילה: **ידיו טהורות.** אע"פ שלא נתכוון: **ופירות אינן בכי יותן.** דבעינן גבי הכשר יותן[2] דומיא דכי יתן דטמא ליה: **ואם בשביל שיודחו ידיו.** נתכוון ליעול פירות הרי הוא בכי יותן ומקבלין טומאה מעכשיו וכיון דנתכוון להדיח ידיו גלי דעתיה דטמא ליה בהך נפילה שעל ידיה הדיח ידיו: **הוחזק אין.** אם נתכוון הוא להוציא טבילה לחולין: **טבל.** ולא ועלה מן המים: **מחזיק עצמו.** בטבילה שטבל כבר לכל מה שירצה: **מאי לאו אינו מחזיק כלל.** כלומר בין שהחזיק עצמו בשעת טבילה בדבר קל בין שלא החזיק עצמו לכלום שוב אינו מחזיק: **אם לא הוחזק.** לשום דבר שטבל שאם מחזיק לכל מה שירצה אבל אם הוחזק לקל אינו מוחזק לחמור דהא אינחיק ליה לדבר קל: **מאן תנא.** דמשום עודהו במים משיב ליה בתחילת טבילה ואע"פ שהוחזק מחזיק: **והשני טמא.** שהרי חסר השיעור במים שעל הראשון: **מחלוקת.** דרבי יהודה ורבנן כשהיתה טבילתו בשביל אחת ממעלות של חכמים כגון האוכל והמתוסר כפורים שצריכין טבילה לקודש ואינו טמא טומאה דאוריתא דהיא קאמר רבי יהודה דמהני ליה רגליו של ראשון נוגעות במים דאמרינן גוד אחית מים שעליו כאילו הן במקוה: **והיינו דרבי פדת.** דאוקי לעיל הא דעודיהו דרבי יהודה ולא כרבנן אלמא לרבנן אפי' לגבי מעלות לא מהני עודיהו דהא חזקה דאמר הוחזק לקל אסור לחמור מעלות ניהו: **איכא דאמרי כו'.** הכא גרסי' ופליגא דר' פדת דאילו לרב נחמן הא דעודיהו הוחזק לקל הוחזק לחמור דבדי הכל הוא דהא לא פליגי רבנן עליה דר"י אלא מטומאה דאוריתא לטהרה: **ניטורות.** שטווין בו זהב ועשוין כמין מזלג קטן מאד: **בראשו של ראשון.** בעודו במים: **גממיות.** גומות בתחל שיפולי הרים שקורין ווילו"ז בלע"ז וכן בתחל אילנות[3]: **תחתונה עליונה ואמצעית.** שתחל מדרון משופע הוא: **עוברת ביניהן.** ומתבדרתן:

נגזור אטו חרדלית. פרש"י שירדת מהר גבוה ויש בה מ' סאה ולא עלתה שם טבילה דקטפרס אינו מיכוך והר"י פי' וכן כתוב בכמה פירושים של רש"י דפסול מטעם דאין מקוה מטהר בזוחלין אלא באשבורן כדתניא בת"כ ומיהו אומר הר"ר אלחנן ע"כ טעם לראשון עיקר מדגזרינן בגל של יש לאי משום זחילה (ב) אי בשל יש מהני אי לא מוקמינן לה כר' [מאיר] דאמר במים' מקוואות (פ"ה מ"ד) כל הימים כמקוה והיה קשה לתורי מאי קאמר משום חרדלית של מי גשמים הא בשל יש נמי לא מהני כדתנן ב"ה אומרים אין מטבילין בחרדלית ומשמע דבכל חרדלית מיירי מדלא הוכר ליה בהדיא גשמים ולפי' ראשון ניחא ומיהו אכתי יש להקשות דקטפרס הוה מיכוך לענין מקוואות כדפירש הר"י ואם כן למה לא מהני ואי הוה טעמא משום זחילה יתכן טפי:

לא כאילו לא **טבל למעשר.** ורבותא דמתני' משום חולין הוא דמהניא אף בלא כוונה דאי משום מעשר אף כי הוחזק לחולין קתני דישא דלא מהני הר"ר אלחנן ועוד י"ל דאי משום דישא הייתי אומר דטפי עדיף לא הוחזק כלל למעשר מהוחזק לחולין דהא עקר דעתו לגמרי ממעשר:

טבל ועלה בו'. ועודנו לא וכמה ספרים כתיב בהדיא לא:

רבי יהודה אומר מאיר היה אומר מטבילין בעליונה. ל"ג רש"י מכלל דר"י כו' והכי פירש מטבילין בעליונה מטעם גוד אסיק וכ"ש גוד אחית ולא פליג עליה רבי יהודה מדלא קתני ליה ואני חולק עליו והא תניא רבי מאיר אומר בין בעליונה בין בתחתונה ואני אומר בתחתונה ולא בעליונה וכו' ולשון הכתוב בספרים אין להעמידה דא"כ מתניתא קשיין אהדדי ומאי חזית דליית לבתרייתא כל זה פרש"י ומיהו יש לישב גירסת הספרים (ג) וכן היא הלעת הגי' בפר"מ ר' יהודה אומר ר' מאיר אומר היה אומר בתחתונה ולא בעליונה דאית ליה גוד אחית ולא גוד אסיק מכלל דר' יהודה אית ליה גוד אסיק דמדקאמר רבי מאיר אומר משמע דאין הוא מודה לו ופריך והתניא ר' יהודה אומר ר"מ אומר בין בתחתונה בין בעליונה ואני אומר בתחתונה ולא בעליונה אלמא אית ליה גוד אסיק ומתני' אהדדי לא קשיין דקמייתא דר"י אומר מאיר אומר ולא בעליונה היינו לפי דעתו של רבי יהודה אבל לסברא של ר"מ אף בעליונה. בשם מורי: בתחתונה

כאן למעשר ומנא תימרא דחולין לא בעו כוונה דתנן (ב) [1]גל שנתלש ובו ארבעים סאה ונפל על האדם ועל הכלים טהורין קתני אדם דומיא דכלים מה כלים דלא מכווני אף אדם דלא מכוין וממאי דלמא ביושב ומצפה אימתי יתלש הגל עסקינן וכלים דומיא דאדם מה אדם דבר כוונה אף כלים דמכוין להו וכי תימא ביושב ומצפה מאי למימרא סלקא דעתך אמינא ליגזור דלמא אתי למיטבל בחרדלית של גשמים א"נ נגזור ראשין אטו כיפין קמ"ל דלא גזרינן ומנא תימרא דלא מטבילין בכיפין דתניא (ג) [2]מטבילין בראשין ואין מטבילין בכיפין לפי שאין מטבילין באויר אלא מהא דתנן (ג) [3]פירות שנפלו לתוך אמת המים ופשט מי שידיו טמאות ונטלן ידיו טהורות ופירות אינן בכי יותן ואם בשביל שיודחו ידיו ידיו טהורות והפירות הרי הן בכי יותן איתיביה רבה לרב נחמן הטובל לחולין והוחזק לחולין אסור למעשר הוחזק אין לא הוחזק לא ה"ק אע"פ שהוחזק לחולין אסור למעשר איתיביה [4]טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל מאי לאו כאילו לא טבל כלל לא כאילו לא טבל למעשר אבל טבל לחולין הוא סבר דחי קא מדחי ליה נפק דק ואשכח דתניא טבל ולא הוחזק אסור למעשר ומותר לחולין אר"א טבל ועלה מחזיק עצמו לכל מה שירצה מיתיבי עודהו רגלו אחת במים הוחזק לדבר קל מחזיק עצמו לדבר חמור עלה שוב אינו מחזיק מאי לאו אינו מחזיק כלל לא עודהו אע"פ שהוחזק מחזיק עלה אם לא הוחזק מחזיק ואם הוחזק אינו מחזיק מאן תנא עודהו רגלו אחת במים א"ר פדת ר' יהודה היא דתנן[5] [6]מקוה שנמדד ויש בו ארבעים סאה מכוונות וירדו שנים וטבלו זה אחר זה הראשון טהור והשני טמא אמר רבי יהודה אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מחלוקת במעלות דרבנן אבל מטומאה לטהרה דברי הכל [א] (אף) השני טמא והיינו דרבי פדת איכא דאמרי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מחלוקת מטומאה לטהרה אבל במעלות דרבנן דברי הכל אף השני טהור ופליגא דרבי פדת אמר עולא (ה) בעי מיניה מרבי יוחנן לרבי יהודה מהו להטביל מחטין וצינוריות בראשו של ראשון גוד אחית אית ליה לרבי יהודה גוד אסיק לית ליה או דלמא גוד אסיק נמי אית ליה א"ל תניתוה [7]שלש גממיות בנחל העליונה התחתונה והאמצעית העליונה והתחתונה של עשרים עשרים סאה והאמצעית של ארבעים סאה והרדלית של גשמים עוברת ביניהן רבי יהודה אומר מאיר היה אומר מטביל בעליונה והתניא רבי יהודה אומר מאיר

ה"ג

ריך לאמתוינן דאע"ג דאיכין לטבילת טהרה לא הוא כוונת חולין כוונה למעשר (שם). **ארבעים** אין אומרים ראה כאלו מי המקוה נקרים ועומדים בראשו או גוד אסיק נמי אית ליה ראל"ל ר' יוחנן ת"ש נחל שיורד ממעלה למטה ויש בו ג' גממיות פי' ג' חפירות כל אחת למטה לא אית ליה. **והשני טמא.** שחסר המקוה על ידי הראשון (שם). **נוגעות במים.** בשעת טבילה, אף **השני טהור.** דכמאן דמתכרי מים שעל הראשון למי המקוה דמי (שם).

השני טמא בעולה מטומאה לטהרה. אבל במעלות דרבנן בין חולין למעשר לתרומה לקדש ו
הקל לחמור (ב) ולפיכך תני אף השני טהור ופליגא דר' פדת דאוקמה לר' יהודה במעלות דרבנ
דהא דתניא עודהו רגלו במים הוחזק לדבר הקל כו' במעלות דרבנן הוא. איכא דאמרי אמר רב
מחלוקת במעלות דרבנן ור' יהודה מטהר השני אבל מטומאה לטהרה דברי הכל השני טמא והי
ולא בעאי מיניה דר' יוחנן מהו להטביל אליבא דר' יהודה מחטין וצינורות בראשו של ראשון גוד אחית אית ליה לר' יהודה ותיהא כי המים שהן בגופו של ראשון יורדין במקוה וכאילו מ
ין סאה ואמצעית של מ' סאה פי' הוצרך לומר והאמצעית של מ' כדי להכשיר חרדלית של גשמים שעוברת ביניהן ומצרפו שכל מקוה שהוא פחות ממ' סאה מי גשמים פוסלין אותו וחרדלית

בתחתונה ולא בעליונה. משמע הכא דקטפרס הוי מיבור (ה) ואנן תנן[1] ומייתי לה פ"ב דגיטין (דף טז. וסס) דגלוק והקטפרס ומשקה טופח אינו מיבור לא לטומאה ולא לטהרה ועוד למה לי ג' גממיות בתרי סגי בזה כ' ובזה כ' וחדלית מחברתן ותירץ ר"מ דשאני הכא דאיכא מקום שלם בחמצע וכן משמע בפ' בתרא דע"ז (דף עב. וסס) מתוך פרש"י[2] שפי' קטפרס גממיות בזה כ' ובזה כ' וחדלית מחברתן ולא נקט ג' כדאיתא הכא אלמא משמע ליה טעמא שיש לחלק ואל תתמה היכי מדמה ליה למיפשט מהך דהכא (ב) בעייתו מהו להטביל מחטין ולינורות בראשו של ראשון ההוא דלעיל ולא קאמר (ג) דשאני התם משום מקום שלם דהתם לעיל איכא טעמא אחרינא (ג) קטפרס שפופו לירד מה שבראשו של ראשון ובהכי מתרלינן קושיא אחרינ' דקשיא לר"ת דמשמע התם בגיטין דגלוק וקטפרס אינו מיבור ומשיק לענין מקוואות ור' יהודה היא משמע דאף ר' יהודה מודי ליה ולעיל קאמר אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף שני טהור אלמא קטפרס מיבור אלא ודאי שאני הכא שפופו לירד ומיהו יש לדחות הך דלא מוקי כר' יהודה רק ההיא דטופח ע"מ להטפיח ולא תניא בהדיא ההוא דגלוק וקטפרס וההוא דפ' בתרא דע"ז (ג"ז סס.) גבי המערה (ד) יין נסך מחבית לבור דלא חשיב נגוק מיבור אע"ג דשופו לירד יש לחלק בין נגוק לקטפרס דאין דרך נגוק לבא כי אם דרך אויר וכי (ה) מדייק התם[3] מגישתא ובת גישתא דאגם נכרי ידיה עילויה ואסריה רבא שמע מינה נגוק מיבור ולא מחשב קטפרס י"ל דלא דמי לרגליו של שני נוגעות במים דהא יין שבתוך הגישתא אין שופו לירד בתוך החבית ולפי מה שפירש הר"י התם ההיא דגלוק וקטפרס מיתניא לענין השקה במס' טהרות (פ"ח מ"ט) דומיא דרישא דמקבל מלא משקין טומאין והשיקו למקוה אז יתכן שפיר ההיא דהכא לענין טבילה מהני נגוק וקטפרס ואפי' ליתיה בה מ' סאה נמי מטבילין בתחתונה וכי נקט מ' סאה לרבותא דעליונה דאין מטבילין בה ור' יהודה היא מ"ג לאמעטינן דאפ"ה קתני בסיפא בתוספתא וחכ"א אין מטבילין אלא בחמצעת (ו) ואע"פ שיש ארבעים בחמצעת אין מטבילין בתחתונה והתם הארכתי ולא שייך הכא כלל רק לקמן אפרש (בפ' חומר בקודש דף כא: בד"ה בעוביה): [4]**בגדי** ע"ה מדרס לפרושים. דחיישינן שמא ישבה אשתו נדה עליהן כדאיתא בפ"ב דחולין (דף לה: וסס) אבל משום (ו) עצמו לא חיישינן דאינו מטמא בהסיטו וכן משמע שילהי דגיטין (גיטין דף סא: וסס) דפריך וליחוש שמא תסיטם אשתו נדה וכן תנן פרק שביעי דטהרות (מ"ז) הבגדים שנכנסו לבית אינו טמא אלא מקום רגלי הבגדים אבל משכבות ומושבות וכלי חרס המוקפים טהורין אלמא דלא מטמא לא משא ולא היסט וכי תנן התם (פ"ח מ"א) הדר עם ע"ה בחלר ושכח כלים בחלר אפי' חביות המוקפות למיד פחיל טומאים התם בשביל אשתו שהיא לשם תבע מדנקט לישנא דדירה אך קשיא דתנן התם לעיל מינה (בפ"ז מ"ב) המניח ע"ה (ז) בחלרו בזמן שרואה הנכנסין והיוצאין כו' בזמן שאינו רואה הנכנסין והיוצאין אפי' מוכן אפי' כפות כלומר גידם שאינו יכול ליכף הכל טמא ואין לומר דהתם נמי בשביל אשתו דהא מניח קתני לשון אקראי ועוד מאי אפילו מיבל איזה רבותא היא כיון דלא הוי עומאה בשביל זה והיה נראה לי דלאו טעמא משום היסט אלא משום דערה ומזייף וכי רואה את הנכנסין (ח) מרתת דנתפש בגנב אבל קשיא לי דתנן התם (פ"י מ"ח) הנועל בית הבד בפני הבדדין והיו שם כלים טמאים מדרס משמע דטמא מדרס ובסמוך קאמר א"ר יוסי וכי מפני מה טמאים אלא שאין ע"ה בקיאין בהיסט ועוד כיון דחכמים גזרו עליהם להיות מזין לכל דבריהם אמאי אין מטמאין בהיסט ומדרס כדאין זב ועוד דגזרו עליהן מעייות לקמן[5] דגזרו על רוקו כדאין משקה זב וזבה ועוד מלינו בפ' בנות כותים (נדה דף לג: וסס) הכא בכותי שטבל ודרס על בגדי חבר דאי משום טומאת ע"ה הא טבל ליה אלמא אי לא טבל מטמא מדרס ותירץ ר"ת דודאי אינו מטמא מדרס והיסט דמשום תקנת השוק נגעו בה כדאמרינן (ט) לפי שלעולם לא ימצאו אדם מעביר חבית ממקום למקום ואין גוחרין גזרה על הנכנס אא"כ יכולין לעמוד בה והכי משמע לקמן בפרקין[6] שאינו מטמא בהיסט הרי שהיו חמרין ופועלין טעונין טהרות כו' טהרות טהורות ואם תאמר לכך כו' ומסיק מאי שנא ריסא ומאי שנא קיפה ומשני במטהר חמרין ופועלין לכך משמע דלא מוקי לה במטהר רק משום דק"ל ריסא לקיפה ולא קשיא ליה דמטמא ליה בהיסט משום דקיס ליה דלא מטמא והיינו דנדה בלא טבל מטמא ליה בנגע והא דנקט ודרס משום דבעי למהוי נגד חבר לתחת רגלו של כותי דהכי קתני התם במתני' ומטמא משכב תחתון בעליון ואין להקשות (י) דלא מוקי לה בשלא טבל וכשיש דבר חוצץ בין רגלו לנגד משום דע"כ אצטריך לאוקמי כשטבל כי היכי דליהוי ספק ספיקא דאי לא טבל מה לי בועל בקרוב מה לי בועל בארוחק והרב רבי משה מפונטויז"ל מפרש משום דבע"ה אינו מטמא כזב אלא רק מטעם בגדיו משום שהוא נושא המדרס שהוא לנוח בגדיו שישבה עליהם אשתו נדה ולינורא שלו טמא משום שנגעה בשפתיו וקשה דאמרינן בפ' בנות כותים (נ"ז סס) מעשה בכ"ג שהלך בשוק ומצה לינורא של לדוקי בבגדיו וקרב אצל אשתו כו' ופריך ותיפוק ליה משום לינורא דע"ה (כ) כלומר אפילו לא היה טמא בשביל אשתו אדרבה הואיל דאם בועל נדה * היה נטמא הוא ובגדיו כנושא רוקו של זב ואי משום לינורא דע"ה נגד לחוד הוא דנטמא ואין לומר דמשום גופו לא היה חש רק משום בגדיו דאדרבה טומאת גופו חמירא לן ועוד קשה דכי מוקי לה בכותי ערום למה לי טבל אפי' לא טבל (ל) נמי כיון דהאידנא לאו נושא המדרס הוי לא הוי אלא לראשון ואינו מטמא כלי ועוד קשה למור"י דתניא בהדיא בתוספתא (פ"ג) ספק (מ) רשות ע"ה מדרסו והסיטו וחיציו טהור לחולין וטמא לתרומה ע"כ היה נראה לפרש דלגבי תרומה מטמא כל דבר כזב אבל טהור לחולין וכל הני דאשכחן דמטמא מוקמינן בתרומה וכי קפריך בגיטין (דף סא:) וליחוש שמא תסיטם אשתו נדה אע"ג דבתרומה קיימא התם מילתא דפסיקא ליה נקט ואתאי ועוד דחיישינ לטומאה דאוריתא ולא לשל טומאה דרבנן וכי קאמר בחולין (דף לה:) שמא תבא עליהם אשתו נדה משום איבה נקטיה ולאיה לדבריו מצינו בירושלמי דקאמר בגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה ובעי גופו של פרוש מהו שיעשה כזב אצל תרומה תניא והתניגן המניח ע"ה בתוך ביתו לשמרו כיון שהוא רואה את הנכנסין ואת היוצאין כו' אבל משכבות וכלי חרס מוקפין טהורין ואי תימא עשו גופו כזב אצל תרומה אפי' מוקפין טמאים א"כ יהודה תפתר בע"ה אצל פרוש ולית לה כלום והשתא לא מיבעיא ליה אלא פרוש אצל תרומה אבל ע"ה אצל תרומה פשיטא ליה א"ל ר' מנא כל מה דאנו קיימין בתרומה אנו קיימין מדע לך שכן הוא דתניגן אפי' מוכן אפי' כפות הכל טמא כלום יהיו טמאים אלא משום היסט ולא כן א"כ יחמן ולא תניאת ולא הסיטות ולא רה"י ולא רשות ע"ה אצל תרומה כלומר דלא שייך כלל רשות ע"ה אצל תרומה שמטמא בהיסט ומתני' בע"ה מיירי אבל פרוש אינו מטמא מדרס והיסט והקשה לו הר"י דאמר שילהי פ' הנזקין (גיטין סב.) אין עושין חלת ע"ה בטהרה לפי שכבר עימא אותה אבל עושין עיסתו בטהרה ונוטל הימנה כדי חלה ומניחה בכפישא או באנחותא וכשבא ע"ה נוטל שתיהן ואינו חושש לפי שהכלי אינו מקבל טומאה ואמאי כיון שהוא מטמא היסט לתרומה הא קא מטמא לחלה וי"ל דהתם כיון שלא קרא לו שם עדיין הו"ל חולין דפתיכי בהו חלה דלא מטמאו בהיסט וכן משמע לישנא דנקט מדי חלה ולא חלה עדיין ואיהו במגע מטמא ולהכי פריך דלמא נגע:

רבי

(ה) ה"ג מאיר היה אומר מטבילין בעליונה. ול"ג מכלל דר' יהודה. והא"פ ר' יהודה אומר מאיר היה אומר מטבילין בעליונה דאמר גוד אסיק את מי אמצעיתה למעלה ע"י חדלית של גממיס להכשיר את העליונה וכל שכן דמטבילין בתחתונה דכיון דאית ליה גוד אסיק כ"ש דאית ליה גוד אחית. ומדלא קתני ואני חולק עליו לומר כך וכך ש"מ דר' יהודה כר"מ ס"ל: **והא תניא.** דחלוק עליו[1]: וה"ג **מאיר היה אומר מטבילין בעליונה ואני אומר בתחתונה ולא בעליונה.** אלמא פליג עליה: **אמר להו אי תניא.** בהדיא דחולקין תניא ונלך אחריה ואחזר אני בי. ובלשון הכתוב בספרים איני יכול להעמידה דא"כ מתניתא קשיין אהדדי ומאי חזית דליית לבתרייתא: **רבנן היא.** דפליגי עליה דר"מ בכל הטעון ביאת מים מדברי סופרים ואסריהו במעשר: **מדרס לאוכלי תרומה.** ולא אמר מדרס למעשר: **חמץ מעלות.** פרושים ואוכלי מעשר ואוכלי תרומה ואוכלי קודש ואמאי: **שנעשו על טהרת הקודש.** אדם הרגיל לאכול קדשים מקבל עליו לאכול חוליו בטהרת הקודש כדי שיהו בני ביתו זהירין ובקיאין בטהרת הקודש:

מדלא

מאיר היה אומר מטביל בעליונה [2]**ואני אומר בתחתונה ולא בעליונה א"ל** [3]**אי תניא תניא: הטובל לחולין והוחזק לחולין כו': מני מתניתין רבנן היא דשני להו בין חולין למעשר אימא סיפא בגדי עם הארץ מדרס לפרושין בגדי פרושין מדרס לאוכלי תרומה אתאן לר' מאיר דאמר חולין ומעשר כהדדי נינהו רישא רבנן וסיפא ר' מאיר אין רישא רבנן וסיפא ר' מאיר רב אחא בר אדא** [4]**מתני לה בסיפא חמש מעלות ומוקי לה כולה כרבנן אמר רב מרי שמע מינה** [5]**חולין שנעשו על טהרת הקודש כקודש דמו ממאי**

מדלא

להכדלין אין חיישין בטומאה וטומאה בכלים טמאים מדרס דמטמאין אדם וכלים וחזרו וטימאו את הכל ור' יהודה אומר בית הבד טהור דגזרים על טומאות ודאי הועיל ותבר זה טיהרם לכך ור' דחיישין למגע אבל אין בקיאין בטומאה על ידי שהסיטו לאחון כלים אע"פ אלא נגעו בהם: (ו) **בא"ד** דמשום תקנת השוק נגעו בה דלאמרינן בעלמא לפי שנעלם וכו' שאינו מטמא בהיסט דתניא להקשות אמאי לא מוקי לה וכו' דמפומטויז"ל מפרש **דלשום דבר** ע"ה אינו מטמא כזב אבל לדוקי בבגדיו **וקדם** אצל אשתו: (כ) **בא"ד** כלומר אפילו לא היה טמא בשביל אשתו מ"מ טמא מ הואיל במה שקדם אצל אשתו ומאי פריך הרבה הועיל דאם בועל נדה היה: (ל) **בא"ד** לא לי טבל אפילו לא טבל. נ"ב קשה הא אצטריך לאוקמיה בטבל כי היכי דליהוי ספק ספיקא והשאר מסקנ: (מ) **בא"ד** רשות ע"ה ומדרסו וכו' אמינ רבי חנין והתניגן וכו' ביתו לשמרו בזמן שהוא רואה וכו' אבל המשכבות והמושבות וכלי חרס מוקפים צמיד פחיל טהורין וכו' ס

מדלא קתני בהו מעלה ודלמא האי דלא קתני בהו מעלה דאי דמו לתרומה הא תני תרומה ואי דמו לחולין הא תני לחולין (דתנן) [1]חולין שנעשו על טהרת הקודש הרי הן כחולין ר' אלעזר ברבי צדוק אומר הרי הן כתרומה אלא מסיפא יוסי בן יועזר היה חסיד שבכהונה והיתה מטפחתו מדרס לקודש יוחנן בן גודגדא היה אוכל על טהרת הקודש כל ימיו והיתה מטפחתו מדרס לחטאת לחטאת אין לקודש לא אלמא קסבר חולין שנעשו על טהרת קודש כקודש דמו א"ר יונתן בן אלעזר [2]נפלה מעפרתו הימנו אמר לחבירו תנה לי ונתנה לו טמאה א"ר יונתן בן עמרם [3]נתחלפו לו כלים של שבת בכלים של חול ולבשן נטמאו א"ר אלעזר בר צדוק [4]מעשה בשתי נשים חבירות שנתחלפו להן כליהן בבית המרחץ ובא מעשה לפני ר"ע וטימאן מתקיף לה רבי אושעיא אלא מעתה הושיטו ידו לסל ליטול פת חטין ועלתה בידו פת שעורים הכי נמי דנטמאת וכי תימא הכי נמי והתניא המשמר את החבית בחזקת של יין ונמצאת של שמן טהורה מלטמא ולטעמיך אימא סיפא ואסורה מלאכול אמאי א"ר ירמיה [5]באומר שמרתיה מדבר המטמאה ולא מדבר הפוסלה ומי איכא נטירותא לפלגא אין והתניא [6]הושיט ידו בסל והסל על כתיפו והמגריפה בתוך הסל והיה בלבו על הסל ולא היה בלבו על המגריפה הסל טהור והמגריפה טמאה הסל טהור תטמא המגריפה לסל [7]אין כלי מטמא כלי וליטמא מה שבסל אמר רבינא [8]באומר שמרתיו מדבר שמטמאו ולא מדבר הפוסלו מכל מקום קשיא ועוד מותיב רבה בר אבוה [9]מעשה באשה אחת שבאת לפני ר' ישמעאל ואמרה לו רבי בגד זה ארגתיו בטהרה ולא היה בלבי לשומרו בטהרה ומתוך בדיקות שהיה רבי ישמעאל בודקה אמרה לו רבי נדה משכה עמי בחבל א"ר ישמעאל כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים בלבו לשומרו טהור אין בלבו לשומרו טמא שוב מעשה באשה אחת שבאת לפני ר' ישמעאל ואמרה לו רבי מפה זו ארגתיה בטהרה ולא היה בלבי לשומרה [10] ומתוך בדיקות שהיה רבי ישמעאל בודקה אמרה לו רבי נימא נפסקה לי וקשרתיה בפה אמר רבי ישמעאל כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים בלבו לשומרו טהור אין בלבו לשומרו טמא בשלמא לרבי אלעזר בר צדוק כל אחת ואחת אומרת חברתי אשת עם הארץ ומסחה דעתה מינה לרבי יונתן בן עמרם נמי כיון דכלים דשבת עביד להו שימור טפי מסח דעתיה מינייהו אלא לרבי יונתן בן אלעזר נעביד להו שימור בידיה דחבריה אמר רבי יוחנן [11]חזקה אין אדם משמר מה שביד חברו ולא

והתניא

[1] (דתנן) חולין שנעשו על טהרת הקודש הרי הן כחולין ר' אלעזר ברבי צדוק אומר הרי הן כתרומה אלא מסיפא יוסי בן יועזר היה חסיד שבכהונה והיתה מטפחתו מדרס לקודש יוחנן בן גודגדא היה אוכל על טהרת הקודש כל ימיו והיתה מטפחתו מדרס לחטאת לחטאת אין לקודש לא אלמא קסבר חולין שנעשו על טהרת קודש כקודש דמו א"ר יונתן בן אלעזר נפלה מעפרתו הימנו אמר לחבירו תנה לי ונתנה לו טמאה א"ר יונתן בן עמרם נתחלפו לו כלים של שבת בכלים של חול ולבשן נטמאו א"ר אלעזר בר צדוק מעשה בשתי נשים חבירות שנתחלפו להן כליהן בבית המרחץ ובא מעשה לפני ר"ע וטימאן מתקיף לה רבי אושעיא אלא מעתה הושיטו ידו לסל ליטול פת חטין ועלתה בידו פת שעורים הכי נמי דנטמאת וכי תימא הכי נמי והתניא המשמר את החבית בחזקת של יין ונמצאת של שמן טהורה מלטמא ולטעמיך אימא סיפא ואסורה מלאכול אמאי א"ר ירמיה באומר שמרתיה מדבר המטמאה ולא מדבר הפוסלה ומי איכא נטירותא לפלגא אין והתניא הושיט ידו בסל והסל על כתיפו והמגריפה בתוך הסל והיה בלבו על הסל ולא היה בלבו על המגריפה הסל טהור והמגריפה טמאה הסל טהור תטמא המגריפה לסל אין כלי מטמא כלי וליטמא מה שבסל אמר רבינא באומר שמרתיו מדבר שמטמאו ולא מדבר הפוסלו מכל מקום קשיא ועוד מותיב רבה בר אבוה מעשה באשה אחת שבאת לפני ר' ישמעאל ואמרה לו רבי בגד זה ארגתיו בטהרה ולא היה בלבי לשומרו בטהרה ומתוך בדיקות שהיה רבי ישמעאל בודקה אמרה לו רבי נדה משכה עמי בחבל א"ר ישמעאל כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים בלבו לשומרו טהור אין בלבו לשומרו טמא שוב מעשה באשה אחת שבאת לפני ר' ישמעאל ואמרה לו רבי מפה זו ארגתיה בטהרה ולא היה בלבי לשומרה ומתוך בדיקות שהיה רבי ישמעאל בודקה אמרה לו רבי נימא נפסקה לי וקשרתיה בפה אמר רבי ישמעאל כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים בלבו לשומרו טהור אין בלבו לשומרו טמא בשלמא לרבי אלעזר בר צדוק כל אחת ואחת אומרת חברתי אשת עם הארץ ומסחה דעתה מינה לרבי יונתן בן עמרם נמי כיון דכלים דשבת עביד להו שימור טפי מסח דעתיה מינייהו אלא לרבי יונתן בן אלעזר נעביד להו שימור בידיה דחבריה אמר רבי יוחנן חזקה אין אדם משמר מה שביד חברו ולא

והתניא

רבי אלעזר בר' צדוק אומר הרי הוא בתרומה. הקשה הרב ר' אלחנן (1) דאמרינן בפרק בתרא דנדה (דף עא:) בראשונה היו אומרים יושבת על דם טהור מערה מים לפסח ודייק בגמ' מערה אין נוגע לא אלמא חולין שנעשו על טהרת הקודש כקודש דמו ומנליה דלמא דהוו כתרומה דעבול יום פוסל תרומה וגרסה למורי דאי כתרומה הוו אפי' מגע בה לא הוי אלא שלישי ואין שלישי בתרומה מטמא רביעי בקודש שאין המיס עושין בו רביעי וקצת משמע כן מתוך פרש"י ור"ת:

שמרתיה מדבר המטמאה ולא מדבר הפוסלה.

והיה קשה להר"ר אלחנן במאי איפסלא הך מגריפה אי בראשון או בשני אין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה ואי באב הטומאה האי פסול טמא הוי ותירץ שנפסלה במשקין דמשקין טמאין פוסלין בכלי כדאמרינן אחורי כלים שנטמאו במשקין: **נימא** נפסקה לי וקשרתיה בפה. פרש"י קודס (2) שלא היתה נאחרגת שלא היתה לאויר לטומאה ולא מזהרתי בה ולא הייתי טבולה לגידותי ויש לחוש שמא כשאחרגה בה ג' עדיין הרוק לח בנגד ואב הטומאה הוי לטמאות ודבותי הוו מפרשי מטעם לגורל דע"ה המטמאה כל זמן שהיא לחה ואני אומר ע"כ אשה זו חברה היתה מדקאמרי קמיה דר' ישמעאל לישאל ועוד מי מהימנא לומר אחרגתיה בטהרה כל זה פרש"י ובירושלמי מייתי כל הני עובדי על מתניתין דאידך פרקין (3) בכלים הנגמרים בטהרה לריכים טבילה לקודש וקאמר ליה רבי ישמעאל כמה גדולים מעשה חכמים דאמרי כלים הנגמרים כו' משמע דבאשה חברה אורגת עסקינן ונעי טבילה משום דמשמשי בהדיה קודס שנאחרג כולו בפרש"י והקשה הר"ר יוסף לפי' רש"י היה לו לומר נדה הייתי כמו נדה משכה באידך עובדא וגרסה לו לפרש דמתוך שקשרה בפה היה שם רוק לח ובשעה שאחרגה נגעה ברוק וידיס שניות הן ובפרק בתרא דעירובין (דף נט. ושם) משמע דרוק מיבשב משקה וחזר הרוק ומטמא למפה כדתנן (4) אחורי כלים שנטמאו במשקין אך לפי שיטת הירושלמי דמדמי לה לכלים הנגמרים (5) ומוקמי לה לקמן (6) משום לינורא דע"ה ומאי איריא משום הכי אפי' בלינורא דחבר נמי איכא למימס מטעם מגע ידיס ומיהו נוכל לומר דלא עיקר טעם נקט לקמן אלא חדא מיניהו נקט:

והתניא

הכי נמי דבשן שנתחלפה לה נטמאת וכי תימא הכי נמי והתניא היה משמר את החבית בחזק
של שמן טהורה מלטמא ולטעמיך אימא סיפא אסורה מלאכול ואי טהורה היא אמאי אסורה מ

מדלא קתני בהו מעלה ודלמא האי דלא קתני בהו מעלה דאי דמו לתרומה הא תני תרומה ואי דמו לחולין הא תני לחולין (דתנן) [1]חולין שנעשו על טהרת הקודש הרי הן כחולין ר' אלעזר ברבי צדוק אומר הרי הן כתרומה אלא מסיפא יוסי בן יועזר היה חסיד שבכהונה והיתה מטפחתו מדרס לקודש יוחנן בן גודגדא היה אוכל על טהרת הקודש כל ימיו והיתה מטפחתו מדרס לחטאת לחטאת אין לקודש לא אלמא קסבר חולין שנעשו על טהרת קודש כקודש דמו א"ר יונתן בן אלעזר [2]נפלה מעפרתו הימנו אמר לחבירו תנה לי ונתנה לו טמאה א"ר יונתן בן עמרם [3]נתחלפו לו כלים של שבת בכלים של חול ולבשן נטמאו א"ר אלעזר בר צדוק [4]מעשה בשתי נשים חבירות שנתחלפו להן כליהן בבית המרחץ ובא מעשה לפני ר"ע וטימאן מתקיף לה רבי אושעיא אלא מעתה הושיטו ידו לסל ליטול פת חטין ועלתה בידו פת שעורים הכי נמי דנטמאת וכי תימא הכי נמי והתניא המשמר את החבית בחזקת של יין ונמצאת של שמן טהורה מלטמא ולטעמיך אימא סיפא ואסורה מלאכול אמאי א"ר ירמיה [5]באומר שמרתיה מדבר המטמאה ולא מדבר הפוסלה ומי איכא נטירותא לפלגא אין והתניא [6]הושיט ידו בסל והסל על כתיפו והמגריפה בתוך הסל והיה בלבו על הסל ולא היה בלבו על המגריפה הסל טהור והמגריפה טמאה הסל טהור תטמא המגריפה לסל [7]אין כלי מטמא כלי וליטמא מה שבסל אמר רבינא [8]באומר שמרתיו מדבר שמטמאו ולא מדבר הפוסלו מכל מקום קשיא ועוד מותיב רבה בר אבוה [9]מעשה באשה אחת שבאת לפני ר' ישמעאל ואמרה לו רבי בגד זה ארגתיו בטהרה ולא היה בלבי לשומרו בטהרה ומתוך בדיקות שהיה רבי ישמעאל בודקה אמרה לו רבי נדה משכה עמי בחבל א"ר ישמעאל כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים בלבו לשומרו טהור אין בלבו לשומרו טמא שוב מעשה באשה אחת שבאת לפני ר' ישמעאל ואמרה לו רבי מפה זו ארגתיה בטהרה ולא היה בלבי לשומרה [10] ומתוך בדיקות שהיה רבי ישמעאל בודקה אמרה לו רבי נימא נפסקה לי וקשרתיה בפה אמר רבי ישמעאל כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים בלבו לשומרו טהור אין בלבו לשומרו טמא בשלמא לרבי אלעזר בר צדוק כל אחת ואחת אומרת חברתי אשת עם הארץ ומסחה דעתה מינה לרבי יונתן בן עמרם נמי כיון דכלים דשבת עביד להו שימור טפי מסח דעתיה מינייהו אלא לרבי יונתן בן אלעזר נעביד להו שימור בידיה דחבריה אמר רבי יוחנן חזקה אין אדם משמר מה שביד חברו ולא

והתניא

כיון דכלים של שבת עביד להו שימור טהור כלומר אחר כוונת השמירה הן הן הדברים: (1) אפשר דעתיה משמירה מעלייתא שהיה רגיל לשומרן וכאין בלבו לשומרן דמי: חמליו

[1] (דתנן) חולין שנעשו על טהרת הקודש הרי הן כחולין ר' אלעזר ברבי צדוק אומר הרי הן כתרומה אלא מסיפא יוסי בן יועזר היה חסיד שבכהונה והיתה מטפחתו מדרס לקודש יוחנן בן גודגדא היה אוכל על טהרת הקודש כל ימיו והיתה מטפחתו מדרס לחטאת לחטאת אין לקודש לא אלמא קסבר חולין שנעשו על טהרת קודש כקודש דמו א"ר יונתן בן אלעזר נפלה מעפרתו הימנו אמר לחבירו תנה לי ונתנה לו טמאה א"ר יונתן בן עמרם נתחלפו לו כלים של שבת בכלים של חול ולבשן נטמאו א"ר אלעזר בר צדוק מעשה בשתי נשים חבירות שנתחלפו להן כליהן בבית המרחץ ובא מעשה לפני ר"ע וטימאן מתקיף לה רבי אושעיא אלא מעתה הושיטו ידו לסל ליטול פת חטין ועלתה בידו פת שעורים הכי נמי דנטמאת וכי תימא הכי נמי והתניא המשמר את החבית בחזקת של יין ונמצאת של שמן טהורה מלטמא ולטעמיך אימא סיפא ואסורה מלאכול אמאי א"ר ירמיה באומר שמרתיה מדבר המטמאה ולא מדבר הפוסלה ומי איכא נטירותא לפלגא אין והתניא הושיט ידו בסל והסל על כתיפו והמגריפה בתוך הסל והיה בלבו על הסל ולא היה בלבו על המגריפה הסל טהור והמגריפה טמאה הסל טהור תטמא המגריפה לסל אין כלי מטמא כלי וליטמא מה שבסל אמר רבינא באומר שמרתיו מדבר שמטמאו ולא מדבר הפוסלו מכל מקום קשיא ועוד מותיב רבה בר אבוה מעשה באשה אחת שבאת לפני ר' ישמעאל ואמרה לו רבי בגד זה ארגתיו בטהרה ולא היה בלבי לשומרו בטהרה ומתוך בדיקות שהיה רבי ישמעאל בודקה אמרה לו רבי נדה משכה עמי בחבל א"ר ישמעאל כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים בלבו לשומרו טהור אין בלבו לשומרו טמא שוב מעשה באשה אחת שבאת לפני ר' ישמעאל ואמרה לו רבי מפה זו ארגתיה בטהרה ולא היה בלבי לשומרה ומתוך בדיקות שהיה רבי ישמעאל בודקה אמרה לו רבי נימא נפסקה לי וקשרתיה בפה אמר רבי ישמעאל כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים בלבו לשומרו טהור אין בלבו לשומרו טמא בשלמא לרבי אלעזר בר צדוק כל אחת ואחת אומרת חברתי אשת עם הארץ ומסחה דעתה מינה לרבי יונתן בן עמרם נמי כיון דכלים דשבת עביד להו שימור טפי מסח דעתיה מינייהו אלא לרבי יונתן בן אלעזר נעביד להו שימור בידיה דחבריה אמר רבי יוחנן חזקה אין אדם משמר מה שביד חברו ולא

והתניא

[2] נפלה מעפרתו הימנו אמר לחבירו תנה לי ונתנה לו טמאה. פרש"י קודס (2) שלא היתה נאחרגת שלא היתה לאויר לטומאה ולא מזהרתי בה ולא הייתי טבולה לגידותי ויש לחוש שמא כשאחרגה בה ג' עדיין הרוק לח בנגד ואב הטומאה הוי לטמאות ודבותי הוו מפרשי מטעם לגורל דע"ה המטמאה כל זמן שהיא לחה ואני אומר ע"כ אשה זו חברה היתה מדקאמרי קמיה דר' ישמעאל לישאל ועוד מי מהימנא לומר אחרגתיה בטהרה כל זה פרש"י ובירושלמי מייתי כל הני עובדי על מתניתין דאידך פרקין (3) בכלים הנגמרים בטהרה לריכים טבילה לקודש וקאמר ליה רבי ישמעאל כמה גדולים מעשה חכמים דאמרי כלים הנגמרים כו' משמע דבאשה חברה אורגת עסקינן ונעי טבילה משום דמשמשי בהדיה קודס שנאחרג כולו בפרש"י והקשה הר"ר יוסף לפי' רש"י היה לו לומר נדה הייתי כמו נדה משכה באידך עובדא וגרסה לו לפרש דמתוך שקשרה בפה היה שם רוק לח ובשעה שאחרגה נגעה ברוק וידיס שניות הן ובפרק בתרא דעירובין (דף נט. ושם) משמע דרוק מיבשב משקה וחזר הרוק ומטמא למפה כדתנן (4) אחורי כלים שנטמאו במשקין אך לפי שיטת הירושלמי דמדמי לה לכלים הנגמרים (5) ומוקמי לה לקמן (6) משום לינורא דע"ה ומאי איריא משום הכי אפי' בלינורא דחבר נמי איכא למימס מטעם מגע ידיס ומיהו נוכל לומר דלא עיקר טעם נקט לקמן אלא חדא מיניהו נקט:

והתניא

[3] נתחלפו לו כלים. פרש"י ור"ת: **שמרתיה** מדבר המטמאה ולא מדבר הפוסלה. והיה קשה להר"ר אלחנן במאי איפסלא הך מגריפה אי בראשון או בשני אין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה ואי באב הטומאה האי פסול טמא הוי ותירץ שנפסלה במשקין דמשקין טמאין פוסלין בכלי כדאמרינן אחורי כלים שנטמאו במשקין: **נימא** נפסקה לי וקשרתיה בפה. פרש"י קודס (2) שלא היתה נאחרגת שלא היתה לאויר לטומאה ולא מזהרתי בה ולא הייתי טבולה לגידותי ויש לחוש שמא כשאחרגה בה ג' עדיין הרוק לח בנגד ואב הטומאה הוי לטמאות ודבותי הוו מפרשי מטעם לגורל דע"ה המטמאה כל זמן שהיא לחה ואני אומר ע"כ אשה זו חברה היתה מדקאמרי קמיה דר' ישמעאל לישאל ועוד מי מהימנא לומר אחרגתיה בטהרה כל זה פרש"י ובירושלמי מייתי כל הני עובדי על מתניתין דאידך פרקין (3) בכלים הנגמרים בטהרה לריכים טבילה לקודש וקאמר ליה רבי ישמעאל כמה גדולים מעשה חכמים דאמרי כלים הנגמרים כו' משמע דבאשה חברה אורגת עסקינן ונעי טבילה משום דמשמשי בהדיה קודס שנאחרג כולו בפרש"י והקשה הר"ר יוסף לפי' רש"י היה לו לומר נדה הייתי כמו נדה משכה באידך עובדא וגרסה לו לפרש דמתוך שקשרה בפה היה שם רוק לח ובשעה שאחרגה נגעה ברוק וידיס שניות הן ובפרק בתרא דעירובין (דף נט. ושם) משמע דרוק מיבשב משקה וחזר הרוק ומטמא למפה כדתנן (4) אחורי כלים שנטמאו במשקין אך לפי שיטת הירושלמי דמדמי לה לכלים הנגמרים (5) ומוקמי לה לקמן (6) משום לינורא דע"ה ומאי איריא משום הכי אפי' בלינורא דחבר נמי איכא למימס מטעם מגע ידיס ומיהו נוכל לומר דלא עיקר טעם נקט לקמן אלא חדא מיניהו נקט:

והתניא

[4] אין כלי מטמא כלי. הוא"ל ולא היה בלבן לשומרו שמא אירע בו כך וכך ולא מזהרת: **משכה עמי בחבל.** שקשרה בו החבל בכלי האריגה ושמא הסיעתו: **נפסקה לי.** קודס שאחרגתי בה כלום (2) וקשרתיה בפה קודס שאחרגתי בה כלום שלא היתה לאויר לטומאה ולא מזהרתי בה ולא הייתי טבולה לגידותי ויש לחוש שמא כשאחרגה בה שלא אנבעות עדיין הרוק לח ורוק הנדה אב הטומאה הוא כך נראה בעיני. ודבותי מפרשין משום לינורות עם הארץ המטמאה כל זמן שהיא לחה ואני אומר ע"כ האשה זו חבירה היתה דאי לא חבירה היתה מי אתיא קמי רבנן לישאל על הטהרות ועוד מי מהימנא למימר אחרגתיה בטהרה. קתני מיהת בלבו לשומרן **טפי.** וחה סבור שאלו של חול (1) אפשר דעתיה משמירה מעלייתא שהיה רגיל לשומרן וכאין בלבו לשומרן דמי:

[5] באומר שמרתיה מדבר המטמאה ולא מדבר הפוסלה. אבל במה שמשמרה הימנו הוא שמירתו שמירה ואע"פ שאינו זה: **הסל.** של תאנים על כתיפו: **ומגריפה בתוכה.** כלי ברזל הוא שקורין ווד"ל שגורפין בו אפר הכירה וגם מנקין בו תאנים המודבקות זו בזו: (1) **המטמאה.** הנותן לה טומאה לטמא אחרים: (2) **הפוסלה.** מלהשתמש בה טהרות לכתחילה אי נמי נפקא מינה לאוכל הדבוק בה שהוא פסול באכילה ומכל מקום אם נגעה בטהרות אינה פוסלתן. אלמא איכא נטירותא לפלגא ובכי האי גוונא נמי מיתרצא מתניתין דלעיל ומיתקנא היא: **קשיא.** הך דקתני בה טהורה מלטמא: **ארגתיו בטהרה.** יודעת אני שמשעה שנאחרג בו ג' על ג' אצבעות שנראה לטומאה לא נגעה בו טומאה ומ"מ לא היה בלבי לשומרו: **ומתוך בדיקות כו'.** הוא"ל ולא היה בלבן לשומרו שמא אירע בו כך וכך ולא מזהרת: **משכה עמי בחבל.** שקשרה בו החבל בכלי האריגה ושמא הסיעתו: **נפסקה לי.** קודס שאחרגתי בה כלום (2) וקשרתיה בפה קודס שאחרגתי בה כלום שלא היתה לאויר לטומאה ולא מזהרתי בה ולא הייתי טבולה לגידותי ויש לחוש שמא כשאחרגה בה שלא אנבעות עדיין הרוק לח ורוק הנדה אב הטומאה הוא כך נראה בעיני. ודבותי מפרשין משום לינורות עם הארץ המטמאה כל זמן שהיא לחה ואני אומר ע"כ האשה זו חבירה היתה דאי לא חבירה היתה מי אתיא קמי רבנן לישאל על הטהרות ועוד מי מהימנא למימר אחרגתיה בטהרה. קתני מיהת בלבו לשומרן **טפי.** וחה סבור שאלו של חול (1) אפשר דעתיה משמירה מעלייתא שהיה רגיל לשומרן וכאין בלבו לשומרן דמי: חמליו

[6] הושיט ידו בסל והסל על כתיפו. פרש"י ור"ת: **שמרתיה** מדבר המטמאה ולא מדבר הפוסלה. והיה קשה להר"ר אלחנן במאי איפסלא הך מגריפה אי בראשון או בשני אין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה ואי באב הטומאה האי פסול טמא הוי ותירץ שנפסלה במשקין דמשקין טמאין פוסלין בכלי כדאמרינן אחורי כלים שנטמאו במשקין: **נימא** נפסקה לי וקשרתיה בפה. פרש"י קודס (2) שלא היתה נאחרגת שלא היתה לאויר לטומאה ולא מזהרתי בה ולא הייתי טבולה לגידותי ויש לחוש שמא כשאחרגה בה ג' עדיין הרוק לח בנגד ואב הטומאה הוי לטמאות ודבותי הוו מפרשי מטעם לגורל דע"ה המטמאה כל זמן שהיא לחה ואני אומר ע"כ אשה זו חברה היתה מדקאמרי קמיה דר' ישמעאל לישאל ועוד מי מהימנא לומר אחרגתיה בטהרה כל זה פרש"י ובירושלמי מייתי כל הני עובדי על מתניתין דאידך פרקין (3) בכלים הנגמרים בטהרה לריכים טבילה לקודש וקאמר ליה רבי ישמעאל כמה גדולים מעשה חכמים דאמרי כלים הנגמרים כו' משמע דבאשה חברה אורגת עסקינן ונעי טבילה משום דמשמשי בהדיה קודס שנאחרג כולו בפרש"י והקשה הר"ר יוסף לפי' רש"י היה לו לומר נדה הייתי כמו נדה משכה באידך עובדא וגרסה לו לפרש דמתוך שקשרה בפה היה שם רוק לח ובשעה שאחרגה נגעה ברוק וידיס שניות הן ובפרק בתרא דעירובין (דף נט. ושם) משמע דרוק מיבשב משקה וחזר הרוק ומטמא למפה כדתנן (4) אחורי כלים שנטמאו במשקין אך לפי שיטת הירושלמי דמדמי לה לכלים הנגמרים (5) ומוקמי לה לקמן (6) משום לינורא דע"ה ומאי איריא משום הכי אפי' בלינורא דחבר נמי איכא למימס מטעם מגע ידיס ומיהו נוכל לומר דלא עיקר טעם נקט לקמן אלא חדא מיניהו נקט:

והתניא

[7] אין כלי מטמא כלי. הוא"ל ולא היה בלבן לשומרו שמא אירע בו כך וכך ולא מזהרת: **משכה עמי בחבל.** שקשרה בו החבל בכלי האריגה ושמא הסיעתו: **נפסקה לי.** קודס שאחרגתי בה כלום (2) וקשרתיה בפה קודס שאחרגתי בה כלום שלא היתה לאויר לטומאה ולא מזהרתי בה ולא הייתי טבולה לגידותי ויש לחוש שמא כשאחרגה בה שלא אנבעות עדיין הרוק לח ורוק הנדה אב הטומאה הוא כך נראה בעיני. ודבותי מפרשין משום לינורות עם הארץ המטמאה כל זמן שהיא לחה ואני אומר ע"כ האשה זו חבירה היתה דאי לא חבירה היתה מי אתיא קמי רבנן לישאל על הטהרות ועוד מי מהימנא למימר אחרגתיה בטהרה. קתני מיהת בלבו לשומרן **טפי.** וחה סבור שאלו של חול (1) אפשר דעתיה משמירה מעלייתא שהיה רגיל לשומרן וכאין בלבו לשומרן דמי: חמליו

[8] באומר שמרתיו מדבר שמטמאו ולא מדבר הפוסלו. הקשה הרב ר' אלחנן (1) דאמרינן בפרק בתרא דנדה (דף עא:) בראשונה היו אומרים יושבת על דם טהור מערה מים לפסח ודייק בגמ' מערה אין נוגע לא אלמא חולין שנעשו על טהרת הקודש כקודש דמו ומנליה דלמא דהוו כתרומה דעבול יום פוסל תרומה וגרסה למורי דאי כתרומה הוו אפי' מגע בה לא הוי אלא שלישי ואין שלישי בתרומה מטמא רביעי בקודש שאין המיס עושין בו רביעי וקצת משמע כן מתוך פרש"י ור"ת:

[9] מעשה באשה אחת שבאת לפני ר' ישמעאל ואמרה לו רבי בגד זה ארגתיו בטהרה ולא היה בלבי לשומרו בטהרה ומתוך בדיקות שהיה רבי ישמעאל בודקה אמרה לו רבי נדה משכה עמי בחבל. כלומר הא אשכחן תנאי דפליגי בה חד אמר כחולין וחד אמר כתרומה אבל בקודש לא אמרינן: **מעפרתו.** קודר: **עמאה.** ואפילו זה טהור. ולקמן מפרש טעמא חזקה אין אדם משמר מה שביד חבירו לפיכך הוא לא שמרה ביד חבירו וגם זה שנתנה לו לא היה חס לשומרה דמימר אמר כיון שאמר ליה תנה לי והוא אינו יודע אם טמא אני אם טהור לא חס לטהרתו ויש כאן היסח הדעת ולמחמירין בטהרות הוי היסח הדעת טומאה: **כלים של שבת בכלים של חול.** כסבור ליטול בגדיו של חול ונטל של שבת: **נטמאו.** קא סלקא דעתיה השתא דסבירא ליה משמר הדבר בחזקת שהוא דבר זה ונמצא שהוא דבר אחר אינו שמור: **אמר רבי ירמיה.** הא דפרכת אימא סיפא (2) אסורה מלאכול לא מסייע ליה מידי: **באומר שמרתיה מדבר המטמאה ולא מדבר הפוסלה.** אבל במה שמשמרה הימנו הוא שמירתו שמירה ואע"פ שאינו זה: **הסל.** של תאנים על כתיפו: **ומגריפה בתוכה.** כלי ברזל הוא שקורין וודי"ל שגורפין בו אפר הכירה וגם מנקין בו תאנים המודבקות זו בזו: (1) **המטמאה.** הנותן לה טומאה לטמא אחרים: (2) **הפוסלה.** מלהשתמש בה טהרות לכתחילה אי נמי נפקא מינה לאוכל הדבוק בה שהוא פסול באכילה ומכל מקום אם נגעה בטהרות אינה פוסלתן. אלמא איכא נטירותא לפלגא ובכי האי גוונא נמי מיתרצא מתניתין דלעיל ומיתקנא היא: **קשיא.** הך דקתני בה טהורה מלטמא: **ארגתיו בטהרה.** יודעת אני שמשעה שנאחרג בו ג' על ג' אצבעות שנראה לטומאה לא נגעה בו טומאה ומ"מ לא היה בלבי לשומרו: **ומתוך בדיקות כו'.** הוא"ל ולא היה בלבן לשומרו שמא אירע בו כך וכך ולא מזהרת: **משכה עמי בחבל.** שקשרה בו החבל בכלי האריגה ושמא הסיעתו: **נפסקה לי.** קודס שאחרגתי בה כלום (2) וקשרתיה בפה קודס שאחרגתי בה כלום שלא היתה לאויר לטומאה ולא מזהרתי בה ולא הייתי טבולה לגידותי ויש לחוש שמא כשאחרגה בה שלא אנבעות עדיין הרוק לח ורוק הנדה אב הטומאה הוא כך נראה בעיני. ודבותי מפרשין משום לינורות עם הארץ המטמאה כל זמן שהיא לחה ואני אומר ע"כ האשה זו חבירה היתה דאי לא חבירה היתה מי אתיא קמי רבנן לישאל על הטהרות ועוד מי מהימנא למימר אחרגתיה בטהרה. קתני מיהת בלבו לשומרן **טפי.** וחה סבור שאלו של חול (1) אפשר דעתיה משמירה מעלייתא שהיה רגיל לשומרן וכאין בלבו לשומרן דמי: חמליו

והתניא וכו'. אלמא אדם משמר מה שציד חברו וכפ' בתרא דע"ז (דף סט.) פרש"י גבי מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא דהא (ה) חזי ליה דנגע דקתני טעונין טהרות והני לא בחביות מיירי שהיו סתומות אלא באוכלין מיירי בלא חביות אך קשה להר"ר אלחנן לוקמי בחביות ולא תקשה ליה ועוד דהכא כי אקשי ור"ל שאדם משמר מה שציד חברו היכי מצי משמר ליה כיון דאינו בחביות ותו למה לי נתעלמו עיניו מהם לטמאותם תיפוק ליה שהוא נוגע בהם ועוד אפי' בלא סיפא נמי תיקשי ליה מ"ט דרישא ופי' הר"י דהכא בחביות מיירי ואמנם פתוחות הן דאי סתומות לא יטמאו בהעלמת עין (ב) ועוד לא היה צורך לאוקמי רישא במטהר לכך כיון שלא הודיעו שהוא מפליג ומיהו זה יש לדחות דאנב דמוקי ליה הכא משום שיוויא דשני' ליה אוקמי' גם התם בע"ז ופריך מינה מכח ההיא דהכא דאי לא תימא הכי אלא אקשי ליה מסברא כי יש לחוש שמא נגעו בהן בריש"א א"כ הכא בשמעתין כי פריך מ"ש ריש"א משום מה שציד חבירו כו' אכתי תיקשי ליה ליחוש שמא יגע בהם אלא ודאי מסברא לא קשיא דלא נגעו דמרתתי כיון שלא הודיעום שהוא מפליג ומיהו הוה מצי לאקשויי ולטעמיך ריש"א גופא ליחוש שמא נגע וכן בכמה דוכתי ולא פריך ליה:

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא א"ר יצחק רישא במטהר חמריו ופועליו לכך. כך כתוב בספרים רש פי' כתוב ולא גרסינן ליה אך בפי' שלפני מצאתי כתוב ופירוש לעולם אין אדם משמר מה שציד חבירו וכי תימא מאי שנא ריש"א במטהר חמריו ופועליו לכך ולפיכך מרתת ובפי' ישנים כתוב וכן פי' מורי הרוי כמו וליטעמיך כלומר אדמוכחת מריש"א דאדם משמר תיקשי לסיפא והיינו מאי שנא ריש"א ומאי שנא סיפא דאי אדם משמר סיפא אמאי לא אלא במטהר לכך:

בבא להם דרך עקלתון. ואפ"ה בעינן שיטהרם לכך כדי שיהו מרתתים ליגע בו (ג) ואי לאו הכי לא מירתתי הואיל ומוסרין להם הטהרות ומחזיקים עצמם כטהורים ואפי' מזהירין אותן שלא ליגע סברי דלא קפדי אהך אגל בנכרי סגי בדרך עקלתון לאוד דלעולם יודע הוא שמקפיד על מגעו ומרתת:

הדרן עלך אין דורשין

חומר בקדש. י"א מעלות תשיב לרבא ולרבי אילא י' מעלות והיה קשה להר"ר אלחנן ליתני ההיא דלעיל (דף יח:) טוטלין לידים לחולין ולתרומה ולקדש מעבילין טבל והוחזק לתרומה לא הוחזק לקדש ונראה למורי דלא קא תשיב במתני' אלא היכא דאיכא דררא דטומאה קלת ואפי' בבתרייתא נמי אבל הך ליכא כלל דררא דטומאה (ו) והכי נמי בפ"ק דנדה (דף ו.) לא תשיב מעת לעת שבנדה משום דליכא דררא דטומאה ובגדי אוכלי תרומה מדרס לקדש איכא דררא דטומאה אף לאוריית' שמא ישבר עליהן אשתו נדה: **הנושא** את המדרס. מנעל של זב נושא את התרומה (ח) ובלבד שלא יגע בה רק נושא את החבית וכי תניא בתורת כהנים הנושא את המדרס מטמא שנים ופוסל אחד פי' מטמא שנים ופוסל אחד דהוה אב הטומאה ועשה ראשון ושני בחולין ופוסל בתרומה התם בנוגע בה ועל מה שפרש"י נושא מדרס שנושא את התרומה בחבית ואינו נוגע בתוריה וקשה לפירושו דתשיב ליה להאי נושא אב הטומאה לטומאה כלי כמו זב וא"כ ליטמא האי חבית ותרומה שבתוכו בהיסט מי לא תניא משכב ומושב בכף מאזנים ואוכלין ומשקין בכף שניה הכריע המשכב טומאת האוכלין ועוד תניא בת"כ הנוגע במשכבו יכבס בגדיו (ויקרא טו) אין לי אלא בגדים שהוא לבוש בגדים אחרים מנלן ת"ל (ט) בגד בגדיו א"כ מה ת"ל בגדיו לפרט פי' לפרט אדם וכלי חרס אלמא דנושא המדרס לא יטמא כלי אפי' בעת שאמו את המדרס ולא ודאי אפי' יגע בתוריה אין לחוש:

לא במדת התרומה מדת הקדש. לפי שמפרש בו הרבה דיינים ביניהם נקט האי לישנא: **הכלי** מצרף מה שבתוכו. הקשה הרב רבי אפרים בבפ"ק דחולין (דף כד: ושם) דרשינן מכל אשר בתוכו יטמא לימד על כלי חרס שאפי' מלא תרדל טמא ומנא ליה דטעמא הכי דלמא התם מטעמא דצירוף ותירץ הר"י דלא מצינו צירוף לחולין (ו):

כלים הנגמרים וכו'. אומר הר"ר אלחנן דלהכי נקט נגמרים ולא נעשים משום דאין רגילות לשומרם בטהרה בזמן עשייתן עד עת גומרם לפי שאין מקבלין טומאה עדיין אבל כי נגמרו שמקבלין טומאה נותנין לב (י) להן לשומרם בטהרה:

חמריו ופועליו. טעונין טהרות. כגון יין בחביות של חרס והן אינן נוגעין בתוכן וכלי חרס אינו מיטמא מגבו: **טהרותיו טהורות.** ואין חוששין שמא נגעו דכיון דלא הודיענו שהוא מפליג כל שעתא סברי השתא אתי. אלמא אדם משמר מה שציד חברו: **מאי שנא ריש"א ומאי שנא סיפא** לא גרסי' ליה. ואי גרסי' הכי פירושו ואי ס"ד אין אדם משמר מה שציד חברו מאי שנא ריש"א מאי שנא סיפא: **א"ר יצחק במטהר חמריו ופועליו לכך.** לעולם אין אדם משמר מה שציד חברו והני אין צריכין שימור דאי נמי נגעו לא איכפת להו דכשהטעילן לכך עסקינן: **בבא להן דרך עקלתון.** כשיכול לבוא להם פתאום דרך עקלתון שלא יבינו הלכך דאלי מייתי:

הדרן עלך אין דורשין

חומר בקדש מבתרומה וכו'. שמטבילים כלי בתוך כלי שאינם (ד) טמאים: **אבל לא לקדש.** בגמרא מפרש טעמא: **אחוריים ותוך ובית הלביתה לתרומה.** כלי הראוי להשתמש בתוכו ומאחוריו ובית צביטתו כל תשמיש ותשמיש שבו משוב כלי בפני עצמו לענין תרומה שאם נטמא זה לא נטמא זה ובטומאות דרבנן קאמר כדמפרש בגמ': **אבל לא לקדש.** שאם נטמא אחד מהן כולו טמא לקדש: **הנושא את המדרס.** מנעל של זב: **נושא את התרומה.** בחבית (ה) שאינו נוגע באוירה: **אבל לא את הקדש.** בגמרא (ו) מפרש טעמא: **לא כמדת הקדש.** בחלילת צביטותיו מדת התרומה: **שבקדש.** אם יש בגד טמא ובא להטעילו אם קשור הוא מתיר את קשרו משום דדמי לחלילה: **ומנגב.** אם לא הוא מנגבו תחלה ואח"כ מטעילו וכל זה משום דדמי לחלילה הוא: **ובתרומה.** אם רצה לקושרו קושר ואח"כ מטביל: **כלים הנגמרים בטהרה.** שמהר בהן משבאו סמוך לגמרן שראויין לקבל טומאה: **צריכין עבילה לקדש.** ובגמרא (ד) מפרש טעמא: **הכלי מצרף את מה שבתוכו.** (ו) אוכלים חתיכות הרבה בכלי אחד ונגע טמא באחד מהן הכלי מצרפן להיות כולן מתיחסה אחת וטומאתו כולן: **אבל לא לתרומה.** אלא אותה שנגע בה הוא ראשון והנוגעת בה הרא' שניה והנוגעת בשניה שלישית והשאר טהורות: **פסול.** ואינו פוסל עוד אחר: **אם נטמאת אחת מידיו.** בטומאה דרבנן שאינה מטמאה אלא ידים ולא את הגוף: **נגוזין.** שהיו נגוזין מיימיהן שלא הוכשרו לטומאה מעולם: **ידיים מסואבות.** שניות לתרומה דכיון דלא הוכשרה לא מיפסלא: **אבל לא לקדש.** בגמ' (ה) מפרש טעמא:

והתניא (א) הרי שהיו חמריו ופועליו טעונין טהרות אע"פ שהפליג מהן יותר ממיל טהרותיו טהורות ואם אמר להם לכו ואני אבוא אחריכם כיון שנתעלמו עיניו מהן טהרותיו טמאות מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא א"ר יצחק נפחא רישא במטהר חמריו ופועליו לכך אי הכי סיפא נמי אין ע"ה מקפיד על מגע חבירו אי הכי רישא נמי בבא להם דרך עקלתון אי הכי סיפא נמי כיון דאמר להו לכו ואני אבוא אחריכם מיסמך סמכא דעתייהו:

הדרן עלך אין דורשין

חומר (ב) בקדש מבתרומה שמטבילין כלים בתוך כלים לתרומה אבל לא לקדש אחוריים ותוך ובית הצביטה בתרומה אבל לא בקדש הנושא את המדרס נושא את התרומה אבל לא את הקדש בגדי אוכלי תרומה מדרס לקדש לא כמדת הקדש מדת התרומה שבקדש מתיר ומנגב ומטביל ואח"כ קושר ובתרומה קושר ואח"כ מטביל כלים הנגמרים בטהרה צריכין טבילה לקדש אבל לא לתרומה (ג) הכלי מצרף מה שבתוכו לקדש אבל לא לתרומה הרביעי בקדש פסול והשלישי בתרומה ובתרומה אם נטמאת אחת מידיו חבירתה טהורה ובקדש מטביל שתיהן שהיד מטמא את חבירתה בקדש אבל לא בתרומה אוכלין אוכלים נגובין בידים מסואבות בתרומה אבל לא בקדש

האונן ומחוסר כפורים צריכין טבילה לקדש אבל לא לתרומה. משמע דישנה טבילה (ה) אבל הערב שמש לא כדדייק לקמן (דף כב.) בכלים הנגמרים והכי נמי משמע בזבחים ברים טבול יום (דף לט.) דקא דייק על הך משנה היכי דמי אי דאסח דעתיה מעמא שרץ טמא מעליא הוי אם כן משמע דלא הערב שמש בעי וגם רש"י פי' כן התם דלא בעי הערב שמש והא דתנן התם טבול יום ומחוסר כפורים אין חולקין בקדשים לאכול לערב משמע דמחוסר כפורים בעי הערב שמש איכא למימר משום טבול יום נקטיה אבל קשה לר"י דאמר בעירובין בפרק בכל מערבין (דף לב.) האשה שהיתה עליה ליבה לו זיבה מביאה מעות ונותנת בשופר טובלת ואוכלת בקדשים לערב והתם לא תני טבול יום וי"ל דלערב דנקט מיירי שאינה עומדת שם בשעת הקרבה אלא קומכת לה על חזקת ב"ד אוכלת לערב דחזקה אין ב"ד מתעצלין וק"ל דלאחר חלות תשתרי שכן מצינו גבי עומר (מנחות דף סח.) הרחוקים מחלות והילך מותרין לפי שאין ב"ד מתעצלין ויש לחלק דהתם בקרבן צבור ממהר טפי לעשות עד חלות אבל קרבן יחיד מתמיהין כל היום אבל טפי לא כדי שלא יכשל על ידם וכי תימא אחר תמיד של ערב תשתרי דתו לא תשתרי (כ) כיון דכתיבה עליה העולה ומינה יליפינן (ג) עשה דהשלמה דאין מקריבין אחרי עולת התמיד בין הערבים כלום ויש לומר דאיכא למימר שפעמים מאחרין התמיד עד הערב שמש כדאמרינן ריש תפלת השחר (ברכות דף כו:) שהולך וקרב עד הערב הלכך כיון שאין לו זמן קבוע מספקינן לה בכל הספק אי נמי כרבי שמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה שאמר ריש תמיד נשחט (פסחים דף נט.) שחטאת העוף קרב אחר תמיד הערב והכי תפסה הר"י ברים תמיד נשחט גבי מחוסר כפורים שטובל ואוכל בקדשים לערב דלא נקט ערב משום הערב שמש אלא לפי שאינו עומד לעולם על קרבנו כדפי' וקומץ על חזקת כהנים וכן יש לפרש היא דכריתות ברים פרק מחוסרי כפרה (דף מ:) [גר] מעוכב לאכול בקדשים עד שיביא קנו הביא פרידה אחת שחרית אוכל בקדשים לערב (ג) דרבותא נקט ואע"ג דאם הביאום שחרית תרוייהו לא יאכל עד הערב איכא דקומץ על חזקה כדפרי' אבל ליכא למימר התם משום הערב שמש דלא צריך כדפרי' ועוד דלא מזכיר התם טבילה וגם לא מצינו מחוסר כפרה הצריך טבילה רק מחוסר כפרה דטומאה אבל בגר לא מצינו לו וכן תנן (פרה פי"ח מ"ה) כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים מטמא (ד) הקדש וכו' אחר ביאתו מותר בכולן משמע כל שהוא מדרבנן מותר מיד בלא הערב שמש ומההיא דפרישת תירת הר"ר שמואל מרגו"ש הא דתניא בפ"ב דזבחים (דף יח. ושם) גבי מתני' דכלי שנטמא בולד הטומאה מטבילין אותו ביו"ט ואמאי והא בעי הערב שמש ותירץ דכיון דולד טומאה דרבנן לא בעי הערב שמש והכי משמע בירושלמי דתרומות פ"ב גמרא המטביל כליו בשבת וכי מתקן מנא לכתחילה תני נפל כליו לתוך הבור מעריס עליו ומטבילו כלומר ביום טוב ובשבת תרי אמורא חד אמר בכלי שנטמא בולד הטומאה וחד אמר בכלי שנטמא בולד הטומאה מתיב מאן דאמר בולד הטומאה למאן דאמר בולד הטומאה אפי' בחול הא טעון הערב שמש כלומר התינח לדידי דאוקימנא ליה בולד הטומאה שפיר דלא בעי הערב שמש אלא לדידך דמוקמית ליה בולד הטומאה צריך ליה הערב שמש ולא חזיא לאשתמושי ביה רק בחול מ"ב הוה ליה מטביל משבת לחול ומוקי לה ברולה להשתמש (ה) לצורך חולין דטבול יום שרי בחולין בלא הערב שמש והשתא לדבריו מוקמי מתני' דבילה (שם) דאין מטבילין כלים שנטמאו בולד הטומאה בהכן מיירי לאכול תרומה אי נמי באוכל חולין על טהרת תרומה ולא שרי בטומאה דרבנן רק ע"י הערמה גם שמעתתא דבילה ע"י הערמה מיירי ובולד הטומאה אפילו על ידי הערמה לא וכי שרי התם במתני' מלבין בדלי טמא והוא טהור מאליו הך הערמה עדיפא שפיר מאילו החזירו ריקן ואותה גירסא שפיר מייתי לה בירושלמי גם בפ"ב דבילה [ג"ז שם] כתוב בשינוי בספרים אמנם הגעת הגירסא כמו שפי' ועוד היה מביא הר"י סייעתא דאמר בפרק האשה (פסחים דף נ:) אמר רב אין שוחטין וחורקין על טמא שרץ דילמא פשע ולא עביל ואלו במחוסר כפרה אמר התם שוחטין וחורקין עליו ולא חיישינן דילמא פשע דהואיל וטהור מעליא הוי מדאורייתא לא העמידו חכמים דבריהם במקום כרת לפוטרו בכך מפסח ושפיר שוחטין וחורקין עליו ואל תתמה דאמר בפרק הוציאו לו (יומא דף מז.) גבי ר' ישמעאל בן קמחית כהן גדול שפיר עם נכרי בשוק ומתזה לימורא מפיו נכנס יבנב אחיו ושימש תחתיו ואמאי ליחיל וליטבול כיון דטומאה דרבנן הרי לא בעי הערב שמש התם י"ל כיון דחכמים שויהו לנכרים מזבים לכל דבריהם החמירו בהן והלריכו הערב שמש ובלימורא דע"ה משמע לקמן (דף כג.) בהיא דשפופרת דבעי הערב שמש דקאמר אמאי יטמא ויטבול הא מטמא (ו) וקיימא ליה ומאי קאמר הא בטומאה קמייתא לא בעי הערב שמש וליכא היכירא ואי מטמאין (ו) בעי הערב שמש ושפיר איכא היכירא לגדוקין אלא ודאי דלפ"ה של ע"ה צריך הערב שמש ועוד תנן (פרה פ"ג מ"ז) שהיו מטמאין כהן השורף את הפרה ותניא בתוספתא (ד) שהיו נוגעין בו כדפירש לעיל דבגדי אוכלי קדש מדרס לחטאת ואיזה היכירא לגדוקין איכא כיון דלא בעי הערב שמש כדפרי' ותירץ הר"ר שמעון דעשאוהו טמא מת בשביעי שלו כדלעיל הלכך אף הערב שמש. בעי אך רש"י לא פירש הכי לקמן אלא פירש עשאוהו טמא מת בז' שלו למימני ביה ראשון ושני ולא לענין הערב שמש והשתא קשה דמשמע דאיכא הערב שמש אף בטומאה דרבנן ואלו בהיא דכל הטעון ביאת מים משמע דליכא הערב שמש ואמר הר"י (ח) דמטמא כהן השורף את הפרה מיירי כדי שיהיה טמא לטמא חולין במגעו וכן בהיא [ליעורא דע"ה וליעורא דנכרי שנאזה מפיו] שמטמא חולין במגעו לפיכך בעו הערב שמש אך לישנא לא משמע שיטמא חולין במגעו בהיא דכהן השורף את הפרה וכן לקמן גבי שפופרת לא קאמר עשאוהו טמא מת בז' שלו רק לענין הערב שמש ולא לענין לטמאות חולין במגעו והא דבעי הערב שמש איכא למימר דבפרה החמירו וגם בשפופרת טפי מבכלים הנגמרים דסגי להו בטבילה בלא הערב שמש היינו גבי חולין ותרומה לקדש ולא לחטאת והיא דפסחים פרק אלו דברים (דף ע.) דאמר סכין שנטמא בי"ג שונה ומטביל אותה ב"ד שותא בה מיד כלומר דמסתמא הטבילוה מאתמול כדי לעשות לה הערב שמש וכ"ת ליחוש דילמא טמא בטומאה דרבנן דלא בעי הערב שמש ונטר ליה עד לפרא להטביל דהא הוא ספק דרבנן ולקולא ועוד דרגילות להטביל מאורתא דלמא מטריד כ"כ ולא טביל כ"כ וליכא לאתמוהי אלא סכין שנטמא היכא אי בירושלים אפי' בי"ג נמי ואי הוך לירושלים אפי' בי"ד נמי לא כדאמרינן התם בשילהי פרק קמא דפסחים (דף יט:) דהא י"ל דמיירי חוץ מירושלים אי נמי בירושלים ובגזיתא שאינו לא דרך ירידה ולא דרך עליה ובי"ד דאיכא הוכחא דאטבלה שריא והקשה הר"ר אליעזר לפסול אלא סכין בהיסח הדעת כדאמר לעיל שילהי פ"ב (דף כ.) דאמר גבי על הסל ולא על המגריפה ופסליה ליה בהיסח הדעת ותירץ הר"י דלא שייך היסח הדעת לפסול רק דומיא דהתם שהיו בידו ואסח דעתיה היינו אבל היכא שאין בידו כגון שאבד לא שייך התם היסח הדעת ליפסול * והביא הר"ר אלחנן סעד לדבריו מפרק [ז] דשקלים מ"ג) דאמר התם נמלא בעזרה חברים עולות תמיכות חטאות ומשמע שעולה נקריבה וחטאת ה) תאכל ולא מיפסלה בהיסח הדעת והקשה הר"ר אלחנן מאי אלא דקאמר לישנא דשונה ומטביל דמשמע שכבר הוטבל ותירץ לו הר"י דאפי' הכיר בה שהטבילוה בעלים נמי מטבילין דאימא לא נשמרה בטהרה הואיל ואית ליה שהות כולי יומא ובהיא דבילה דאמרינן כלי שנטמא בולד הטומאה מטבילין ואקשינן הא בעי הערב שמש היה אומר הר"ר אלחנן דביו"ט שחל להיות בע"ש עסקינן דיו"ט מכין לשבת הלכך מטבילין אפילו ליומא אחרינא אך לישנא דמתני' לא משמע ליה אלא בכל יו"ט מיירי:

דקיטרא

ה) האונן ומחוסר כפורים צריכין טבילה לקדש אבל לא לתרומה: גמ' בקדש מ"ט לא א"ר אילא מפני שכבידו של כלי חוצץ והא מדסיפא משום חציצה רישא לאו משום חציצה דקתני סיפא ולא כמדת הקדש מדת התרומה שבקדש מתיר ומנגיב ומטביל ואחר כך קושר ובתרומה קושר ואחר כך מטביל רישא וסיפא משום חציצה וצריכא דאי אשמעינן רישא הוה אמינא היינו טעמא דלקדש לא משום כבידו של כלי דאיכא אבל סיפא דליכא כבידו של כלי אימא לקדש נמי לא הוי חציצה ואי אשמעינן סיפא הוה אמינא היינו טעמא דלקדש לא משום

דקיטרא

(ה) דקיטרא במיא אהדרוקי מיהדק אבל רישא דמיא אקפויי מקפו ליה למנא לא הויא חציצה צריכא רבי אילא לטעמיה דאמר רבי אילא א"ר חנינא בר פפא עשר מעלות שנו כאן חמש ראשונות בין לקדש בין לחולין שנעשו על טהרת הקדש אחרונות לקדש אבל לא לחולין שנעשו על טהרת הקדש מ"ט חמש קמייתא דאית להו דררא דטומאה מדאורייתא גזרו בהו רבנן בין לקדש בין לחולין שנעשו על טהרת הקדש בתרייתא דלית להו דררא דטומאה (ו) מדאורייתא גזרו בהו רבנן לקדש לחולין שנעשו על טהרת הקדש לא גזרו בהו רבנן רבא אמר מדסיפא הוי משום חציצה רישא לאו משום חציצה ורישא היינו טעמא (ז) גזירה שלא יטביל מחטין וצינורות בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד (ח) כדתנן (ט) עירוב מקוואות כשפופרת הנוד בעוביה וכחללה

דקיטרא במיא אהדרוקי מיהדק. ומנגיב דמתניתין הוי משום מלילה כדפירש רש"י והא דלא עביד לריכותא ממנגיב משום דקיש ליה (ד) דלא ידעינן מאידך ויש מפרשים דמנגיב טעמא אחרינא איכא משום שהמים מחרים ומטמאין ליה ולא סלקא להו השקה משום מעלה דקדש וקשה למורי דאם כן לרבא הוי שנים עשר ולרבי אילא אחד עשר וי"ל רביעי בקדש לא חשיב ליה אי לירוף דאורייתא: **אחרונות** לקדש ולא לחולין כו'. תימה להר"ר אלחנן דמוכח רב מרי לעיל בחידך פירקא (דף יט:) ש"מ חולין שנעשו על טהרת הקדש בקדש דמו מדלא קתני להו גבי מעלות כלומר בגבי אוכלי תרומה מדרס לחולין שנעשו על טהרת הקדש בגבי חולין (כ) מדרס לקדש ומאי הוכחא היא דילמא לאו בקדש דמו בעלמא ולענין מעלה זו הוי בקדש שכן מתניתין סבירא גבי ה' ראשונות בקדש דמו ואפ"ה לא חשיב לה גבי מעלות ושמא דלא קאמר הש"ס רק לענין הך מעלה לאוד: **בתרייתא** דלית בהו דררא דטומאה דאורייתא לקדש גזור ולא לחולין שנעשו על טהרת הקדש. ויקשה לר"י דאמרינן בפ"ק דנדה (דף י.) מעת לעת שבנדה לקדש אבל לא לתרומה אי הכי לתנויי גבי מעלות כי קתני מילתא דלית ליה דררא כו' דלית ליה דררא דטומאה דאורייתא לא קתני ומאי קא משני ליה הא גבי בתרייתא חשיב הכא דררא דטומאה דרבנן והיא דהתם דררא דטומאה דרבנן (ו) ומו קשה מאי שנא הני בתרייתא דהכא דלא הוי לחולין שנעשו על טהרת הקדש והתם מסקינן דמעת לעת אף לחולין שנעשו על טהרת הקדש וריב"א היה מפרש דהתם לא מקשה ולתנייה גבי מעלות רק מקמייתא דגבי בתרייתא לא דמו דהתם אף לחולין שנעשו על טהרת הקדש והכא דוקא לקדש ולא יתכן להר"י דאכתי לא קיש ליה בהא מ' פריך ליה עד דלמסקנא ועוד כי משני דלא דמי לקמייתא משום דלית דררא דטומאה אכתי תקשי ליה מ"ש דהתם לחולין שנעשו עט"ה והכא דוקא לקדש להכי נראה להר"י לפרש ולתנייה גבי מעלות או קמייתא או בתרייתא ומשני דליכא דררא דטומאה כלל אפילו דרבנן ולא דמי אף לבתרייתא דהא כי מטמינן לה מעת לעת קיש לן דטהורה היתה ואל תתמה היכי מסקינן התם אף לחולין כיון דליכא דררא דטומאה כלל לפי גרגלות הוא קלא שנעקר הדס לפני ראייתה לכך גזרו רבנן אף בחולין שנעשו עט"ה ומכל מקום לית להו דררא דטומאה התם כיון דבשעה דעסקה בטהרות אז אין שם ספק טומאה ואין לה להניח מלעסוק בטהרות שאינה יודעת מתי תראה אחרי כן:

בתרייתא דלית להו דררא דטומאה דאורייתא. תימה להר"י הרי רביעי בקדש ושלישי בתרומה דהוו דאורייתא כדאיתא בסוטה פרק כשם (דף כט.) ולקמן (ו) אפרש בע"ה ולא כפי' רש"י שפירש דהוי דרבנן רביעי בקדש ועוד קשה למורי דרב נחמן אמר רבה בר אבוה דקתני גבי י"ח מעלות לקמייתא כו' אחרונות לקדש דווקא אם כן סבירא ליה כל אלו דבתרייתא לית להו דררא דטומאה דאורייתא ואילו לקמן (דף כד.) שמעינן ליה לירוף כל הוי דאורייתא דמשני ליה למימרא דרבי חנין בגון שנברו על גבי (ז) קטבליא דאורייתא יש לו תוך מלרף אלמא הוי דאורייתא בכלי שיש לו תוך ותירץ הר"י כיון דלא שייך לחולין לא חשיב ליה דררא דטומאה והיינו שייכות דטומאה:

בעוביה וכחללה. פירש"י שתי אצבעות חוזרות למקומן והקשה ר"ת דתנן (ח) ומייתי לה פרק שני דגיטין (דף טז. ושם) ובפרק בתרא דע"ז (דף עב.) הנלוק והקטפרס ומשקה טופח אינן חיבור הא טופח על מנת להטפיח חיבור ואומר ר"ת דבמים סגי בטופח על מנת להטפיח אבל בנקב בעינן ב' אצבעות אך קשה להר"י דתנן בפרק חמישי דפרה (מ"ח) שתי שקתות שבאבן (מ) קדש אחת מהם מים שבשניה אינן מקודשות אם היו נקובות זה בתוך זה כשפופרת נוד או שהיו מים נפין על גביו אפי' בקליפת השום קדש אחת מהן מים שבשניה מקודשות משמע מדקתני סיפא או שהיו מים נפין על גביו משמע דבכותל בעינן שפופרת הנוד אפי' ממים דדוקא בסיפא סגי בקליפת השום ותו תנן במסכת מקוואות (פ"ו מ"ט) כותל שבין שתי מקוואות שנסדק לשתי מצולרף לערב אין מצולרף עד שיהא במקום אחד כשפופרת הנוד ר"י אומר חילוף הדברים נפרלו זה לתוך זה על רוס בקליפת השום ועל רוחב כשפופרת [הנוד] כלומר שתי אצבעות חוזרות למקומן וכיון דבעינן תרי הנקב אלא אים איכא טפי מטופח על מנת להטפיח ועוד אי מיתניא ההיא דנלוק וקטפרס לענין מקוואות מאי האי דקאמר בגיטין (ט) ולענין מקוואות ור"י הוא מכלל דמעיקרא לא מיתוקמא לענין מקוואות ונראה לר"י דלענין השקה מיתניא דומיא דרישא [מקל] שהוא אלא משקין טומאין כיון שהשיקו למקוה טהורה דברי ר' יהושע ותכ"א עד שיטביל את כולה הנלוק והקטפרס כו' ובסוף פרק שמיני דטהרות מיתני' אבל לענין מקוואות מועיל כדאיתא לעיל (דף יט.) גבי שלש גממיות דטובלין בתחתונה וכי מוקמינן בגיטין [דילמא] לענין מקוואות ור"י היא דאמר גוד אחית לא מצי לאוקמי כרבנן דלית להו טופח על מנת להטפיח אפי' בגוד אחית וכ"ש בקרקע שזה דלעולם לית להו חיבור עד שיהא בקליפת השום ברוחב שפופרת והכי משמע ליישב דיהו דלעולם לא הוי חיבור ועוד דאיכא למימר לר"י ומי לית ליה רק היכא דשייך גוד אחית אבל בקרקע שזה לא אמרינן ולעיל (דף יט: בד"ה בתחתונה) פירשתי דנקט ובאמצעות ארבעים ארבעה דר"י דאע"ג איכא מ' סאה באמצעית אין טובלין בעליונה אי ומי רבותא דחכמים דאפי' הכי קתני (ו) סיפא בתוספתא וחכ"א אין מטבילין אלא באמצעית אך תימה להר"ר אלחנן דסברא הפוכה דגבי השקה חזינן דקטפרס אינו חיבור בהיא דנלוק וקטפרס ולענין מקוואות מהני דלאיתא לעיל גבי שלשה גממיות (שם) דטובלין בתחתונה דהוי חבור ואלו טופח על מנת להטפיח מהני לענין השקה ולענין מקוואות בעינן מים נפין על גביו ותירץ הר"י דטומאה וטהרה והשקה הלכתא גמירי לה ולא בסברא תליא מילתא ועוד קשיא לו דגבי טופח על מנת להטפיח הוי חיבור להשקה ובמקוואות בעינן מים נפין וכי קאמרינן דילמא לענין מקוואות קאמר רוקא לומר דגבי השקה לא הוי חיבור ויש לומר דהוא הדין להשקה במקום דאיכא למימר גוד אחית הוי חיבור לרבי יהודה והא דנקט מקוואות משום דאיירי ביה נקטיה ומיהו יש לחלק מעיקרא ולישב כל המשניות דבקרקע שזה היכא דליכא כותל כלל סגי בטופח על מנת להטפיח והיכא דאיכא נקב בכותל בעינן ברוחב שפופרת הנוד ועל גבי כותל סגי בקליפת השום ועל רוחב כשפופרת הנוד: [וע' תוס' יבמות טו. ד"ה עירוב]:

(ה) דקיטרא במיא אהדרוקי מיהדק. ומנגיב דמתניתין הוי משום מלילה כדפירש רש"י והא דלא עביד לריכותא ממנגיב משום דקיש ליה (ד) דלא ידעינן מאידך ויש מפרשים דמנגיב טעמא אחרינא איכא משום שהמים מחרים ומטמאין ליה ולא סלקא להו השקה משום מעלה דקדש וקשה למורי דאם כן לרבא הוי שנים עשר ולרבי אילא אחד עשר וי"ל רביעי בקדש לא חשיב ליה אי לירוף דאורייתא: **אחרונות** לקדש ולא לחולין כו'. תימה להר"ר אלחנן דמוכח רב מרי לעיל בחידך פירקא (דף יט:) ש"מ חולין שנעשו על טהרת הקדש בקדש דמו מדלא קתני להו גבי מעלות כלומר בגבי אוכלי תרומה מדרס לחולין שנעשו על טהרת הקדש בגבי חולין (כ) מדרס לקדש ומאי הוכחא היא דילמא לאו בקדש דמו בעלמא ולענין מעלה זו הוי בקדש שכן מתניתין סבירא גבי ה' ראשונות בקדש דמו ואפ"ה לא חשיב לה גבי מעלות ושמא דלא קאמר הש"ס רק לענין הך מעלה לאוד: **בתרייתא** דלית בהו דררא דטומאה דאורייתא לקדש גזור ולא לחולין שנעשו על טהרת הקדש. ויקשה לר"י דאמרינן בפ"ק דנדה (דף י.) מעת לעת שבנדה לקדש אבל לא לתרומה אי הכי לתנויי גבי מעלות כי קתני מילתא דלית ליה דררא כו' דלית ליה דררא דטומאה דאורייתא לא קתני ומאי קא משני ליה הא גבי בתרייתא חשיב הכא דררא דטומאה דרבנן והיא דהתם דררא דטומאה דרבנן (ו) ומו קשה מאי שנא הני בתרייתא דהכא דלא הוי לחולין שנעשו על טהרת הקדש והתם מסקינן דמעת לעת אף לחולין שנעשו על טהרת הקדש וריב"א היה מפרש דהתם לא מקשה ולתנייה גבי מעלות רק מקמייתא דגבי בתרייתא לא דמו דהתם אף לחולין שנעשו על טהרת הקדש והכא דוקא לקדש ולא יתכן להר"י דאכתי לא קיש ליה בהא מ' פריך ליה עד דלמסקנא ועוד כי משני דלא דמי לקמייתא משום דלית דררא דטומאה אכתי תקשי ליה מ"ש דהתם לחולין שנעשו עט"ה והכא דוקא לקדש להכי נראה להר"י לפרש ולתנייה גבי מעלות או קמייתא או בתרייתא ומשני דליכא דררא דטומאה כלל אפילו דרבנן ולא דמי אף לבתרייתא דהא כי מטמינן לה מעת לעת קיש לן דטהורה היתה ואל תתמה היכי מסקינן התם אף לחולין כיון דליכא דררא דטומאה כלל לפי גרגלות הוא קלא שנעקר הדס לפני ראייתה לכך גזרו רבנן אף בחולין שנעשו עט"ה ומכל מקום לית להו דררא דטומאה התם כיון דבשעה דעסקה בטהרות אז אין שם ספק טומאה ואין לה להניח מלעסוק בטהרות שאינה יודעת מתי תראה אחרי כן:

בתרייתא דלית להו דררא דטומאה דאורייתא. תימה להר"י הרי רביעי בקדש ושלישי בתרומה דהוו דאורייתא כדאיתא בסוטה פרק כשם (דף כט.) ולקמן (ו) אפרש בע"ה ולא כפי' רש"י שפירש דהוי דרבנן רביעי בקדש ועוד קשה למורי דרב נחמן אמר רבה בר אבוה דקתני גבי י"ח מעלות לקמייתא כו' אחרונות לקדש דווקא אם כן סבירא ליה כל אלו דבתרייתא לית להו דררא דטומאה דאורייתא ואילו לקמן (דף כד.) שמעינן ליה לירוף כל הוי דאורייתא דמשני ליה למימרא דרבי חנין בגון שנברו על גבי (ז) קטבליא דאורייתא יש לו תוך מלרף אלמא הוי דאורייתא בכלי שיש לו תוך ותירץ הר"י כיון דלא שייך לחולין לא חשיב ליה דררא דטומאה והיינו שייכות דטומאה:

בעוביה וכחללה. פירש"י שתי אצבעות חוזרות למקומן והקשה ר"ת דתנן (ח) ומייתי לה פרק שני דגיטין (דף טז. ושם) ובפרק בתרא דע"ז (דף עב.) הנלוק והקטפרס ומשקה טופח אינן חיבור הא טופח על מנת להטפיח חיבור ואומר ר"ת דבמים סגי בטופח על מנת להטפיח אבל בנקב בעינן ב' אצבעות אך קשה להר"י דתנן בפרק חמישי דפרה (מ"ח) שתי שקתות שבאבן (מ) קדש אחת מהם מים שבשניה אינן מקודשות אם היו נקובות זה בתוך זה כשפופרת נוד או שהיו מים נפין על גביו אפי' בקליפת השום קדש אחת מהן מים שבשניה מקודשות משמע מדקתני סיפא או שהיו מים נפין על גביו משמע דבכותל בעינן שפופרת הנוד אפי' ממים דדוקא בסיפא סגי בקליפת השום ותו תנן במסכת מקוואות (פ"ו מ"ט) כותל שבין שתי מקוואות שנסדק לשתי מצולרף לערב אין מצולרף עד שיהא במקום אחד כשפופרת הנוד ר"י אומר חילוף הדברים נפרלו זה לתוך זה על רוס בקליפת השום ועל רוחב כשפופרת [הנוד] כלומר שתי אצבעות חוזרות למקומן וכיון דבעינן תרי הנקב מלא מים איכא טפי מטופח על מנת להטפיח ועוד אי מיתניא ההיא דנלוק וקטפרס לענין מקוואות מאי האי דקאמר בגיטין (ט) ולענין מקוואות ור"י הוא מכלל דמעיקרא לא מיתוקמא לענין מקוואות ונראה לר"י דלענין השקה מיתניא דומיא דרישא [מקל] שהוא אלא משקין טומאין כיון שהשיקו למקוה טהורה דברי ר' יהושע ותכ"א עד שיטביל את כולה הנלוק והקטפרס כו' ובסוף פרק שמיני דטהרות מיתני' אבל לענין מקוואות מועיל כדאיתא לעיל (דף יט.) גבי שלש גממיות דטובלין בתחתונה וכי מוקמינן בגיטין [דילמא] לענין מקוואות ור"י היא דאמר גוד אחית לא מצי לאוקמי כרבנן דלית להו טופח על מנת להטפיח אפי' בגוד אחית וכ"ש בקרקע שזה דלעולם לית להו חיבור עד שיהא בקליפת השום ברוחב שפופרת והכי משמע ליישב דיהו דלעולם לא הוי חיבור ועוד דאיכא למימר לר"י ומי לית ליה רק היכא דשייך גוד אחית אבל בקרקע שזה לא אמרינן ולעיל (דף יט: בד"ה בתחתונה) פירשתי דנקט ובאמצעות ארבעים ארבעה דר"י דאע"ג איכא מ' סאה באמצעית אין טובלין בעליונה אי ומי רבותא דחכמים דאפי' הכי קתני (ו) סיפא בתוספתא וחכ"א אין מטבילין אלא באמצעית אך תימה להר"ר אלחנן דסברא הפוכה דגבי השקה חזינן דקטפרס אינו חיבור בהיא דנלוק וקטפרס ולענין מקוואות מהני דלאיתא לעיל גבי שלשה גממיות (שם) דטובלין בתחתונה דהוי חבור ואלו טופח על מנת להטפיח מהני לענין השקה ולענין מקוואות בעינן מים נפין על גביו ותירץ הר"י דטומאה וטהרה והשקה הלכתא גמירי לה ולא בסברא תליא מילתא ועוד קשיא לו דגבי טופח על מנת להטפיח הוי חיבור להשקה ובמקוואות בעינן מים נפין וכי קאמרינן דילמא לענין מקוואות קאמר רוקא לומר דגבי השקה לא הוי חיבור ויש לומר דהוא הדין להשקה במקום דאיכא למימר גוד אחית הוי חיבור לרבי יהודה והא דנקט מקוואות משום דאיירי ביה נקטיה ומיהו יש לחלק מעיקרא ולישב כל המשניות דבקרקע שזה היכא דליכא כותל כלל סגי בטופח על מנת להטפיח והיכא דאיכא נקב בכותל בעינן ברוחב שפופרת הנוד ועל גבי כותל סגי בקליפת השום ועל רוחב כשפופרת הנוד: [וע' תוס' יבמות טו. ד"ה עירוב]:

מאי

טבילה לקדש אבל לא לתרומה נמצאו מעלות הללו לר' אילא דמשוי להו

דעשר מעלות שנו כאן שם שמיהן וכו'. ג) ל"ל ואחר זה כלים הנגמרים כו'.

וכחללה ועוכיה. והן ב׳ אצבעות חוזרות למקומן שאדם יכול לגלגל בתוך חללו ב׳ אצבעות לכל צד הוי עירוב ומטבילין אף כלים והאי נמי משום טומאה דאורייתא היא: **גרגותני.** סל גדול מאד שבו מסננין היין בעת הבציר ונותנין אותו תחת קילוח הגת והיין מסתנן בו ויורד לבור כדאמרינן במסכת ע״ז (דף מ׳:) שלא החזיר גרגותני לגת: **טהורין.** אף לקודש. ורבא לטעמיה דאוקי טעמא גזירה משום כלי שאין בפיו כשפופרת הנוד ובכל וגרגותני ליכא למיחש להכי: **לא עלתה לו טבילה.** שעשאן כב׳ מקוואות ואין שיעור לא בזה ולא בזה אע״פ שהמים מחברן בין אויר הנגרים אין זה מיבור: **דהא ארעא כולא מחלחלא.** והמים הנובעין כאן באין מנהר גדול ולא משבינן כמחובר דבעינן מ׳ סאה במקום אחד: **והני מילי.** (ב) דאמרינן המטביל בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד טמאים בכלי טהור שלא היה הכלי החיצון צריך להטביל: **אבל.** אם הוא צריך להטביל: **מיגו דסלקא עביבה לגופו של כלי.** ליטהר תוכו ע״י מים הנכנסין דרך פיו דכטומאתו כן טהרתו סלקא נמי טבילה לכלים שבתוכו: **הרי אלו טהורין.** לתרומה ולא חלק בין פיו לחבר לפיו קצר: **ואם לא עבל כו׳.** כדמפרש לה ואם אין צריך להטבילו: **המים המעורבים.** למקוה ואתה בא לטהר על ידיהן כלים שבתוכם עד שיהו מעורבין דרך פה רחב כשפופרת הנוד: **והא דר׳ אילא.** דאוקי[a] טעמא משום חציצה וסל וגרגותני נמי כשאר כלים דמי והמטביל כלים לתוכן אינן טהורין לקודש ורבא דאוקי[a] טעמא דמתני׳ משום עירוב מקוואות והא בסל וגרגותני ליכא למיחש וטהורין תנאי היא: **למאן קאמרינן חברים.** למי אנו אומרים הולחה זו שלא יעביל כלי בתוך כלי לחבר דאילו עם הארץ לא אתי קמן למשאל הלכך לתרומה ליכא למיחש דהא מידע ידיע שיעור עירוב מקוואות ולענין כבידו של כלי נמי אם כבד הוא מגביהין אותו: **א״ה קודש נמי.** על כרחך מתני׳ דקתני אבל לא לקודש בחבר עסקינן דאי ע״ה מי ליית לך ומי אתי קמן למשאל טעמא: **תרומה נמי חזי ליה.** ישראל עם הארץ ומטביל ומשתמש בו תרומה ואח״כ נותנה לכהן: **לא מקבלינן.** תרומה מעם הארץ אלא בשעת הגיתות והבדים שהכל מטהרים את כליהן ע״פ חכמים כדתנן (לקמן דף כד:) עבדו הגיתות והבדים והביאו לו חבית של תרומה לא יקבלנה ממנו: **על טהרת יין ושמן.** (ג) לקבל מידם יין לנסכים ושמן למנחות כדתנן במתניתין (לקמן דף כד:) חומר בתרומה שביהודה נאמנין על טהרת יין ושמן: **וכונה כמה.** כשעת איסור הבמות ומקטיר לשמים: **כר׳ יוסי.** דאילו לרבנן לא מקבלינן כדאמר בפסחים

וכחללה בשתי אצבעות חוזרות למקומן סבר לה כהא דאמר ר״נ אמר רבה בר אבוה אי״א מעלות שנו כאן [b]שש ראשונות בין לקודש בין לחולין שנעשו על טהרת הקודש אחרונות לקודש אבל לא לחולין שנעשו על טהרת הקודש מאי איכא בין דרבא לדר׳ אילא איכא בינייהו סל וגרגותני שמילאן כלים והטבילן למ״ד משום חציצה איכא למ״ד משום גזירה שמא יטביל מחטין וצינוריות בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד סל וגרגותני שאין בפיהן כשפופרת הנוד ליכא ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא סל וגרגותני שמילאן כלים והטבילן טהורין ומקוה שחלקו בסל וגרגותני הטובל שם לא עלתה לו טבילה דהא ארעא כולה חלחולי מחלחלא ובעינן דאיכא מ׳ סאה במקום אחד [c]והני מילי בכלי טהור אבל בכלי טמא מיגו דסלקא טבילה לכוליה גופיה דמנא סלקא להו נמי לכלים דאית ביה [d]דתנן [e]כלים שמילאן כלים והטבילן [f]והרי אלו טהורין ואם לא טבל מים המעורבים עד שיהיו מעורבין כשפופרת הנוד מאי קאמר ואם לא טבל ה״ק ואם אינו צריך להטבילו [g] ומים המעורבין עד שיהו מעורבין כשפופרת הנוד והא דרבא ודר׳ אילא תנאי היא דתניא [h]סל וגרגותני שמילאן כלים והטבילן בין לקודש בין לתרומה טהורין אבא שאול אומר לתרומה אבל לא לקודש אי הכי תרומה נמי למאן קאמרינן [i]חברים חברים מידע ידעי א״ה קודש נמי חזי ליה ע״ה ואזיל מטביל תרומה נמי חזי ליה ע״ה ואזיל מטביל לא מקבלינן מינייהו קודש נמי לא נקביל מינייהו הויא ליה איבה תרומה נמי הויא ליה איבה לא איכפת ליה דאזיל יהיב ליה לכהן עם הארץ חבריה ומאן תנא דחייש לאיבה רבי יוסי היא דתניא א״ר יוסי מפני מה [j]הכל נאמנין על טהרת יין ושמן כל אחד ואחד הולך ובונה במה לעצמו ושורף פרה אדומה לעצמו אמר רב פפא [k]כמאן מקבלינן האידנא סהדותא מע״ה כמאן כרבי יוסי וניחוש לשאלה דתנן [l]כלי חרס מציל על הכל [m]דברי ב״ה ב״ש אומרים [n]אינו מציל אלא על אוכלים ועל המשקים ועל כלי חרס אמרו להם ב״ה לב״ש מפני מה [o]אמרו ב״ש [p]מפני שהוא טמא ע״ג ע״ה [q]ואין כלי טמא חוצץ אמרו להם ב״ה והלא טיהרתם אוכלין ומשקין שבתוכו אמרו להם בית שמאי כשטיהרנו אוכלין ומשקין שבתוכו לעצמו

מאי איכא בין רבא לר׳ אילא. קשיא למורי איכא ביניייהו טובא כלי חיצון כשהטביל חציצה שייך בין בחיצון בין בפיו כשפופרת הנוד ליכא כלי חיצון בפנימי ולמאן דמוקי משום גזרה שאין למגזר רק בפנימי דבחיצון ליכא למגזר דבכל עניין טהור והכי משמע לקמן[d] ה״מ בכלי טהור אבל בכלי טמא מגו דמהניא טבילה לחיצון מהני לפנימי ותירץ לו הר״ר אלחנן דמתניתין בחיצון טהור ופנימי טמא וכן משמע לישנא דקתני מטבילין כלי בתוך כלי הלכך לא שייך ביה טעמא דכבידו של כלי לגבי חיצון וגם רבא מוקי לה הכי בסמוך דקאמר והני מילי בכלי טהור והיינו מתניתין דמיתוקמא הכי ומיהו רש״י מפרש במתניתין מטבילין כלי בתוך כלי בשאינהם טמאים ולא נראה דהא אפי׳ בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד אם היו שניהם טמאים מהני שפיר דמגו דסלקא לחיצון והשתא לפי סברת רש״י איכא למימר דמלי למימר הכי איכא ביניייהו חיצון אלא כח דהתירא עדיף ליה דאשכח אף בפנימית סלקא טבילה:

אבא שאול אומר לתרומה וכו׳. נ״ע אמאי לא שריון בעבר והמטביל והמטבילן קאמר בעבר:

שלא יהא בונה במה לעצמו ושורף פרה לעצמו. דהא לכך נאמנין ע״ה על שמירתה והכי תניא בתוספתא דחגיגה ר׳ יוסי אומר הכל נאמנין על שמירתה:

לא מקבלין מיניהו. רש״י פירש דבשעת הגיתות נאמנים לפי שחבירים מטהרין כליהן עבדו הגיתות והבדים אמרינן דלא מהימן ול״נ דפותח בחביתו לא התירו אם לא סופו משום תחילתו כדקתני ליה בפרק קמא דביצה (דף יא:) ואם היו טהורים בדין בלאו הכי נמי משתרי אלא משמע דחכמים ורבי יהודה שוין בטהורים כל ימות הרגל לחוד וכן משמע בש״ס (לקמן דף כו.) כל ישראל כאיש אחד חבריה נעשו כולם חבריה ברגל והכי משמע בתוספתא בסיפא:

במאן מקבלין סהדותא מע״ה כרבי יוסי. הר״ר אלחנן אומר דקיימא לן כרבי יוסי וחייסינן לאיבה לפיכך מזמנין עכשיו בכל ע״ה אף על גב דאמרינן בברכות (דף מז:) אין מזמנים על ע״ה וגם רב מנשיא בר תחליפא לא רצה לזמן עליהם והר״י מפרש דלא כל הרואה ליטול את השם להחזיק לעצמו כתלמיד חכם שלא לזמן על ע״ה בידו ליטול ואין אנו מחזיקים עצמנו כתלמיד חכם לענין זה:

ניחוש לשאלה. נ״ע מאי סלקא דעתך דהאי מקשה פשיטא דבעי טבילה משום מגע עם הארץ: כלום

בפ׳ אלו עוברין (דף מט:): **וניחוש לשאלה.** לא נטבול כלי בתוך כלי לתרומה דלמא חזי עם הארץ ועביד הכי ואנו שואלין את כליהן ומשמשין בהן: **דתנן.** במתני׳ דשיילינן מנייהו: **כלי חרס מציל על הכל.** אם מוקף למיד פתיל בהאל המת. ת״נ המת בבית וטהרית בעלייה ואדובה פתוחה מן הבית לעלייה והוציאו כלי חרס בפתחה וכלי חרס תולן בפני הטומאה דאינו מטמא מגבו ומציל על כל מה שבעלייה: **שהוא טמא כו׳.** הכלי הזה היה טמא מתחילתו קודם שנתנו ע״ה על פי האדובה: **והלא טיהרתם אוכלין ומשקין שבתוכו.** אם היה מוקף למיד פתיל בהאל המת והיא היא: לעצמו

עוברין הן שאין כלי טמא חוצץ ועלתה טבילה לכלי. ואם הדלי טהור שאין צריך כלים מהם מטבילינן להו אי הכי עד דאמרי ב״ה. והלא טהרתן אוכלין ומשקין ש

יתני נ״ע דהא כסל וגרגותני לעולם יש בהן כשפופרת הנוד ומוחר לעבוד בהם אף אם הן טהורין ובי״ר ד״ה ה״ת ול״ע.

כלום משגיח בך. פרש"י אבל כלי שטף ישמע שפיר ויטבול ותימה היא למה ישמע בזה טפי מבאוכלים ומשקין ואי משום דלית להו עהרה במקוה משקין מאי איכא למימר הרי יכול להשיקן ועוד כי משקינן דמטבלינן להו ואי לצורכן למה יטבול להו טפי מכלי חרס אלא נראה לפרש כלום משגיח בך לפיכך לא ישאול לעולם אבל לא על כלי שטף שישאלם מהם ולעולם טמאין לחברים:

טמא מת הזאה ג' ושביעי. בהני דלעיל דקאמר כי שיילינן מטבילין [ד]ולנפלה מעפורת ממנו ובנבות כותים (נדה דף לג: ושם) שטבל וחרם אבגדי חבר דלא טמאו אלא משום עם הארץ ולא מיישינן לטומאת מת כיון דלא שכיחי לא גזרינן ליה:

ואטבילה לא מהימני והתניא נאמן עם הארץ לומר בו'. פרש"י כיון דאמר השואל ממנו צריך להטביל אלמא לא מהימן אטבילה וקשיא להר"ר אלחנן מאי פריך ליה ממתני' דנאמן לטומאת מת הא ע"כ לא קאמר השואל צריך להטביל רק טומאת ערב אבל טומאת ז' לא קאמר דכלי ז' לא מושלי אינשי דמסיק ותירץ מורי דקאי אהא דקאמר נהדרו ב"ה לב"ש דמטבילין לכלים ומסיק דלא דמי דכיון דמטמא בית שמאי מטעם שאין כלי חרס מגיל מטומאת אהל א"כ בעי הזאה ג' וז' ואם נשתמש בכליהם נאמן שהם נאמנים להגיל על הכל שלא נטמאו במת ואמטו להכי פריך אטבילת טמא מת לטהרת כליו בטבילה ממגע טמא מת דקאמרת שבשאר טומאות מטבילין לפי שהוא טומאת ערב אבל הכא בעי הזאה לכך לא אהדרי מו ב"ה לב"ש דלא מהני מידי טבילה לדברי ב"ש דמיישינן בכלים שלא הגיל עם האדם אותו מטומאת אהל ולהכי פריך למימרא דלא מהימן לומר שהגילם מאהל והא תניא נאמן כו':

מתוך חומר שהחמרת עליו בתחלתו הקלת עליו בסופו. פירש רש"י תחילתו הזאתו סופו טבילה ולא יצטרך עוד לחזור ולטבול ול"ע דילף מק"ו מה כלים שאין נאמן על טבילתן נאמן על הזאתן גופו שנאמן על טבילתו אינו דין שנאמן על הזאתו ואמר מורי דעד כאן לא מהימן בהזאת כלים אלא כשבא לפניו ואמר שלא נטמאו במת דלא שכיח אבל אם בא להזות אינו נאמן אפי' בגא גופו ותניא נמי הכי בתוספתא ע"ה שבא להזות מזין עליו ועל כליו אחר ג' ימים י"מ תחילתו בא להזות סופו אומר הזיתי אך היה להם למיגרס טהרת מת ואילו בתוספתא תניא טבילת מת:

כלי שנטמא אחוריו במשקין. דמדאוריית אין אוכל ומשקה מטמא כלי ורבנן הוא דגזור משום משקה זב וחבה כדאיתא בנדה (דף ז:) ועבוד ביה רבנן היכירא לגביה כי היכי דלא ליטרוף עליה תרומה וקדשים כדאמרינן פרק אלו מומין (בכורות דף לח. ושם): **מקום** שנקיי הדעת צובעין. פרש"י חוקקין בשולי הקערה בית קיבול והגובה סביב ונותנין בתוך הקיבול חומץ וחרדל והקשה הר"ר אלחנן א"כ לתרומה טמאה כולה כיון דאיטמי החקק מי גרע מתוך תוכו ולריך לדחוק ולומר דהכי פי' המתני' אחורים ותוך הצביטה אם נטמא אחוריו לא נטמא תוכו ובית הצביטה נטמא תוכו ובית הצביטה נטמא אחוריו א"כ לפירוש זה רב יהודה אמר שמואל ורב אסי חלוקין הן בפירוש המשנה ול"ע:

ונפסקה

לעצמו טהרנו. הוא יאכלם שהרי החברים בדלין מהן וממגען ובלאו הכי מאכלו טמא: **טהרם לך** ולו. שמא תשאלנו ותשמש בו: **אשה לשה בעריבה.** בעלייה זו: **כלום משגיח עליך.** לפיכך טהרו לו ב"ש אוכלין ומשקין וכלי חרס שאין להן טהרה אלא שבירתן ואם כאת לאוסרן עליו לא יאמע לך אבל בכלי שטף ישמע לך ויטבילנו: **מטבילין להו.** שמא הטבילם כלי בתוך כלי: **ואטבילה לא מהימני.** דאמר השואל ממנו צריך להטביל: **בגופו.** מהימן: **והפניא.** בגיאותא: **לא הוכשרו.** לא נראו לטומאה: **חבר שבא להזות.** ואמר ראוי לקבל הזאה דאשונה שכבר עברו ג' ימים לטומאתו שהיום יום ג': **מתוך חומר שהחמרת עליו בתחלתו.** כשבא לפניך להזאותיו ולא האמנתו הקלת עליו בסופו להאמינו על הטבילה לפי שהוא מזהר בטבילתו אלא יצטרך לו עוד: **כלי שנטמאו אחוריו.** כלי עץ או של מתכת קאמר שמטמאין מגבן: **במשקין.** דטומאה דרבנן היא דמדאורייתא אין אוכל ומשקה מטמא כלי שאין כלי מקבל טומאה אלא מצד הטומאה וגזרו חכמים שיהו משקין מטמאין כלי לפי שיש משקה שהוא אב הטומאה ומטמא כלי מן התורה כגון רוקו של זב ומימי רגליו הלכך הואיל וטומאה זו מדברי סופרים אחוריו טמאין ושאר תשמישין שבו טהורים דעבדו רבנן היכר להודיע שטומאה זו מדבריהם ולא ישרפו עליה תרומה וקדשים כך היא מפורשת במסכת נדה פ"ק[ז]: **לוגנו.** שפתו הכפולה לגד חוץ וראוי לתשמישי: **אזנו.** כגון אוזן החבית: **וידיו.** כלי שיש לו בית יד כגון מחבת: **נטמא תוכו.** אפי' בטומאה דרבנן כולו טמא: **שנוכבו.** שאוזן בו ומוציאו לאחרים: **וינבב לה קלי.** תרגום ואוציא לה: **נקיי הדעת.** אשתמיסיס: **לובנין.** מטבילין אוכלין בחרדל או בחומץ שחוקקין בשולי הקערה בית קיבול לעצמו וגובה לו סביב ונותנין שם חומץ וחרדל: **אין להן אחורים.** אין חילוק (ח) להם של אחורים ותוך אלא משנטמא אחד מהן הכל טמא בין לקדשי המקדש בין לקדשי הגבול: **תרומה.** הנאכלת בכל גבול ל"ל: **דלמא.** האי קדשי גבול חולין שנעשו על טהרת קודש קאמרת. וע"י משנתך זו הוזכרתי דבר ששמעתי מרבה בר אבוה רבינה דרב נחמן:

ונפסקה

דנאמן בגופו וכי אמרינן דאינו נאמן בכליו. רבא אמר הא והא בכליו. והא דתניא נאמן בדאמר מעולם וכי האי שאילנן מינייהו לתרומה. אבל אם אמר הין כלי בתוך כלי הטבלתים והוה בפי שוחקות כי האי גוונא לא מקבלינן מינה אפילו בתרומה. וכדתניא נאמן ע"ה לומר פירות הללו ניתנו עליהן מים מעילם אבל אין נאמנים לומר הוכשרו אבל לא נטמאו הכא נמי נאמן לומר מעולם (אבל) לומר הטבלתם כלי בתוך כלי ושאר כלי בתוך כלי אינו נאמן. ובאינו נאמנים לומר הוכשרו הכא נמי נאמן לומר מעולם ולא לומר הוכשרו. ורבא אמר הא והא בכליו. ורבי אסי אמר הא בכליו. והא דתניא נאמן בדאמר מעולם וכי האי שאילנן מינייהו לתרומה. אבל אם אמר הין כלי בתוך כלי הטבלתים והוה בפי שוחקות כי האי גוונא לא מקבלינן מינה אפילו בתרומה. וכדתניא נאמן ע"ה לומר פירות הללו ניתנו עליהן מים מעילם אבל אין נאמנים לומר הוכשרו אבל לא נטמא

ונפסקה רצועה של סנדלו. מדרס הזב היתה ונטלה בידו ומתוך כך נפלה לאויר החבית: **ר' חנניה בן עקביא.** דאמר כל מקום שגזרו חכמים על דבר על מעשה שהיה לא גזרו אלא כדוגמת המעשה ולאותו דבר הלכך בקודש היה מעשה ובקודש גזרו: **ולא יעמוד בצד זה.** שלא יהא: **אע"ג דגליו נוגעות בקרקע.** משום מעשה שהיה בספינה כדלקמן וכל ספינה מהלכת באויר וגזרו על האוירות כולן: **אבל מעכירן על הנגר.** הואיל ורגליו נוגעות בו: **אלא בידרן.** ולא בשאר נהרות אבל משיטין על פניו ועומד בצד זה ויזרקם לצד אחר: **כזית מים פחות.** והאהילו עליו ונטמאו: **איכשיר להו סנדל טמא.** הא דאמרת דגזרו עליו אלא יש קודש עמו: **סנדל טהור מאי.** מי גזור סנדל טהור אטו טמא או לא: **חבית פתוחה.** ולאי גזור עליו חבית סתומה מאי: **ומשום גיורא דעם הארץ.** שמא ניתז עליה רוק מפי עם הארץ כשחבר אותו בו: **הא לאו מגע הוא.** ולא ליטמא בכך: **עדיין לחה היא.** ומטמאה משום שמא זב הוא ובמסכת נדה (דף נד:) תנן הזב והרוק מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין: **לחטאת.** לחת בתוכו לאפר פרה: **יטבול מיד.** שכל תשמישי פרה העשויין בכלי המקבל טומאה טעונין טבילה וקודם שיעריב שמשו ישתמשו בהן לפרה כדלקמן[1]: [1]**[מטמאין היו כו'.** טוגעין היו בו שרץ]: **להוציא מלבן של צדוקין שהיו אומרים במעורבי שמש היה נעשית.** ולרבנן טבול יום כשר בה דנפקא להו מריבויא דקרא והזה הטהור על הטמא[2] טהור מכלל שהוא טמא ליטמא על טבול יום שכשר בפרה מכדי בטהור עסקינן ואתי דכתיב לעיל מיניה ולקח אזוב וטבל במים אים טהור (במדבר יט) למה לי למיכתב ולמיכתב והזה הטהור ליכתוב והזה על הטמא אלא טהור כל דהו ואשכחן טבול יום דאיקרי טהור דכתיב[3] וכתן במים וטהר: **יטבול מיד.** ואין צריך לטמאה טומאה אחרת שהרי טמאה ועומדת כדמפרש ואזיל: **למה לו טבילה.** וכיון דאין לה טומאה אין היכר לצדוקים בטבול יום שבה: **בשלמא לר' יהושע.** המצריכה לטמא היינו דאיכא היכר לצדוקין שהרי טימאוהו טומאה גמורה הצריכה הערב שמש וכאן ישתמשו בה בטבולת יום הוי היכר: **אלא לרבי אליעזר.** שאינו מצריכה אלא טומאה זו: **אי אמרת בשלמא בעלמא הצריכו חכמים הערב שמש.** בעלמא בטבילת כלים הנגמרים בטהרה ולא כמתני' היינו דהכא לא מצרכינן לה איכא היכירא:

ונפסקה רצועה של סנדלו. אע"ג דגבי טומאה כתיב כלי והאי לאועה לאו כלי הוא מדלא שרינן ליה לבטלו בפרק אלו קשרים (שבת דף קיב.) אבל בתר רב יוסף מיפסיק ליה לאועה דסנדלא דאסור לבטלה אלמא לאו מגע הוא צריך למימר כגון דנשתייר בהך לאועה דאיכא מגע דהדיוט יכול להחזירו ומיהו בירושלמי מצינו[4]

ונפסקה סנדלו:

לא ישא אדם מי חטאת. ואפילו מ"מ לא אחמור מיהא לקדש רק לחטאת: **מת** החוב בקרקעיתה של ספינה. והא דאמר בפרק דם חטאת (זבחים דף נג.) מי חטאת שנטמאו מטהרין שכן נדה מקבלת הזאה היינו בשאר טומאות אבל בטומאת מת נפסלו:

לעולם דנמרינהו חבר. הנוהג לאכול על טהרת קודש משום גיורא דע"ה איכא שאינו אוכל על טהרת הקדש רק על טהרת תרומה שטהרתה טומאה היא אבל הקדש ואי אין גיורא דחבר טמא מוקמינן ליה בע"ה ממש והיה קשה למורי אמאי מוקמינן הכי לוקמי אפי' בחבר עצמו וגיטמא מחמת הגיורא דמשקה גיהו וגיטמא הכל מחמת הידים דשניות הן [2]ונראה לו דידים שניות הן אין להם דרגא דאורייתא רק דרבנן וידים מטמא כלי ומשקה דרבנן והוה ליה מעלות בתרייתא ולא קמייתא:

טבילה אין הערב שמש לא. מדלא תנא בהדיא וכי תימא א"כ הייתי אומר דלתרומה טבילה מיהא בעיא וי"ל דליכא למטעי בהכי דא"כ ליתא בהדיא לריכין טבילה לתרומה והערב שמש לקדש.

הר"ר אלחנן:

שפופרת שחתכה לחטאת. והא דאמרי' (יומא ב.) כל מעשיה היו נעשין בכלי גלגים כלי אבנים כלי אדמה והכא שפופרת של עץ הוא וכן תנן[3] לוחות שהגיעה מגולה ומגלה מכוסה ופסק לוחות של חרס הסם דוקא בשעת עשייה בתוך ז' ימים לפי שהיו מקילים לעשותה[4] במעורבי שמש היו מחמירין בה שאר חומרות דלא לזגלו בה אבל בשאר ימים אין לחוש[5]:

מטמאין היו את הכהן השורף את הפרה. פרש"י טוגעים היו בו שרץ אך בתוספתא לא משמע ליה רק במגע עצמו לאוד והכי[6] תניא בתוספתא כל ז' ימים היו אחיו הכהנים רגילין לפרוש הימנו ובאים השמיני היו טוגעים בו ומטמאין אותו ואחרין ומטבילין אותו ועשית בטבול יום ו"ל התוספתא[6] מעשה בצדוקי הכהן שביקש לשרוף את הפרה והיה רוצה לשורפה במעורבי שמש ושמע רבן יוחנן בן זכאי ומנך ידיו עליו ואמר לו אישי כ"ג כמה נאה לך להיות כהן גדול יבא וטבל כו' נהי שאין הצדוקין מודים שאין מטמאה מה שנוגעין בו עכשיו ולא מעלה של פרה מה שלא נגעו בו כל ז' מ"מ הכל רואין לדברי חכמים שמגע ע"י מטמא ונגעו בו ביום ח' שיש לטומאה בטבול יום:

[6]**עשאוה** כטמא מת בו' שלו. כלומר לבתר הזאה וכי תימא א"כ טבילה לא לבעי איכא למימר דאף לאחר הזאה בעי טבילה כדמפרש [ר"ת] [2]בפ"ג דמגילה דשתי טבילות יש אחת לפני הזאה ואחת לאחר הזאה:

ונפסקה רצועה של סנדלו ונטלה והניחה ע"פ חבית ונפלה לאויר החבית ונטמאת באותה שעה אמרו הנושא את המדרס נושא את התרומה אבל לא את הקדש אי הכי תרומה נמי [1]הא מני [2]ר' חנניה בן עקביא היא דאמר לא אסרו אלא בירדן ובספינה וכמעשה שהיה מאי היא דתניא [3]לא ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת ויעבירם בירדן ובספינה ולא יעמוד בצד זה ויזרקם לצד אחר ולא ישיטם על פני המים ולא ירכב ע"ג בהמה ולא על גבי חבירו אלא אם כן היו רגליו נוגעות בקרקע אבל מעבירן על גבי הגשר ואינו חושש [4]אחד הירדן ואחד שאר הנהרות [5]ר' חנניה בן עקביא אומר לא אסרו אלא בירדן ובספינה וכמעשה שהיה [6]מאי מעשה שהיה דאמר רב יהודה אמר רב: מעשה באדם אחד שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בירדן ובספינה ונמצא כזית מת תחוב בקרקעיתה של ספינה באותה שעה אמרו לא ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת ויעבירם בירדן בספינה איבעיא להו סנדל טמא סנדל טהור מהו חבית פתוחה חבית סתומה מהו עבר ונשא מהו ר' אילא אמר אם עבר ונשא טמא רבי זירא אמר [7]עבר ונשא טהור: [8]כלים הנגמרים בטהרה כו': דגמרינהו מאן אילימא דגמרינהו חבר למה להו טבילה אלא דגמרינהו עם הארץ נגמרין בטהרה קרי להו אמר רבה בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל לעולם דגמרינהו חבר [9]ומשום צינורא דעם הארץ דנפל אימת אילימא מקמי דליגמריה הא לאו מנא הוא אלא בתר דגמריה מיזהר זהיר בהו לעולם מקמיה דגמריה [10]ודלמא בעידנא דגמריה עדיין לחה היא טבילה אין [11]הערב שמש לא מתני' רלא כר"א דתנן [12]שפופרת שחתכה לחטאת ר"א אומר יטבול מיד ר' יהושע אומר יטמא ואחר כך יטבול והוינן בה דחתכה מאן אילימא דחתכה חבר למה לי טבילה ואלא דחתכה עם הארץ בהא לימא ר' יהושע יטמא ויטבול הא טמא וקאי ואמר רבה בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל לעולם דחתכה חבר ומשום צינורא דעם הארץ דנפל אימת אילימא מקמי דליחתכה הא לאו מנא הוא ואלא בתר דחתכה מיזהר זהיר בה לעולם מקמי דליחתכה דלמא בעידנא דחתכה עדיין לחה היא בשלמא לר' יהושע היינו דאיכא היכירא לצדוקין דתנן [13]מטמאין היו את הכהן השורף את הפרה להוציא מלבן של צדוקין שהיו אומרים במעורבי שמש היתה נעשית אלא לר"א אי אמרת בשלמא בעלמא בעינן הערב שמש היינו דאיכא היכירא לצדוקין אלא אי אמרת בעלמא לא בעינן הערב שמש מאי היכירא לצדוקין איכא אמר רב

עשאוה

אחרת יין קדש. סנדל טהור מאי גזרו טהור אטו טמא אי לא. התינח חבית פתוחה ועה באוירה ויטמאנה. חבית סתומה מאי גזרו סתומה אטו פתוחה אי לא. ועוד ס והקדש ולא הגיע זה לזה ולא טימא מאי ופשטנא בכולן ר' אילא אומר עבר ור כיון שבראש לן שלא נגע טהור. וכיון דמעלות מדרבנן גינהו קי"ל כל בדרבנן

אמר יטמא ויטבול. יאוקימנא בשחתכה חבר ומשום צינורא דע"ה דחיישינן דלמא תיכף לחתי מפיו ונשאר לח על שפופרת זו אחר חתיכה ומשום הכי מצרכינן להטבילה וסבר בעלמא צריכה דהוא לבבי מי חטאת אינה צריכה הערב שמש. וכיון דסבר בעלמא כי האי גוונא צריכין הערב ש כר' יהושע. ואמרינן בשלמא לר' יהושע היינו דאיכא היכירא לצדוקין דאפילו אם נטמאת אינה

יגא

יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו. בפרק ר"ע (שבת דף פד: ושם) עביד ק"ו ומה פרים קטנים שטהורים בזב כו' שאין להם תוך הרלאוי למגע בשר בזב טומאים במת מפץ שטמא במדרס אינו דין שטמא במת והקשה הר"ר אברהם מכל הכלים ליעבד ק"ו שאין בני מדרס כדאמרינן הכא עמוד ונעשה מלאכתנו טומאים במת מפץ כו' ועוד קשה לר"י ליעבד ק"ו מכלי חרס גדולים שטהורים אפי' פתוחים במדרס הזב כדאיתא בפרק ר"ע (ג"ז שם) [דיליף מדכתיב (במדבר יט) וכל כלי פתוח אשר אין] למיד פתיל עליו בטומאת מת משמעי קרא מפץ כו' וי"ל דאי דמי דכל הכלים הא דלא מטמאו מדרס לאו משום דכלי הן אלא משום דלאו בני מדרס נינהו דלא שייך שם וכן כלי חרס גדולים דטהורים במדרס וטמאים בשאר טומאת הזב התם משום טומאת מת ושרץ [בתוך] רחמנא תליה דאיתקש לשק כל כלי עץ אבל טומאת מדרס לאו מטעם תוך הוי אלא מטעם מיוחד לישיבה הלכך מפץ שטמאת מדרס והוא דינו לא יטמא במת כיון דליתא ליה תוך אבל השתא עבדינן ק"ו מפרים קטנים שטהור בהם מגע והיסט שאינן בכלל גדולים ושייך ביה מטעם תוך והכא טהור מטעם גזרת הכתוב דכיון דלא שייך ביה מגע בשר הזב גם מגע שערו ומעיינו לא שייך ביה ושוו אפ"ה הן לטומאת מת כגדולים כ"ש דמפץ שיש שם גם טומאה דזב כגון מדרס שיטמא במת ותו לא שייך לחלק שכן מיוחד לישיבה דהואיל ומהני בו יחוד ישיבה דלא שייך לפרים קטנים מטעם תוך ואפ"ה יהו טמאים מדרס הזב הוי הק"ו גמור הואיל ולית להו טומאת תוך דשייכא בהו. הר"י:

שאם נגע טבול יום במקצתו. הקשה הר"ר נסים גאון דמשמע הכא דתתקדשו בכלי מדמהני בהו ארוף ואינו בשאלתי פרק ארף בקלפי ביומא (דף מד: ושם) נתפזרו לו קב גחלים מכבדן לאמה והיכי מכבדן הא מפסיד בקדש ותירץ דבירושלמי דמכילתין מוקמי לה (ד) בשל יום הכפורים ההיא דהכא וזה לשון ירושלמי ר' יוסי בר חנינא בשם ר' יוחנן מפני מה אומרים שירי מנחות מחברין את עצמן מפני שנזקקו לכליין ר' אחא אומר בשם ר"ל יודעים היו שכלי שרת מחברן מה באו להעיד על הסלתות על הלבונה ועל הקטורת ועל הגחלים ניחא סולת קטורת ולבונה גחלים מאי א"ר בון מיפתר בגחלים של יוה"כ שבמה שהיה מותה היה מכנים אבל של כל יום לא ההיא דתנן נתפזר ממנו קב גחלים מכבדן לאמה ומיהו הר"י היה מפרש הירושלמי הכי גחלים מאי כלומר למה פוסל את כולם כיון שיש הרבה שאינו ארוך ומוקי לה בשל יוה"כ דהכל ארוך וה"ה דמצי לאוקמי במחתה של כל יום אלא משום דלא פסיק ליה אי מחתה של כסף שחוחה בה קדושה אי לא ולכי שרת מחברן משמע כל כלי שמכניסין דומיא דלבונה וקטורת וכ"ת הא אמרינן בסמוך דמדרבנן מיהא אפילו שאינו ארוך לכלי כלי נמי מצרף איכא למימר היינו למ"ד ארוף דאורייתא אבל למ"ד ארוף דרבנן לא יועיל כלום והשתא דאתינן להכי גם מה שהקשה הרב ר' נסים יתכן דכלי אינו מצרף רק הרלאוי לו ומה שאין ארוך לו בו ביום אין בכך כלום אם מפסידו ור"ת מתרץ דכלי שרת אין מקדשין אלא לדעת אך קשה להר"ר אלחנן דפלוגתא היא שילהי לולב וערבה (סוכה דף מט: ושם) וי"א מקדשין ומיהו פ"ק דמנחות (דף ז.) והתמודה (שם דף עח: ושם) איכא מאן דאמר דתמוכח מן ולקחו את כל כלי השרת (במדבר ד) דאין מקדשין אלא לדעת ופלוגתא דאמוראי הוא דהוי דלא אשכחן פלוגתא דתנאי וי"מ מחתה דכסף אינה קדושה כי אם אותה שמערה בה ונתפזרו לו קב גחלים דמכבדן לאמה אייתי במחתה של כסף וקשה להר"ר אלחנן דהא מוזבח מקדש את דבר הראוי לו ולא ידענא מאי תיובתיה דהא מוריד גחלים מן המזבח לאחר פליגי בה רבי יוחנן ור"ל משמע דלא שייך בגחלים ראוי למזבח (ה): **והא** דרבנן הוא. משמע הא לאו הכי הוה שייך שפיר לירוף לאורייתא מדלא קדייק רק מהוסיף ועוד מדקאמר ממאי דהאי לירוף מדרבנן אלמא דאית ליה דאורייתא וכן בפ"ב דפסחים (דף לו:) אלא מיבת הקדש מכשרת דאורייתא מנלן כו' אלא מסיפא כל טהור יאכל בשר לרבות עניים ולבונה ובפרק כל הפסולים (זבחים דף לד.) טמא שאכל קדש לפני זריקה חד אומר לוקה וחד אומר אינו לוקה אבל בטומאת בשר דבני הכל לוקה דאמר קרא והבשר כו' ואמר מר לרבות עניים ולבונה אלמא עיקר קרא להכי הוא דאתא ובפרק כל שעה (פסחים דף כד:) והבשר אמה לי לרבות עניים ולבונה בשר אמה לי לרבות אימורין כו' והא דקאמר בזבחים שילהי ב"ש (דף מו:) והאמר מר והבשר לרבות עניים ולבונה ומשני דלפסול בעלמא התם מדאורייתא מיהא הוי פסול להקריבה ולא קאמר דהוי פסול אלא לאפוקי איכא דאמר התם לוקה וכי אומרים בפסחים (דף לה.) עניים ולבונה בני קבלת טומאה נינהו וכי אוכלין נינהו אלא מעלה דאורייתא מיהא הוי ומעלה דלאו אוכל הוא ושוי ליה אוכל וכן מייתי התם העריב שמש אוכל בתרומה כו' הניח כפרתו כו' והאי גברא חזי אלא מעלה והתם דאורייתא הוא דהא בהערל (יבמות דף עד:) מפיק ליה מקרא דקאמר ג' קרני כתיבי והשתא משמע דלעולם הוי לירוף דאורייתא גבי עניים ולבונה וכי קאמר הש"ס בפרק הקומץ רבה (מנחות דף כא.) יצאו עניים ולבונה שאין מקבלין טומאה ר"ל דר"ל בלי הכשר אע"ג דמיבת הקדש מכשרתו דאורייתא מ"מ לא פסיק ליה כיון דעני חולין לא מקבלי טומאה דאורייתא אפי' בהכשר אי לאו יתורא דקרא א"כ איכא למימר דלא מרבינן אלא בהכשר וכי קאמר בפסחים (דף יט.) אלמא לירוף דרבנן דעדותו דר"ע דרבנן אבל עניים ולבונה לעולם דאורייתא ולא כפרש"י דקאמר דדייק התם לירוף דגבי מעלות דרבנן ור"ע דעניים ולבונה לאו בנות קבולי טומאה נינהו דאורייתא דלאו אוכל הוא לא יתכן כדפרישית בכל הני שהבאתי וגם משמעות דשמעתין לא משמע הכי אלא דייק דלירוף דרבנן מהא דקתני ריש העיד רבי שמעון על אפר חטאת וכו' ואפר חטאת

עשאוה כטמא שרץ. לעולם בעלמא לא בעי הערב שמש ר"א לכלים הנגמרים בטהרה ואפ"ה איכא היכירא לפי שספופרת של חטאת (ו) עשאן כאילו נגעו בשרץ לענין מנין ראשון ושני הלכך אי לאו דפרה נעשית בטבולי יום זו היתה לריכה הערב שמש: **אלא מעתה.** דלא עשאוה אלא כטמא שרץ: **לא טמא אדם.** דהא טמא שרץ לאו אב הטומאה הוא ואינו מטמא אדם אלא מצינו טומאה לאדם וכלים הנוגעין בטמא שקיבל טומאה מאחרים חוץ מטמא מת שנאמר והנפש הנוגעת בטמא עד הערב (במדבר יט): **כטמא מת.** כאילו נגעו במת שמטמא אדם: **לא חידשו דבר בפרה.** אע"פ שעשו בה מעלות הרבה בשביל הזלזול הזה שהיו מטמאין כהן השורפה לעשותו טבול יום לא חידשו בגזרות מעלותיה דבר שאינו מצוי בשום מקום ואם כשאמרת שעשו בה כלים הנגמרין בטהרה בטומאת מת הרי אין לך חידוש גדול מזה: **אלא אמרו קורדום מטמא מושב.** כלומר לא נתנו טומאה בפרה לכלי שאינו ראוי לטומאה כגון לומר קורדום שאינו מיוחד לישיבה ואינו נעשה אב הטומאה במושב הזב (ז) בפרה אבל בכלי הראוי לקבל טומאה חידשו בה לעשות שאינו נוגע במת כנוגע במת: **ברקב.** חלי סאה: **אשר** (ח) **ישב.** מדלא קרינן אשר ישב למדנו שאינו מדבר אלא באשר מיוחד לישב שם תמיד: **הוסיף ר"ע כו'.** ריש"א קתני העיד ר"ש על אפר חטאת שנגע טומא במקצתו פסל את כולו:

לבונה וגחלים. אע"ג דלאו אוכל נינהו מיבת הקדש מכשרתן לטומאה: **פסל את כולן.** לפי שהכלי מצרפן יחד. והך עדות מדרבנן היא מדקתני ריש"א על אפר חטאת כו' וההיא ודאי על כרחך דרבנן היא דאי מקרא דר' חנין ליכא למילף אלא קדשי מזבח אבל אפר פרה לא

עשאוה כטמא שרץ אלא מעתה לא תטמא אדם אלמה תניא [א]חותכה ומטבילה טעון טבילה ואלא [ב]עשאוה כטמא מת אי הכי תיבעי הזאת שלישי ושביעי אלמה תניא חותכה ומטבילה טעון טבילה טבילה אין [ג]הזאת שלישי ושביעי לא אלא עשאוה כטמא מת בשביעי שלו והתניא מעולם לא חידשו דבר בפרה אמר אביי שלא אמרו קורדום מטמא מושב כדתניא[ד] והיושב על הכלי [ה]יכול כפה סאה וישב עליה תרקב וישב עליה יהא טמא ת"ל והיושב על הכלי אשר ישב עליו יטמא מי שמיוחד לישיבה יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו: [ו]הכלי מצרף מה שבתוכו לקדש אבל לא לתרומה: מנה"מ [ז]א"ר חנין [ח]דאמר קרא [ט]כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת הכתוב עשאו לכל מה שבכף אחת מתיב רב [י]כהנא [יא]הוסיף ר"ע הסלת והקטרת והלבונה והגחלים שאם נגע טבול יום במקצתו פסל את כולו והא דרבנן היא ממאי מדקתני רישא העיד רבי שמעון בן בתירא [יב]על אפר חטאת שנגע הטמא במקצתו שטימא את כולו וקתני הוסיף ר"ע אמר ר"ל משום בר קפרא לא

לא נצרכא. להאי עדות דר' עקיבא דמדרבנן אלא לסולת של שירי מנחה: **דאלו מדאורייתא הלריך לכלי.** דומיא דקטורת שנכף דאייתי בה קרא כלי מצרפו ושאינו צריך לכלי כגון שירי מנחה שהן אכילת כהן אין הכלי מצרפן: **מאי איכא למימר.** הרי צריכין לכלי: **קרטבלא.** עור שלוק: **ופליגא הא דר' חנין.** דאמר לעיל לירוף דאורייתא אדר' חייא בר אבא: **מחוסר כפורים כשר לתרומה ופסול לקדש.** בינמות יליפין לה מקראי בפרק הערל (דף עד:): **שלישי שפסול בתרומה.** כדנפקא לן ק"ו במסכת סוטה (דף כט.[יב]) ומה טבול יום שמותר במעשר אסור בתרומה שני שפסול במעשר אינו דין שיעשה שלישי בתרומה (א) : **אינו דין שיעשה רביעי לקדש.** ות"ת דיו לבא מן הדין להיות כנדון ת"כ ק"ו לא צריך שהרי למדנו שלישי לקדש מן התורה והיכא דמיפריך ק"ו לא אמרינן דיו לבא מן הדין להיות כנדון כדאמרינן בבבא קמא (דף כה.) ולמ"ד נמי אמרינן דיו הני מעלות דרבנן ניהו ולאו דאורייתא. והאי דנקט ולמדנו שלישי לקדש מלתא בעלמא היא דאשמעינן דשלישי לקדש מן התורה הוא: **מי לא עסקינן כו'.** מי לא משמע (כו') נמי מהאי קרא: **דנגע בשני.** דהא אשכחן דאיקרי שני טמא דכתיב כל אשר בתוכו יטמא[יג] וה"ל הכלי ראשון ומה שבתוכו שני ויקרי ליה טמא ויקאמר רחמנא והבשר אשר יגע בכל טמא (ב) בשני וה"ל שלישי לא יאכל והאי קרא בבשר שלמים כתיב: **בחיבורין שנו.** מתניתין דקתני יד מטמאה את חבירתה לקדש כגון שבעוד שהיד הטמאה מוגעת לטהורה היתה טהורה מוגעת בקדש דגזור רבנן דלמא אתי למינגע טמאה בקדש ולמ"ד (ג) פסול לקמן לפסול דמעלה בעלמא היא: **אבל שלא בחיבורין.** שלאחר שפירשה מן הטהורה חזרה טהורה ונגעה בקדש טהור ואין יד מטמאה חבירתה לעשותה אפי' שלישית לפסול: **יד נגובה.** אע"פ שאין בה משקין: **לטמא את הקדש.** לעשות רביעי: **ר' יוסי בר' יהודה אומר.** חבירתה פוסלת את הקדש אבל לא מטמאה: **אי אמרת בשלמא שלא בחיבורין.** קאמר דמטמאה היינו דאותה דנגובה (ד) ואע"ג דנגובה היא כשנגעה בזו ואין לחוש שמא נגעה היד הטהורה במשקין שבטמאה שהן ראשונים לכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה והיא לה הך יד נמי שניה מחמת המשקין כמו חבירתה אפילו הכי מטמאה דמעלה דרבנן היא שהיד מטמאה את חבירתה להעשות שניה כמותה לקדש אלא אי אמרת לא אמרינן אלא בחיבורין וטעמא משום דלמא נגע טמא לקדש מאי דאותה דנגובה אטו יד קמייתא לא מטמיא לה לקדש בלא משקין הלא שניה היא: אבל

ג)א)צריך לכלי הכלי מצרפו שא"צ לכלי אין כלי מצרפו ואתו רבנן וגזרו דאע"ג דאינו צריך לכלי כלי מצרפו תינח סלת קטורת ולבונה מאי איכא למימר אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כגון שצברן על גבי קרטבלא דאורייתא יש לו תוך מצרף אין לו תוך אינו מצרף ב)ואתו רבנן ותיקנו דאע"ג דאין לו תוך מצרף ופליגא דר' חנין אדר' חייא בר אבא ג)דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ד)מעדותו של רבי עקיבא נשנית משנה זו: ה)הרביעי בקדש פסול: תניא א"ר יוסי ו)מנין לרביעי בקדש שהוא פסול ודין הוא ז)ומה מחוסר כפורים שמותר בתרומה פסול בקדש שלישי שפסול בתרומה אינו דין שיעשה רביעי לקדש ולמדנו שלישי לקדש מן התורה ורביעי בק"ו שלישי לקדש מן התורה ח)מנין דכתיב ט)והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל מי לא עסקינן דנגע בשני וקאמר רחמנא לא יאכל רביעי מקל וחומר הא דאמרן: י)ובתרומה אם נטמאת כו': אמר רב שיזבי בחיבורין שנו אבל שלא בחיבורין לא איתיביה אביי יד נגובה מטמא חבירתה לטמא לקדש אבל לא לתרומה דברי רבי ר' יוסי ברבי יהודה אומר יא)לפסול אבל לא לטמא אי אמרת בשלמא שלא בחיבורין היינו רבותיה דנגובה אלא אי אמרת בחיבורין אין שלא בחיבורין לא מאי רבותא דנגובה א) איתמר יב)נמי אמר ריש לקיש לא שנו אלא ידו אבל

לא נצרכא אלא לשירי מנחה דאורייתא

לא לירוף דרבנן הוא מוקי לה כר' עקיבא ור"ע סבר שלישי בחולין דאורייתא וא"כ רביעי בקדש נמי דאורייתא קרי כאן והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל דמי לא עסקינן דנגע וכו' ותירץ הר"י דקרי להו דרבנן משום דלא משכח לה לחולין שנעשו על טהרת הקדש [דהוי דאורייתא] וכן אר"ח דמשכחת לה לרביעי בקדש [דאורייתא] ע"י עניס ולבונה דטמאין ע"י חיבת הקדש וכי מיבעי ליה לר"ל בצריך של מנחות (מנחות דף קב:) אי מונין בו ראשון ושני אי לא דאי מהני חיבת הקדש למנות בו ראשון ושני למ"ד אין אוכל טמא אוכל פשיטא ליה האי והיה קשה להר"ר אלחנן לפר"ח דמוקי לה ע"י עניס ולבונה וכי עדיפא מאוכל גמור דלא אהני חיבת הקדש למימני ביה ראשון ושני:

בחיבורין שנו. פרש"י שבשעה שהיד טמאה מוגעת לטהורה היתה טהורה נוגעת לקדש וקשה לפי' דא"כ השניה היתה טמאה כלל והקדש טמא מחמת גזרה שמא יגע בראשונה

ד). מי לא עסקינן דנגע בשני. מי לא מצינן למישמע מינה דאפילו נגע בשני נמי קאמר לא אי איקרי טמא, דכתיב כל אשר בתוכו יטמא, והאי בבשר שלמים כתיב, דקדש ניהו (סוטה שם).

חבורין שנו. פי' כגון שחיבר ידו לידו האחרת אבל אם לא חיבר היד הטמאה לטהורה לא. וכותיב אביי עלה יד נגובה מטמאה לחבירתה לקדש וכו'. ואע"ג דלא פריק רב שי

הטמאה ואמאי קאמר ובקדש יטבול שתיהן יטבול טמאה ויש לישבו דה"ק הא נטמאה ידו אחת חבירתה טהורה ובקדש בתחילתו הצריכו חכמים להטביל שתיהן שמא נטמאו שתיהן ועי"ל בחיבורין שנו דיד אחת נוגעת בספר הפוסלה ויד האחרת הנוגעת בה תדון כאילו נגעה בספר דגזרינן לה שמא תגע וכן הא דתנן לקמן יד מטמאה חבירתה ועושה אותה שניה בקדש מיקמיין לה בשמעתין הכי לפי מאי דס"ד לדברי ר' יהושע דיד מטמאה חבירתה להיות שניה ומאיזה טעם לא תהיה שלישית אלא ודאי דגזרינן שמא נגעה בספר עלמה ואפי' לא נגע ביד השניה טמאה שמא נגעה בספר ותניא בתוספתא המטביל את ידו אחת מהן כל טהרות שעשה בטהורה עד שלא הטביל את הטמאה טמאות שהיד מטמא חבירתה לקדש משמע דבלא נגיעה מטמאת לה והשתא יתכן דהוי מעלה לר' יוסי שאינה אלא בכלל רביעי ליפסול בקדש אבל לא לתרומה דבתרומה אין יותר משלישי לכן אינה מטמאה רק קדש דעושה רביעי ולית ליה יד מטמאה את חבירתה להיות שניה אלא מטמאה להיות שלישית והקשה הר"ר אלחנן אמאי חשיב האי מעלה במתני' הא הוא בכלל רביעי בקדש ותירץ דמ"מ מעלה אחרת היא דיד מטמאה את חבירתה דס"ד כיון דאין גופו נטמא אלא מאב הטומאה גם ידיו נמי לא קמ"ל:

אלא אי אמרת בחיבורין אין וכו' מאי רבותא. ואי משום תרומה דלא מטמאה אף בחיבורין לא נחית להו רבותא אלא רבותא דקדש:

אחד ידו ואחד יד חברו לפסול. דהואיל ומטמא יד חברו דיו לו בכך אם יפסל אבל לרש לקים דאמר דוקא ידו מוקי טעמא משום איחלופי יד טהורה ביד טמאה לפיכך כי היכי דידו טמאה מטמאה קדש דשניה היא אף טהורה נמי וכן משמע בסמוך כי הדר ביה רש לקים פירש לדבריו לפסול אבל לא לטמא משמע דמעיקרא סבירא ליה לטמא בשם רבינו שמואל:

לתנן

לא בגמרה טהרתה וכמאי אי לתרומה הא כתיב ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים החרומה שגם היא נקראת קדשים. אלא לאו כטהרת קדשים הכתוב מדבר עכשיו שלישי שפסל שיעשה רביעי בקדש ור' היא מעלת הקדש על התרומה: מעלה שמינית שהיד מטמא לחב

דתנן כל הפוסל את התרומה בו'. קשה לר"י דלמרינן בפ"ק דשבת (דף יד. ושם) אף הידים הבאות מחמת ספר פוסלות את התרומה משום דר' פרנך דאמר וכו' מאי קאמר אפי' כל מילי נמי דפוסל את התרומה מטמא ידים כדתנן הכא וי"ל דספר נגזרה דאשון ואח"כ של שאר מילי ועוד יש לומר דלרבנן אינהו דתם דפליגי עליה דרבי יהושע ומיהו טפי גרמה לומר דאף ר' יהושע לא קאמר רק לקדש כדמשמע כולה שמעתין אבל לתרומה לא וכי קאמר בסיפא דמתני' אמר להם רבי יהושע והלא כתבי הקדש שניים מטמאין את הידים אמרו ליה אין למדין דברי תורה כו' ומאי קא מקשי להו הא איהו מודה דכתבי הקדש מיירי אף לתרומה והיא דכל הפוסל את התרומה דוקא לקדש התם לאו קושיא היא אלא סיומא דמלתא קמסיק בא ליתן טעם על דבריו למה שני עושה שני דה"ג מצינו בתרומה כ"ש לקדש אבל קשה להר"ר אלחנן מאי סייעתא מייתי למילתיה מכתבי הקדש שאני התם משום דר' פרנך כל האומר ס"ת עדוס כו' ותירץ הר"י דבספר נמי היכא דלא שייך דר' פרנך קאמר ליה כגון לצועות של תפילין עם התפילין אבל אכתי היה קשה להר"ר אלחנן בפ"ב דחולין (דף לד.) מצינו לשני עושה שני ע"י משקין ופרנך תחילה נמי הוה ואמאי לא קאמר ביה שמטמאה את חברתה כי הכא וי"ל דאיהו קאמר ליה בתם' ידים לכך לא חש להביא סייעתא ממה שאמר איהו וגם ע"י ספר לא בעי למימר מצינו שני עושה שני דהתם טעמא רבה איכא משום דר' פרנך ומיהו התם לא בעי למימר שני עושה שני משום גזרה דשבת די"ל דבר דאמרינן דלמא שדי משקין דתרומה לפיו כי אכיל אוכלין טמאים דהתם נמי יש הא טעמא אלא קמתמה כיון שלא מצינו טומאה כהאי גוונא היכי [1] גזרינן א"ל הכא והיא דהתם דקאמר שלישי שני לקדש ולא לתרומה בחולין שנעשו עטה"ק וקשה אמאי לא חשיב לה גבי מעלות הכא וי"ל דהתם מפרש טעמא שאני תרומה שטהרתה טמאה היא אבל הקדש א"כ לאו משום מעלה היא הר"ר אלחנן ומיהו למאן דלית ליה התם דאהדר ליה הכי ר"א לר' יהושע ולא קמסיק אף אני לא אמרתי דקאמר התם אמורא אינהו ואליבא דר' יוחנן א"כ אמאי לא חשיב ליה וי"ל דאיכא למימר דבתרומה לא גזור משום דזריזין גבי תרומה אבל לא גבי קדש הלכך לא שייך למימר בהן מעלה ודוגמתו מצינו ברש פירקין בירושלמי גבי חומר בקדש ר' חייא בשם ר' יוחנן מפני שאוכלי תרומה זריזין הן ואוכלי קדש אינן זריזין א"ר חנינא קומי ר' מנא הדא היא מעלה אילו דבר שבזה יבזה בזה טהור ובזה טמא הדא היא מעלה אלמא לא חשבינן ליה מעלה בדבר התלוי בזריזות:

לא צריכא שתחב לו חברו בפיו או שתחב בו'. משמע דהוי ליצנא דהש"ס מיהו בתוספתא גרסינן ליה ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר וכי יש נגובה בקודש אלא אחד הוא שבאו או בקיסם או ואוכל עמה זית או בגל [2] של תרומה ולהכי נקט כוס דהוו ליה פשוטי כלי עץ דלא מקבלי טומאה ואפי' מדרבנן לא מקבלי טומאה פשוטים קטנים ודומה לו הביא דרים חולין (דף ג. ושם) כגון שבדק קרומית של קנה ושחט בה משום דהוה פשוטי כלי עץ דלא מקבל טומאה וכי אמרינן בהמוכר את [הבית] (ב"ב דף סו.) דף של נחתומין טמא אע"ג דלית ליה בית קבול כלל התם טמא משום משמש אדם ומשמשם ממשמשי אדם וכן הביא דטבלא המתהפכת טמאה דבפרק שני הלחם (מנחות דף לו:) אף למ"ד מסגרתו למטה היתה אע"ג דלא מחברא לטבלא כדדשמע ברים סוכה (דף ה.) אלא מטעם משמשי אדם הוי והכי איתא בהדיא בת"כ וברים סוכה [3] פירשתי:

לקדש גזור רבנן. שמא יגע בידיו שניות לקדש שבתוך פיו וכן פירש רש"י ועוד היינו יכולים לפרש דלמא נגע ברוק פיו דחשיב משקה בפרק בתרא דעירובין (דף לט. ושם) גבי אכל בגילה בידים מסואבות:

שביהודה נאמנין על טהרת יין ושמן בכל השנה. פרש"י אם הקדישו למזבח בשעת הבציר כל ימות השנה נאמנין בשמירה ואמר הר"ר אלחנן דכן יתכן לפרש דאי בלא הקדישו בשעת הבציר ה"ל חולין ונטמא בטומאת ע"ה [4] וכי קדש עליו משום דאקדשיה פקע ליה טומאה מיניה א"נ הוה מצינו למימר ביחדו לנסכים נמי וכגון שידוע לנו שחולין הן שיחדן וכי אקדשיה איכא למימר שאימת קדש עליו ומעיקרא היה מהר לשומרו בטהרה וכן מצינו גבי תרומה בסמוך דע"ה מניח תרומה של כל ימות השנה בשעת הגיתות ליתנה לחבר ותניא בתוספתא אע"פ שמכירה החבר שהיא היא ואפי' בחבר עצמו משמע בגמרא שישהנה לשנה הבאה:

אבל יד חבירו לא ור' יוחנן אמר [א]אחד ידו ואחד יד חבירו באותה היד לפסול אבל לא לטמא ממאי מדקתני סיפא שהיד מטמאה חבירתה לקדש אבל לא לתרומה הא תו למה לי הא תנא ליה רישא אלא לאו שמע מינה לאתויי יד חבירו ואף ר"ל הדר ביה דא"ר יונה א"ר אמי אמר ר"ל אחד ידו ואחד יד חבירו באותה היד לפסול אבל לא לטמא ולפסול אבל לא לטמא תנאי היא דתנן[ב] כל הפוסל בתרומה מטמא ידים להיות שניות ויד מטמא חבירתה דברי ר' יהושע וחכ"א [ג]ידים שניות הן ואין שני עושה שני (בחולין) מאי לאו שני הוא דלא עביד הא שלישי עביד דלמא לא שני עביד ולא שלישי אלא כי הני תנאי דתניא יד נגובה מטמא את חבירתה לטמא בקדש אבל לא לתרומה דברי רבי ר' יוסי בר' יהודה אומר אותה יד לפסול אבל לא לטמא: [ד]אוכלין אוכלים נגובין בידים מסואבות כו': [ה]תניא א"ר חנינא בן אנטיגנוס וכי יש נגובה לקדש והלא חיבת הקדש מכשרתן לא צריכא [ו]כגון שתחב לו חבירו לתוך פיו או שתחב הוא לעצמו בכוש ובכרכר וביקש לאכול צנון ובצל של חולין עמהן לקדש גזרו בהו רבנן לתרומה לא גזרו בהו רבנן: [ז]האונן ומחוסר כפורים כו': מאי טעמא [ח]כיון דעד האידנא הוו אסירי אצרבינהו רבנן טבילה: **מתני'** חומר בתרומה שביהודה [ט]נאמנין על טהרת יין ושמן כל ימות השנה [י]ובשעת הגיתות והבדים אף על התרומה [יא]עברו הגיתות והבדים [יב]והביאו לו חבית של יין של תרומה לא יקבלנה ממנו אבל מניחה לגת הבאה [יג]ואם אמר לו הפרשתי לתוכה רביעית קדש נאמן כדי יין וכדי שמן

המדומעות

אכל יד חברו. אם נגעה ביד חברו לא טימאתה: **באותה היד.** אם נגע ביד הראשונה ביד חברו אבל השניה אינה מטמאה יד חברו: **ולפסול.** את הקדש הוא דאמר יד מטמא חבירתה אבל לא לטמא: **הא תנא ליה רישא.** ולקדש מטבילין שניהן: **אין שני עושה שני.** אין יד שהיא שניה עושה את חבירתה שניה. מכלל דשמעי' לר' יהושע דאמר היד מטמא את חבירתה להיות כמותה: **ודלמא לא שני ולא שלישי.** דלית להו הך מעלה דמתני' אבל מאן דלית ליה אפי' לטמא אית ליה להכי קאמר ידים לעולם שניות הן לפיכך (ה) אין יד מטמא את חבירתה: **וכי יש נגובה בקדש והלא חיבת הקדש מכשרת.** אלא אין נגובה זו לומר כשלא הוכשרו אלא כשהוכשרו לטומאה ועכשיו הן נגובין וטומאה הן מקבלין ולא הוצרכה משנתנו לדבר באוכלי קדש נגובין אלא באוכלי חולין נגובין ואוכלי קדש: **אחב לו חברו.** בידים טהורות וזה האוכל ידיו מסואבות: **או שאחבן הוא עצמו בכוש או בכרכר.** שהן פשוטי כלי עץ ואין מקבלין טומאה: **וביקש לאכול צנון או בצל של חולין עמהן.** שאין ידים מטמאות את החולין ואפ"ה גזור רבנן שלא יאכלם עם הקדש פן תגע ידו מסואבת באוכלי קדש שבפיו: **לענין תרומה.** אע"פ שהיד מסואבת פוסלתה לא עשו מעלה אלא אמרינן זהיר ולא נגע וה"ק מתניתין אוכלין חולין בידים מסואבות עם התרומה אבל לא עם הקדש. ולהכי נקט נגובין שאילו עכשיו היו משקין עליהם היו משקין נעשין ראשונים מחמת הידים ועושין את החולין שניים וכשנוגעין בתרומה שבפיו פוסלין אותם. א) ואית דמסיק מלתא בנגובין שמעולם לא הוכשרו וקשיא לי בחולין מה לי הוכשרו מה לי לא הוכשרו הלא אין ידים מועילות כלום לחולין: **כיון דעד האידנא אסירי.** דמחוסר כפורים מותר בתרומה ואסור בקדש וכן אונן ואע"פ שאחוסרים במעשר שני מותרין בתרומה כדאמרינן במסכת יבמות ד) מוכל זרע [ה] יתירה זרות אסרתי לך ולא אניעות: **מתני' שביהודה נאמנין.** עמי הארץ: **על טהרת יין ושמן.** של קודש אם הקדישוהו למזבח בשעת הגיתות והבדים נאמנין על שמירתן כל ימות השנה. ובגמ' מפרש מאי שנת יהודה דנקט: **ובשעת הגיתות והבדים.** הכל מעברין את כליהם: **והביאו לו.** עמי הארץ להבן חבר: **אבל מניחה.** עם הארץ לגת הבאה ואז יתננה לכהן: **רביעית לוג שמן נאמן.** דמיגו דנאמן אקדש נאמן אתרומה:

המדומעות

הן ואוכלי קדש אינן זריזין א"ר חנינא קומי ר' מנא הדא היא מעלה אילו דבר שבזה יבזה בזה טהור ובזה טמא הדא היא מעלה אלמא לא חשבינן ליה מעלה בדבר התלוי בזריזות:

לא צריכא שתחב לו חבירו בפיו או שתחב בו'. משמע דהוי ליצנא דהש"ס מיהו בתוספתא גרסינן ליה ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר וכי יש נגובה בקודש אלא אחד הוא בכוש או בקיסם או ואוכל עמה זית או בגל [2] של תרומה ולהכי נקט כוס דהוו ליה פשוטי כלי עץ דלא מקבלי טומאה ואפי' מדרבנן לא מקבלי טומאה פשוטים קטנים ודומה לו הביא דרים חולין (דף ג. ושם) כגון שבדק קרומית של קנה ושחט בה משום דהוה פשוטי כלי עץ דלא מקבל טומאה וכי אמרינן בהמוכר את [הבית] (ב"ב דף סו.) דף של נחתומין טמא אע"ג דלית ליה בית קבול כלל התם טמא משום משמש אדם ומשמשם ממשמשי אדם וכן הביא דטבלא המתהפכת טמאה דבפרק שני הלחם (מנחות דף לו:) אף למ"ד מסגרתו למטה היתה אע"ג דלא מחברא לטבלא כדדשמע ברים סוכה (דף ה.) אלא מטעם משמשי אדם הוי והכי איתא בהדיא בת"כ וברים סוכה [3] פירשתי:

לקדש גזור רבנן. שמא יגע בידיו שניות לקדש שבתוך פיו וכן פירש רש"י ועוד היינו יכולים לפרש דלמא נגע ברוק פיו דחשיב משקה בפרק בתרא דעירובין (דף לט. ושם) גבי אכל בגילה בידים מסואבות:

שביהודה נאמנין על טהרת יין ושמן בכל השנה. פרש"י אם הקדישו למזבח בשעת הבציר כל ימות השנה נאמנין בשמירה ואמר הר"ר אלחנן דכן יתכן לפרש דאי בלא הקדישו בשעת הבציר ה"ל חולין ונטמא בטומאת ע"ה [4] וכי קדש עליו משום דאקדשיה פקע ליה טומאה מיניה א"נ הוה מצינו למימר ביחדו לנסכים נמי וכגון שידוע לנו שחולין הן שיחדן וכי אקדשיה איכא למימר שאימת קדש עליו ומעיקרא היה מהר לשומרו בטהרה וכן מצינו גבי תרומה בסמוך דע"ה מניח תרומה של כל ימות השנה בשעת הגיתות ליתנה לחבר ותניא בתוספתא אע"פ שמכירה החבר שהיא היא ואפי' בחבר עצמו משמע בגמרא שישהנה לשנה הבאה:

המדומעות נאמנין עליהם בשעת הגיתות והבדים וקודם לגיתות שבעים יום: **גמ'** ביהודה אין ובגליל לא מ"ט אמר ריש לקיש מפני שרצועה של כותים מפסקת ביניהן וניתיב בשידה תיבה ומגדל הא מני רבי היא דאמר אהל זרוק לאו שמיה אהל דתניא [מ]הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל רבי [א]מטמא ור' יוסי בר' יהודה מטהר ולייתוה בכלי חרס המוקף צמיד פתיל אמר רבי אליעזר שונין [ב]אין הקדש ניצול בצמיד פתיל [ג]והתניא [ד]אין חטאת ניצלת בצמיד פתיל מאי לאו הא קדש ניצול לא [ה]הא מים שאינן מקודשים ניצולין בצמיד פתיל והאמר עולא [ו]חברייא מדכן בגלילא מניחין ולכשיבא אליהו ויטהרנה: ובשעת הגיתות נאמנין אף על התרומה: ורמינהי [ז]הגומר זיתיו ישייר קופה אחת ויתננה [ח]לעני כהן אמר רב נחמן לא קשיא הא בחרפי הא באפלי א"ל רב אדא בר אהבה כגון מאי כאותן של בית אביך רב יוסף אמר בגלילא שנו איתיביה אביי עבר הירדן והגליל הרי הן ביהודה [ט]נאמנין על היין בשעת היין ועל השמן בשעת השמן אבל לא על היין בשעת השמן ולא על השמן בשעת היין אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא: עברו הגיתות והבדים והביאו לו חבית של יין לא יקבלנה הימנו אבל מניחה לגת הבאה: בעו מיניה מרב ששת עבר וקיבלה מהו שיניחנה לגת הבאה אמר להו תניתוה

חבר

המדומעות. מפרש בגמרא. והשתא משמע של טבל תרומה וחולין משורבין: **שבעים יום.** מקדימין לטהר את הכלים. גיתות של יין בדים של שמן: **גמ' רצועה.** של ארץ העמים מפסקת בין גליל ליהודה וירושלים ביהודה היא ומ"מ להניחן לירושלים בטהרה לפי שגזרו חכמים עומאה על ארץ העמים ואפילו של חברים שמגליל אינו בא לנכסים: **אהל זרוק.** אהל המיטלטל ומזרק לאו שמיה אהל להיות מפסיק בין אוירה של ארץ העמים והם גזרו על אוירה: **שונין.** תנאים שונין ברייתא שאין הקודש ניצל בצמיד פתיל: **אין חטאת.** מי אפר פרה: **שאינן מקודשין.** שלא ניתן האפר עליהן עדיין: **ניצולין.** וכשירין לקדשן אחר כך: **מדכן.** מטהרין יין ושמן למזבח. ואי רצועה מפסקת למה מטהרין: **שמא יבא אליהו.** וירצה להן שביל בה שאינו מארץ העמים: **הגומר את זיתיו.** עם הארץ שבא לגמור את זיתיו: **ישייר קופה אחת.** לצורך תרומותיו: **ויתננה לעני כהן.** וירצה שלא הוכשרו הזיתים והכהן יעשנה בטהרה. אלמא בשעת הגיתות והבדים אין נאמנים: **באפלי.** שכבר עבר זמן הגיתות לרוצה דעלמא קאמר דלא מהימן: **כשל בית אביך.** אפלי הוו: **בגלילא שנו.** ומתני' דקא תני דמהימני ביהודה קאי דקתני דישאר בביהודה נאמנין על טהרות יין ושמן ועלה קאי ובשעת הגיתות והבדים אף על התרומה:

יכול

שרצועה של כותים מפסקת. הקשה הר"ר אלחנן היאך מניחין אפר פרה לגליל דא"א לעשות אלא בירושלים וא"כ נטמא בהבאת דרך ארץ העמים ושמא דנשביל קטן איכא להניח דרך שם אבל להניח יין ושמן לנסכים בעי שביל גדול

א] ◦אבל ל"ע היאך עולין לרגל מן הגליל ב] כיון דאפסקיה ליה רצועה נטמא ובעי הזאה ג' וז' כדאמר פ' כ"ג בנזיר (דף נ"ב). הקשה הר"ר אלחנן דתניא בתוספתא מ◦ארץ העמים טומאה מקוואותיה ושביליהן טמאין ארץ הכותים טהורה ומקוואותיהן טהורין ושביליהן טהורים כו' וגרסה למורי דהתם נשנית קודם שקלקלו לדמות יונה כדאיתא פ"ק דחולין (דף ו.) והכי משמע בירושלמי דע"ז פ"ב בעו כותאי קומי רבי אבהו אבותיכם היו מסתפקין משלנו מפני מה אין אתם מסתפקין משלנו אמר להו אבותיכם לא קלקלו מעשיהם אתם קלקלתם מעשיכם דתנינן תמן ג"י טהורה מקוואותיה טהורים כו' ולאחר שנתקלקלו שלף רבי מאיר מצינו שגזר עליהן בפ"ק דחולין: **אהל** זרוק **לאו שמיה אהל.** בפרק כ"ג בנזיר (דף נה. ושם) אמר כתנאי הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל רבי מטמא ורבי יוסי בר יהודה מטהר מאי לאו דרבי סבר משום אוירא גזרו ורבי יוסי סבר לא גזרו משום אוירא לא דב"ע משום גופא גזרו משום אוירא לא גזרו מר סבר אהל זרוק לא שמיה אהל ומר סבר שמיה אהל והתניא רבי יוסי בר יהודה אומר תיבה מגלה ◦ספרים וזרקה על פני המת באהל טומאה וכו' וקשה מאי קאמר כיון דס"ל שמיה אהל אמאי זרק

על פני המת טומאה אהל זרוק הוא וחוזר וי"מ והתניא לשון קושיא הוי והכי פריך כדפרשינן וחוזר ואמ"כ דמסיק וקאמר ואי בעית אימא גר' דב"ע לא שמיה אהל וגרס דב"ע משום אוירא ומר סבר דלא שכיח ולא גזרו ביה רבנן והקשה הר"ר אלחנן דבשמעתין משמע דפליגי אי שמיה אהל בזרוק אי לא והכי נמי בפ' בכל מערבין (עירובין דף ל: ושם) ודוחק הוא לומר דנקט הכא לישנא דאהל זרוק משום דמעיקרא בעי למימר ליה ולפי המסקנא אינו ועוד קשה להר"י דהתם נמי ל"ל לרבי יוסי בר יהודה דשמיה אהל כי מוקי פלוגתא בשמא יולא ראשו ורובו ולית ליה טעמא דאוירא לא שכיח ואמאי מטהר רבי יוסי אם לא מטעם דאהל זרוק שמיה אהל ותהדר קושיין לדוכתה מתיבה מגלה ספרים אמאי מטמא ותירץ ר"י דלעולם אמת הוא דפליגי באהל זרוק שמיה אהל ודוקא כגון שידה תיבה ומגדל שהולכים אבל זרק תיבה לא הוי אהל וכן משמע במסכת אהלות (פ"מ מ"ה) עוף הפורח או הקופץ ופסינה המטרפת לא הוא אהל ומייתי סייעתא מזורק תיבה מגלה ספרים מדקאמר ואם היתה מוטמאת טהורה והיינו שהולכת בנתה והיינו אהל זרוק וזרק דרישא לא חשיב אהל זרוק דומיא דעוף הפורח: **שונין** אין הקדש ניצול במוקף צמיד פתיל. ל"ע אמאי לא חשיב ליה גבי מעלות דתרומה מינו בשילהי הניזקין (גיטין דף פא: ושם) דמילתא בהא דאמר מפקידין תרומה אצל ע"ה במוקף צמיד פתיל הר"ר אלחנן ויש להקשות על הא דאמר בפ"ק דנדה (דף ה: ושם) ומה כלי חרס המוקף צמיד פתיל הניטול באהל המת אינו מגיל במעת לעת שבנדה ואמאי קאמר במאי מגיל במת היינו בתרומה ולא בקדש דאיתא הכא בהכי מגיל נמי במעת לעת שבנדה דקאמר התם מעת לעת שבנדה לקדש אבל לא לתרומה וי"ל דבהא לא שייך הלכה אי לא מטמא לה והק"ק ומה כלי חרס המגיל באהל המת במאי שמטמא לה כגון לתרומה אינו מגיל במעת לעת במאי שמטמא דהיינו לקדש דוקא: **יתננה** לעני בהן. פרש"י וראה שלא הוכשרו הזיתים משמע מהכא דבעינן הכשר בזיתים ולא מכשר ליה בשעת מסיקה ולא כפר"ת שפירש בפ"ק דשבת (דף ח.) אם אתה מקניטיו גוחרני על המסיקה ושוב גזר לה וכן משמע בכולה תוספתא דטהרות פרק ג' דתני דבעינן בזיתים הכשר ויש טעם נכון לדבר כדפי' ר"י שמסקה זיתים אינו אלא מוהל בעלמא ולא חשיב מסקה. לעיני כהן גר' וכן גרס רש"י והכי איתא בסדר המשנה דטהרות הגומר זיתיו יתננה לעיני כהן דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר יתקיר לו מפתח ומלן דגרס לעני כהן שיבוש הוא בידו:

בגלילא שנו. שיש להם רוב שמן ומאחרים בבדים ברוב שמן שיש להם לעשות והכי נמי אמר פרק בירה (שבת דף מז. ושם) גבי מטלטלין כגוונא אגב קיטמא כלומר מחתה אגב קיטמא כדלעיל מינה מחתה אגב אפרה וכן פירש בערוך ועדיף טפי מכלכלה ואבן שבתוכה ואותיב ליה ושוין שאם יש בה שברי פחילה שאסור לטלטלה שבטל הכלי והשמן אגב הפתילה ומוקי לה בגלילא שנו כלומר שעשירים הוו מרוב שמן ולא קפדי עליה בטיל ליה אגב פתילה ודוגמא לדבר ההוא דבפ"ק דסנהדרין (דף יא:) טול אגרתא וכתוב לאחמא בני גלילאה עילאי ותתאי כו' לאפרושי מעשרא ממעטנא דזיתא ובנזיר פ' ב"ש (דף נא:) בגלילא שנו דחמרא עדיף ממשחא ויין היה מצוי להם הרבה ורוב שתייתן בכך כדמשמע בהמוליא יין (שבת דף עח.) דקתני מים כדי לשוף את הקילור דחשיב משום דשכיח לרפואה טפי משמיה שלא היו שותין רק יין מתוך עושרם בגליל ואפ"ה הוה עדיף להם היין מן השמן משמע שהיה להם רוב שמן בזול כדפרי' ומיהו פירש רש"י בגלילא שנו דפרק בירה (שם דף מז.) שהיו עניים ולא היו להם פתילות מצויות ובהמוליא (שם דף עח.) פירש מתוך שהיו עניים לא היו עושין רפואה רק ממים ולא מיין ולא משמע כן דא"כ גם שתיית מים שכיח טפי כיון שלא היה להם יין פורתא לשפות הקילור והיה להם לשער בשמיה ועוד מצינו בחולין בפ' אותו ואת בנו (דף פג.) וערב יום הכפורים בגליל משמע שהיו עשירים ומרבים בסעודות ועוד מה שפי' דלא היו פתילות מצויות הא אתרינן בשילהי בבא קמא (דף קיח:) מקבלין מן הנשים דבר מועט כלי פשתן בגליל אלמא שמצוי פשתן ביניהם וכי קאמר ליישנא דאסור לטלטלה דמשמע דקאי אפתילה דשייך בה לשון נקבה דהא גר לשון זכר דאיכא למימר דקאי אקערה דמייתי לה לעיל מוחר השמן שבגר ושבקערה מוחר וגם מצינו לשון נקבה אגר גר חנוכה כבתה אין זקוק לה (שבת דף כא.) כל זה פי' הר"י וגם רבינו מאיר פירש כן ועוד הוסיף כי מרוב יין היה להם כאב עינים וטוב המים לרפואה:

מבר

חבר ועם הארץ שירשו את אביהם. [מתני' היא בפ"ו דדמאי] ופירש רש"י טעם של משנה זו מטעם ברירה דמעיקרא הוברר הדבר שאלו לחלקו נפל אבל בשני מיינים לא אמרינן הוברר הדבר וכן פירש היא עצמו משנה אחרת[ב] גר ונכרי שירשו את אביהם יכול לומר טול אתה ע"ז ואני אטול מעות דאית ליה ברירה התם והיה קשה למורי כיון דסתם משנה אית ליה ברירה תקשי מיניה לרבי יוחנן דאמר אחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל אלמא אין ברירה וכן בנכורות פרק יש נכור (דף מח.) גבי נתנו עד שלא חלקו מוקי רבא ר' מאיר ורבי יהודה כרב אסי דאמר האחין שחלקו מחלה יורשין ומחלה לקוחות אלמא מספקא להו אי יש ברירה או לא ומהיא דהלוקח אין מן הכותים (דמאי פ"ז מ"ד) ליכא לאקשויי דשמעינן מינה ברירה דהתם טעמא אחרינא איכא שמפרש דבריו בהדיא אבל ירושה דממילא הדא לא וכן בפ' בכל מערבין (עירובין דף ז: ושם) איכא מאן דאית ליה הך סברא וכי תימא דמדרבנן מודה רבי יוחנן דאית ליה ברירה הא שמעינן ליה בשילהי בילה (דף ז: ושם) אין ברירה אף בעירובי תחומין ומיהו כמה סתמי משניות דתנינו דאין ברירה ובכמה מקומות פלוגתא דתנאי ובפרק בכל מערבין (עירובין דף ז: ושם) דדחיק לאתויי תנא דברירה לא מייתי הך משום דעדיפא ליה לאתויי מילתא דהתנא זכר בה וגם מילתא דאיירי בעירובי תחומין דאיירי בה:

מנפח אדם בית הפרס.[ג] פירשתי בברכות (דף יט:) כל אורך הדברים מפרישת רבי יהודה נ"ע:

במטהר טבלו ליקח הימנו נסכים. פירש רש"י דאיכא קדש ותרומה דמהימן דנאמן אתרומה וקנקנים נמיגו דמהימן אקדש שגגאי הוא לו אם קנקנים שהיה בו הקדישו טומאים תימה דא"כ אמאי נקט שבעים יום קודם אפילו בשאר ימות השנה נמי דהא תנן ואם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קדש נאמן ומיירי הר"ר אלחנן דהכא מיירי שייחדו לנסכים כשילטרך ממנו אבל התם מיירי בשכבר הקדישו לכך: הגהמאין

[ב]חבר ועם הארץ שירשו את אביהם עם הארץ יכול לומר לו טול אתה חטין שבמקום פלוני ואני חטין שבמקום פלוני טול אתה יין שבמקום פלוני ואני יין שבמקום פלוני אבל לא יאמר לו טול אתה לח ואני יבש טול אתה חטין ואני שעורים ותני עלה [ג]אותו חבר שורף הלח ומניח את היבש אמאי יניחנה לגת הבאה בדבר שאין לו גת ויניחנו לרגל בדבר שאינו משתמר לרגל: ואם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קדש נאמן: [ד]תנן התם מודין בית שמאי ובית הלל שבודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה מאי בודקין אמר רב יהודה [ה]אמר שמואל [ו]מנפח אדם בית הפרס והולך [ז]ור' חייא בר אבא משמיה דעולא אמר [ח]בית הפרס שנדש טהור לעושי פסח [ט]לא העמידו דבריהן במקום כרת לאוכלי תרומה העמידו דבריהן במקום מיתה איבעיא להו בדק לפסחו מהו שיאכל בתרומתו עולא אמר בדק לפסחו מותר לאכול בתרומתו רבה בר עולא אמר בדק לפסחו אסור לאכול בתרומתו א"ל ההוא סבא לא תפלוג עליה דעולא דתנן כוותיה ואם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קדש נאמן אלמא מדמהימן אקדש מהימן נמי אתרומה הכא נמי מדמהימן אפסח מהימן נמי אתרומה: [י]כדי יין וכדי שמן כו': [יא]תנא אין נאמנין לא על הקנקנים ולא על התרומה קנקנים דמאי אי קנקנים דקדש מיגו דמהימן אקדש מהימן נמי אקנקנים אלא קנקנים דתרומה פשיטא השתא אתרומה לא מהימן אקנקנים מהימן [יב]אלא בריקנים דקדש ובשאר ימות השנה ובמלאין דתרומה ובשעת הגיתות תנן כדי יין וכדי שמן המדומעות מאי לאו מדומעות דתרומה אמרי דבי ר' חייא מדומעות דקדש ומי איכא דימוע לקדש אמרי דבי ר' אלעאי [יג]במטהר את טבלו ליטול ממנו נסכים: [יד]קודם לגיתות שבעים יום: אמר אביי שמע מינה דינא הוא דעילויה אריסא למיטרח אגולפי שבעים יומין מקמי מעצרתא: **מתני'** [טו]מן המודיעים ולפנים נאמנין על כלי חרס מן המודיעים ולחוץ אין נאמנין כיצד [טז]הקדר שהוא מוכר הקדרות נכנס לפנים מן המודיעים הוא הקדר והן הקדרות והן הלוקחין נאמן יצא אינו נאמן: **גמ'** [יח]תנא מודיעים פעמים כלפנים פעמים כלחוץ כיצד קדר יוצא וחבר נכנס כלפנים שניהן נכנסין או

יכול לומר לו טול אתה חטין במקום פלוני. שיודע בהן שהוכשרו ואני אטול חטים במקום פלוני שיודע שלא הוכשרו דכיון דחד מינא הן אמרי' יש ברירה שאלו הן חלקו של זה ואלו הן חלקו של זה ולא החליף לו חבר לע"ה חלקו שבטמאין בשביל חלקו של ע"ה בטהורין. אבל בשני מיינין אין לומר ברירה דכשמת אביהן נפל חלק לזה וחלק לזה בכל המיינים ומנלא חבר זה מחליפה לו ושובר בלפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט): **שורף את הלח.** אם כהן הוא ויש שתן לתרומה מדליקו לגרות: **בדבר שאין לו גת.** כגון שכר תמרים של תרומה. והאי שורף לשון איבוד הוא: **וייחנו לרגל.** שטומאת עם הארץ אינה ברגל ויומכרנה: **שבודקין לעושי פסח.** בית הפרס כדמפרש ואזיל היה הולך לעשות פסחו ובית הפרס של שדה שנחרש בו קבר מפסיקו בודקו בנפיחה ואם יש עצם כשעורה רואהו ונשמט ממנו ועצם כשעורה אינו מטמא באהל אלא במגע ובמשא לפיכך בודק בנפיחה שלא יסיטנו ברגלו: **ואין בודקין לאוכלי תרומה.** אין סומכין על בדיקה זו בכיון דאין זמן קבוע לאכילה ימתין שבעה ימים ויצא שלישי ושביעי ויטבול. אבל גבי פסח הואיל ובית הפרס דרבנן לא העמידו דבריהם במקום כרת: **שנידש.** ברגל זו היא בדיקתו בודק אם נידש או לא נידש: **במקום שיש בו חיוב מיתה.** כגון טמא האוכל תרומה: **מינו דמהימן אקדש מהימן אתרומה.** שגגאי הוא למזבח שתהא תרומה המחוברת לו בחזקת טומאה והקדש יקרב למזבח: **בריקנין דקדש.** לאחר שעירה מהן קודש והיה שומרן לקדש אינו נאמן על שמירתן: **וכשאר כל ימות השנה.** כלומר כל ימות השנה לקדש אין חילוק בין שעת הגיתות לשאר ימות השנה: **ובמלאין דתרומה בשעת הגיתות.** שאע"פ שלא גזרו על תרומתן בשעת הגיתות מפני הפסד כהנים חבירים דנמצאת מפסידן מרוב תרומות ארץ ישראל על הקנקנים לא האמינום ואין הכהנים חבירים מקבלין מהן הקנקנים עם התרומה אבל מערין אותה לכליהן ודכוותה אמרינן לקמן אל תתמה שהרי לגין טמאין טומאת שבעה ומשקין טהורים: **מאי לאו מדומעות דתרומה.** וקתני נאמן אכדין: תוס'. **ומי איכא דימוע לקדש.** עכל שלא נתקן מדומע בתרומה אבל קדש לא הוזקקנו לפרוש מתוכה שיהא הטבל מדומע בתוכו. ע"כ: **במטהר את**

טבלו לנסכים. דאיכא חולין וקדש ותרומה מיגו דמהימן אקדש מהימן נמי אתרומה ואקנקנים שגגאי לקדש שיהו הקנקנים שעירוהו מהן בחזקת טומאה והוא קרב: **מתני' מן המודיעים ולפנים.** מודיעים שם כרך רחוק מירושלים ט"ו מיל כדאמר במסכת פסחים (דף נג:). ממנו ולפנים לצד ירושלים נאמנין קדרין עמי הארץ ליקח מהן כלי חרס הדקין כגון קדרות כוסות וקיתוניות שאי אפשר בלא הם וירושלים אין עושין כבשונות מפני העשן לא לסיד ולא לקדרות ולפיכך האמינום שלא לגזור עליהן שאין גוחרין גזירה על הגבור שאין רוב הגבור יכולין לעמוד בה[יט]: **הוא הקדר.** מי שהניחן [כ]חוץ למודיעים האמינוהו לפי שא"א אבל אם מסרן ליד קדר עם הארץ היושב במודיעים או לפנים לא האמינוהו: **והן הקדירות.** על אותן הקדירות שהביא הוא האמינוהו ולא לערף עמהן קדירות של קדר אחר היושב במודיעים: **והן הלוקחין.** מחברים שראוהו שהביאן נאמן הקדר אצלן ולא אצל לוקחים אחרים: **יצא.** מן המודיעים לשוב לאחוריו אינו נאמן: **גמ' מודיעים.** הכרך עצמו: **פעמים כלפנים כו' קדר יוצא.** מלפנים מן המודיעים ונכנס למודיעים: **וחבר.** בא מחוץ למודיעים ונכנס למודיעים: **כלפנים.** מותר ליקח ממנו שהקדר לא יחזור עוד לאחוריו ואם לא עכשיו יקח אימתי: **שניהן נכנסין.** מחוץ למודיעים ובאו בתוך הכרך כלאחוץ אלא ימתין עד שיהא מן כרך ולפנים: וכן

שיטול להמתין, ובית הפרס מדבריהם ולא העמידום במקום כ

וכן שניהם יוצאין. הואיל ומצאו לפנים ושם לא נקט [ב]וממנו לא יקח עוד. וכ"ש קדר נכנס וחבר יוצא הואיל וסוף הקדר ליכנס לפנים יחזור החבר הצריך ליקח ויקח: **תנא נאמנין על כלי חרס הדקין לקדש.** הא דתנן מן המודיעים ולפנים נאמנין על כלי חרס בכלי חרס הדקין אמרו שא"א בלא הס כדפרשינן לעיל[ג] אבל גסין כגון חבית ליין אין נאמנין אלא בתוך ירושלים כלבקמן. ואני לא כך שמעתי ולבי מגמגם על שמועתי שמעתי כספיהן לר שאין אנצנו נכנס לתוכו וסופיו שאנו מטהרין אותם אפילו מליאים משקין טמאין: **ואפי' אפיקרסותו בתוכו.** אפי' מלאין משקין שלו שאינן של קדש: **ואל תסמה.** שכל דברי חכמי' כך הן שהרי שמעתי אצל כלי חרס המליל את המשקין שבתוכו ואין מגיל כל כלי שטף שהלגין טמאין טומאת שבעה והמשקין טהורין: **מתני' הגבאין.** ישראל שהן גבאין למלך נכרי לגבות מיד ישראל גולגליות ומסין ואדנויות: **שנכנסו לתוך הבית.** לעבוט עבוטו וכן הגנבים שגנבו כלי חרס והחזירום: **נאמנים לומר.** שלא נגעו לתוכו לקדש נאמנין אבל לא לתרומה דכולה מתני' אחומר בקדש מתרומה קיימא ובהדיא שנינו בתוספתא[ד] הגבאין שנכנסו לתוך הבית נאמנין על טהרת חטאת ואין נאמנין על טהרת תרומה והאי חטאת בשר קדש ולא אפר חטאת כדמוכח התם אף אם עשו תשובה דשין בטומאה היו: **ובירושלים נאמנין כו'.** מפרש בגמרא: **גמ' כל הבית כולו טמא.** כל כלי הבית טמאין שחזקה הגבאין ממשמשין בכלים: **אינא נכרי בהדייהו.** אין נאמנין לומר לא נגענו דמרתתו אם לא יתפשו כל הבית: **אימת נכרי עליהם.** פן יעניש גוף או בממון: **אימת מלכות.** שמא ילשין עליהן נכרי אצל המלך: **נכרי שאינו תשוב.** אימתו ליכא אימת מלכות ליכא: **אלא מקום דריסת רגלי הגנבים.** מ"מ דריסתו מיהא טמא וכ"ש כלים שגנבו והחזיר: **כשעשו תשובה.** ומחמת תשובה החזירום הלכך לא משקרי: **על כלי חרס הגסין.** וכ"ש הדקין ובהדיא תניא[ה] בירושלים נאמנין על טהרת כל הכלים לקדש: **וכל כך למה.** מהדר אף על הדקים מן המודיעים ולפנים: **שאין עושין כבשונות בירושלים.** לא לדקים ולא לגסין ומיהו בדקים הולכך לאנשי ירושלים שכל יחיד ויחיד נסכו בביתו לכך הוסיפו להן טהרה ליחידים מגבול מודיעים אבל בעלי הלשכה [ה]המוסרין נסכים לצבור די להם בנכסין לתוך העיר ולשם בלבד האמינום על החביות. מ"ג יחידים צריכים לדקים אף בנישול שלמיהן יום יום: **ואספו כל איש ישראל וגו'.** בפלגש בגבעה כתיב שנאספו כל ישראל בגבעה: **הכתוב עשאן חברים.** ורגל שעת אסיפה הוא: **מתני' הפותח את חביתו.** חבר שפתח את חביתו למכור יין בירושלים ברגל וכל הבא ליקח ממשמש ואף עמי הארץ ממשמשים: **לא יגמור.** אחר הרגל אע"פ שברגל הן טהורין לא שטהרתן טהרה אלא שברגל הכל חברים אבל לאחר הרגל מגענו טומא למפרע כדאמר במתני' עבר הרגל מטבילין כלי העזרה מפני שנגענו בהן ע"ה ברגל: **רבי יהודה אומר יגמור.** וטעמא מפ' במסכת בילה (דף יא:) ג' דברים הותרו סופן משוס תחילתם וזה כמו כן שאם אתה אומר לא יגמור אף הוא לא יתחיל ואין מזון מצוי לעולי רגלים: **גמ' מהו שיניחנה כו'.** אליבא דרבנן בעי לה: **אטו האידנא.** כל ימי הרגל לא ממשמשו בה הכל והתרת ברגל: **טמאה היא.** למפרע וחבר אינו רשאי למכור דבר שהוא טמא לעולם. וי"מ אותה בע"ה ואי אפשר לומר בע"ה לא יגמור דמי ליית לן והלא אומר שלך טמא ושלי טהור[ו] ומצא לו מחבירו הרבה שימכור להם ואם בא לאסור שלא יקחו חברים ממנו יקחו ולא יקחו מיבעי ליה ועוד דאמר במסכת בילה שזו היא אחד מג' דברים שהותרו סופן משוס תחילתן ואי בע"ה אפי' לא שרית ליה לגמור ניחא[ז] במאי דמזבין ברגל: ה"ג **מאי לאו תנאי היא לא הא דקתני יניחנה ר' יהודה והא דתני לא יניחנה רבנן והסברא** מאי לאו תנאי היא ואליבא דרבנן ותפשוט בעיא דלעיל דפלוגתא דתנאי היא: **מתני' מעבירין על טהרת עזרה.** מעבירין את הכלים ממקומן ולהטבילן ולטהר את העזרה מטומאת ע"ה שנגעו בהן ברגל שאע"פ שעשאם הכתוב חברים ברגל לא מפני שטהורין הן הלכך לאחר הרגל מגענו טמא למפרע: **מפני כבוד השבת.** שהיו הכהנים צריכין להתעסק אים בביתו בצרכי שבת: **אף לא ליום החמישי.** אם עבר הרגל ליום חמישי אין מטבילין אותן עד לאחר השבת: **גמ' לפי שאין הכהנים פנויין.** במוצאי יום טוב להטבילן שצרודין להוציא הדשן שעל המזבח שבאמצע שקיבלו שם כל ימות הרגל. כל דשן של מערכה: **מתני' ואומרים להם.** להכהנים ע"ה ברגל: **הזהרו שלא תגעו בשלחן.** שלא יוכלו להטבילו לאחר הרגל שאי אפשר לשלקו ממקומו דכתיב ביה לחם פנים לפני תמיד (שמות כה):

טעויין

או שניהן יוצאין כלחוץ אמר אביי אף אנן נמי תנינא הקדר שמכר את הקדירות ונכנס לפנים מן המודיעים טעמא דלפנים מן המודיעים הא מודיעים גופה לא מהימן אימא סיפא יצא אינו נאמן הא מודיעים גופה נאמן אלא לאו ש"מ כאן בקדר יוצא וחבר נכנס כאן בששניהן יוצאין או שניהן נכנסין שמע מינה [ד]תנא נאמנין בכלי חרס הדקין לקודש אמר ר"ל והוא שניטלין בידו אחת ור' יוחנן אמר אפי' שאין ניטלין בידו אחת אמר ר"ל לא שנו אלא ריקנין אבל מלאין לא [א] ורבי יוחנן [א]אמר אפי' מלאים ואפילו אפיקרסותו לתוכו ואמר רבא [ב]ומודה ר' יוחנן במשקין עצמן שהן טמאין ואל תתמה [ג]שהרי לגין מלא משקין לגין טמאין טומאת שבעה ומשקין טהורין: **מתני'** הגבאין שנכנסו לתוך הבית וכן הגנבים שהחזירו את הכלים נאמנין לומר לא נגענו ובירושלים נאמנין על הקודש ובשעת הרגל אף על התרומה: **גמ'** ורמינהי [ג]הגבאין שנכנסו לתוך הבית כולו טמא [ד]ל"ק הא דאיכא נכרי בהדייהו הא דליכא נכרי בהדייהו דתנן [ה]אם יש נכרי עמהן נאמנין לומר לא נכנסנו אבל אין נאמנים לומר נכנסנו אבל לא נגענו וכי איכא נכרי בהדייהו מאי הוי ר' יוחנן ור' אלעזר חד אמר [ו]אימת נכרי עליהן וחד אמר אימת מלכות עליהן מאי בינייהו איכא בינייהו נכרי שאינו חשוב: [ז]וכן הגנבים שהחזירו את הכלים: ורמינהי [ח]הגנבים שנכנסו לתוך הבית אינו טמא אלא מקום דריסת רגלי הגנבים [ט]אמר רב פנחס משמיה [י](דרב) [יא]כשעשו תשובה דיקא נמי דקתני שהחזירו את הכלים ש"מ: [יב]ובירושלים נאמנין על הקודש: [יג]תנא נאמנין על כלי חרס גסין לקודש וכל כך למה [יד]שאין עושין כבשונות בירושלים: [טו]ובשעת הרגל אף על התרומה: מנהני מילי אמר רבי יהושע בן לוי [טז]דאמר קרא [יז]ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים הכתוב עשאן כולן חברים: **מתני'** [יח]הפותח את חביתו והמתחיל בעיסתו על גב הרגל ר' יהודה אומר יגמור וחכ"א [יט]לא יגמור: **גמ'** יתיב ר' אמי ורבי יצחק נפחא אקילעא דר' יצחק נפחא פתח חד ואמר מהו שיניחנה לרגל אחר א"ל אידך יד הכל ממשמשין בה ואת אמרת יניחנה לרגל אחר א"ל אטו עד האידנא לאו יד הכל ממשמשין בה א"ל הכי השתא בשלמא עד האידנא טומאת עם הארץ ברגל רחמנא טהרה אלא השתא טמאה היא נימא כתנאי דתני חדא יניחנה לרגל אחר ותניא אידך לא יניחנה לרגל אחר מאי לאו תנאי היא לא הא דקתני יניחנה ר' יהודה והא דקתני לא יניחנה רבנן ותסברא [כ] הא רבי יהודה יגמור קאמר אלא הא דקתני לא יניחנה רבי יהודה והא דקתני יניחנה רבנן ומאי לא יניחנה שאין צריך להניחה: **מתני'** משעבר הרגל מעבירין על טהרת העזרה עבר הרגל ליום ששי לא היו מעבירין מפני כבוד השבת רבי יהודה אומר אף לא ביום ה' שאין הכהנים פנויין: **גמ'** תנא שאין הכהנים פנויין מלהוציא בדשן: **מתני'** כיצד מעבירין על טהרת עזרה [כא]מטבילין את הכלים שהיו במקדש ואומרין להם הזהרו שלא

הגבאין שנכנסו לבית וכו'. לקדש ובתרומה קאי ולא לחטאת ובהדיא תניא בתוספתא הגבאים שנכנסו לבית נאמנין לומר לא נגענו על טהרת חטאת ועל טהרת תרומה והא חטאת הוי קדש כדקתני התם ולא אפר חטאת ואפי' עשו תשובה. הר"ר שמעון:

ובירושלים נאמנין על טהרת כלי חרס הגסים. וכ"ש הדקין וכן תניא בהדיא בירושלמי[ב] נאמנין על טהרת כל הכלים. הר"ר שמעון:

שלא

אותה שאני זה הרגל עצמו דהא טומאת עם הארץ ברגל ההיא רחמנא טהריה הא השתא נ
בחנאי ודתינן לה ראסיקנא ההיא תנא דתני יניחנה לרגל אחר לרבנן היא והא דתני לא יני
לא יניחנה כלומר אין צריך להניחה אלא יגמור וישתה את כולה: **ירושלמי** ר' חנניה
מטום החילחן שאם אתה אומר לא יגמור אף הוא איני פותח ונמצא ממעט בשכחת ה
נגענו פי' לא נגעו זולתם. דווקא שהחזירו הא לא החזירו כל הבית טמא ומקשינן עלה
ר' הגנבים שנכנסו לתוך הבית אין טמא אלא מקום רגלי גנבים הנה אע"פ שלא החזירו
מר אינו טמא. ופריק רב פנחס בגנבים שבאו לגנוב ועשו תשובה ולא גנבו כלום. ואמרינ
עו ואין טמא אלא מקום מגע רגליהם ודאי דאי אפשר לעבור אא"כ נגעו ומשום שעשו

שלא תגעו בשלחן. בכהנים עמי הארץ ההולכין להיכל להשתחות קאמר דאילו ישראל לא היו רואין ליכל אף בין אולם למזבח וכן פירש רש"י: **מנורה לא כתיב בה תמיד.** פי' רש"י דתמיד דכתיב בה לא דמי לתמיד דשלחן דהאי תמיד מלילה הוי כמו עולת תמיד האמור בתמיד ובחביתי כ"ג אבל ביום לא היה דולק דמערב ועד בקר כתיב תן לה מדתה מערב עד בקר הלכך כל היום יכול לסלקה אבל תמיד האמור בשלחן כל היום וכל הלילה דהלחם נסדר עליו משבת לשבת והקשה הר"ר אלחנן דהא במסכת תמיד (דף ל:) משמע דגר מערבי דולק כל היום שממנה היה מדליק ובה היה מסיים ומסתמא תמיד נפקא ועוד קשה להר"ר אלחנן עלה דהסיא דהא כתיב מערב עד בקר ושיערו חכמים מדתה לחצי לוג ו) וי"ל (ו) דמ"מ לא היה בה טפי מבשאר נרות ומ"מ ממילא מחמת הגם דולק כל היום ובשבת שלא היה הגם היו דולקין אותה בבקר כדי להדליק ממנה האחרות:

כלי עץ העשוי לנחת. הקשה הר"ר אלחנן כל שנים שהיו ישראל במדבר היו מטלטלים אותה ואם כן אין עשוי לנחת ואם כן אמאי צריך רמייה מקרא השלחן הטהור מכלל דאיכא טמא ותירץ דלא אינטריך קרא רק לגוד וגבעון ושילה ובית עולמים שלא היתה מטולטלת ושמעינן מקרא שהיו מגביהין אותה ולא גרמה כיון שהיתה מטולטלת כבר אף משבאו לבית עולמים נמי לא נפקא מידי קבלת טומאה דאשונה אלא י"ל דלא מהני עלטולה כיון דלא היתה מטולטלת לגבה כי אם בהדי שאר כלים:

סילוקו כסידורו. לענין שהיה רן ומה שאמר הפסוק חוס ביום הלקחו לאו דוקא אלא דאם לא היה דאיכא מ"ד במנחות (דף לה:) שהיה נאפת מערב שבת ואי אפשר שישמור החוס עד השבת אם לא שנאמר לדבריו נשאר בתנור לשמור חומו עד השבת בבקר:

בכלי אכסלגים. יתכן לפרש שהיא שם עיר והשובים כלים הנאים משם וקשה דהכא משמע של עץ היו והתם בזבחים פרק דם חטאת (דף נד.) משמע שהיו של עור כדפי' רש"י גבי העור טעון כבוס במקו' קדוש: [וע' תוס' מנחות לז. ד"ה כלי]:

באן בצפוי עומד. ושל מקדש לא היה עומד דשלש שולחנות היו במקדש כמין שלשה מרזנות בגלגל והצפוי נוח להסירו וי"מ בצפוי עומד צפוי דשייש כגון שלחן ודולבקי דשייש עב וחזק וגם בלא עץ נמי עומד מאליו לכך לא חשיב העץ אבל שלחן של משה הזהב היה דק וקלוש ובלא עץ לא מצי קאי לפיכך העץ עיקר והצפוי בטל לגביה:

שאני שלחן דרחמנא קרייה עץ. יש להקשות מזבח נמי איקרי עץ דכתיב המזבח עץ שלש אמות ותנן ליה במתני' דפליגי ביה משום דלא בטיל הצפוי אגב העץ אלא העץ בטל ועוד אמר בסמוך ואינעית אימא רבנן לר"א קאמרי מאי דעתך משום דמצופין מיבטל בטל צפוי לגבייהו אלמא טעמא משום דהצפוי בטל לגבי העץ ואילו גבי שלחן ודולבקי היכא דלא שייר כלום בטל העץ אגב הצפוי ומיהו הך קרא דמזבח של עץ מתרגם יהונתן פתורא דסמוך למזבח דהכא אבל מזבח לא איקרי של עץ וגם שלחן לא מצינו דאיקרי עץ כי אם השלחן דסמוך למזבח מדאפקי' בלשון מזבח אבל שמא שלחן ודולבקי עץ לא איקרי לפיכך לא בטיל הצפוי לגבייהו אי לא שייר כלום והר"ר אלחנן תי' דלא קשה מידי כדתנן במתני' כל הכלים שהיו במקדש טעונים טבילה חוץ ממזבח הזהב והנחשת מזבח הנחשת דכתיב מזבח אבנים תעשה לי מזבח הזהב דכתיב המנורה והמזבחות ואיתקוש להדדי לפיכך נבטל צפוי גבי מזבח הנחשת הלכך לא מקבלי טומאה אך צריך עיון האי קרא דמזבח שלש אמות במאי מיתוקש אי מזבח הזהב אמתים ותו לא:

שלחנו

[א] שלא תגעו בשלחן [ב] כל הכלים שהיו במקדש יש להם שניים ושלישים שאם נטמאו הראשונים יביאו שניים תחתיהן [ג] כל הכלים שהיו במקדש טעונין טבילה חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת מפני שהן כקרקע דברי ר"א וחכ"א [ד] מפני שהן מצופין: **גמ'** תנא הזהרו שמא תגעו בשולחן ובמנורה ותנא דידן מ"ט לא תני מנורה שלחן כתיב ביה תמיד מנורה לא כתיב בה תמיד ואידך כיון דכתיב [ה] ואת המנורה נכח השלחן כמאן דכתיב בה תמיד דמי ואידך ההוא לקבוע לה מקום הוא דאתא ותיפוק לי דכלי עץ העשוי לנחת הוא [ו] [ז] וכל כלי עץ העשוי לנחת לא מטמא מאי טעמא [ח] דומיא דשק בעינן מה שק מיטלטל מלא וריקם אף כל מיטלטל מלא וריקם האי נמי מיטלטל מלא וריקם הוא כדר"ל [ט] דאמר ר"ל מאי דכתיב [י] על השלחן הטהור מכלל שהוא טמא ואמאי כלי עץ העשוי לנחת הוא ואינו מקבל טומאה אלא מלמד שמגביהין אותו ומראין בו לעולי רגלים לחם הפנים ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום סילוקו כסידורו [יא] דא"ר יהושע בן לוי נס גדול נעשה בלחם הפנים כסידורו כך סילוקו שנאמר [יב] לשום לחם חום ביום הלקחו ותיפוק לי משום ציפוי דהתנן [יג] השלחן והדולפקי שנפחתו או שחיפן בשייש ושייר בהם מקום הנחת כוסות טמא ר' יהודה אומר מקום הנחת החתיכות וכי תימא שאני עצי שטים דחשיבי ולא בטלי הניחא לר"ל דאמר לא שנו אלא בכלי אכסלגים הבאין ממדינת הים אבל בכלי מסמים לא בטלי שפיר אלא לרבי יוחנן דאמר [יד] אפילו בכלי מסמים נמי בטלי מאי איכא למימר וכי תימא כאן בציפוי עומד כאן בציפוי שאינו עומד הא בעא מיניה ר"ל מרבי יוחנן בציפוי עומד או בציפוי שאינו עומד בחופה את לבזבזיו או בשאינו חופה את לבזבזיו וא"ל [טו] לא שנא בציפוי עומד ולא שנא בציפוי שאינו עומד לא שנא בחופה את לבזבזיו ולא שנא בשאינו חופה את לבזבזיו אלא שאני שלחן

דרחמנא

[א] טעונין טבילה. מפני טומאת הרגל: **חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת מפני שהן כקרקע.** שהכתוב קראו מזבח אדמה. ושלחן הא אמרן דלא נגעו בו: **מפני שהן מצופין.** בגמרא מפרש: **גמ' מנורה לא כתיב בה תמיד.** כלומר תמידין האמורין במנורה) לא תמיד יומם ולילה קאמר אלא תמיד מלילה לילה כתמיד האמור בעולת תמיד) ובחביתי כ"ג) אבל ביום לא היה דולק דמערב עד בוקר כתיב (שמות מ) תן לה מדת השמן שיש בה כדי לידלק מערב עד בוקר) לפיכך כל היום אתה יכול לסלקה ולהטבילה אבל תמיד האמור בשלחן) תמיד יום ולילה הוא דמשבת לשבת הוא ערוך עליו: **נוכח השלחן.** כל זמן שהשלחן שם תהא מנורה נוכחו: **ותיפוק לי.** דאי נמי נגעו בשלחן לא מיטמאו ליה דהא כלי עץ העשוי לנחת במקום אחד הוא: **דומיא דשק בעינן.** לענין טומאה הוקשו כלי עץ לשק דכתיב כל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא מכל כלי עץ או בגד או עור או שק (ויקרא יא): **מה שק מיטלטל מלא וריקם.** יצא העשוי לנחת דאינו מיטלטל מלא וריקן יצא כלי עץ המחזיק מ' סאה בלא שהן כוריים ביבש אע"פ שמיטלטל ריקן אינו מיטלטל מלא) שאם יטלטלנו מלא יסבר: **השלחן הטהור.** שאמרתי שיהא טהור מכלל שהוא ראוי לטומאה והלא כלי עץ העשוי לנחת הוא: **סילוקו כסידורו.** שסילוקו לשבת הנאה אם כיום סידורו: **אם ביום הלקחו.** שיהא אם ביום הלקחו מעל השלחן: **ותיפוק לי.** דמקבל טומאה ואפילו הוא עשוי לנחת: **משום ציפוי.** שהוא מתכת דכלי מתכת לא איתקש לשק: **דהשתא.** דבמר ציפוי אזלינן: **הדולפקי.** כשא המתקפל ומכוסה עור: **שחיפאו בשייש.** דשוב הוי ככלי אבנים שאין מקבלין טומאה: **ושייר בהן.** מן הפחיתה או מן החיפוי כדי הנחת כוסות: **טמא.** שעדיין ראוי למלאכתו ראשונה: **רבי יהודה אומר.** כריך אף הנחת חתיכות לחם ובשר ואי לא לאו שלחן הוא אלמא ציפויו מבטלו אפילו להקל וכל שכן להחמיר: **לא שנו.** הן דקתני ציפויו מבטלו אלא בעלי אכסלגים שאינו חשוב כ"כ: **ציפוי שאינו עומד.** שאינו מחוזק במסמרים יפה ותאמר דהוא דמקדש לאו עומד הוא: **לבזבזין.** שפה לשלחן סביב:

רחמנא

רחמנא קרייה עץ. אף כשהוא מצופה: **שולחנו מכפר עליו.** בהכנסת אורחין: הכי גרסינן **מזבח הנחשת דכתיב מזבח אדמה תעשה לי. וכי אדמה.** למזבח שמעלין עליו העולות והשלמים והיינו מזבח הנחשת: **אדרבה משום דמצופין נינהו נעמלו.** דאי לאו מצופה יש להם לטרחם משום כלי עץ העשוי לנחת: **מאי דעסיך.** דילפת טעמא מדקרינהו אדמה הא לאו הכי טמאין אע"ג דעשוין לנחת: **מפני שכן מצופין.** ובעי למימר שהציפוי מבטלן והוי להו ככלי מתכות: **מיבטל בטיל ליפויין לגבייהו.** דרחמנא קרא עץ לכולהו ובלאו האי קרא נמי לא מקבלי טומאה: **סלמנדרא.** [9] מיה הנברא מן האור כשבוערין אש במקום אחד שבע שנים תמיד בלי הפסק: **בעובי דינר והב.** דבר מועט. לא חסר והכה דעשה בו נס:

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

דרחמנא קרייה עץ [6]דכתיב [1]המזבח עץ שלש אמות גבוה וארכו שתים אמות ומקצעותיו לו וארכו וקירותיו עץ וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה' פתח במזבח וסיים בשלחן רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על אדם עכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו: כל הכלים שבמקדש יש להם שניים כו': מזבח הנחושת דכתיב [2]מזבח אדמה תעשה לי מזבח הזהב דכתיב [3]המנורה והמזבחות איתקוש מזבחות זה לזה: וחכמים אומרים מפני שהן מצופין: אדרבה כיון דמצופין נינהו מיטמאו אימא וחכמים מטמאין מפני שהן מצופין ואב"א רבנן לר"א קאמרי מאי דעתיך משום דמצופין [7]מיבטל בטיל צפויין גבייהו א"ר אבהו אמר ר"א ת"ח אין אור של גיהנם שולטת בהן ק"ו מסלמנדרא ומה סלמנדרא שתולדת אש היא הסך מדמה אין אור שולטת בו ת"ח שכל גופן אש דכתיב [4]הלא כה דברי כאש נאם ה' על אחת כמה וכמה [5]אמר ריש לקיש אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל קל וחומר ממזבח הזהב מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב כמה שנים אין האור שולטת בו פושעי ישראל שמלאין מצות כרמון דכתיב [5]כפלח הרמון רקתך [6]אל תקרי רקתך אלא רקנין שבך על אחת כמה וכמה:

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

שלחנו של אדם מכפר. דגדול כח הנגימה כדאיתא בהגדת חלק (סנהדרין דף קו.): **מזבח** אדמה תעשה לי. וכי מוקמי לה בזבחים פרק קדשי קדשים (דף נח. ושם) גבי מזבח אבנים להאי קרא דמזבח אדמה אמר הר"ר אלחנן דקאי לתרוייהו ולמורי נראה לפי שהיה מזבח של משה במקום מזבח של אבנים של בית עולמים וכי האי גוונא דרים התם (דף נט.) כי מזבח הנחשת אשר לפני ה' קטן מהכיל ודרים ליה מזבח אבנים במקום מזבח דנחושת: **ואיבעית אימא** רבנן לר"א בו'. וקשה למה לי השלחן הטהור מכלל שהיה טמא תיפוק ליה משום ציפוי דאף במזבחות נמי הוה מטמא [ר"ת] משום ציפוי אי לאו טעמא דבקרקע נינהו לגיסא בתרא אע"פ דרחמנא קריינהו עץ אם כן השלחן נמי טמא אע"ג דאיקרי עץ משום ציפוי ולגיסא קמא דמיקי לה כרבנן דמטמא ולא בטל הציפוי לגבי עץ ותירץ הר"ר אלחנן דאיצטריך שפיר קרא דהשלחן אף במזבחות נמי לא ידעינן ליה שיהיה בטל לגבי הציפוי אלא משום דיליף משלחן דאף על גב דמיקרי עץ התורה טומאתו משום ציפוי ורבנן דאמרי מבטיל בטיל ציפוי לגבייהו אמרי מדאיצטריך לרבוי שלחן דהא מסברא טמא משום ציפוי אלא ודאי לאשמועינן דאע"ג שיש לו ציפוי צריך קרא לרבוי דמקבל טומאה ואי לאו הרבוי הציפוי בטל א"כ ממילא גבי מזבח דליכא רבוי הציפוי בטל לגיסא בתרא:

סלמנדרא. החלד והעכבר תרגמם יהונתן בכרכושתא וסלמנדרא. ערוך: **פושעי** ישראל אין אור של גיהנם בו'. נראה לי דלאו בפושעי ישראל בגופן דהא אמרינן בראש השנה (דף ח.) פושעי ישראל בגופן גיהנם כלה והם אינם כלים אלא בפושעי קצת קאמר ומשום דמסיק להו אברהם לטולהו מוך מבועלי הבותית (א) ד) (דמבשקר ליה) ערלתיה כדאמר בריש עושין פסין (עירובין דף יט.) וכי אמרינן בסוף הזהב (ב"מ דף נח:) הכל יורדין ועולין מוך משלשה לאו בגיהנם מיירי אלא במקום אחד לידון הן יורדין ואף הנידון לאחר שנים עשר חדש עולין ואין נידונין יותר משנה תמימה ה):

שאין בו אלא עובי דינר. בתנחומא יש שהיה משה תמיה על זה אי אפשר שלא ישרף העץ ואמר לו המקום כך דרכי בשם של מעלה אש אוכלה אש ואינו מכלה דכתיב והסנה אינו אוכל (שמות ג):

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

שנינו כל הכלים טעונין טבילה ואפי' המזבח. א"ר אלעזר תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהן ק"ו מסלמנדרא ומה סלמנדרא שהוא תולדת אש הסך מדמו אין אור שולט בו. ת"ח כדכתיב הלא כה דברי כאש נאכ"ו. אמר ר"ל אפי' פושעי ישראל אין אור של גיהנם שולטת בהן ק"ו ממזבח הזהב ומה מזבח הזהב שאין צפוין אלא כעובי דינר הוה כמה שנים ואין אור מליאין מצות כרמון. שנאמר כפלח הרמון רקתך. אפי' ריקנין שבך מלאין מצות כרמון נאכ"ו: הדרן עלך חומר בקודש וסליקא ליה מסכת חגיגה. האל יסיר מסנו אף ורוגז

ו) נראה שג"ל בגלי יו"ט ובמוסקפתא הגי' שהטבילו המטולה ביו"ט ואפשר שלפני רבינו היה הגי' בגלי יו"ט ובירושלמי איתא קתם הענילו אתא המנורה וגו' המוסקפתא שהביא רבינו נראה עיקר ודו"ק. ז) נראה דלא בעינן אלא תנאי רק בטעמא דבתרי רבינו נ"ע.

ח) לכאורה